

T. C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

(TÜRKİYE'DE TARİH MECMUALARI)

Cumhuriyet Dönemi Tarih Mecmuaları

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Süleyman ÖZBEK

HAZIRLAYAN

Ahmet Necip GÜNAYDIN

MALATYA 1999

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
KISALTMALAR	IV
GİRİŞ.....	1
1. Tez Konusu ve Değerlendirmeler.....	1
2. Tarih Dergilerine Genel Bir Bakış ve Değerlendirme.....	2
3. Tarih Dergileri Tarihçesi.....	5
3.a.Akademik Tarih Dergileri Tarihçesi.....	7
3.b.Popüler Tarih Mecmuaları Tarihçesi.....	12
CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE’DE	
YAYINLANAN TARİH DERGİLERİ	
I.BÖLÜM. Akademik Muhtevaya Sahip Tarih Dergileri.....	15
II.BÖLÜM Popüler Muhtevaya Sahip Tarih Dergileri.....	57
SONUÇ.....	94
EKLER.....	97
BİBLİYOGRAFYA.....	149
DİZİN.....	150

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezimde “Cumhuriyet Dönemi Tarih Mecmuaları” üzerinde çalıştım. 1923 – 1998 yılları arasında yayınlanan tarih mecmuaları, inceleme alanım oldu. Bu sürede yayınlanan dergilerden doğrudan “ tarih” konulu olanlarına ağırlık vermeye özen gösterdim.

Tarih Mecmuaları, araştırmacılar için önemli bir kaynak teşkil eder. Buna rağmen bakir bir inceleme alanı olan bu konuda yaptığım çalışma ile, tarih mecmualarına alaka duyan araştırmacılara ön bilgi sunmak, mecmuaların tanıtımlarını çok yönlü olarak yapmak, mecmualara ulaşılabilir yerleri göstermek, konunun önemini vurgulayarak ilgilenenleri teşvik etmek, tarihçeleri ile birlikte derli toplu olarak değerlendirerek genel bir bakış ortaya koymak, tarihe meraklı insanlarımıza popüler dergileri sevdirmek okutmaya yöneltmek, bu sahadaki mevcut çalışmaları bir adım da olsa ileri götürmek temel amacım oldu.

Bugüne kadar tarih mecmuaları konusundaki çalışmaların, birkaç yazıdan ibaret kalmış olması sorumluluğumu artırmıştır. 75 yılı içine alan bir sürede yayınlanan mecmualara ulaşmak, tek tek incelemek ve araştırmak güç olduğu kadar zevkli bir çalışma oldu. Yayın hayatı iki sayıda kalan mecmualar olduğu gibi, Osmanlı Dönemi’nden günümüze kadar gelebilmiş olanlar da bu çalışmada yer aldı.

Mecmuaların, akademik ve popüler özellikleri dikkate alınarak iki ana bölümde incelendi ve yazıldı. Tarih mecmuaları içinde özel yeri ve önemi olanlar (akademik olarak Belleten, popüler olarak Türk Yurdu...vb.) daha detaylı olarak değerlendirilmeye çalışıldı.

Ana Metinde mecmualar tek tek tanıtılırken; geneli kaçırmamak için “Giriş” bölümünde,tarih dergilerine genel bir bakış,tespit ve tenkitler yapıldı. Ayrıca akademik ve popüler tarih mecmualarının tarihçeleri verilmeye çalışıldı. Tarih mecmuaları yayıncılığında karşılaşılan güçlük ve imkansızlıklara rağmen gösterilen çaba da vurgulanmaya çalışıldı.

Araştırma sahamın geniş olması nedeniyle incelediğim dergilerde konu tasnifi yapmam mümkün olamadı. Dergilerde işlenen konular ve yazılardan örnekler vererek bu eksikliği telafi etmeye çalıştım. Bir dergide özellikle şu bilgileri tespit etmeye

çalıştım: sahibi, yazı işleri müdürü, kaç sayı çıktığı, yayın süresi, fiyatı, muhteviyatı ve yazarlarından bazı isimler. Ancak çok eski dergilerde bu bilgilerden bir kısmına yer verilmemiş olması, ciltleme işlemi sırasında kapakların dışarda bırakılması bazı güçlüklerle sebep oldu

Dergi ve bilgi atlamadığım umudu içindeyim. Tespit edebildiğim, ulaşabildiğim bütün dergileri değerlendirmeye çalıştım.

Mecmuaların yakından görülerek tanınmasını sağlamak amacıyla “Ekler” bölümüne kapak fotokopileri ilave edildi. Gerçek görüntülerini bozmamak amacıyla renkli olmalarına özen gösterildi. “Mecmulardan Seçme Metinler” başlığı altında, bazı mecmualardan alınan yazılar orijinalliklerine dokunulmadan yine “Ekler” bölümüne konuldu.

Bu tez çalışmasıyla tarih dergiciliğinin ülkemizdeki durumunu, gelişim sürecini, tanıtımını topluca ortaya koymaya çalıştım. Böylece matbaacılık ve baskı tekniğinin değişim süreci de kendiliğinden ortaya çıkmış oldu.

Mecmualarda yer alan terim, isim ve benzer diğer ifadeleri tezime aktarırken orijinal yazılışlarına sadık kaldım. Kullanılan kavramları devrin özelliğini yansıtmaması bakımından aynı şekilde korumayı faydalı buldum. Tarih mecmualarının Cumhuriyet dönemi içindeki seyri, devreleri, yoğunluğunu da belirtmeye çalıştım.

Dergilerin kütüphanelerdeki kayıt ve yer numaralarını, ulaşılmakta güçlük çekilen dergileri temin ettiğim özel kitaplıkları dipnotlarda gösterdim.

Bu tez çalışması, ilme ve topluma küçük bir katkı sağladıysa, konusundaki çalışmaları bir adım ileriye taşıyabildiyse kendimi mutlu sayacağım.

Yüksek Lisans ders döneminde engin bilgilerinden istifade ettiğim, metod bilgileri kazandığım hocalarım Prof.Dr. Salim ÇÖHCE’ye, Doç.Dr. Mustafa ÖZTÜRK’e, Yrd.Doç.Dr. Mehmet KARAGÖZ’e, Yrd.Doç.Dr. Mesut AYDIN’a;

Nadir bulunan mecmualara ve konu ile ilgili makalelere ulaşmamı sağlayan, özel kitaplıklarından faydalandıran Prof.Dr.Nazım H. POLAT’a, ve Ok.Faruk ABURŞU’ya;

Ayrıca, çalışmalarımda beni tecrübelerinden faydalandıran, emeklerini esirgemeyen, yönlendiren Tez Danışmanım Yrd.Doç.Dr. Süleyman Özbek’e ve çalıştığım bütün kütüphanelerdeki personele teşekkürlerimi sunuyorum.

A. Necip GÜNAYDIN

KISALTMALAR

AAM	:	Atatürk Araştırma Merkezi
AAUM	:	Atatürk Araştırma ve Uygulama Merkezi
AKDITYK	:	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
AÜ	:	Ankara Üniversitesi
CU	:	Cumhuriyet Üniversitesi
DP	:	Demokrat Parti
DTCF	:	Dil veTarih-Coğrafya Fakültesi
EÜ	:	Ege Üniversitesi
FEF	:	Fen Edebiyat Fakültesi
HÜ	:	Hacettepe Üniversitesi
İÜ	:	İstanbul Üniversitesi
İÜEF	:	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
İÜTE	:	İstanbul Üniversitesi Tarih Enstitüsü
MÜ	:	Marmara Üniversitesi
MV	:	Maarif Vekaleti
OTAM	:	Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (veya Mecmuası)
SÜ	:	Selçuk Üniversitesi
TAE	:	Tarih Araştırma Enstitüsü
TBA	:	Türklük Bilimi Araştırmaları
TDV	:	Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
TDİD	:	Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi
TETTV	:	Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı
TİTE	:	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
TKAE	:	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TTK	:	Türk Tarih Kurumu

*“Dergi korkak, pısırık bir kelime, mecmuanın kötü bir tercümesi.
Mecmuada bir edep, bir asâlet var. Camî ile, câmia ile, cemiyetle akraba.
Dergi düşünmez, haykırmaz, dövüşmez; toplar. Neyi? Sorumluluktan kaçanları.”*

CEMİL MERİÇ

GİRİŞ

1.Tez Konusu ve Değerlendirmeler

“ Cumhuriyet Dönemi Tarih Mecmuaları” konulu tezimin umumî bir muhteva açısından araştırmacılara kılavuz olacağına inanıyorum. Derli toplu bir tarih mecmuaları tanıtımı ve muhteviyatı bu tez çalışması ile ortaya konulmak istenmiştir. Ancak şunu vurgulamalıyım ki bu çalışma, konusunda bir “ deneme” mahiyetindedir.

Memleketimizde özel ve resmî şahıslar tarafından çıkarılan tarih mecmuaları, gerçek anlamda günümüze kadar tam anlamıyla ele alınmamış, derli toplu incelenmemiştir.¹

Tarih mecmuaları hakkında bildiğimiz başlıca makaleler :

*Mahmut H.Şakiroğlu, “Cumhuriyet Tarihimizde Süreli Yayınlar Kısa Bir Bakış II Tarih Dergileri ve Belleten” XLVII/188,Ank.1983,s.1207-1222.

*Mahmut H.Şakiroğlu,“ Türkiye’de şimdiye kadar çıkan popüler tarih dergileri”, Tarih ve Toplum, sayı 1 (Ocak 1984),s.65-68.

*Ali Birinci, “Bâbıâli’nin Tarih Mecmuaları (1943-1965)”,Türk Yurdu,sayı 132(Ağustos 1998) s.29-38.

Hazırladığım tezle bu boşluğu doldurduğumu asla düşünmüyorum. Konuya ilişkin yukarıdaki yazılar, bu tezi hazırlamamda bana fikir verdi, yol gösterdi. Mevcut bilgi ve araştırmayı bir adım ileri taşıyabildiysem görevimi yapmış sayacağım.

¹ Ali Birinci, “Bâbıâli’nin Tarih Mecmuaları (1943-1965)”,Türk Yurdu,sayı 132(Ağustos 1998) s.37-38.Ali Birinci, agm’nin sonuç bölümünde şöyle yazmaktadır: “ Bu türden mecmualar hakkında bu zamana kadar ciddi ve tespite dayalı bir yazı yazılamamıştır. Meseleye bir yazı ile ancak işaret edilebilmiştir. Halbuki bu gibi mecmualar hakkında üniversitelerimizin tarih ve kütüphanecilik bölümlerinde tezler yapılmalı ve ehemmiyetine dikkat çekilmeliydi.”

Bu tez çalışmasında akademik muhtevaya sahip dergileri de ele aldım. Geçmişte yayın hayatını noktalamış olanlar yanında günümüzde yayınlanan, yayınını hala sürdüren akademik dergilerimizi tanıtmaya, muhtevasını ortaya koymaya çalıştım. Bu yayın faaliyetlerinde makaleleri yayınlanmış ilim adamlarımızın azimli çalışmaları bizler için örnek teşkil etmektedir. Ancak bugün yapılan araştırma ve yayın faaliyetlerini de gözardı etmemeliyiz.

İncelediğim dergileri kütüphanelerimizden ve özel kitaplıklardan temin ettim. Dergilerin tek tek ele alındığı bölümde yer ve kayıtlarını dipnotlarla belirttim.

Bibliyografya özelliği de taşıyan bu kapsamlı çalışmada yorumlar yanında tanıtım daha ağır basmıştır. Belirlediğim amaçlar doğrultusunda tezimi hazırlamaya çalıştım.

2. TARİH DERGİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ VE DEĞERLENDİRME

Dergi, eski deyişle mecmua fikir hayatımızın vazgeçilmez bir unsurudur. Siyasi, sosyal, felsefi veya inanç dünyamızın bir parçasıdır. Her türlü fikrî hareketlerin odağı, toplanma yeridir. Tarih dergileri de, her dergi gibi kendisini çıkaranların ve takip edenlerin fikirlerinin ifadesidir.

Dergiler, seslendiği kitlenin her açıdan önemli oranlara ulaşmasını ister. Yayın hayatının güçlükleri bu arzunun gerçekleşmesine hep engel olmuştur. Bu olumsuzluğu aşanlar ise belli sayılarında neşriyatlarını noktalamıştır. Az sayıda tarih dergisi geniş soluklu olabilmıştır. Ülke şartları ile birlikte, temsil ettikleri fikri hareketin etkinliğine bağlı olarak uzun ya da kısa ömürlü olmuşlardır.

Tarih dergilerini çıkaranlarla dergi muhtevaları arasında önemli ilişkiler olduğunu görürüz. Yazarların birikimi, derinliği, münevverliği oranında muhteva kazanan dergiler, şüphesiz büyük alaka görmüştür ve görmektedir.

Tarihe dair kitapların ve mecmuaların her zaman ilgi uyandırdığı bilenen bir gerçektir. Bu tür yayınlar doğrudan insanı konu alır. Okuyucu, geçmişteki insanların tarihi hakkında her zaman alâka ve heyecan duyar. Bu alaka, sadece meseleye ilmi olarak bakan araştırmacı, akademisyenler açısından değil tarihe meraklı insanlar için de büyük önem taşır.

Bir tarih araştırmasında bazen en hassas bilgiler, hiç ummadığımız bir mecmua veya bir yayın organının köşesinde karşımıza çıkabilir. Bu nedenle bir tarih çalışmasında mümkün olduğu kadar çok, mecmua ve gazete taramak gereklidir. Özellikle tarihe dair mecmuaların taranmasına itina gösterilmelidir. Bu tarama gözardı edildiğinde, incelenecek konunun daha önce ele alınmış olduğunu farkedemediğimiz gibi, mevcut çalışmalardan yararlanma imkanımız da ortadan kalkabilir. Tarih araştırmalarında yeni hedeflere ve bilgilere ulaşmak için bu tarama öncelikli hedef olmalıdır. Akademik mecmualar yanında popüler mecmuaların ilmiliği tartışılırsa da en azından hatırat yazıları türünden olanlar kaynak eleştirmesi yoluyla değerlendirilebilir. Bazen belge ihtiva eden yazılara da tesadüf etmek mümkündür.

Türk Tarihi'nin uzun zaman dilimi ve geniş mekan içinde yaşandığını ve Dünya Tarihi'ne damgasını vurduğunu düşünürsek, bu alandaki ilmî araştırmanın güçlüğü daha iyi anlaşılır. Sadece Osmanlı Arşivinin 150 milyon vesikadan oluştuğunu dikkate alırsak, ilim adamlarımızın omuzundaki yükün ağırlığını daha iyi hissederiz.

Akademik ve popüler tarih dergileri, bu izah etmeye çalıştığım sorumluluğu uzun yıllar omuzlarında taşımış yayın organları olarak karşımıza çıkarlar. Özellikle popüler mecmualar devletin destek politikalarından mahrum olarak, kendi imkansızlıkları ve yayın güçlükleriyle topluma büyük hizmetler verdikleri kanaatindeyim. 1940, 1950, 1960'lı yıllarda bütün canlılığı ile toplumun düşünce ve fikir dünyası üzerinde birinci amil olarak rol oynadılar. İlmi bilgileri popüler hale getirmesek toplumun değerlendirme hataları yapması durumu ortaya çıkar. Günümüzde ki durumu değerlendirmek için toplumdaki düşünce ve hareket uyumuna biraz dikkat etmemiz yeterli olabiliyor. Belirttiğimiz yılların heyecanını yeniden yakalamak gerekiyor. Bugün daha zengin bir tarihi malzemeye sahibiz. Matbaacılık sektörü ileri bir seviyede. Kağıt, mürekkep gibi bir endişe taşınmıyor. Mevcut malzeme ve imkanları en iyi şekilde değerlendirecek ilim,fikir adamları ve tarihe alaka duyan halktan insanların sayısının artması gerekmektedir.

Başta Belleten olmak üzere üniversitelerimiz tarafından çıkarılan tarih dergileri bilinenleri tekrar etme dışında tarihimizin belirli dönemlerine bir hayli yeni bilgiler getirmiştir. Bunları belirli bir üslupla aydınlara ve yeni meraklılara tanıtma görevi,

yaygın süreli tarih dergilerine ve gazetelere düşmektedir. Ancak günümüzde gazetelerin işlevinin değişmesi nedeniyle tarihçilere yeni görevler düşmektedir.

Ahmet Refik Altınay, Reşad Ekrem Koçu, Çağatay Uluçay gibi araştırmacılar devirlerini atlayarak, bilimsel çalışma yanında aydınları yeni tarih hareketlerinden ve belge varlığından haberdar etmişlerdi. Günümüzde bu görevi üstlenecek potansiyel vardır. Yeter ki iyi bir organizasyon bunları kanallara edebilsin. Tezime konu olan dergilerin hatalarından birisi de yıllarca aynı şekilde ve belirli kalemlerle çıkmasıdır. Görünüm ve sadelik bilimsel dergiler için vazgeçilmez bir şey ise; okurların göz zevkine hitap etmek, sevimli ve ciddi bir tarzla sokaktaki insanın tarihe ilgisini uyandırmak da popüler dergilerin görevi olmalıdır.

Belirli dönemlerde boyutları , kağıdı ve hatta basımevini değiştirerek okurları yeniliğe itmek ve arayış içindeki yeni insanlara yeni bir şeyler verebilme çabaları, yayıncıyı da çağdaş yöntemleri öğrenmeye sevk etmektedir. Süreli yayıncılık alanında seviyeli tarih dergilerinin her zaman var olacağına inanıyorum.

Üniversitelerin, araştırmacı ve araştırmaların yaygınlaştığı günümüzde, olumlu muhtevaya sahip tarih dergileri okur çevresini çabuk oluşturacaktır. Avrupa'daki benzerlerini gıpta ile seyrettiğimiz süreli, yaygın tarih dergilerinin, artık belirli bir ekonomik aşamaya gelen ülkemizde çeşitli yönleriyle gerçekleşeceğine umutla bakmaktayız.

Şunu ifade etmeliyim ki Cumhuriyet Dönemi Tarih Mecmualarını incelemeye çalışırken çok etkilendim. Bu yolda emek veren insanlara gıpta ile baktım. Dergiciliğin kolay bir girişim olmadığının şuuru içinde olmak bir yana... tarih dergiciliği apayrı bir hadise...

Yazıların salt akademik açıdan değil, okurları yormayacak tarzda yazılması , ilginç ve değerli belge yayını,Türk dünyası tarihi, ilgimiz bulunan ülke tarihlerinin belirli dönemlerinin yazılması,yakın ve uzak tarihimizin karanlık yönlerine ışık tutacak bilgilerin yayını ve tarihimizin derinliği kadar, üzerinde yaşadığımız Anadolu hakkında da yeni bilgilerin verilmesi, toplum tarihine önem verilmesi, kanaatimce ideal derginin yayın hedefleri arasında olmalıdır. Ayrıca Türk Kültür ve Medeniyetini tarihinin ilk çağlarından günümüze kadar olan kısmını okuyucuya cazip bir şekilde sunarak, Batılı bir takım ilim ve fikir adamlarının iddia ettiği gibi Türklerin “nomat” olmadıklarını,

dünya medeniyetindeki gerçek yerini nesillerimize anlatarak, aşağılık duygularından uzaklaşmalarını sağlamalıyız. Yani Orta Asya Türk Tarih ve Medeniyetine de gereken ağırlık ve önemi vermek, hem akademik hem de popüler dergilerin görevi olmalıdır..

Ortaasya Türk Tarihi sahasının, dergilerin yazıldığı devirde yerli araştırmaların kıt olduğu nu dikkate almakla birlikte, bir kaç dergiyi istisna tutarsak; mevcut dergilerde bu konunun ihmale uğradığını gözlemledim.

Tarih araştırmalarında vazgeçilmeyecek hususlardan birisi de belge yayınıdır. İlk dergilerimizden beri arşivlerimizdeki malzeme ve bunun tasnifi hakkında bazı makaleler bulunmaktaysa da bu belgeler üzerinde yapılacak yayınların özelliği üzerinde nedense durulmamış ve bu konudaki üstünlük yine batılı bilim adamlarının eline geçmiştir.

Popüler mecmuacılıkta okuyucuyu belgelere boğmadan, okunma ve incelenme cazibesini her zaman korumak gerektiğini bir defa daha vurgulamak istiyorum. Belge, vesika yayını araştırmacı, akademisyen insanlar için her zaman caziptir. Tarihin verileri, unutulmamalıdır ki bütün vatandaşlarımız içindir. Ülkemizde milli şuurun kazandırılması, dış tehditler ve iç barışımız için milli birliğin sağlanmasında yine en büyük görev tarihe ve tarih alanındaki fikir adamlarına düşmektedir.

3. TARİH MECMUALARI TARİHÇESİ²

Bu tarihçeye konu olacak mecmuaların geçirdiği süreci ortaya koymadan ;önemini ifade etmek için bir değerlendirme ortaya koymak istiyorum.

Tarihi, ilmî olarak ele alan araştırmacı ve akademisyenler, teorik bilgileri ele alırken analizci bir tutum içindedir. İlim adamının üslûp endişesi yoktur. İlmi metodlarla araştırmalarını yapar. Tarihî belge, vesika ve diğer elde ettiği bulguları çeşitli platformlarda, yayır organlarında ortaya serer. Gözlem, araştırma, inceleme sonuçlarını topluma, ilim alemine sunar. Akademik manadaki dergilerimizin öncelikli hedefi budur.

² Tarihçe çıkarılırken dergilerin neşir tarihleri esas alındığı gibi, şahıs veya kurumların çıkardığı birden fazla yayın varsa birarada belirtilmesine özen gösterilmiştir.

Ülkemizde Akademik manadaki tarih dergileri, büyük bir çoğunlukla üniversitelerimiz tarafından neşredilmektedir. Tarihle alakalı enstitü ve bölümlerin gayretleriyle yayınlanan bu dergileri Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar yaymak mümkündür. Değerli ilim adamlarımızın büyük bir özveri ile yaptığı araştırmaları, bu yayın faaliyetleri vasıtasıyla tanıma, öğrenme ve değerlendirme imkanına kavuşuyoruz. İlim adamlarımızın araştırmalarını sadece üniversite dergilerinde değil, özel dergi ve yayınlarda da sık sık görebiliyoruz.

Tarih alanında yapılan detaylı, analizci, metodlu, mukayeseli çalışmalar fikrî plan için temel malzemedir. Bu teorik bilgileri değerlendirme, yorumlama, düzgün bir dille, üslûpla anlatma sorumluluğu ise fikir adamlarımıza düşmektedir. Fikir adamı sentezcidir. Bilim adamlarının ortaya koyduğu bilgileri değerlendirerek, vardığı sonuçları topluma sunar. Bir takım teklifler getirir. Detayla bütünü birarada görür. Fikir adamlarından mahrum bir toplum, düşünce ve hareketleri arasında uyumsuz bir görüntü verir. Düşünce ufkunun darlığı, olayları değerlendirmede hatalar yapılmasına sebep olur.

Günümüz Türkiye'sinde Akademik tarih araştırmalarını ele alarak değerlendiren fikir adamlarımızın durumu ayrıca bir inceleme konusu olabilir. İdeolojik kaygılardan hareket ederek, bu sorumluluk gerektiren işi yürütmek şüphesiz yanlıştır. Rasyonel olmakla duygusal olma arasındaki ilişkiyi iyi dengelemek gerekiyor. Tarihteki gerçek bilgilere de , millî duygulara da toplumun ihtiyacı var. Sadece hamaset ya da salt rasyonellik fikir adamı için çıkmaz sokak teşkil eder. Fikir dünyamızdaki dönme dolap biraz da bundan kaynaklanmıyor mu?

Küçük, marjinal grupların kendini tatmin etmesi amaçlı çıkan dergi anlayışı ne kadar yanlıştır; büyük medya holdinglerinin kontrolü ve yönlendirmesi altındaki dergi faaliyetleri de o kadar kaygı verici..

İlmin ortaya koyduğunu geniş bir fikri planda ele alarak, büyük insan kitlelerine ulaştırabilmek, düşünce ve yorum gücüyle toplumu olumlu yönde ve geniş açılı düşünce ufuklarına yönlendirmek gerekmektedir.

İşte ilim adamı, fikir adamı ve halk arasındaki bu üçlü diyalog içinde, akademik ve popüler tarih mecmuaları önemli bir rol üstlenmektedir. Toplum için büyük önem taşıyan bu hizmeti yıllarca omuzlamış olan bu mecmuaların tarihçeleri de rolleri kadar

büyük önem taşımaktadır. Bugün de dün olacak. Tarihçeleri içinde ciddi, kararlı, sabırlı ve dopdolu muhtevalarıyla karşımıza çıkacak olan bu yayınlar, bugün ve yarın için yapılacak çalışmalara örnek ve yol gösterici niteliktedir. Tanımak ve tanıtmaya çalışmak da bizim görevimiz.

3.a. Akademik Tarih Dergileri Tarihçesi

Osmanlı devrine de sarkarak bu tarihçeyi günümüze kadar ortaya koymaya çalışacağım:

Osmanlı Devleti'nde tarih yazıcılığı geleneksel bir metoda sahip olan vakanüvislik biçiminde gelişme gösterir. XIX. Yüzyılda, Osmanlı Devleti'nin son döneminde, tarih yazımı alanında bu biçimin ötesine geçme yönünde girişimler ve tecrübeler yaşanır. Cevdet Paşa'nın ve Mustafa Nuri Paşa'nın eserleri bu eğilimin en belirgin örnekleridir.³

Türkiye'de çağdaş tarih yazımının gelişimi için Cumhuriyet Dönemini beklemek gerekmiştir. Ancak Cumhuriyetten hemen önceki dönemde (II. Meşrutiyet) bu konuda ilk adım atılır. 1910'da İstanbul'da **Tarih-i Osmanî Encümeni** kurulur⁴.

Tarih-i Osmanî Encümeni'nin önemi: II. Meşrutiyet döneminin resmi ideolojisi olan "Türkçülük" doğrultusundaki tarih yazımı yanında, Türkiye'de çağdaş tarihçilik açısından önem taşıyan tarihsel belge yayıncılığının da öncülüğünü yapmış olmasıdır. **Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası** (Cumhuriyet Dönemine geçişle **Türk Tarih Encümeni Mecmuası**) tarih yazıcılığımızda önemli bir yer işgal eder. 1910-1931 yılları arasında 101 sayı yayımlanmıştır. Tarih mecmualarımızın ilki ve resmî olanıdır. Bu mecmua yerine 1937' de **Belleten** çıkarılmaya başlanmıştır. Belleten'in belirli aralıklarla arkeoloji mecmuası şekline büründüğü dikkate alınırsa, bu ilk mecmuamızın önemi daha da iyi anlaşılır.

Cumhuriyet öncesi Türkiye'de tarih yazıcılığı sürecinde bir diğer adım olarak, 1915 yılında ancak beş sayı olarak yayınlanan **Milli Tetebbular Mecmuası** anılabilir. Fuat Köprülü' nün bilimsel sorumluluğu altında yayınlanan bu dergi Tarih-i Osmanî

³ Bkz.Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, çev. Coşkun Üçok,K.T.B. yay., Nr.435, Ankara 1982, s.403-404 ve 408-413.

⁴ Mahmut Şakiroğlu, " Türkiye'de Toplu Tarih Çalışmaları -I- ", Tarih ve Toplum, Sayı 36, İst.1986,s.41-46.

Encümeni'nin mecmuasına ve yayınlarına karşı bir tutum takınmıştır. Devrin hükümetinin bir kararnamesi ile kurulan bu encümenin, kısa da olsa ilk kez Türk kelimesini bilimsel alanda kullanan bir talimatnâmesi bulunmaktadır. Talimatnâmede şu cümleler dikkatimizi çekiyor: “Encümen, Türklere ait müessesâtı diğer milletlerin müessesâtı ile mukayese ederek Türk Milletinin hangi enmuzec-i içtimâiye mensup ve tekâmülün hangi safhasında bulunduğunu arayacaktır.” , “Türklere ait her müessese hakkında yapılacak tedkikat vesaik-i kafiye istinad edecektir.” Mecmua, Edebiyat ağırlığı taşımasına rağmen “Anadolu'daki Türk Medeniyeti” , “arznâme” ve “Osmanlı Kanunnâmeleri” gibi yayınları ile Barthold'dan yapılan “ Şarkı Tettebbu Tarihi” başlıklı çeviri ile tarih araştırmaları kapsamına girer..

1930'lu yıllarda diğer resmi tarih mecmuaları olarak **Türk Tarih Arkeologya ve Etnografya Dergisi** (5 sayı, 1933-1937), **Tarih Semineri Dergisi** (3 Kısım, 1937-1938) yayınlanmıştır. **Türkiyat Mecmuası'nı** (1925) da bu gruba dahil edebiliriz.

Atatürk'ün “başlangıçtan günümüze Türk tarihi” anlayışı ile Türk tarih araştırmaları süreci büyük hız kazanmıştır. Tarihçesini vermeye çalıştığımız pek çok yayın faaliyetinde bu direktifin büyük rolü olduğu bir gerçektir. Kurduğu kurumlar, yaptığı yönlendirme ve katkılar sonucu akademik anlamda tarih araştırma ve yayıncılığı gelişti. Bu tutumu onun Türk Tarihi'ne, ilme ve akla verdiği önemden kaynaklanmaktadır. Böylece Batıdaki tarih araştırmaları ve Türkoloji konusundaki dışa bağımlılık yerli bir hüviyet kazanmaya başlamıştır. Zengin Tarihi kökleri olan bir millet olduğumuzun şuuruna varmamız Atatürk'ün düşünce ve tarih girişimleriyle daha bir anlam kazanmıştır. Türk Tarih Tetkik Cemiyeti'ni (TTK) kurması ve bu kurumun yayınlarıyla tarih yazıcılığımız ve akademik tarih dergiciliğimiz yeni bir boyut kazanmıştır. **Belleten**, bu bakışın bir ürünü ve en büyük örneğidir. 1937'den günümüze kadar kararlı yayını ile bütün akademik dergi faaliyetlerinin baş eseri olarak neşriyatını devam ettirmektedir.

1940'lı yıllarda üniversitelerimizde dergi yayınlarında bir canlanma görülür. **DTCF Dergisi** (1942) ve **İÜEF Tarih Dergisi** (Eylül 1949) bu canlanmanın iki önemli örneği olarak ileri yıllardaki üniversite yayın faaliyetlerine öncü olurlar. Maarif Vekaleti tarafından neşredilen **Tarih Vesikaları** (İki seri.1941) bu yılların önemli yayın

faaliyetlerindendir. 1932-1950 arasında çıkarılan halkevleri mecmuaları⁵, özellikle mahallî tarih araştırmaları bakımından dikkate değer vesikalar ve makaleleri ihtiva etmektedir.

Cumhuriyet döneminde Türkiye’de tarih yazıcılığı çağdaşlaşma sürecine girer. Bu dönemde Türkiye’de ilmî tarih yazıcılığının temelleri atılır. Üniversiteler, Türk Tarih Kurumu ve Vakıflar Genel Müdürlüğü, Maarif Vekaleti (MEB), Genelkurmay Başkanlığı gibi kurumların yayın faaliyetleri çerçevesinde Türk ve Dünya Tarihine ilişkin araştırmaların yayını veya çevirisi yanında , Türk Tarihinin özellikle Osmanlı ve Millî Mücadele dönemine ait belgelerin yayını da gerçekleşir.

Akademik tarih dergiciliği konusunda İÜEF , uzun yıllar kararlı yayınlarıyla dikkatleri çekmiştir. Pek çok yayınları arasında **İÜEF Tarih Dergisi** yanında, Tarih Araştırma Enstitüsü’nün **Tarih Enstitüsü Dergisi**(1970) ve Eski Önasya Dilleri ve Kültürleri Kürsüsü’nün yayınladığı **Anadolu Araştırmaları** anılmaya değer bir muhtevadadır. **Güney- Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi** (1972) İÜEF’nin diğer önemli bir yayın girişimidir. Ne yazık ki çok kıymetli ilim adamlarının makalelerine yer veren bu derginin yayını 1980’de bitmiştir.

AÜ’ de tarih ve tarih ağırlıklı yayınlarıyla örnek çalışmalar ortaya koymuştur. **DTCF Dergisi** yanında, Tarih Araştırma Enstitüsü’nün yayınladığı **Tarih Araştırmaları Dergisi** (1957), Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından neşredilen **OTAM**(1990), Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nün dergisi olan **Atatürk Yolu** (1988) bu üniversitemizin konumuzla alakalı başlıca yayınlarıdır.

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nin yayınladığı **Tarih İncelemeleri Dergisi** (1983), kısa zamanda ilgi ile takip edilen akademik tarih yayınları arasına girmeyi başarmıştır. EÜ’nin Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi** (1996) ile Türk Dünyası için ciddi bir yayın olacağını ilk iki sayısı ile ortaya koymuştur.

Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Türkiye’de iz bırakan, alanının en önemli yayın faaliyetlerine imza atan bir enstitü olarak **Türk Kültürü**(1962), **Cultura**

⁵ Halkevleri tarafından çıkarılmış olan ve değer taşıyan mecmualardan örnekler: Yeni Türk Mecmuası(İst.), Ün (Konya), Gediz (Manisa), Taşpınar (Afyonk), Çorumlu (Çorum), Uludağ(Bursa), Görüşler(Adana)

Turcica(1964) dergileri yanında **Türk Kültürü Araştırmaları** (1964) dergisi ile de ilmi çevrelerinin ve tarihe alaka duyan kişilerin ilgi odağı olmuştur.

MÜFEF'nin yayınladığı **Türklük Araştırmaları Dergisi**(1984) ve CÜTDE Bölümü öğretim elemanlarının çıkardığı **Türklük Bilimi Araştırmaları**(1995) benzer türden yayınlardan sadece ikisidir.

Akademisyenler, sadece üniversite yayınları için değil, araştırma merkezleri ya da kurumları için de yazmaktadır. Ayrıca süreli popüler tarih yayınlarında da yazıları yayınlanmaktadır.

Selçuklu Araştırmaları dergisi(1969-1975 Dört sayı), **Osmanlı Araştırmaları** dergisi (1980), yayını devam etmeyen dergilerden olan **Tarih Semineri Dergisi** de akademik tarih dergiciliğimizde önemli yer işgal eder.

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı gibi özel kurumların bu konudaki gayretleri de göz önünde bulundurulmalıdır. **Türk Dünyası Araştırmaları** (1979) dopdolu bir muhteva ile konusunda ciddi ve etkili yayını sürdürmektedir.

Bu dergiler dışında, bazı süreli yayınlar da tarih adını taşımamakla beraber, bu konuya değinmiş ve sayfalarını açmışlardır. Türk silahlı kuvvetleri tarafından yayınlanan bu dergilerden sırasıyla : Kara kuvvetlerini ilgilendiren konulara ağırlık veren **Askeri Mecmua** ve denizcilik tarihimize ilişkin araştırma ve belgeleri ihtiva eden **Donanma** adlı süreli yayınları işaret ederken, **Risale-i Mevkute-i Bahriyye** adlı dergiyi de göz önünde bulundurmalıyız. Her ne kadar bir meslek dergisi görüntüsü verilerse de , dikkat çekici tarih araştırmaları yayınlamışlardır. **Askeri Mecmua** Mart 1335(1919) yılında başlayarak Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiş, **Donanma** da Mart 1326 yılından başlayarak Cumhuriyet dönemine kadar aynı adı, daha sonra da **Deniz Kuvvetleri Dergisi** adı altında yayınına devam etmiştir. Yayınına bir süre ara veren **Askeri Mecmua** yerine günümüzde **Askeri Tarih Bülteni** isimli süreli dergide, meslekî yazılar yanında tarih araştırmaları da yayınlanmaktadır. **Askeri Tarih Belgeleri Dergisi**(1980) ise daha önce yayımlanan **Harp Tarihi Belgeleri Dergisi** (1952)ile birlikte günümüze kadar toplam 48 yıl gibi uzun bir süre içinde tamamiyle belge yayını yapan bir muhteva ortaya koymaktadırlar.

Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (1984) son dönem yayınlar arasında kendi alanında önemli bir görevi yerine getiren araştırma yazılarını ihtiva etmektedir. Üniversitelerimizde aynı amaç için yayın yapan enstitüler de mevcuttur.

Bu süreli yayınlardan **Tarih Vesikaları, Belgeler ve Askeri Harp Tarihi Belgeleri** doğrudan tarihsel belge yayını ile ilgilidir.

3.b. POPÜLER⁶ TARİH MECMUALARI TARİHÇESİ

Halk için yazılan, halkın tarihe alaka duymasını sağlayan, bu yönleriyle tarih dergiciliğimizde önemli bir yer teşkil eden mecmualardır. Pek çoğumuzun çocukluk, gençlik yıllarındaki ilk millî heyecanlarını yaşadığı sayfeler bu mecmualardadır. Mecmualarda maziye yaşamak için mecmuaların tarihçesine bakmalıyız:

Türk Ocağı Cemiyetinin yayın organı olan **Türk Yurdu** (1911-1999)için, Yarı popüler yarı akademik diyebiliriz. En uzun ömürlü, yıllara meydan okuyan ,mükemmel bir muhtevaya sahip, ilkelerinden taviz vermeden günümüze kadar ulaşabilen ender dergilerden biridir.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında iki cilt olarak yayımlanmış olan **Harp Mecmuası'** nı (1914-1918) bu bölümde zikretmeyi kayda değer buldum. İttihat ve Terakki Partisi'nin cephe gerisine moral vermek amacıyla yayımladığı bir mecmuadır. Cepheden fotoğraflar, “Yaşayan Ölümler” veya “Mübârek Şehidlerimiz” başlıkları altında şehitlerin fotoğraf ve kimlik bilgileri mecmuanın her sayısında yer almıştır. Ziya Gökalp'in şiirlerine de yer verilmiştir.⁷

Tarih yazıcılığıımız alanında, “Tarihi Sevdiren Adam” namıyla anılan Ahmet Refik Altınay' ın önemli bir yeri vardır. 1915' de (1331) **Lâle Devri**⁸ isimli kitabının⁹ yayımlanması ile popüler tarihçilik büyük rağbet gördü. Vakanüvis tarihçiliğin tek

⁶ Popüler:s. Fr.1. Halk tarafından tutulan, halkın zevklerine uygun. 2.Herkes tarafından tanınan

⁷ Harp Mecmuası' nın bir cildi şahsî kitaplığında orijinal şekliyle mevcuttur. Fotoğraf örnekleri için bkz. Ekler B1

⁸ Lâle Devri adının isim babasının Yahya Kemal Beyatlı mı?, Ahmet Refik Altınay mı? olduğu konusunun yeniden gözden geçirilmesi gerekiyor..

⁹ A.R.A. : Lâle Devri. (1130-1143). İst. 1331 Teshil-i Tabaat Matbaası - Muhtar Halit Kütüphanesi. 231s.

A.R.A. : Lâle Devri. (5. Bsl.) İst. 1932. Sanayii Nefise Matb.- Hilmi Kitaphanesi. 167s. Fi. 75 kr.

A.R.A. : Lâle Devri. (6. Bsl.) ank. 1973 M. Eğitim Basımevi XI + 199 s. Fi: 750 kr.(B. K. M., Kült.Yay.)

düzeliğine karşı yeni bir bakış açısı oldu. Bu kitabın yayımlanmasından sonra popüler tarih yazıları, Akşam, İktidam gibi gazetelerde ve dergilerde boy göstermeye başladı.

Özel tarih mecmuacılığında, ünlü kitâbiyat âlimi Ali Emîri Efendi ¹⁰ (1857-1924) tarafından çıkarılan Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası (36 sayı; 1918-1922) ilk popüler tarih mecmuası olma özelliğini kazanmıştır. Mecmuanın bütün yazılarını bizzat kendisi yazdığı gibi masraflarını da cebinden karşılamıştır. Bu mecmuadan sonra uzun süre popüler manada tarih mecmuası çıkmamıştır.

İkinci Dünya Savaşı devam ederken Fahrettin Sertelli, **Tarihten Sesler**'i (1943) yayımlanır. Yazı konuları arasında bu savaş önemli yer tutar.

Nisan 1950'de üç tarih mecmuası birden yayımlanır. Bu bir tesadüf müydü? Çok partili hayata geçişin bunda rolü olduğunu düşünüyorum. 14 Mayıs 1950'de çok partinin katıldığı ve 408 milletvekili çıkarak DP'nin iktidara geldiğini düşünürsek, fikri hürriyet ortamının bu vesile ile ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bu üç dergi **Tarih Dünyası**, **Tarih Sesleniyor** ve **Resimli Tarih Mecmuası**'dır. Popüler Tarih Mecmuaları tarihçesinde önemli isimler olan Niyazi Ahmet Banoğlu, Cemal Kutay ve Servet R. İskit'in bu yayınları, aynı zamanda bu alandaki bir rekabetin de ilk habercileriydi. 1950 sonlarında İbrahim Hakkı Konyalı, **Tarih Hazinesi**'ni yayımlar. 1951' de ise sadece iki sayıdan ibaret kalacak olan Faruk Rıza Güloğul'un neşrettiği **Tarih aynası** yayımlanır.

Bilinmeyen bir sebeple N.A.Banoğlu, Tarih Dünyası'nın neşriyatını durdurarak eşi Anna Banoğlu adına **Yeni Tarih Dünyası**'nı(1953) yayımlar. Kendisi de Neşriyat Müdürü olur.

Bu dergilerle 1955'lere gelinir. Eşref Ekicigil'in sahipliğini, Feridun Kandemir'in ise yazı ve yayın işlerini yürüttüğü **Dün ve Bugün** çıkar. 1957' de ise Resimli Tarih Mecmuası'nı noktalamış olan Server R. İskit, ilave veren dergicilik çıkırını açarak **Yeni Tarih Dergisi**'ni neşre başlar.

Cemal Kutay, 1950'de yayınlamaya başladığı Tarih Sesleniyor (ilk adı :Tarih Orduya Sesleniyor, Tarih Sesleniyor) iki sayıda kalmıştı. 1957'da farklı bir tarzda, hacimli , her cildi bir sayı teşkil eden **Türkiye İstiklal ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi**'ni çıkarır.

¹⁰ Birinci, Ali., "Kitabistan Mülkünü Sultanı: Ali Emiri Efendi", Dergah , sayı 47 (Ocak 1994) s.20

N.A.Banoğlu, tarih dergiciliğindeki üçüncü denemesini **Tarih-Coğrafya Dünyası** (1959) ile yapar. Popüler tarih dergilerinde adını sık gördüğümüz Feridun Kandemir bu defa herşeyi ile kendisine ait bir dergi çıkarır: **Yakın Tarihimiz**(1962).Banoğulları'nın son tarih dergisi girişimi **Tarihin Sesi**'dir.1962'de yayımlanan bu dergi iki sayıda kalmıştır.

Cemal Kutay, 1964'de nihayet önceki yayınlarına göre geleneğe uygun bir tarih mecmuası çıkarmayı başarır. **Tarih Konuşuyor**, 1969'a kadar yayınıni sürdürür ve popüler tarih dergiciliğimizdeki yerini alır.

Özel Kütüphanelerimizde en yaygın bulunan tarih mecmuasıdır diyebileceğimiz **Hayat Tarih Mecmuası**(1965-1982), yayıncılık dünyasında önemli bir yeri olan Şevket Rado'nun yayımladığı ,baskı tekniği, fotoğraflarıyla farklı bir mecmuadır.

Muzaffer Enünlü imzasıyla **Tarih Dünyası** 1964'de yayınlanmaya başlar.

Bu hususi mecmualar arasında **Tarihçi** adıyla bir mecmua vardır ki o bir yönüyle farklıdır. Tarihçi, İÜEF Tarih Talebe Cemiyeti tarafından 1965 yılında, sadece 2 sayı yayımlanabilmiştir. Ancak talebe dergilerinin öncüsü olması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Cemal Kutay, 1968'de küçük ebatlı, cep kitabı türünden **Sohbetler**'i yayımlamaya başlar. Bu arada Tarih Konuşuyor'un yayınıni sürmektedir.

Son Dönem popüler tarih dergiciliğinde şu dergiler karşımıza çıkar:

Ertuğrul Zekayi Ökte, bu alanda azim örneği isimlerden biri olarak 1967'de çıkarmaya başladığı **Belgelerle Türk Tarihi** dergisinin yayınıni günümüzde de vakıf çatısı altında sürdürmektedir. **Yıllarboyu Tarih** (1984), Gazete holdinginin bir yayın organı olarak Erol Simavi tarafından yayınlanan pek çok mecmuadan tarihle alakalı olanıdır. Alışılmadık bir tarih dergisidir. Kronolojik bilgi sıralaması ağırlıklıdır.

Türk Dünyası Tarih Dergisi, TDAV'nin araştırma ürünü yayın faaliyetleri yanında halk için sevimli ve ciddi bir dergi düşüncesinin ürünü olarak yayımlamaya başladığı bir dergi olup günümüzde yayınıni devam etmektedir.

Tarih dergiciliğinde ve tarih anlayışında duygusallık yerine toplum tarihine yönelme ekolünün iki temsilcisi **Tarih ve Toplum** ile **Toplumsal Tarih** dergileridir. Birincisi İletişim Yayınları, ikincisi ise TETT Vakfı tarafından yayımlanmaktadır. Tarih ve Toplum 1984, Toplumsal Tarih 1994 yılında neşriyata başlamıştır.Günümüz

tarih dergiciliğinin iki önemli temsilcisi olan bu dergiler toplum- tarih ilişkilerini ortaya koyarak genel anlatım yerine konularını detaylardan almayı tercih etmektedirler.

1994 yılında yine bir gazete holdingi (Türkiye Gazetesi) olan İhlas Holding, tarih dergiciliğine de el atarak **Tarih ve Medeniyet**'i yayımlamaya başladı. Çok ileri bir baskı tekniği kullanılarak hazırlanan bu dergideki yazılar geniş bir aydın kadrosu tarafından kaleme alınmaktadır.

Popüler tarih yazılarının sadece bu dergilerde yer aldığını düşünmemeliyiz. Cumhuriyetten itibaren bir takım gazetelerimizde de bu tür yazılar yer almıştır: **Hayat Tarih Gazetesi, Milliyet Yakın Tarihimiz.**

Bu tarihçenin içinde öyle bir tarih dergiciliği duygusu vardır ki nüshaları taradığınızda onu sık hissedersiniz. Hemen her sayıda serzenişler, malzeme yokluğu ya da pahalılığı, zarar edildiği, okuyucudan beklenen alaka dile getirilir.¹¹ Her türlü olumsuzluğa rağmen okuyucularla samimi bir diyalog sürdürülür. Okuyucular sanki yapılan yayının ortakları. Ama yapılan işten zevk alındığını hemen hissediyorsunuz. Çaylar yudumlanırken baskıdan çıkan, hala mürekkep kokusu üzerinde olan son nüshanın incelenmesinin verdiği zevki okurken adeta yaşıyorsunuz. Neşredildiği yıllarda halk arasında bazı tarih dergi yazarları tiryakilik yaratmıştı. Reşat Ekrem Koçu, Feridun Fazıl Tülbentçi, Feridun Kandemir, Cemal Kutay, Mithad Sertoğlu...

Bugün aynı heyecan belki var ama; yokluk içindeki mutlulukla, varlık içindeki mutsuzluk ve burukluk gibi bir farkla..

¹¹ Popüler Mecmua çıkarma güçlükleri için bkz. Pop.Tar. Mec. Bl., Resimli Tarih Mecmuası Muhteviyatı.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DE YAYINLANAN TARİH DERGİLERİ

Cumhuriyet'in ilk yıllarından bugüne uzanan süreçte yayınlanmış ve yayınlanmakta olan özel ya da resmî akademik ve popüler muhtevaya sahip dergileri iki kısımda ele alarak değerlendirmeye çalışacağız.

Bu dergilerimiz nitelik, nicelik, metot ve taşıdıkları yükümlülükler açısından farklı özelliklere sahiptir. Topluma karşı, her iki dergi de sorumluluk taşımaktadır. Her seviyede insanımızın tarih şuuruna, bilgisine sahip olması gerektiği noktasından hareket edersek önemleri daha iyi anlaşılır.

Cumhuriyet Dönemi yayın hayatı içinde yer alan bu dergileri iki ana başlık altında ele alarak yakından tanıtmaya ve değerlendirmelerini yapacağız.

I. BÖLÜM

AKADEMİK MUHTEVAYA SAHİP TARİH DERGİLERİ

Cumhuriyet Dönemi içinde zamana yayılan akademik özellikteki dergileri neşredilmeye başlandıkları tarihler esas alınarak toplu halde sıralarsak:

Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası / Türk Tarih Encümeni Mecmuası (1910-1931)

Türkiyat Mecmuası (1925)

Türk Tarih Arkeologya ve Etnoğrafya Dergisi (1933-1949)

Tarih Semineri Dergisi (1937-1938, 3 kısım)

Belleten (1 ocak 1937-Aralık 1998)

Vakıflar Dergisi (1938-1998)

Tarih Vesikaları (1941-1961)

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi (1942-1998)
İstanbul üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi (Eylül 1949-1998)
Harp tarihi Belgeleri Dergisi (1952-1979)
Türk Arkeoloji Tarihi (1956)
Türk Etnoğrafya Dergisi (1956)
Tarih Araştırmaları Dergisi (1957,1963-1998)
Selçuklu Araştırmaları Dergisi (1969-1975)
(Dışişleri Bakanlığı Belleteni) (1964)
Belgeler (1964-1998)
Türk Kültürü Araştırmaları (1965-1986...)
İÜ. Tarih Enstitüsü Dergisi (1970-1998)
Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi (1972-1980)
Askeri Tarih Bülteni (1975-1993...)
Osmanlı Tarihi Arşivi (1977, 1 sayı.)
Osmanlı Araştırmaları (1980-1998)
Türk Dünyası Araştırmaları (1979-1998)
Askeri Tarih Belgeleri Dergisi (1980-1998)
Tarih incelemeleri Dergisi (1983-1998)
Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (1984-1998)
Türklük Araştırmaları Dergisi (1985-1998)
AKDITYK Bülteni (1985-1998)
HÜ.AİİTE Dergisi (1987-...)
AÜ. TİTE. Atatürk Yolu (1988-1998)
OTAM (1990-1998)
(Tarih Çevresi) (1991-1995...)
Ata Dergisi (1991-1998)
Türklük Bilimi Araştırmaları (1995-1999)
Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi (1996-1998)

Bu sıralamaya uygun olarak akademik muhtevaya sahip dergilerimizi tek tek ele alarak değerlendirmeye çalışırsak:

TARİH-İ OSMANÎ ENCÜMENİ MECMUASI¹²
(Cumhuriyetle “Türk Tarih Encümeni Mecmuası”)

SAHİBİ: Tarih-i Osmanî Encümeni'nin yayın organıdır.

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: -

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI:Tarih-i Osmanî Encümeni Mec.50 cüz , Türk Tarih Encümeni Mec.19 Numero.

YAYIN SÜRESİ: 1 Nisan 1326(1910/ 1911) - 1 Ağustos 1336(1920). 1 Nisan 1334'te 49. Sayı çıkar. 1336-1339(1920-1923) yılları düşülen bir zaman dilimi için 77.Numero denilen sayı yayımlanır.) **Türk Tarih Encümeni Mec.1** Kanunuevvel 1340(1925) -1 Haziran 1928

MUHTEVİYATI: 1924 yılına kadar ki muhtevası için Halil Edhem Elden tarafından bir dizin hazırlanmıştır.¹³ Tarih kelimesini taşıyan süreli yayınların başında ilk önce bu mecmua gelir. Ciddi tarih araştırmalarına da öncülük etmiştir. Uzun sayılacak bir süre yayınlanmıştır. Devlet desteğine sahip olarak yola çıkan encümenin çalışmaları yeni bir dönem açmış ve düzenli çalışma ihtiyacını ortaya koymuştur. Ancak devletin artık yıkım içinde bulunması, değil fikir eserleri vermek, varlığını koruma çabası içine ittiğinden, ciddi araştırmaların ortaya çıkması için Cumhuriyetin kurulması beklenmiştir.¹⁴

Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası'ndan yazı örnekleri::

Ahmet Tevhit; Rum Selçukî Devletinin İnkiraziyle Teşekkül Eden Tevaif-i Mülûk. 8. Cüz, 1 Haziran 1327

Halil Ethem Elden; Karamanoğulları Hakkında Vesaik-i Mahkûke.13.Cüz, 1 Nisan 1328

Dursun Bey; Tarih-i Ebulfetih. 32.Cüz, 1 Haziran 1331.(Bu konu, 26-38.cüzlerde seri olarak yer almıştır.)

¹² Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası; Milli Kütüphane: 1956 SA 449

¹³ Fihristi umumî, İst. 1924.

¹⁴ Mahmut Şakiroğlu, “ Türkiye”de şimdiye kadar çıkan Popüler Tarih Dergileri “ ,Tarih ve Toplum,Sayı 1.İst.1984,s.65-68.

Mehmet Zeki Pakalın; Akınlar ve Akıncılar. 47. Cüz, 1 Kanunuevvel 1334.

Türk Tarih Encümeni Mecmuası'nda yer alan makale örnekleri:

Ahmet Refik Altınay; Fatih Zamanında Tekeeli. 2-79. Numero 1 Mart 1340

Mehmet Halife; Tarih-İ Gılmani. 2-79 / 7-84 Numerolu Sayılarda Devamlı Bir Yazıdır.

Naili Abdullah Paşa; Divan-I Hümayuna Ait Teşrifat. 16-93. Numero. 1 Temmuz 1926.

Yusuf Akçura; Osmanlı Devleti Umumî Harp'de Bîtaraf Kalabilir Miydi? 19-96. Numero, 1 Haziran 1928

Örneklerde görüldüğü gibi işlenen mevzular daha çok Osmanlı Tarihi ağırlıklıdır. Selçuklu Dönemine de yazılarda yer verilmiştir.

ÇIKIŞ AMACI: Osmanlı Devleti'nin son bunalımlı dönemlerinde milli şuurun uyandığı günlerde Türk Tarihinin derinliklerine ve ana kaynaklarına inme arzusuna yönelen kişilerin gayretiyle kurulan Tarih-i Osmanî Encümeni'nin yayın organı olan bu dergi, yayınladığı belgeler, yazıtlar, ekler, ciddi araştırmalar ve sair gayretleriyle hiç de ihmal edilmeyecek bir etkinlik ortaya koymuştu

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER:

Tarih-i Osmanî Encümeni Mec : Mehmet Arif, Abdurrahman Şeref, Saffet, Ahmet Tevhit, Necip Asım Yazıksız, Kritovulos, Musa Kazım, Mehmet Galip, Halil Ethem Eldem, Dr.Karaçun, Efdaleddin, İskender Hoçi Yanko, Mistakidis, İstepan Cansezof, Rumbeyoğlu Fahrettin, Tacizade Cafer Çelebi, Ahmet Refik Altınay, Hafız Kadri, Dursun Bey, Ali Emiri, Arifi Paşa, Keçecizade Reşat Fuat.

Türk Tarih Encümeni Mec.: Mükrimin Halil Yinanç, Ahmet Cevdet Paşa, Mehmet Halife, Abdülgahtar Kırımı, Mehmet Zeki Pakalın, Lütfi, Yusuf Akçura, Ahmet Refik Altınay, Mehmet Halife, Tevkii Mehmet Paşa, Ahmet Tevhit, İsmet.

TÜRK TARİH ARKEOLOGYA VE ETNOGRAFYA DERGİSİ¹⁵

SAHİBİ ve NEŞREDEN: Maarif Vekaleti (1933 – 1940), M.E.B. Eski Eserler ve Müzeler Gen. Md. (1949)

İnceleyebildiğim sayılar:

- I. sayı : İst. 1933, Devlet Basımevi,
- II. sayı : İst. 1934, Devlet Basımevi,
- III. sayı : İst. 1936, Devlet Basımevi, 234 sh. (23 Resim)
- IV. sayı : İst. 1940, Devlet Basımevi, 268 sh.
- V. sayı : İst. 1949, M.E.B. Basımevi, 263 sh.

MUHTEVİYATI: Bu süreli yayın konusunda öncü diyebileceğimiz bir dergidir. Bu kaliteli derginin hacmi ve etkisi bir hayli fazla olmuştur. İlk sayısı 1933 yılının Temmuz ayında satışa verilen bu dergi büyük boy ve kuşe kağıda basılmış, fotoğraf ve klişelerle bezenmiştir. “ Müzecilik Haberleri” bölümü bulunmaktadır.

1949 yılına kadar ancak beş sayı çıkan bu süresi belirsiz dergiye Türk Tarih Kurumu üyelerinin büyük katkıları bulunmaktadır. Bazı sayıları da Türk Tarih Kurumu tarafından satılmıştı. Tarih kısmı kurum tarafından üstlenildikten sonra Arkeoloji ve Etnografya kısımları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından deruhde edilmiş ve her iki dergi etkin birer yayın organı olmuşlardı. Her bir dergi, 250 sahife civarında bir hacime sahiptir.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Remzi Oğuz Arık, Hamit Zübeyr, A. Aziz, İhsan, A. Dehri, Tahsin Şükrü, Arif Müfid Mansel, Aziz Ongan, Rahmeti arat, Halil Ethem Eldem, S.Aziz Kansu, Tahsin Öz, Hamit Zübeyr Koşay, Nimet Özgüç ve çok sayıda yabancı arkeolog .

¹⁵ Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi; Millî Kütüphane, 1960 SB 136

BELLETEN¹⁶

SAHİBİ: (A.K.D ve T.Y.K) Türk Tarih Kurumu Adına Nisan 1985, 193. Sayıdan itibaren Prof.Dr. Yaşar Yücel; Ağustos 1992, 216. Sayıdan itibaren Prof.Dr.Neşet Çağatay; Aralık 1993, 220. Sayıdan itibaren günümüze kadar Prof.Dr.Yusuf Halaçoğlu

YAZI İŞLERİNİ YÖNETEN SORUMLU YÖNETMEN : Ekim 1963 öncesi belirtilmemiş. 108. sayıdan itibaren Uluğ İğdemir; Nisan 1985, 193. Sayıdan itibaren Yaşar Yücel; Ağustos 1992, 216. Sayıdan itibaren Neşet Çağatay; Aralık 1993, 220. Sayıdan itibaren günümüze kadar Yusuf Halaçoğlu.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 235 sayı. Yayını devam etmektedir. İlk yıllarda “ Üç Ayda Bir Çıkar” ken; uzun yıllar boyunca aksamadan “ Dört Ayda Bir Çıkar” Böyle bir istikrar, Türkiye’de ender görülebilir.

YAYIN SÜRESİ: 1 Ocak 1937 – Aralık 1998. Belleten, İkinci Dünya Savaşı sırasında meydana gelen hammadde ve kağıt yokluğunu başarı ile atlatmış, bazı sayılar çift çıksa bile düzenli yayınını sürdürmüştür.

MUHTEVİYATI: 1937 yılı başlarında ilk sayısı satışa verilen Belleten, güzel baskısı, hacmi ve muhtevası ile tarih severlerin ve araştırmacıların hemen dikkatini çekmiş ve süratle yayıldığı gibi, dış ülkelerde tanıtılmış, hatta kitap dünyasında ilk iki sayısı yıllarca “ bulunması güç kitaplar” arasına girmiştir.

Önceleri bir komisyon tarafından çıkarılması düşünülen bu derginin bütün sorumluluğu, ilk memuru ve sonradan yöneticisi Uluğ İğdemir’e verilmiştir. Uluğ İğdemir, geçmiş hayatındaki yayıncılık bilgi ve tecrübesini Belleten için fazlasıyla kullanmıştır. Türk Tarih Kurumu’nun ayrı bir basımevi kurma girişimini sağlam temellere oturtan bizzat kendisi olmuştur. Bu başarısı uzun yıllar inanılmaz ve erişilmez şekilde süregelmiş, hakkettiği emekliliğini istediği zaman bile son işleri arasına Belleten’i hazırlamağı katmıştır. Bu tarz bir başarı bilim adamları arasında yılgınlığı gidermiş, iş baştan ciddi tutulursa, o konunun devam ettirileceği inancı

¹⁶ Belleten dergisi; Sivas il Halk kütüphanesi: 050- b/ 17623-18834-21336-27505-29097...073.0/ 17621 -622-21311 27104-27105-27106-27515- 29096...CÜ. Kütüphanesi: SY. Tarih. 622-

yaygın hale gelmiş ve süreklilik kavramı bir çok özlemi gerçekleştirmede olumlu bir hava yaratmıştır. Belleten bu konuda öncü olmuş ve yaygınlığını korumuştur.

Belleten, okuyucuya, baskı tekniği bakımından daima en mükemmel şekilde ve Batı'daki örneklerinden hiçbir yönü ile aşağı kalmayacak durumda sunulmuştur.¹⁷

Başta Atatürk İnkılâbına ait konular olmak üzere, Türk Tarihine ait konular da bu dergi sayfalarına girmeğe başlamış, kurum ile ilgili haberler de yayınlanmıştır. Derginin daha esaslı ve yakından izlenmesi için basımevi kurma çabalarını gerçekleştiren kurum, önce bir iki odanın içinde başlayan girişimi genişlemiş ve ortaya dev bir tesis çıkarmıştır. Böylece kurum bu alanda da öncü olmuştur. Her yetişen nesil Belleten'i görmek ve sahip olmak istemiştir. Kitap dünyası da böyle bir dergiye kavuştuğu için yeni bir görünüm kazanmış, kitap satıcıları için yeni bir ticaret metai meydana gelmiştir. Doğrudan Kurum merkezinden alma yanında, kitapçılar sağladıkları aboneler ile müşterilerine bu dergiyi ulaştırmışlardır. Özellikle ilk yıllarda hangi kitapçılarda bulunabileceği belirtilmiştir. Halen bir çok kitaplıkta Belleten tam takım değildir ve arada bazı sayılar yoktur.

Her sayıda genellikle şu bölümler mevcuttur: "Makaleler- incelemeler", "Konferanslar", "Çeviriler", "Nekroloji", "Bibliyografya- Kitaplardan Haber-Kitap Tanıtımı". 28. sayıya kadar "İçindekiler" bölümü yer almamaktadır.

Türk Tarihinin derinlemesine incelenmesini ve Anadolu tarihinin derinliğini inceleyen araştırmalar ile doludur. Türk Tarih Tezi'nin gereği olan bu tutum, ilmi verilerin ışığı altında ileriye götürülmüş ve kurucusunun isteğine uygun olarak ta , birinci el kaynaklardan yararlanılarak güçlendirilmiştir. Tarihimize ait değerli yayın ve kaynakları içeren Belleten yabancı dildeki çalışmalara da yer vermiş, hatta 5. ve 6. Sayısı için bir de Fransızca nüsha hazırlanmıştır. Sonradan bu tutumdan vazgeçilmiştir. Türk Tarihine ait çevirilere de yer verilmektedir. Bu girişimlerin sonucu olarak derginin çıkışı tarihçiler ve aydınlar tarafından merakla izlenmektedir. Belletenin bu başarısını sürdürmesini beklemek her tarihçinin hakkıdır.

¹⁷ Bu konuda T.T.K'ca gösterilen çaba hakkında bkz. Uluğ İğdemir, "Belleten yirmi yaşında." , Belleten 25/100 (1961), 536-537.

Belleten Dizinleri:

Muhtevasının, en kuvvetli hafızaların bile hakim olamayacağı kadar genişlemesi ve çeşitliliği dolayısıyla, Belleten'den faydalanacaklar için, ilk 100 sayısı hakkında bir dizin hazırlayan Prof.Dr. Adnan S. Erzi, sonraki 40 sayı hakkında da bir dizin hazırlamakla araştırmacılara büyük bir yarar sağlamıştır. Gelişi güzel bir isim yığını değil, konulara hakkını vererek bölümlere ayıran A.S.Erzi, kaynakça çalışmalarına da eşsiz değerde bir kılavuz sağlamıştır.¹⁸ Böylece başlıklara bakarak değil içeriği konusunda tarayanları uyaran Erzi, Belleten'in değerini onu tanımayanlara, küçümseyenlere öğrettiği gibi sonraki nesillerin de kolayca intibak etmesini ve öğrenmesini sağlamıştır. Prof.Dr. Adnan S. Erzi'nin vefatı ile III. Dizin Prof. Dr. Erdoğan Merçil tarafından hazırlanmıştır.¹⁹

Belleten'e yöneltilen ve iki noktada toplanabilecek tenkitlere Prof. Dr. Adnan S. Erzi, hazırladığı I. Dizin'in önsözünde şu cevabı vermektedir: “ Bunlardan birincisi, yazıların çoğunluğunun Türkiye Tarihinin Türk fütuhatı devrinden öncesine ve arkeolojik çalışmalara ait olmasıdır. İkincisi ise tarihimizle ilgili yayınların tahlil ve tenkidine az yer verilmesidir. Bu tenkitlerden birincisine hak vermek çok zordur. Bu tenkitleri yapanların Türk- İslam Tarihi ile ilgili yazılarının her zaman Belleten'de yer alabileceği şüphesizdir. Üstelik Türk Tarih Kurumu, “ Belgeler ” adı altında yalnız Türk Tarihine ait vesika ve bu vesikalara dayanan araştırmalar için ayrı bir dergi yayınlamaktadır.. Yine unutulmamalıdır ki Kurum'un kuruluşunda, Türk ve Türkiye Tarihinin çok geniş bir görüş açısından ele alınması düşünülmüştür. Sayın Prof. Nusret Hızır tarafından hazırlanan “ Kitaplardan Haber” başlıklı yazılar, ikinci konudaki tenkitlere kısmen cevap vermektedir. Belleten'e gelen kitap tanıtma yazıları da, dergide öncelikle yer almaktadır.”

Belleten'de yer alan makale örnekleri:

İdris Bostan, “ Orta Afrika'da Nüfûz Mücadelesi ve Osmanlı imparatorluğu 1893-1895”1990,c.LIV,sa.210,s.665

Salahi Sonyel, “ Türk-Ermeni ilişkileri ve Musevi Soykırımı” 1990, c.LIV, sa.210,s.739

¹⁸ Belleten Dizini I (Cilt I –XXV S.1-100), Ank. 1971,1,Baskı; 1988,2,Baskı, 145 Sayfa

Belleten Dizini II (Cilt XXVI- XXXV, sayı 101-140),Ank. 1972,1.Baskı; 1988, 2.Baskı , 69 sayfa

¹⁹ Belleten Dizini III(Cilt XXXVI-LI, sayı 141-200), Ank. 1964, 92 sayfa.

İlhan Tekeli-Selim ilkin, “ Kurtuluş Savaşı’nda Talat Paşa ile Mustafa Kemal’in Mektuplaşmaları”1980,c.XLIV,sa.174.

ÇIKIŞ AMACI: Adını devletimizin kurucusu ve yeni dönem tarih çalışmalarının baş teşvikçisi Atatürk’ten alan Belleten²⁰, tarih dergilerinin bir yayın kaynağı olmak amacını taşımıştır.

Atatürk’ün kurduğu ve vasiyetnamesi ile Türk Milletine emanet ettiği Türk Tarih Tetkik Cemiyeti (T.T.K.)’nin yayın organı olarak, çeşitli yönleriyle Türk ve Türkiye Tarihi ve arkeolojisi ile ilgili çalışmaları ilim alemine duyurmak, ilmi araştırmaları, çeşitli belgeleri, ilmi haberleri, bibliyografya yazılarını ihtiva etmek üzere yayımına başlanılmıştır.

Tarih-i Osmanî ve Türk Tarih Encümeni tarafından yayımlanan kıymetli dergilerin yerini almayı amaçlayan Belleten, Atatürk’ün, en eski çağlardan son devirlere gelinceye kadar Türk ve Türkiye Tarihinin araştırılmasında yeni ufuklar açan teşvik yol göstericiliği ile, Türkiye’de hızla gelişmeye başlayan tarih, arkeoloji ve antropoloji çalışmalarının nasıl ilerlediğini, hiç olmazsa bir sahada Türkiye’de modern ilmi zihniyetin nasıl yerleştiğini ve sonuçları ilim aleminde genellikle kabul edilen araştırmaların nasıl yapıldığını açık bir şekilde gösteren bir belge niteliğindedir. Bu ulaştığı netice “Belleten” in çıkış amacına ve Atatürk’ün vasiyetnamesine uygun düşmektedir..

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Halil Edhem Eldem,Zeki Velidi Togan, Muzaffer Göker, M.Şemsettin Günaltay, M.Fuad Köprülü, İhsan Sungu, Akdes Nimet Kurat, Uluğ İğdemir, Hikmet Bayur, İ.Hakkı uzunçarşılı, Abdülkadir İnan, Bahaeddin Ögel, Semra Ögel, Şevket Aziz Kansu, Hasan Ali Yücel, Hamit Ongunsu, Afet İnan, Tahsin Özgüç, Arif Müfit Mansel, Halil İnalçık, Faruk Sümer, Şinasi Altundağ, Remzi Oğuz Arık, Osman Turan, Selahattin Tansel, Tayyib Gökbilgin, Bekir Sıtkı Baykal, Ali Sevim, Aydın Sayılı, Şerafettin Turan, Ömer Lütfi Barkan, Nejat Göyünç, Cengiz Orhonlu, Neşet Çağatay, Enver Ziya Karal, Aydın Sayılı, Süheyl Ünver, Bilal N. Şimşir, Mustafa Öztürk...

²⁰ Uluğ İğdemir, ” Atatürk ve Belleten”,Belleten III (1939) s.355.Yılların içinden,Ankara 1976,s.16-18

(DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI BELLETENİ)

T.C. Dışışleri Bakanlığı tarafından, 1964 yılında yayınlanmasına başlanan “**Dışışleri Belleteni**”, 1973 yılında bürokratik nedenlerle yayımına ara vermiştir. Uzun bir aradan sonra Ocak 1984’te “ **Dış işleri Bakanlığı Belleteni**” adıyla ikinci serinin birinci sayısı yayımlanmıştır. Ayda bir neşredilmiştir. Ocak 1984, Birinci sayıda çıkış amacı şu cümlelerle açıklanmıştır: “Ülkemizi yakından ilgilendiren önemli siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal konulardaki bilgi ve belgelerin bir araya getirilmesi suretiyle hazırlanacak ve başta Bakanlık mensuplarımız olmak üzere, akademisyenler, araştırma kuruluşları ve basın-yayın organlarının da yararlanabilecekleri bir başvuru belgesine duyulan ihtiyaç “ Dışışleri Belleteni”nin yayımlanmasını gerekli kılmıştır”²¹

Aktüel dış ilişkilerle ilgili konulara yer verilmiştir: Kıbrıs, Dördüncü İslam Zirve Konferansı, Avrupa Konseyi Danışma Meclisi Toplantısı, Ermeni Teröristlerin Yargılanması...Her sayıda kronolojik olarak dış gelişmeler yer almıştır: KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş’ın Barış Çağrısı, Brunei Sultanlığının Türkiye Tarafından Tanınması, Türk Yunan İlişkileri, Balkan İşbirliği Toplantısı, Fazıl Küçük Vefat Etti, Türk-Bulgar Gümrük İşbirliği...Her sayının son sahifelerinde belgeler adıyla Turgut Özal’ın Dış Politikaya İlişkin Verdiği Beyanat tarzında devlet adamlarının açıklamaları yer almaktadır.

Böylesine ciddi aktüel dış ilişkilerin kayda geçirilmiş olması elbette zaman içinde araştırmacılar için önemli bir kaynak teşkil eder. Ancak önemine uygun bir baskı söz konusu değildir. Daha cazip bir şekilde çıkarılabilirdi.

²¹ Dışışleri Bakanlığı Belleteni, DİB. Bas., Ank.1984. CÜ Merkezî Kütüp. SY. Tarih.

VAKIFLAR DERGİSİ²²

YAYIMLAYAN: Vakıflar Genel müdürlüğü

SAHİBİ: Vakıflar Genel Müdürlüğü adına M. Fuat Ünver.

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: İbrahim Ateş

YAZI KURULU: İbrahim ateş, Sadi Bayram, Kerim Erdoğan.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI:28 sayı.

YAYIN SÜRESİ: 1938-1998

MUHTEVİYATI: İlim çevrelerinde büyük bir alaka gören Vakıflar Dergisi'nin tükenmiş olan ilk iki sayısı tekrar basılmıştır.

Birinci sayının muhtevası örnek olarak aşağıya çıkarılmıştır:

1.sayı (1938)

Fuat Köprülü, "Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti" s.1-6

Albert Gabriel," Tarihi Türk Abidelerinin Tamir ve İhyası" s.7-15.

A.Süheyl Ünver, " Büyük Selçuklu İmparatorluğu Zamanında Vakıf Hastahanelerinin Bir Kısımına Dair" s.17-24

Tahsin Öz, " Sultan Ahmet Camii" s.25-28.

Abdülkadir Erdoğan, " Silivrikapı'da Hadım İbrahim Paşa Camii" s.29-34.

M.Cevdet, " Sivas Darüşşifası Vakfiyesi ve Tercümesi" s.35-38.

A.Süheyl Ünver, "Fatih Külliyesine Ait Diğer Mühim Bir Vesika" s.39-45.

Abdülkadir Erdoğan, " Kur'an Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri" s.47-51

A.Saim Fitrat, "Orta Asya'da Arazi Meselesine Dair Üç Vesika" (Ruscadan Tercüme) s.147-157.

Bibliyografya,s.159-161.

XII. sayı (200TL., 432 sahife)

makale örnekleri:

Prof.Dr. Neşet Çağatay; Sultan Hüdavendigâr Adına Düzenlenmiş Bir Vakfiye. Sa. XII, s.7.

İsmet Kayaoğlu; Turumtay Vakfiyesi. Sa.XII, s.91.

Atilla Çetin; Arşiv Terimleri ve Deyimleri; sa.XII, s.351

²² Vakıflar Dergisi; Sivas Ziyabey Kütüphanesi. Sivas İl Halk Kütüphanesi: 050/12865

VAKIFLAR DERGİSİ²²

YAYIMLAYAN: Vakıflar Genel müdürlüğü

SAHİBİ: Vakıflar Genel Müdürlüğü adına M. Fuat Ünver.

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: İbrahim Ateş

YAZI KURULU: İbrahim ateş, Sadi Bayram, Kerim Erdoğan.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI:28 sayı.

YAYIN SÜRESİ: 1938-1998

MUHTEVİYATI: İlim çevrelerinde büyük bir alaka gören Vakıflar Dergisi'nin tükenmiş olan ilk iki sayısı tekrar basılmıştır.

Birinci sayının muhtevası örnek olarak aşağıya çıkarılmıştır:

1.sayı (1938)

Fuat Köprülü, "Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti" s.1-6

Albert Gabriel, "Tarihi Türk Abidelerinin Tamir ve İhyası" s.7-15.

A.Süheyl Ünver, " Büyük Selçuklu İmparatorluğu Zamanında Vakıf Hastahanelerinin Bir Kısımına Dair" s.17-24

Tahsin Öz, " Sultan Ahmet Camii" s.25-28.

Abdülkadir Erdoğan, " Silivrikapı'da Hadım İbrahim Paşa Camii" s.29-34.

M.Cevdet, " Sivas Darüşşifası Vakfiyesi ve Tercümesi" s.35-38.

A.Süheyl Ünver, "Fatih Külliyesine Ait Diğer Mühim Bir Vesika" s.39-45.

Abdülkadir Erdoğan, " Kur'an Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri" s.47-51

A.Saim Fitrat, "Orta Asya'da Arazi Meselesine Dair Üç Vesika" (Ruscadan Tercüme) s.147-157.

Bibliyografya,s.159-161.

XII. sayı (200TL., 432 sahife)

makale örnekleri:

Prof.Dr. Neşet Çağatay; Sultan Hüdavendigâr Adına Düzenlenmiş Bir Vakfiye. Sa. XII, s.7.

İsmet Kayaoğlu; Turumtay Vakfiyesi. Sa.XII, s.91.

Atilla Çetin; Arşiv Terimleri ve Deyimleri; sa.XII, s.351

²² Vakıflar Dergisi; Sivas Ziyabey Kütüphanesi. Sivas İl Halk Kütüphanesi: 050/12865

TARİH VESİKALARI²³

SAHİBİ: Maarif Vekaleti (1955, 16. sayıdan itibaren M.V. Türk Kültür Eserleri Bürosu)

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: -

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 18 sayı. Milli Eğitim Bakanlığı veya 1940'lardaki adıyla Maarif Vekaleti tarafından toplam 18 sayı olarak yayınlanan Tarih Vesikaları'nın ilk iki cildi, Haziran 1941 – Nisan 1943 tarihleri arasında iki ayda bir yayınlanan toplam 12 sayıdan oluşur. Üçüncü cildinin ilk iki sayısı yani 13. ve 14. Sayılar Ağustos ve Ekim 1945'de, 15. Sayı ise Mayıs 1949'da yayınlanır. Bu tarihten 1955'e kadar derginin yayınına ara verilir.1955 yılında "Yeni Seri" ifadesi ile derginin 16.sayısı yayımlanır. 1958'de yayınlanan 17. Sayıyı, 1961'de yayınlanan 18. sayı izler. Bu tarihten ve sayıdan sonra derginin yayını süresiz durur.

YAYIN SÜRESİ: Haziran 1941-1961(İki ayda bir çıkar)

FİYAT VE ABONE BEDELİ: 15. Sayıya kadar sayısı 100 Krş., (Yıllık Abonesi 540 Krş.), 15. Sayı 250 Krş., 16.sayı 450 Krş., 17.sayı 600 Krş., 18. Sayı 710 Krş.

MUHTEVİYATI: Bilhassa Yakınçağ Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerine ait belgelerin asılları ve çevirilerinin bulunduğu bu yayın için Yeniçağ Tarihi araştırmacıları da başvuru kaynağı olarak faydalanmaktadır.

Tarih vesikaları, Osmanlı Tarihine ilişkin olduğu kadar Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet tarihine de ilişkin belge yayınlarını ihtiva eden bir dergidir. Belgelerin çevrim yazıları yanı sıra, dergi akademik ciddiyetini bozmayacak ancak somurtkanlığını silecek seviyede tıpkı basımlar, fotoğraf, gravür ve resimlerin ilâştirilmesi ile renklendirilmiştir. Fotokopiler ve bir kısım da renkli olan resimler tarihsel bilgileri güçlendirmektedir. Cumhuriyet dönemi tarih yayıncılığının çok değerli bir klâsîği olarak kütüphanelerde yer almayı sürdürecektir bir yayındır.

²³ Tarih Vesikaları Mecmuası'nın Nisan 1942 (6.sayı), İlkkanun 1942 (10.sayı), Şubat 1943(11.sayı), Nisan 1943(12.sayı), Ağustos 1944 (13.sayı), Mayıs 1949 (15.sayı), Ağustos 1955(Yeni seri, I '16'.sayı), Ocak 1958 (Yeni seri 2 '17'.sayı), Mart 1961(Yeni seri 3 '18'.sayı) şahsi kütüphanemde mevcuttur. Tarih Vesikaları; Millî Kütüphane 1973 SB 305

Sahife numaraları sayılar arasında devamlılık gösterir. I. Seri'de sayılar 80 sahife civarında iken, II. Seride sahife sayısı artmış, her bir sayı 200 sahife civarında bir hacime ulaşmıştır.

Vesikalardan örnekler:

Neşet Çağatay, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Maden Hukuk ve iktisadiyatı Hakkında Vesikalar”, 1942, c.II, sa.10,s.275-283.

Faik Reşit unat, “ Amasya Protokolleri”, 1961,Yeni Seri,c.I,sa.3 (18)s.359-365.

Aziz Berker, “ Teşrifati Naim Efendi Tarihi”, 1949,c. III, sa.15,s.230-240.

ÇIKIŞ AMACI: 1941 yılında ülkemizde yapılan bir dizi yeni yayın hamlesi döneminde (Türk Ansiklopedisi, İslam Ans., dünya edebiyatından tercümeler diye başlatılan çeviri çalışmaları) belge yayınına önem verilmiş ve adına “ Tarih Vesikaları “ denilmiştir. Tarih Vesikaları’nın çıkış amacı, ilk sayısında dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in yazmış olduğu önsözünde de hissedilen Cumhuriyet İnkılâbının, kültürel boyutunu en açık bir biçimde vesikalarla ortaya koymaya çalışmak ve tarih vesikalarını araştırmacıların hizmetine sokmaktır. Bizim tarih yazıcılığında önemli bir eksiğimiz çağdaş ilmi metodlarla belge yayınıdır. Bu eksikliği doldurmak amacıyla gösterilen çabalardan birisi de Tarih Vesikalarıdır. Belirli bir düzen ve yöntem içerisinde çıkması planlanan bu dergi, büyük bir ilgi ile karşılanmış ve derhal yayılmıştır.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Cavit Baysun, Enver Ziya Karal, Tahsin Öz, Cemal Tükin, Faik Reşit Unat, Mükrimin Halil Yinanç, Enver Ziya Karal, Neşet Çağatay, Çağatay Uluçay, Halil İnalçık, Aziz Berker, Şerafettin Turan, Bahaeddin Ögel, Ahmet Ateş, Akdes Nimet Kurat, Afet İnan, Ali Sevim, Mustafa Akdağ, İsmet Parmaksızoglu, Hüseyin Dağtekin, Şinasi Altundağ...

DİL VE TARİH COĞRAFYA FAKÜLTESİ DERGİSİ²⁴

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: Üç ayda bir çıkmaktadır.

YAYIN SÜRESİ. 1942 – 1998.Yayını devam etmektedir.

FİYATI: 1966: 23-50 TL., 1967: 30-50 TL., 1968: 35 TL., 1970: 57TL., 1978: 92 TL.1991: 16 Bin TL.

MUHTEVİYATI: Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi tarafından hazırlanan “ Yıllık Araştırmalar Dergisi” 1940-1941 yılında hazırlanmış, basım sorunları yüzünden ancak 1944 yılında basılmış ve satışa sunulmuştur. 1067 sayfalık bu kalın cildin içinde, o sıralarda okutulan dallarda yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Tarih bölümünün de katkısı bulunan (S. 145- 296) Bu derginin içindeki bölümlerin birer ayrı basımları da yapılmıştır. Kullanışsız bir tarzda hazırlanan ve ortaya konan bu dergi tek sayıda kalmış kısa bir süre sonra “**Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi** “ yayın hayatına girmiştir. Bu derginin sayfaları arasında tarih araştırmalarına geniş yer verilmiştir. 1942 yılından itibaren büyük boyda (33 cm.) ve en iyi kağıda basılarak yayınlanan bu derginin yılda dört defa yayınlanması planlanmış ve uzun yıllar bu ilkesine sadık kalmıştır. Genellikle fakülte öğretim üyelerinin ve burada doktora yapanların çalışmalarını ihtiva eden bu dergi, ilk yıllar Türk Tarih Kurumu Basımevinde. 1965 ‘den itibaren Ank. Ün. Basımevinde neşredilmiştir. Genellikle iki sayı bir arada çıkarılmıştır. Her cildin sayı numaraları müstakildir. Dört sayı bir cilt oluşturmaktadır.

DTCF Dergisi, “Atatürk’ün 100. Doğum yılına Armağan” adı ile özel bir yayın çıkarmıştır.²⁵ Dergide “Yayın Komisyonu” bulunmaktadır.

Dergide yer alan makale örnekleri:

Bekir Sıtkı Baykal, “ Şark Buhranı ve Sabah Gazetesi 1876”,1948,c.VI,sa.4, s.219-258

Abdülkadir İnan, “ Eski Türklerde ve Folklorda - Ant- ”, 1948,c.VI,sa.4,s.279-290

Bahaeddin Ögel, “ Çin Kaynaklarına Göre Wu-Sun’lar ve Siyasi Sınırları Hakkında Bazı Problemler”,1948, sa.4, s.259-278

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Aydın Sayılı, Y. Enver Bostancı, Bekir Sıtkı Baykal, Mehmet Altay Köymen, Tahsin Özgüç, Mustafa Akdağ, Füzûzan Kınal,

²⁴ D.T.C.F. Dergisi; Millî Kütüphane 1956 SB 154

²⁵ D.T.C.F. Yay. Ank 1982. Ank. Ün. Bas. 706 s.Yay. No: 323.

Şerafettin Turan, Faruk Sümer, Bahaeddin Ögel, Sevim Tekeli, Hüseyin Dağtekin, Emin Bilgiç, Müjgan Cumbur, Nejat Kaymaz, Gürsel Aytaç, Tüten Özkaya, Melek Dosay..

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ TARİH DERGİSİ²⁶

YAYINLAYAN: İÜEF

YAYIN SÜRESİ: Eylül 1949-1998. 1981 itibariyle 33 sayı çıkmıştır. Dergi aksamalar dışında genellikle yılda bir yayınlanmıştır. Yayını devam etmektedir.

MUHTEVİYATI: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi başarılı olamayan bir tarih dergisi girişiminden sonra uzun yıllar suskun bir tavır takınmakla beraber, bu boşluğun giderilmesi için çaba gösterilmiştir. Ord.Prof. Cavid Baysun' un ısrarlı girişimlerinden sonra 1949 yılında yayınlanmasına başlanan **Tarih Dergisi**²⁷, başarısını aksatmadan sürdürmüştür. Bu başarıda en büyük pay, girişimin ilk yıllarından beri bu dergiye sahip çıkan Yeni Çağ Tarihi Kürsüsünün büyük payı bulunmaktadır. Bazı sayıları ince, bazıları çift sayı çıkmış olsa da , süreklilik ve gelen fikir eserlerinin değerlendirilmesi ciddiyetini asla elinden bırakmayan bu dergi hak ettiği değeri kazanmış, gün geçtikçe içindeki makale ve haber tarzı yazılar büyük bir önem kazanmıştır. Dergide Kitabiyat ve Haberler bölümü yer almaktadır.

Türk Tarihinin bütün evrelerini inceleyen bu derginin muhtevası belirli bir değer kazanırken, görünümüne de değer verildiği için haklı bir şöhret ile kitapseverlerin ve araştırmacıların kitaplığına girmiştir. Yerinde bir kararla bazı sayılarını vefat eden öğretim üyelerine ayıran bu dergi , büyük ve değerli tarihçimiz İsmail Hakkı Uzunçarşılı için abide bir sayı kazandırmakla (c.32 (1979) XV+935) derginin önemini büyük boyutlara ulaştırmıştır. Ayrıca (c.33 8 1980-1981) + 469) “Fatih Sultan Mehmed’e Hatıra Sayısı” olarak çıkarılmıştır.

²⁶ İÜ.E.F. Tarih Dergisi; Millî Kütüphane, 1970 SA 430

²⁷ İ. Ü. E. F. Tarih Dergisi, Tarih Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, D.T.C.F. Dergisi ve Belleten'de yayınlanan çeşitli

Dergide yer alan makalelerden örnekler:

Cengiz Orhonlu, “ 1559 Bahreyn Seferine Aid Bir Rapor”,1967,c.XVII,sa.22.

Nejat Göyünç, “ Diyarbakir Beylerbeyinin İlk İdari Taksimatı”, 1969, sa.23.

Şehabettin Tekindağ, “ Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bakış” 1971, sa.25

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: M. Cavit Baysun, Münir Aktepe, Semavi Eyice, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Cengiz Orhonlu, Ekrem Hakkı Ayverdi, Çağatay Uluçay, Şehabettin Tekindağ, Tayyip Gökbilgin, İbrahim Kafesoğlu, Orhan Şaik Gökyay, Turgut Işıksal, Ercüment Kuran, Nejat Göyünç, Abdurrahman Çaycı, İsmet Miroğlu, Yusuf Halaçoğlu...

TÜRK ARKEOLOJİ DERGİSİ

SAHİBİ VE YAYIMLAYAN: Maarif Vekaleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Md.,
Kültür Bak.

MUHTEVİYATI:1956 ‘dan beri memleketimizdeki kazılar ve topraküstü araştırmalar konusunda yaygınlık kazanmıştır..

<u>SAYI :</u>	<u>CİLT:</u>	<u>YILI:</u>	<u>SAHİFE SAYISI:</u>	<u>MUHTEVASI:</u>	<u>FİYATI:</u>
1	IV	1956	72	32 Levha	
2	VI	1956	68	12 Resim	
1	VII	1957	48	16 Planş	
2	VII	1957	48	16 Planş, 7 Levha	
1	VIII	1958	47	18 Planş, 1 Levha	
2	VIII	1958	81	22 Planş, 5 Levha	
1	IX	1959	48	22 Planş, 1 Levha	
2	IX	1959	56	16 Planş, 4 Levha	
1	X	1960	70	39 Planş	
2	X	1960	57	30 Planş	
2	XI	1961	58	24 Planş	

araştırma yazılarının ayrı basımları yapılmıştır

1	XII	1962	52	32 Planş	
2	XII	1963	100	—	
1	XIII	1964	153	—	
2	XIII	1964	150	—	
1-2	XIV	1967	248	—	
1	XXV	1980	289	—	90 TL.
2	XXV	1981	179	—	350 TL.
1	XXVI	1982	109	—	350 TL.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Arif Müfid Mansel, Ekrem Akurgal, Tahsin özgüç, Feridun Dirimtekin, Osman Sümer, Bahadır alkım, Kenan Tevfik erim, Yusuf Boysal, Oktay Aslanapa...

TÜRK ETNOGRAFYA DERGİSİ

Maarif Vekaleti'nden sonra Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Eski eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü daha sonra Kültür Bakanlığı'na bağlanan aynı genel müdürlük tarafından yayımlanmıştır.

1956 yılından itibaren kaliteli basımı ve çeşitli içeriği ile Türk maddi kültürü üzerinde çalışanların en kıymetli kaynaklarından. 1982 yılına kadar 17 sayı çıkmıştır.

Ele alınan bazı maddi kültür konularından örnekler verirse. Mevlânanın elbiseleri, Antalya çinili eserleri, Topkapı Sarayı'ndaki kalemtraşlar, İslam Devri maden işçiliği, Edirne Müzesindeki hayvan motifli işlemeler, Bergamadaki çepni gelini giyimi, Antalyada bitkisel boyacılık, bağlama yapımı, Türk Sanatında cam işleri, Harput bakırcılığı, Kütahya oyları, tezhip sanatı, Selçuklu devri kadın başlıkları, Güneydoğu Anadolu halk tedavi usulleri...

1972-1977 dönemindeki yazarları: Mehmet Önder, Nurhayat Berker, Ayşen Karadeniz, Gürel Öğüt, Haydar Yağmurlu, İsmail Ünal, Serap Akkoç, Hülya Tuncay,

Ülkü Altındağ, Can Kerametli, Neriman Köylüoğlu, Mahmut Akok, Necip Altınışik, Naci Eren, Hikmet Gürçay, H. Zübeyir Koşay, Nail Tan, Sabiha Tansuğ, Yücel Erdem...

TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ²⁸

SAHİBİ : Ankara Üniversitesi, D.T.C.F. Tarih Araştırma Enstitüsü tarafından yayınlanmıştır.

MÜDÜR: Prof.Dr.Şinasi ALTUNDAĞ, Prof.Dr. Bekir Sıtkı Baykal, Prof.Dr. Enver Ziya Karal, Prof.Dr.Akdes Nimet Kurat, Prof.Dr.Ali Sevim

YAZI İŞLERİNE BAKANLAR: Prof.Dr. Mustafa Akdağ, Prof.Dr. Halil İncılık, Prof.Dr.Mehmet Altay Köymen, Prof.Dr.Akdes Nimet Kurat, Prof.Dr.Nejat Kaymaz, Prof.Dr.Şerafettin Turan, Prof.Dr.Bekir Sıtkı Baykal, Prof.Dr. Şinasi Altundağ, Prof.Dr. Füzruzan Kınal, Prof.Dr. Osman Özsoy, Doç.Dr. Muzaffer Arıkan, Doç.Dr. Ali Sevim, Doç.Dr.. Yaşar Yücel, Asist. Aydın Taneri, Asist. Kazım Yaşar Kopraman - Reşat Genç, Asist. Melek Sete, Sekr.Asist.Özer Genç, Asist. Bengü Üçok... 1991' den itibaren Yayın kurulu:Prof. Dr. Melek Delilbaşı,Prof.Dr. Özer Ergenç,Prof. Dr. Mahmut Şakiroğlu, Doç. Dr. Ömer Çapar ve Yrd.Dr. Yılmaz Kurt.(1995'e kadar)

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 28 sayı. Her iki sayı bir cilt. 1991' den sonra her sayı müstakil cilt. Yayını devam etmektedir.

YAYIN SÜRESİ: 1957(1963) – 1998. 1957 – 1982 arası kesintisiz XIV cilt olarak yayımlanan TAD, 1982' den 1991 yılına kadar kürsü sisteminden Bölüm sistemine geçiş sürecinde karşılaşılan çeşitli problemler nedeniyle yayını aksamıştır. 1991' den itibaren yılda bir kez olmak üzere yayın faaliyetinin sürdürüleceği belirtilmiştir.²⁹ Ancak iki ya da üç yılda bir yayınlanabilmiştir. 26. Sayı 1990-1991, 27. Sayı 1992-1994...)

FİYATI : Dergide, abone ve satış için verilen adrese başvuru istenmiştir.1991: 18 Bin TL., 1994: 90 Bin TL.)

²⁸ Tarih Araştırmaları Dergisi; Millî Kütüphane, 1958 SA 24

²⁹ TAD, "Yeniden Başlarken" başlıklı sunuş yazısı. Cilt XV, 26.sa, Ank. 1991

MUHTEVASI: D.T.C.F.'nin Tarih Bölümü tarafından müstakil olarak yayımlanmış bir dergidir. Alanlarının en güçlü isimlerinden olan Tarih Bölümü Öğretim Üyelerinin bizzat yazdıkları bir dergi olması, akademik bir muhteva ortaya koymaktadır. İlk, Orta, Yeni ve Yakınçağ kürsülerinin kendi sahalarındaki yazıları dergide mevcuttur.

Şinasi Altundağ tarafından, (cilt II, sayı 2-3, Ank 1964' te) “ Dergimiz İçin Kabul Edilen Transkripsiyon ve İmlâ Kaideleri” başlığı altında bir yazı yayınlanmıştır.

1991' de yeni yayın döneminde şüphesiz “ Yayın kurulu” ve yazarlarda değişme yaşanmıştır. Derginin şekli ve baskı tekniği değişmiştir. Derginin bölümleri şu başlıklardan oluşmuştur: İçindekiler, Makaleler- İncelemeler, Konferanslar, Çeviriler, Bibliyografya.

Genellikle Osmanlı, Selçuklu Devirleri ve Milli Mücadeleye dair araştırma yazıları yayınlanmaktadır.

Dergide yer alan makale örnekleri:

Mehmet Altay Köymen, “ Alparslan Zamanı Selçuklu Askeri Teşkilatı” c.V, sa.8-9, (1967),s.1

Yuluğ Tekin Kurat, “ 1878 Kıbrıs Konvansiyonu ve Enosis Kuvvımları”, C.III,sa.4-5,(1965), s.157.

Yücel Özkaya, “ Osmanlı İmparatorluğu'nda XVIII.yüzyılda Göç Sorunu”c.XIV, sa.25 (1981-1982),s.171.

ÇIKIŞ AMACI: DTCF, “ Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi” ile yetinmemiş ve her bölümünün kendi dergisini çıkarması planlanmıştır. Tarih çalışmaları için düşünülen ayrı bir süreli yayın 1957 yılında gerçekleşmişti. “ **Tarih Araştırmaları I** “ başlığını taşıyan bu derginin bir de İngilizce başlığı bulunmaktadır. 150 sayfalık bu dergide yabancı dilde yapılan araştırmalara da yer verilmiştir. Fakat bu dergi devamlı olmamış ancak 1963 yılında “**Tarih Araştırmaları Dergisi** “ adı ile tarihçilerin yayın organı olarak yeni bir dergi araştırmacıların yararına sunulmuştur. Tarih Araştırmaları Enstitüsünün yayın organı olarak yayımlanmıştır.1991' den itibaren Tarih Bölümü neşretmiştir,

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Abbas Hamdanî, Claude Cahen, D.et Sourdell-Thomine, R.A. Hüseyinof, Alanzo T. Stephens, Aurel Decei, Dersca Bulgaru M.M. Alexandrescu, Hasan Gholi Moayide, Emel Esin, Maso Mori, Toru Saguchi, Talat Sait

Halman, Carl Max Kortepeter, Füzûzan Kınal, Harold R. Battersby, Pentti Aires, Gy. Kaldy Nagy, Anna Horvarth, A.S. Tveritinova, Jozef Blaskovich, Yücel Ökaya, Mehmet Altay Köymen, Aydın Taneri, Tuncer Gülensoy, Georg Wagner, Vuk Vinaver, Akdes Nimet Kurat, Razaulhak Şah, Hikmet Yavuz Ercan, Mine Erol, Halil Demircioğlu, Ali Sevim, Şerafettin Turan, Mustafa Akdağ, Bekir Sıtkı Baykal, K.Yaşar Koprıman, Hikmet Yavuz Ercan, Nejat Kaymaz, M.Yaşar Yücel, Müjgan Cumbur, Mine Sümer, Osman Ersoy, Muzaffer Arıkan, Özer Soysal... 1991'den itibaren Ayşe Akalın, F.Şamil Arık, Eşref Buharalı, Ayşe onat, Melek Delilbaşı, İlhan Erdem, Mahmut Şakiroğlu, Musa Çadircı, İlber Ortaylı, Sina Akşin, Seçil Akgün...

BELGELER.³⁰

SAHİBİ: T.T.K. adına Uluğ İğdemir, 1980 lerde Yaşar Yücel.

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Uluğ İğdemir, Yaşar Yücel.

YAZI KURULU: Ömer Lütfü Barkan, Bekir Sıtkı Baykal, Adnan Erzi, Halil İnalıcık.(1979)

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: Yılda iki sayı çıkması planlanan bu dergi, ne yazık ki çok ağır gitmiştir. Belleten gibi düzenli yayınlanamamıştır. Dergiyi 5., 6. ve 13.(1979) sayıları için uzun yıllar işgal eden hacimli yayınlar, yayını bir bunalıma sokmuştur. Ancak her şeye rağmen yayın devam etmektedir.1979-1988 arasında üç sayı neşredilmiştir.(14, 15, 16.) Yayını devam etmektedir.

YAYIN SÜRESİ: 1964 – 1998 ...

MUHTEVİYATI: Bu dergi içinde başta Ömer Lütfü Barkan'ın arşiv malzemesi bulunmak üzere, Tayyip Gökbilgin'in Venedik Devlet Arşivi'nde bulunan bir kısım Türk Dönemi belgeleri üzerindeki yayını, dergiye ayrı bir değer kazandırmıştır. Ayrıca Arşivlerimizden alınan vesikalar neşredilmektedir. "Alınan vesikalar bir takdim yazısı ile olduğu gibi neşredilir. Bir konuya veya muayyen bir devrin karakteristik hadiselerine

³⁰ Belgeler; Millî Kütüphane: 1966 SB 138 , 1993 SB 420.

taallük eden bir takım vesika bir arada neşredilir. Fakat tek olarak ele geçen ehemmiyetli vesikalar da, uzunca ve tahlilî bir yazı ile birlikte neşredilebilir.”³¹

Belgelerden Örnekler:

Yaşar Yücel - Selami Pulaha, I. Selim’in Kanunnamesi ve XVI. Yüzyılın İkinci Yarısının Kimi Kanunları.

Münir Aktepe, II. Mahmut Devri Osm. İmp. İle Sardunya Kırallığı Münasebetlerine dair İrade-i Seniyyeler. (17 Fotokopi)

Dr. Fethi Tevetoğlu, Ali Fethi Okyar’ın Günlük Hatıraları. (43 Belge) (Cilt XII 16. Sa.Ank.1988)

Ömer Lütfi Barkan, İstanbul Saraylarına Ait Muhasebe Defterleri (Cilt IX 13. Sa. Ank.1979)

ÇIKIŞ AMACI: Belirli bir belge dergisinin çıkarılması görevi Türk Tarih Kurumu’na düştüğü için bu alanda yapılan girişimler 1964 yılında sonuçlanmış ve yıllardır özlemi duyulan bu görev yerine getirilir ve “Belgeler” ana başlığını taşıyan dergi, araştırmacı ve meraklıların hizmetine sunulur.

TÜRK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI ³²

YAYINLAYAN: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü³³

YAZI KURULU: Prof. Dr. Oktay Aslanapa, Doç.Dr. Muharrem Ergin, Prof. Dr. Halil İncalcık, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu. (1965).....Oktay Aslanapa, Muharrem ergin, Prof.Dr. Talip Yücel. (1986)

MÜDÜR: Halil incalcık (1965)....Prof. Dr. Şükrü Elçin (1986)

MUHTEVİYATI: T.K.A.E tarafından 1964 yılından beri yayım faaliyeti sürmekte olan bir dergidir. İlmi makalelerin yer aldığı bir dergidir. Türk tarih ve medeniyetine, Türk Dili ve Edebiyatına dair araştırma yazılarını ihtiva eden sayılar yayımlanmaktadır.

³¹ Uluğ İğdemir’in “Sunuş” yazısından. Belgeler, Cilt IX, 13. Sa., 1979.

³² T.K.A.E., Türk Kültürü Araştırmaları dışında iki dergi daha çıkarmıştır: **Türk Kültürü:** Milli Kültür konuları ve milli davalar üzerinde halka hitap eden aylık dergi olup Kasım 1962’den beri yayımlanmaktadır. **Cultura Turcica:** Türk Kültürünü ve davalarını dünyaya duyurmak maksadıyla Batı dillerinde (Alm., İng., ve Fr.) 1964’ den beri yılda iki defa yayımlanmaktadır.

³³ T.K.A.E. Yayınlarının toplu listesi,; (TKAE, yay. No: 84, Ege Denizi Türkiye İle Komşu Ege Adaları , Seri VII-Sayı: A.6. İkinci Baskı.Ank.1988)

Ankara Üniversitesi Basımevinde basılmıştır. Enstitü, her döneminde sahasında söz sahibi , Türk Kültürünün öneminin şuurunda olan akademisyen, araştırmacı kadrosuna sahifelerini açmıştır. T.K.A., pek çok “ armağan” yayımlamıştır. Bunlardan biri “ Dr. Emel Esin’e Armağan” özel sayısı olarak yayımlanmıştır. (XXIV/1 Ank. 1986)

Dergide yer alan makalelerden örnekler:

Dursun Yıldırım, “ Köktürklerde Kağanlık Süreci: Kaldırma, Kötürme ve Oturma” s.XXIX(1991-1993), s.368-380.

Mehmet Saray, “ Türkistandaki Rus İdaresinin Yolsuzlukları”, sa.XXIII/1-2, 1985,s.449-457.

Bülbül Çalışkan, “ Cumhuriyet ve Türk Kadını” VII-X (1970-1973), s.17-23.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER : İbrahim Kafesoğlu, Semra Ögel, Şerare Yetkin, Rauf Tuncay, Şükrü Elçin, Faruk K. Timurtaş, Ahmet Ateş, Şinasi Tekin, İbrahim Yarkın, Abdülkadir inan, Şerif Baştav, Hakkı Dursun Yıldız, Tuncer Baykara, Osman F. Sertkaya, Ara Altun, Hamit Z. Koşay, Mehmet Saray, Sadık K. Tural, Müjgan Üçer...

SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

YAYIMLAYAN: Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 4 Sayı.

İnceleyebildiğim Sayılar:

I.sayı, 1969.Ank.1970, T.T.K. Bas.256 s.

II.sayı, 1970.Ank.1971, T.T.K. Bas.189 s.

YAYIN SÜRESİ. 1969: 1.sayı, 1970: 2.sayı. Daha sonra iki sayı daha çıkmıştır.

FİYATI: 1970: 75 TL., 1971: 100 TL.

MUHTEVİYATI:Yayın bunalımına sürüklenen süreli yayınlardan birisidir. T.T.K. Basımevinde basılmıştır. Tamamiyle Selçuklu Kültür ve Medeniyetini konu alan bir araştırma dergisidir.

ÇIKIŞ AMACI:Türk Tarihinde özel bir yeri bulunan ve Anadolu'nun Türkleşmesinde birinci derecede rol oynayan Selçukluların çeşitli evrelerini incelemek için kurulan aynı isimli enstitünün yayın organı olan bu dergi 1969-1975 yılları arasında dört sayı çıkabilmiştir.³⁴

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Faruk Sümer, Bahaeddin Ögel, İbrahim Artuk, Emel Esin, Ali Sevim, Fahrettin Kırzioğlu, Mine Erol, Gönül Öney... Paul Wittek'ten çeviri yazısı.(Çev. Mihin Eren)

İÜEF TAE

TARİH ENSTİTÜSÜ DERGİSİ³⁵

YAYIMLAYAN: İÜEF Tarih Araştırmaları Enstitüsü

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ: Prof.Dr. Münir Aktepe

YAYIN KURULU: Münir Aktepe, İbrahim Kafesoğlu, Nejat Göyünç, Hakkı D. Yıldız, Mücteba İlgürel (1978)

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: (12)sayı... Yayını devam etmektedir.

YAYIN SÜRESİ: 1970- 1998

FİYATI: 9. Sayı: 150 TL., (10-11). Sayı: 450 TL., 12.Sayı: 1200 TL.

MUHTEVİYATI: Orta Asya, Osmanlı, Selçuklu Tarihi ve Medeniyeti, Osmanlı Tarih Yazıcılığı, Türk Kültürü, Atatürk ve Türk Dünyası konuları araştırma yazılarında ele alınmıştır. Dergi, parasal ve yönetim gücünü fakülteden almış olmakla beraber, bu alandaki olumlu çalışmaları ve akademik camia dışında bulunanların çalışmalarını da değerlendirerek, birikimi daha iyi yönlendirmek için bu dergiyi yayınlama yolunu seçmiş ve başarılı da olmuştur. Enstitü dergisi kuruluşundan (1970) itibaren ciddi bir şekilde izlendiği için yayını aksatmamış ve bazı sayıları “armağan” olarak çıkarmıştır. XII. (1981- 1982) sayısını, fakültenin süreli yayınlarında önemli katkısı bulunan merhum Prof. M. Tayyip Gökbilgin'e ayırarak değerbilirlik gösterilmiştir.

Dergide yer alan makale örnekleri:

İlber Ortaylı, “Çarlık Rusyası Yönetiminde Kars” 1978,sa. 9,s.343-362

³⁴ İbrahim Kafesoğlu, ” Türkiye’de Selçuklu Tarihçiliği “, Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan. Edebiyat Fakültesi, İst.1973.s.83-92.

³⁵ Tarih Enstitüsü Dergisi; Millî Kütüphane: 1971 SA 19

Özkan İzgi, “ XI. Yüzyıla Kadar orta Asya Türk Devletleri’nin Çin’le Yaptığı Ticari Münasebetler”, 1978, sa.9,s.87-106.

İbrahim Kafesoğlu, “Anadolu Selçuklu Devleti Hangi tarihte Kuruldu”, 1981,sa.10-11,s.1

ÇIKIŞ AMACI: Türk Tarihi ve Medeniyetini ilmi platformda araştırmak, üniversite içinde ve dışındaki bütün araştırmacıların çalışmalarını tarih ensititüsü dergisinde toplamak.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER:Mübahat Küçüköğlu, Hakkı Dursun Yıldız, İbrahim Kafesoğlu, Abdulkadir Donuk, Erdoğan Merçil, Şehabettin Tekindağ, Münir Aktepe, Kazım Yaşar Koprman, İhsan Süreyya Sırmalı, Semavi Eyice, Mehmet Saray, Tuncer Başkara, İlber ortaylı...

GÜNEY- DOĞU AVRUPA ARAŞTIRMALARI DERGİSİ³⁶

YAYIMLAYAN: İ.Ü.E.F.

YAYIN KURULU: Afif Erzen, Ahmet Caferoğlu,Cengiz Orhonlu

YAYIN SÜRESİ: 1. Sayı:1972, 2-3.sayı 1973-1974, 4-5.sayı 1975-1976, 6-7.sayı 1977-1978,8-9.sayı1979-1980 şeklinde tarihlenmiş ve iki sayı birada çıkmıştır. Yılda bir defa çıkması planlanmış ancak birinci sayı dışında diğerleri iki sayı birarada neşredilmiştir..

MUHTEVİYATI: İÜEF tarafından kurulan Güney-Doğu Avrupa araştırmaları Enstitüsünün merkezi ilk sayı yayımlandığında Edirne’de bulunuyordu. Derginin sayfeleri Güney-Doğu Avrupa alanında çalışan Türk ve yabancı alimlerin ilmi araştırmalarına yer vermiştir. Tarih ağırlıklı olan dergide edebiyat ve coğrafyaya dair makaleler de mevcuttur. Derginin “Makaleler” dışında diğer bölümleri “ Notlar-İktibaslar”, “Haberler” ve “ Kitabiyat” tır.

Dergide yer alan makalelerden örnekler:

Nejat Göyünç; “Mora’da Osmanlı-Türk İnşa Faaliyetleri.”(1972, sa.1, s.13-18)

³⁶ Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi: CÜ. Merkezi Kütüphane, SR,Tarih.

Tevfik Temelkuran; “Makedonya Mes’elesine dâir bir lâyiha”(1972, sa.1, s.147-164)

M.Necmettin Hacıeminoğlu; “ Ahmet Rasim’de Dil ve Üslûp” (1972,sa.1, s.197-216)

ÇIKIŞ AMACI: İlk sayıdaki “ Başlarken” yazısında, Güney-Doğu Avrupa alanında araştırma yapan yerli ve yabancı ilim adamlarına sahifelerini açmak istediklerini, bu dergi ile Türkiye’de olduğu kadar Türkiye dışında da bu sahadaki çalışmalarda birleştirici bir rol oynamak istediklerini belirtmişlerdir.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Ahmet Caferoğlu, Mücteba ilgürel, Eşref Eşrefoğlu, Mark Pinson, Afif Erzen, İbrahim Sivrikaya, Sırrı Erinç, M.Şakir Ülkütaşır, İsmet Miroğlu,Dursun Yıldırım....

TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI ³⁷

SAHİBİ: T.D.A.V. Adına Prof. Dr. Turan Yazgan

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:Erkal Etçioğlu, Saadet Pınar Yıldırım

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 109 sayı , 34 cilt (Her üç sayı bir cilt oluşturmaktadır).

YAYIN SÜRESİ: Haziran 1979 – Şubat 1998. Yayını devam etmektedir. İki ayda bir çıkar.

FİYATI: 1981: 200TL.Abone, 6 ay 1000TL., 1991: Abone,100Bin TL., 1996: Abone, 1 500 000TL.

MUHTEVİYATI: Dergide “Yayın Kurulu” şu isimlerden oluşmaktadır: A. Mertol Tulum, Enis Öksüz, Ahmet Gökçen, Ahmet Yörük. Her sayı 250 sahifeye ulaşan hacimdedir. Tercüme yazılarda yer almıştır.

Orta Asya ve Ön Asya Türk Tarihi konuları işlenmiştir. Selçuklu ve Osmanlı Tarihi daha ağırlıklı olarak görülmektedir. Türk dünyası, Türk milli kültürü ve medeniyeti, devlet adamları, milli şuurlar, milli mücadele ve Atatürk, Türk folklorü, Türk gelenekleri, Türk Dili ve Edebiyatı diğer araştırma konularıdır.

Araştırma yazıları geniş kapsamlı ve ilmi olarak ele alınmıştır. Ciddi bir araştırma dergisi hüviyetindedir. Uzun yıllar boyunca aksamadan, büyük bir titizlikle ve

³⁷ Türk Dünyası Araştırmaları; Sivas il Halk Kütüphanesi: 050/29094-22704-22176-22776-21297-16715-18708 -17609-17627

hizmet aşkıyla çıkmakta olan bir araştırma dergisidir. Dergide Kitap Tanıtma bölümü mevcuttur.

Dergide yer alan makalelerden örnekler:

Hasan Özyurt, Atatürk'ün iktisadi Görüşleri ve Uygulamaları. Atilla Çetin, İzmir Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti' nin Sadarete Sunduğu Önemli Maruzat. Nadir Devlet, Rusya Türklerinde Milliyetçilik (Türklük) Şuurunun Gelişmesi. Hüseyin Salman, VII. Ve X. Asırlar arasında önemli Türk Boylarından Karluklar ve Karluk Devleti. Orhan Hülagu, Milli Mücadele'de Bursa Vilayetindeki Yunan Vahşeti ve Öldürülen Türklerin İsimleri. Hüseyin Memişoğlu, Bulgarların Menşe'i ve Oluşmaları. Coşkun Aktan, Osmanlı İltizam Sistemi. Orhan Türkdoğan, Kabile ve Aşiret Yapısı. ...

Dergide yer alan araştırma yazıları ve yazarlarından örnekler verirsek.

Hasan Özyurt, Atatürk'ün iktisadi Görüşleri ve Uygulamaları.

Atilla Çetin, İzmir Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti' nin Sadarete Sunduğu Önemli Maruzat. Nadir Devlet, Rusya Türklerinde Milliyetçilik (Türklük) Şuurunun Gelişmesi. Hüseyin Salman, VII. Ve X. Asırlar Arasında Önemli Türk Boylarından Karluklar ve Karluk Devleti.

Orhan Hülagu, Milli Mücadele'de Bursa Vilayetindeki Yunan Vahşeti ve Öldürülen Türklerin İsimleri.

Hüseyin Memişoğlu, Bulgarların Menşe'i ve Oluşmaları. Coşkun Aktan, Osmanlı İltizam Sistemi. Orhan Türkdoğan, Kabile ve Aşiret Yapısı. ...

ÇIKIŞ AMACI: Günümüzdeki ve tarihteki Türk Dünyası'nın sosyal, kültürel, tarihi ve siyasi durumlarını araştırarak bu kalıcı kılmak için geniş kapsamlı bir araştırma dergisinde toplayarak gelecek nesillere bırakmaktır.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Zekeriya Kitapçı, Hüseyin Dağtekin, Faruk Sümer, Salim Koca, Muammer Aksoy, Coşkun Aktan, Ayhan Gültaş, Mehmet Ali Arslan, Ayhan Gültaş, Ergunöz Akçora, Hüseyin Salman, Omeljan Pritsak, Muhtarhan Orazbay, Orhan Türkdoğan...

OSMANLI TARİH ARŞİVİ ³⁸

1977’de bir sayı çıktıktan sonra bir daha yayınlanmamış olan bu dergi genellikle çevirilere yer vermiştir.

OSMANLI ARAŞTIRMALARI

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: XVIII sayı

YAYIN SÜRESİ: 1980-1998

MUHTEVİYATI: “Osmanlı Araştırmaları” dergisinde yabancı dilde makaleler de bulunmaktadır:

M. Münir Aktepe, “A.H. de Groot: The ottoman Empire and the Dutch Republic A History of the Earliest Diplomatic Relations 1610-1630”,sa. I (1980) s.279-280.

Yeni ve Yakınçağ tarihimiz üzerinde çalışanların ana kaynak dergilerinden birisi olan bu süreli yayın, devlet yardımı olmadan bu girişimi ilk defa göze alan bir çalışmadır.

Dergide yer alan makalelerden örnekler:

Turgut Akpınar, “ Erol Özbilgen, Osmanlı Hukuku’nun Yapısı”, sa.V (1986),s.257-263.

Mehmet Öz, “ XVI. Yüzyıl Anadolu’sunda Köylülerin Vergi Yüğü ve Geçim Durumu Hakkında Bir Araştırma”, sa.XVII (1997), s.77-90.

M.Kemal Öke, “ Şark Meselesi ve II. Abdulhamid’in Garp Politikaları 1876-1909” sa.III (1982), s.247-276.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Zeki Arıkan, M.Akif Aydın, Kemal Beydilli, Mehmet Ali Beyhan, M.Feridun Emecen, Ercan Yavuz, Nejat Göyünç, İlhan Şahin, Adnan Şişman, Nesimi Yazıcı, İsmail Ünver, Bahaeddin Yediyıldız...

³⁸ Osmanlı Tarih Arşivi; Millî Kütüphane: 1977 SA 17

ASKERİ TARİH BÜLTENİ³⁹

Genelkurmay Askeri tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Türk Askeri Tarih Komisyonu tarafından yayımlanmakta olan bu bülten, 1975 yılından beri yayını sürdürmektedir. Altı ayda bir çıkmaktadır. Osmanlı Karaman Savaşları, Anadolu Selçuklu Devleti, Türklerde askerlik anlayışı ve ordu teşkilatı, 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi bültende işlenen konulardan birkaç örnek oluşturabilir. Savaş kroki ve haritalarına da yer verilmektedir. Genelde emekli subaylardan oluşan yazar kadrosundan bazı isimler verirsek: Hüseyin Işık, Abdullah Kuloğlu, Muzaffer Erendil, Fahri Çeliker, Necati Ökse, Ahmet Özgiray, Orhan Hülagu, Mevlüt Çelebi, Hamit Pehlivanlı...

ASKERİ TARİH BELGELERİ TARİHİ⁴⁰

YAYIMLAYAN: Genelkurmay Harp Tarihi Bşk. 1980 ve 1990'lı yıllarda Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Bşk.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: (106 sayı) Altı ayda bir yayımlanmaktadır.

YAYIN SÜRESİ: 1952 – 1998. 47 Yıldır yayımlanmaktadır.

MUHTEVİYATI: 30 yıla yakın “ Harp Tarihi Belgeleri Dergisi” adıyla; 1980’ den itibaren “ Askeri Tarih belgeleri Dergisi” adıyla yayımlanmıştır. İsim değişikliğinden bir süre sonra şekil ve hacim değişerek ilgi çekici hale getirilmiştir. Muhteva olarak sahife dolayısıyla belge sayısı artmıştır. Derginin tamamı belge yayınıdır. Belgelerle alakalı hiçbir yorum yapılmamıştır. Sadece her sayının girişinde “ Önsöz” ve “ İçindekiler” yer almaktadır.” İçindekiler” bölümünde Belgenin Tarihi, No ve özetine yer verilmiştir. örnek verirsek: No: 2302 , Belgenin Tarihi: 12 Ocak 1921, Özeti: TBMM Reisi Mustafa Kemal’in İnönü Zaferi dolayısıyla, Genelkurmay Başkanı ve Batı Cephesi Kumandanı İsmet Bey’e tebrik telgrafı ve İsmet Bey’in cevap yazısı.(Eylül 1991, Yıl 40 Sayı 91 XI.s)

81., 83., 85. ve 86. Sayılarda “ Ermeni Belgeleri Özel Sayısı” yayımlanmıştır.

³⁹ Askeri Tarih Bülteni;CÜ. Merkezi Kütüphane: 1981-1993 sayıları. Millî Kütüphane: 1976 SA 61

⁴⁰ Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, C.Ü. Tarih Bölümü Kitaplığı.

(1984-1987) Gnkur,Ask.Tar. ve Str.Et.Bşk. Arşivi' ndeki belgelerden oluşturulan ve Anadolu' daki Ermenilerin, 1914-1920 yıllarına rastlayan günlerde, Osmanlı Devletine ve O'nun Türk halkına yönelik insanlık dışı tutum ve davranışlarıyla yakma, yıkma, cinayet ve soykırım eylemleri sergilenmiş, belgelerle ispatlanmıştır. 81 ve 83. Sayılar İngilizce ve Fransızca yayımlanarak, Dışişleri Bakanlığı kanalıyla Dünya'nın önemli merkezlerine özellikle Avrupa'ya dağıtılmıştır.

Belgeler, eski ve yeni harflerle verilmiş, genellikle ikisini aynı anda görecektir şekilde sahilere yerleştirilmiştir. Araştırmacılar için önemli bir belge yayınıdır. Özellikle Milli Mücadele ve Yakın Tarih araştırmacıları için Genelkurmay Arşivine belge yayıncılığı yoluyla kolaylıkla ulaşılmış olmaktadır. Arşivinde tarihi belge bulunan diğer resmi kurumlarımız için örnek bir hizmettir.

TARİH İNCELEMELERİ DERGİSİ⁴¹

SAHİBİ: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi adına Dekan Prof. Dr. Gönül Öney. Son yıllarda Prof.Dr. Nuri Bilgin.

YAYIN KURULU: Prof. Dr. İsmail Aka (Başkan), Prof. Dr. Tuncer Başkara, Prof. Dr. Necmi Ülker, Doç. Dr. Ahmet Özgiray

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: XIII sayı

YAYIN SÜRESİ : 1983- 1998

MUHTEVİYATI: Türk Tarihine dair bir inceleme dergisidir. Akademik bir kadronun çıkardığı bu dergide işlenen konulardan bazıları: Kervansaraylar, Türk- Alman ilişkileri, Osmanlı tarih belgeleri, Hititler, Memlûklar, Milli Mücadele,Şeriyeye Sicillerine göre fiziki ve demografik Yapı, Türk – Fransız ilişkileri, iktisat tarihi...1998, XIII.Sayı “ Cumhuriyet'in 75. Yılına Armağan” özel sayısı olarak yayımlanmıştır.

Bölümleri: İçindekiler, Makaleler, Çeviriler, Kitap Tanıtma.

Dergide yer alan makalelerden örnekler:

Tunca Kortantamer, “ Nabi'nin Osmanlı İmparatorluğu'nu Eleştirisi” sa.2,1984, s.83-116.

⁴¹ Tarih incelemeleri Dergisi; Millî Kütüphane: 1984 SA 29

Abdülkadir Özcan, “ II. Mahmud ve Reformları Hakkında Bazı Gözlemler”, sa.10, 1995,s.15.

Mustafa Öztürk, “ Bursa’da Hububat Fiyatları (1775-1840)”,

Ahmet Özgiray, “ Türkiye- Mısır Siyasi İlişkileri (1920-1938)”,sa.11, 1996,s.31.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Tuncer Başkara, Necmi Ülker, Ahmet Özgiray, M.Akif Erdoğan, Rifat Özdemir, Mustafa Öztürk, Serap Yılmaz, Mesut Çapa, Ahmet Şimşirgil, Ufuk Gülsoy, Mehmet Ali Demirbaş,İbrahim Savaş, Süleyman Özkan, Mevlüt Çelebi, Necdet Bilgi...

ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ DERGİSİ⁴²

SAHİBİ: A.K.D. ve T.Y.K, Atatürk Araştırma Merkezi Adına Prof. Dr. Utkan Kocatürk

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 40 sayı. XIV cilt. Mart, Temmuz ve Kasım aylarında yayımlanmaktadır.

YAYIN SÜRESİ: Kasım 1984 - Mart1998. Yayımlı devam etmektedir

MUHTEVİYATI: T.C.’nin kurucusu Atatürk’ün fikir ve düşüncelerini, tarihimizdeki yerini, Önderlik yaptığı İstiklal Savaşı girişimlerini, Türk Milletini çağdaş milletler seviyesi üzerine çıkarmak amacıyla gerçekleştirdiği inkılâplarını belgelerle, araştırma yazılarıyla ortaya koyan bir muhteva mevcuttur. Konular, uzmanı isimler tarafından araştırma yazıları olarak yayınlanmaktadır. Dergi, T.T.K. matbaasında titizlikle basılarak okuyuculara ve araştırmacılara sunulmaktadır. Bir yıl içindeki üç sayı bir cilt olup, her bir cilt sayfaları kendi içinde numaralandırılmıştır.

Temmuz 1998,41. sayı “Prof.Dr. Fahir Armaoğlu Özel Sayısı” olarak yayınlanmıştır.

Araştırma yazılarından örnekler:

Prof.Dr. Feridun Ergin; “Birinci Dünya Savaşı’nda ve Atatürk Döneminde Fiyatlar ve Gelirler” Kasım 1986,sa.7, s.59-84.

⁴² AAMD; CÜ. A. İ. İ. T. Bölümü Kitaplığı. Sivas il Halk Kütüphanesi: 050 A/ 17624-17626-18835-22692-27115, 073.0/ 27136-27117-21304

Yrd.Doç.Dr.İhsan Güneş; “Milli Mücadele Dönemi Bütçeleri”Temmuz 1988, sa.12, s.63-781.

Prof.Dr. Ahmet Mumcu; “Atatürkçü Düşünce Sistemi’nde Millî Birliğin Yeri” Mart 1987,sa.8, s.371-377.

ÇIKIŞ AMACI: Kasım 1984 tarihli 1. Sayıda “ Dergimizi Çıkarırken” başlıklı sunuş yazısında şöyle açıklanmıştır: “ A.A.M.D, bu sayıyla yayım hayatına başlıyor. Dergimiz her dört ayda bir Mart, Temmuz ve Kasım aylarında yayımlanacaktır.

Atatürk Araştırma Merkezi, A.K.D ve T.Y.K’ya bağlı bir kurum olarak Atatürkçü düşünceyi, Atatürk İlke ve İnkılâplarını bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak, yaymak ve bu konularda yayınlar yapmak üzere kurulmuştur. Merkezimiz bu amacı gerçekleştirmek üzere Atatürk’ün eşsiz kişiliğini, İlke ve İnkılâplarını, Atatürkçü düşünceyi aydınlatacak, değerlendirecek, bilimsel araştırmalar yapacak, elde edilen sonuçları sizlere sunacaktır. Bu arada Atatürk’e, Atatürkçülüğe ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihine ait kaynak ve belgeleri de yayımlayacaktır. ...”

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Utkan Kocatürk, Bekir Sıtkı Baykal, Vehbi Tanfer, Suat İlhan, Turhan Feyzioğlu, Hamza Eroğlu, Zeki Arıkan, Ergun Aybars, İsmet Giritli, Burhan Göksel, Mehmet Gönlübol, Özkan İzgi, Necmettin Karaduman, Ergun özbudun, Vehbi Tanfer, Sadi ırmak, Afet İnanc, Bekir Tümay, Cemal Ergunsoy, Yücel Özkaya, Suat İlhan...

TÜRK LÜK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ⁴³

SAHİBİ: Marmara Üniversitesi Fen. Ed. Fak. Adına Dekan Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız. 7. Sayı (1991-1992) den itibaren Dekan Prof. Dr. Mustafa Çetin Varlık.

YAYIN KURULU: İnci Enginün, Mücteba İlgürel, İlhan Çeneli, İlhan Şahin, İsmail E. Erünsal.

MEVCUT SAYILARI: 1. Sayı, 1984. İst. 1985; 6. Sayı , 1990. İst. 1991; 7. Sayı, 1991-1992. İst. 1993

⁴³TAD; Prof.Dr. Nâzım H. Polat’ ın şahsî Kütüphanesi.

MUHTEVİYATI: Derginin ilk sayısı , ölümünün 1250.yılı dolayısıyla Bilge Kağan'ın hatırasına ithaf edilmiştir. Türk Tarih ve Medeniyeti, Tarih yazıcılığıımız, Türk Dili ve Edebiyatı konuları dergide ağır basmaktadır. Dergide “ Kitabiyat” bölümü mevcuttur. Sayılar 400- 600 gibi büyük hacimde ve titizlikle hazırlanmış ve bastırılmıştır.

Dergide yer alan makale örnekleri:

İsmail E. Erünasal, “ Aşki Mustafa Efendi ve Medine Tarihine Dair Eseri”
1990,sa.VI,s.111-127.

Mehmet Kaplan, “ Orhun Abidelerinde Mekan- İnsan Münasebeti” 1984,Sa.I, s.1-7.

Mücteba İlgürel, “ atatürk'ün Bilinmeyen Bir Telgrafı”, 1986, sa.II,s.131-137.

ÇIKIŞ AMACI: Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız, birinci sayıya yazdığı “ Çıkarken” başlıklı yazıda açıklamıştır: “ 20 Temmuz 1982 tarihinde kurulan ve aynı yılın Ekim ayında eğitim ve öğretime açılan MÜFEF, eğitim ve öğretiminin yanında ilmi araştırmalara ve bunların neticelerinin ilim alemine sunulmasına büyük önem vermektedir. Bu cümleden olarak ders kitapları, tercüme eserler ve araştırmaların yanında şimdilik sosyal ilimlerle ilgili konularda hazırlanacak ilmi makalelerin yayınlanacağı “ Türklük araştırmaları Dergisi” adı altında yıllık bir dergi çıkarmayı kararlaştırmıştır.

Dergimiz Türk Tarihi, dili, edebiyatı, sanatı, folklorü v.s. gibi milli meseleler üzerindeki araştırmalara ağırlık vermekle beraber fakültemiz bünyesindeki diğer sosyal ilimler sahasındaki araştırmalara da yer verecektir. Hareket noktamız Atatürk'ün “ Milliyet davası siyasi bir mücadele konusu olmadan önce şuurlu bir ülkü meselesidir. Şuurlu ülkü demek, müsbet ilme, ilmi usullere dayandırılmış bir hedef ve gaye demektir” direktifidir. Bu gayeye varmak yapılan araştırmaların ilim alemine sunulmasıyla mümkündür. İşte Türklük araştırmaları Dergisi bu vazifeyi yerine getirmek için yayınlanmaktadır...”

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Mehmet Kaplan, Abdulkadir Donuk, İlhan Çeneli, Mehmet Akalın, İnci Enginün, Orhan Bilgin, İlhan Şahin, Mustafa Argunşah, İdris Bostan, Yaşar Çoruhlu, Ali Öngül, Besim Özcan, Ahmet Şimşirgil...

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL ve TARİH YÜKSEK KURUMU BÜLTENİ⁴⁴

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Hikmet Ergünel. 19. Sayıdan itibaren Afet Bal
YAYIN KURULU: Afet Bal, N. Aytekin, M. Çetintaş, E. Çelik. 19. Sayıdan itibaren
Sebahattin Nal, Nilgün Çitoğlu, Dursun Ayan, Reşide Gürses kurula üye olarak
katılmışlardır.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 34 sayı. Dört ayda bir çıkmaktadır.

YAYIN SÜRESİ: 1985 - 1998

MUHTEVİYATI: Kültür, dil ve tarih alanında yurt içi ve dışında yaşanan etkinlikler
hakkında bilgiler, haberler verilmektedir. AKD ve TYK'na bağlı kurum ve merkezlerin
"kongre" çalışmaları hakkında bilgiler verilmektedir. Bültende yer alan bazı konu
başlıkları: XI. Türk Tarih Kongresi, Osmanlı Arşivleri Tarihe Işık Tutacak, Batman'ın
Tarihi Araştırılıyor, Sovyet Türk Kolokyumunda Göktürk anıtları Ele Alındı, New
York'da Sultanlar Sergisi...

Bültende, " Kaybettiklerimiz" , " Planlanan Konferanslar" ve " Yeni
Yayınlar" gibi bölümler de mevcuttur.

H.Ü. ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

SAHİBİ: A.İ.İ.T.E. Adına Ens.Md. Prof.Dr. Abdurrahman Çaycı

YAYIN KURULU: Prof.Dr. Abdurrahman Çaycı, Prof. Dr. Rifat Önsoy, Prof. Dr.
Tuncer Baykara, Doç. Dr.(Prof.Dr.) Abdulhaluk Çay, Öğr.Gör. Yusuf Sarımay.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: -

YAYIN SÜRESİ :Ekim 1987' de (Cilt 1- Sayı 1) yayımına başlanan dergi Hacettepe
Üniversitesi

A. İ. İ. T. E.' nin bir yayın organıdır.

⁴⁴ AKD ve TYK Bülteni; Millî Kütüphane: 1986 SA 73. CÜ. Merkezi Kütüphane: SY., Tarih.

MUHTEVİYATI:Dergiye gönderilecek yazılarla ilgili olarak “ Derginin genel düzenine ve basım kurallarına uygun olarak hazırlanıp değerlendirme için Yayın K Kurulu Başkanlığına gönderilen yazılar yayınlanabilir. Yazılar normal daktilo sayfasına 2 aralıklı yazılmalı ve 2 nüsha olarak gönderilmelidir. Yazılarda sade ve yaşayan Türkçeye özen gösterilmelidir. Dergide yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.” denilmiştir.

Yayınlanan yazılarda ‘ Atatürk ve Bilim’ , ‘ Atatürk ve Üniversite Reformu’ gibi Atatürk’ün çeşitli konulardaki görüş ve faaliyetlerine yer verilmiştir. Ayrıca İstiklal Savaşı sürecindeki olaylar, tarihi gelişmeler konu edilmiştir. Genellikle yazıların sonunda ‘ Bibliyografya’ yer almaktadır.

Her sayının sonunda ‘Enstitümüzden Haberler’ bölümü yer almıştır.

ÇIKIŞ AMACI: 1.sayıda yer alan Prof.Dr. Yüksel Bozer’in “ Sunuş’ yazısında açıklanmıştır: “ Bilindiği gibi YÖK Kanunu’nun 4. Maddesi Yükseköğretimin amacını özetle şu şekilde belirtmektedir: Yükseköğretim Kurumları öğrencilerini Atatürk İlkeleri ve İnkılapları doğrultusunda, Atatürk Milliyetçiliğine bağlı, Türk Milletinin değerlerini taşıyan, Türk olmanın şeref ve mutluluğunu duyan, toplum yararını kişisel çıkarının üstünde tutan, görev ve sorumluluklarını bilen, hür ve bilimsel düşünce gücüne sahip, insan haklarına saygılı, mesleğinin bilgi ve becerilerine sahip kişiler olarak yetiştireceklerdir.

Bu ifadeden anlaşıldığı gibi, Yükseköğretimin en önemli amacı, mesleği ne olursa olsun, herşeyden önce Atatürk İlke ve İnkılaplarını benimsemiş, Atatürk Milliyetçiliği ile yoğurulmuş, Atatürkçü düşünce bilincine erişmiş ve bağrında yetiştirdiği Türk Milletinin değerlerini taşıyan kuşaklar yetiştirmektir.

Bu amaca erişmeyi sağlamak için Yükseköğretim Kanunun 5, maddesinin (A) fıkrası, bütün yüksekokul ve üniversitelerde Atatürk İlke ve İnkılapları dersinin zorunlu ders olarak okutulmasını, hükme bağlamış bulunmaktadır. Halen üniversite ve Yüksekokulların bütün sınıflarında okutulmakta olan bu dersin gerektiği gibi öğretilmesi, dersi verecek olan öğretim elamanlarının da Atatürkçü çizgide yetiştirilmesi maksadıyla, Üniversitelerde Enstitüler oluşturulmuştur.

Bu maksatla Üniversitemizde 1982 yılında AİİTE Kurulmuştur. Enstitü halen belli başlı üç görevle yükümlü bulunmaktadır: 1. Üniversitemizin bütün birimlerinin

her sınıfına verilmekte olan AİİT dersini, gençliğin Atatürkçü çizgide yetişmesini sağlayacak şekilde öğretmek. 2. Bu dersi okutacak olan öğretim elamanlarını, belirtilen amaçlar doğrultusunda yetiştirmek. 3. Üniversite gençliğinin Atatürk Milliyetçiliği etrafında toplanmasına, Atatürkçü düşünce çizgisinde bilinçlenmesine yardımcı olacak ve Atatürk ilke ve İnkılaplarının daima canlı ve taze kalmasını sağlayacak yayınlar yapmak, faaliyetlerde bulunmak.

İşte elimizde bulunan dergi, yukarıda belirtilen görevlerin gerçekleşmesine yardımcı olmak, bu konuda çalışacak genç araştırmacıları yayına özendirmek amacıyla çıkarılmaktadır.”

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Abdurrahman Çaycı, Dinçer Ülkü, Abdülhaluk Çay, Ayten Sezer, Ceyhan Koç, Necati Aksanyar, Bayram Sakallı, Mustafa Albayrak, Ahmet Yeşil, Mustafa Yılmaz, Nevzat Gündag, Adil Dağıstan, Oğuz Aytepe, Kürşat Gökkaya...

AÜ. TİTE ATATÜRK YOLU⁴⁵

SAHİBİ: AÜ. T.İ.T.E. adına Prof.Dr. Hasan Köni

YAYIN KURULU: Prof. Dr. Yücel Özkaya(Bşk.), Prof.Dr. Yavuz Ercan, Yrd.Doç.Dr. izzet Öztoprak.1993'den itibaren Ömer Kürkçüoğlu, Ünsal Yavuz, Emine Kısıklı kurula üye olmuştur.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 23 sayı. 7 cilt.

YAYIN SÜRESİ:Mayıs 1988 - 1998

MUHTEVİYATI: Milli Mücadele yıllarını ve Atatürk'ü çok yönlü olarak konu edinen dergi, daha çok bu alanla ilgili seçkin bir yazı kadrosuna sahiptir. Araştırma yazılarını ihtiva etmektedir.

Dergide yer alan yazılardan örnekler:

Prof.Dr. Ziya Bursalıoğlu; “ Yabancı gözüyle Atatürk” (sa.6, c.2, s.275, Kasım 1990)

⁴⁵ Atattürk Yolu; CÜ. Merkezi Kütüphane.

Yrd.Doç.Dr. Mesut Aydın;... .. “ Milli Mücadele Döneminde İstanbul’dan Anadolu’ya geçen subaylar” (sa.6, c.2, s.177, Kasım 1990.)

Yrd.Doç.Dr. Günay Çağlar; “ Kuvay-ı İnzibatiye” (sa.15, c.4, s.343)

Dr. Mustafa Balcıoğlu; “ Milli Mücadele sırasında merkezi Anadolu’da asayiş sağlaması için oluşturulan milis kuruluşları” (sa.6, c.2, s.261, Kasım 1990.)

Dergide yer alan fotoğrafların TTK arşivine ait olduğu belirtilmiştir.AÜ. Basımevinde neşredilmektedir.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Rahmi Çiçek, Muzaffer erendil, ahmet Özdemir, Mustafa Turan, Ahmet Emin Yaman, İsrail Kurtcephe, Mesut Çapa, Necdet Ekinci, Necmi ülker, Ahmet Özgiray, Mustafa Gül, Nurcan Yavuz, Esat Arslan, Mediha Akarsan, İsmet Görgülü, Erdal İlter, Ali Arslan, Şakir Yenişehirlioğlu...

OTAM ⁴⁶ (Osmanlı Tarihi Araştırma Mecmuası)

SAHİBİ: Ankara Üniversitesi, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Adına Prof. Dr. Muzaffer Arıkan

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:Prof. Dr. Muzaffer Arıkan

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 7 sayı. (Her sayı müstakil cilt özelliğindedir.)

YAYIN SÜRESİ: Ocak 1990 – 1999. Yayını devam etmektedir.

MUHTEVİYATI: İlk üç sayı ikinci hamur, sonraki sayılar birinci hamur olup sade, beyaz, lake kapak kullanılmıştır. İlmi bir araştırma dergisidir. Her sayı hacimli ve emek mahsulüdür. Üçüncü sayıdan itibaren

“ İçindekiler”, aynı tarzda ön kapağın arkasına Fransızca, arka kapağa İngilizce, arka kapağın içine Almanca olarak konulmuştur. Ayrıca dergi içinde yabancı dille yazılmış Osmanlı araştırmaları yer almaktadır. Ankara Üniversitesi Basımevinde basılmıştır.

Tapu tahrir, mufassal tahrir, icmal, mühimme, kilise ve ecnebi defterleri, şerhiye sicilleri, fermanlar ve salnamelerden geniş ölçüde faydalanılarak yapılan araştırmalar OTAM’a konu olmuştur. Bunların dışında her türlü tarih belgesi, araştırmacılarca yazılarında değerlendirilmektedir. Her sayıda, “Belgeler” bölümünde

⁴⁶ OTAM; CÜ. F.E. F. Tarih Bölümü Kitaplığı. İlk 6 cilt

deniz tarihi, sosyal hayat, layihalar, hatıralar, vilayet kanunnameleri, Osmanlı siyasi parti beyanname ve programları... gibi belgeler yayınlanmıştır. Belgeler sadece bu bölümde değil makale ve inceleme yazıları içinde de yer almıştır.

Dergide yer alan makalelerden örnekler:

Ferit Duka, XV.-XVIII. Yüzyıllarda Arnavut Nüfusunun İslamlaşması Süreci Üzerine Gözlemler. sa.2, 63.s.

Esin Kahya, Osmanlı İmparatorluğunda Deneysel Fizyolojinin Kuruluşu,. sa.2, 127.s.

Yuzo Nagata, Manisa Şer'i Mahkeme Sicil Defterlerinden birkaç Not. Sa.3, 285. S

Cezmi Karasu, Tanzimat Dönemi osmanlı Diplomasisine Genel Bir Bakış.sa.4, 205. S

Rifat özdemir, Osmanlı Devleti'nin Tarikat, Tekke ve Zaviyelere karşı Takip Ettiği Siyaset. Sa.5, 259. S.

Ali Güler, Ermenilerle İlgili 1916 ve 1918 Yıllarında Yapılan Hukuki Düzenlemeler. Sa.6, 51.sa.

OTAM'da yer alan başlıca bölümler: Makaleler, İncelemeler, Belgeler, Çeviri, Kitap Tanıtımları, Haberler, Osmanlı Tarihine Emek verenler.

Dergi yabancı ilim adamlarına da sahifelerini açmıştır.

ÇIKIŞ AMACI: Ankara üniversitesi, Osmanlı Tarihi araştırma ve Uygulama Merkezi olarak, 150 Milyon Vesikasının bulunduğu zengin bir Osmanlı Tarihi mirasının ilmi metotlarla, ilim adamları tarafından araştırılması, araştırma mahsulü olan yazıların ilim alemine sunulması amacıyla çıkarılmıştır.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Seçil Akgün, Halil Cin, Yavuz Ercan, Ertuğrul Önalp, Mehmet Ali ünal, Yahya Akyüz, Nesimi Yazıcı, Selma Yel, Yücel Özkaya, Esin Kahya, Kenan Ziya Taş, Mehmet Karagöz, Ercüment Kuran, Musa Şaşmaz, Metin Hulagu, İlber ortaylı, Mustafa Albayrak, Zekeriya Türkmen, İlhan Gedik, Üçler Bulduk, Yılmaz Kurt, Nedim ipek, Kemal Çiçek, M.Alaattin Yalçınkaya....

TARİH ÇEVRESİ⁴⁷

SAHİBİ: Ogün Nuri Taş

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Ogün Nuri Taş

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 25 sayı (Kasım, Aralık 1995 itibariyle.)

YAYIN SÜRESİ: 1991 – Kasım, Aralık 1995 İki ayda bir neşredilmiştir. Yayının devam edip etmediğini araştırmama rağmen öğrenemedim.

FİYATI: Dergide fiyat belirtilmemiştir. Abone olmak için adres ve telefon konulmuştur.

MUHTEVİYATI: Hacettepe Üniversitesi Öğrencileri tarafından iki ayda bir yayımlanan bir dergidir. Her sayıda “ Yazı Kurulu” başlığı altında isimler belirtilmiştir. Bir öğrenci girişimi olarak dikkat çekicidir.

Dergide işlenen başlıca konulardan örnekler verirse: Braudel ile Toynbee, Tarihin Dili, Sanayii Devriminin Temel Dinamikleri, Osmanlı ilmiye Geleneği içerisinde Ebussuud Efendi, Halil İnalçık ile Söyleşi, Tarih felsefesi ile Tarih Metafiziği, Cumhuriyet Türkiye’sinde Popüler Tarih Çalışmalarına Kısa Bir Bakış, Osmanlılarda Siyasal Modernleşme, Osmanlı devletinde Para ve Politika, Osmanlıların ilim alanında Geri Kalma Sebepleri, Etiko-Siyasal Tarih Kavramı, İktisadi Tarih Nedir?, Osmanlı Devleti’nde arşivcilik, Yenileşme Sürecinde Osmanlı Eğitim Modeli ve Toplumsal Değişmedeki Rolü,

Her sayıda kitap tanıtımına da yer verilmiştir. Dergiye alınan reklamlarla yayın hayatının devam ettirildiği dikkat çekmektedir. Dergi büyük boy olarak neşredilmiştir. Dergide çeviri yazılara da yer verilmiştir. Dergideki yazılarda dipnot ve bibliyografya zenginliği göze çarpmaktadır. İkinci hamur kağıda basılmıştır.

Dergiye çeşitli üniversitelerden hocaların da yazı verdiği görülmektedir. Ayrıca dikkat çeken diğer bir husus, dergi adının baş harflerinin de küçük olarak yazılmış olmasıdır. Her sayının kapağına renkli Osmanlı minyatürleri, geniş bir alan kaplayacak şekilde konulmuştur.

ÇIKIŞ AMACI: 8.Sayıda derginin çıkış amacı ile ilgili olarak şu ifadeler kullanılmaktadır. “ Fen araştırmalarında atomun bölünebilirliğine gidildiğini dikkate

⁴⁷ Tarih Çevresi dergisi; Millî Kütüphane: 1991 SB 59: Sivas il Halk Kütüphanesi: 070/ 27487

alırsak; sosyal bilimlerde de Analles ekolüne kadar günlük hayatla, toplumsal hayatla ilgili araştırmalar çok az iken, tarih, siyasal ağırlıklı iken, bu ekol sonrasında tarihçilik iyice toplumu ele alır olmuş ve bu nedenle de mikrolaşmak zorunda kalmıştır...Günlük hayatın tarihi araştırılmaya başlanmıştır. Tarihçi tabii ki en genele ulaşmak için en mikroyu bilmek zorundadır. Bu nedenle ülkemizde de mikro tarihçiliğin geliştirilmesi zorunlu görülmektedir. ... Osmanlı Tarihi araştırmalarında da daha fazla mikro çalışmalara gidilmesi gerekmektedir. Bu düşünceler doğrultusunda mikro tarih çalışmalarına ağırlık vereceğiz”

Şüphesiz ki “Tarih Çevresi” , genç üniversite öğrencilerini araştırmaya ve yazmaya teşvik etmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: İlber ortaylı, İsenbike Togan, Filiz Yenişehirlioğlu, Kurtuluş Dinçer, Kadir Cangızbay, Fatma Mansur Coşur, Seçil Akgün, M. Ali Kılıçbay, Türkkaya Ataöv, Alev Erkilet Başer, Taner Timur, Nermin Şaman, Fatih Müderrisoğlu, Sibel Özbudun

ATA DERGİSİ⁴⁸

SAHİBİ: SÜ. A.İ.İ.T. Araştırma ve Uygulama Merkezi adına Başkan- Rektör Prof.Dr. Halil Cin.

YAYIN SORUMLU KURULU. A.İ.İ.T. Araş. ve Uyg.Merk. Yönetim Kurulu.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 8 sayı. Yılda bir yayımlanmaktadır.

YAYIN SÜRESİ: 1991-1998 Yayımı devam etmektedir.

MUHTEVİYATI: Derginin bütün yazıları Milli Mücadele Dönemi ve Atatürk konuludur.

“ Prof.Dr. Nejat Göyünç Özel Sayısı” yayınlanmıştır. (1977,7.sa)

ÇIKIŞ AMACI: Birinci sayıda Prof.Dr.Halil Cin’in yazdığı sunuş yazısında şöyle açıklanmaktadır: “... Atatürk’ün kurduğu çağdaş T.C. evlatlarını millî birlik ve beraberlik duygusu, milli kültür ve tarih şuuru ile bilgi çağının ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde ülke ve millet sevgisiyle dolu, çalışkan, ahlaklı insanlar olarak

⁴⁸ Ata Dergisi’nin sayıları Cü. Merkezi Kütüphane’de mevcut

yetiştigi ölçüde, ülke ve millet bütünlüğünü tehdit eden tehlikeleri bertaraf edebilecektir. “Ata” dergisi de bu kutsal amaca hizmet edecek bilimsel görüş ve düşünceleri yansıtacaktır.”

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Hüseyin Ayan, Nejat Göyünç, Zekeriya Kitapçı, Nuri Köstüklü, Sebahattin Ağaldağ, Zekeriya Bülbül, Mustafa Özcan, Adnan Şişman, Yusuf Küçükdağ, Zeki Arıkan, Bayram Ürekli, Osman Sönmez, Dursun Gök, Osman Akandere...

TÜRKLÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI⁴⁹

SAHİBİ: Prof. Dr. Nâzım H. Polat

YAYIM KURULU: Prof. Dr. Nâzım H. Polat, Doç. Dr. Mehmet Arslan, Doç. Dr. Bilal Yücel, Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya, Yrd. Doç. Dr. Burhan Paçacıoğlu, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ölmez, Yrd. Doç. Dr. İbrahim Delice, Dr. İmran Arıfşahoğlu Abbasov

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 7 Sayı. Yılda iki sayı yayımlanmaktadır.

YAYIN SÜRESİ: Ekim 1995 – Şubat 1999. Neşriyatı devam etmektedir.

MUHTEVİYATI: Türklük Bilimi Araştırmaları ilk sayısında “Ömer Seyfeddin’in Aziz Ruhuna İthaf Edilmiştir” diyerek yayını başlatmıştır. Eski Türk, Divan, Yeni Türk, Halk Edebiyatı, Türk Folkloru... sahasında araştırma ve inceleme yazılarını ihtiva etmektedir. İlk sayının son sayfalarında, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Elemanlarının yayımlanmış eserleri tanıtılmıştır. Eserlerin diziliş sırasıyla alakalı olarak ise “Merhum Seyfeddin Özege’nin kataloglama usulüne uygun olarak harf sırasına göre düzenlenmiştir” ibaresi konulmuştur.

250 sahifelik bir hacimde yayımlanan bu araştırma dergisi, Birinci hamur kağıda basılmakta olup büyük bir titizlik ve baskı tekniği ile yayımlanmaktadır.

Dışa açılarak “Tarih” ve diğer sahalardaki yazıların da bu kıymetli araştırma dergisinde yer alması, şüphesiz alâkayı artırdığı gibi muhtevayı da zenginleştirecektir.

⁴⁹ TBA, CÜ. F E F. Türk Dili ve Ed. Bl. Öğretim Elamanları tarafından yayımlanmaktadır. TDE Bölüm kütüphanesi.

Dergide yer alan makale örnekleri:

Burhan Paçacıoğlu, “ Letaif-i Hoca Nasreddinler Üzerine Bir inceleme”,1996,sa.3,s.127-156

Şeref Boyraz, “ Manas Destanı’nda Kahramanlar ve Şahıslar Dünyası”1995,sa.1,s.133-142.

Ahmet Bozdoğan, “ Orhan Şaik Gökyay’ın ‘Çağlayan’ı üzerine Bir İnceleme”,1997,sa.5, s.391-405.

ÇIKIŞ AMACI: İlk sayıda Nâzım H. Polat imzalı “ Takdim” yazısında TBA’nın çıkış amacı şu cümlelerle açıklanmıştır: Milletlerin kültür ve medeniyet bahsini araştıran bilim dalları, o milletin devlet adamları için rehberlerden biridir. Ancak ülkemizde Türklüğe bir bütün olarak bakma hususunda görme özürlü olduğu bir devri yaşamakta yaşamaktayız.

En eski yazı dillerinden olan Türkçe, konuşanların sayısı bakımından dünyanın beş büyük dilinden biridir. Türklük Bilimi, Türklerden önce, başkalarının ilgi alanı olmuştur. Fakat sevindiricidir ki Türklük Bilimi sahasındaki çalışmaların merkezi yarım asra yakındır Türkiye’dir.

Türk Dünyası yeni yeni kendini tanıyor....Türkten başka bir milletin “ Göç Destanı” yoktur.... Millet olma sürecinde vazgeçilmez unsurlardan sayılan milli romantizm, ilim hareketiyle desteklenmelidir. Türklük Bilimi Araştırmaları, bu mukaddesliği ölçüsünde büyük hedef için iddiasız ve karınca kararınca hizmete taliptir.

TBA, Türk Dili ve Edebiyatı yanında tarih, sanat, folklor, etnografya konularına da sahifelerini açacaktır.

Dergimiz, hiçbir resmi kurum veya kuruluşun yayın organı değildir. Hiçbir resmi makamdan en küçük bir maddi destek almadan, adı geçen bölümlerdeki ilim gönüllülerinin maddi, manevi fedakarlığı ile çıkıyor. Bu itibarla tamamen hasbî niyet ve gayretlerin neticesidir. Katkısı olanların beklediği tek şey, engin Türk kültürüne okyanusta bir damla misali hizmet etmenin yüzlerinde estireceği hoşnutluk meltemi ve yaşatacağı yürek ferahlığıdır.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Nazım Hikmet Polat, Mehmet Arslan, Bilal Yücel, Doğan Kaya, Burhan Paçacıoğlu, Ahmet Ölmez, Kutlu özen, İbrahim Delice,

Süheyla Seçkin (Yüksel), İsmet Emre, Şeref Boyraz, İ.Hakkı Aksoyak, İmran Abbasov, Ahmet Bozdoğan, Necati Demir, M.Fatih Köksal, Yunus Ayata...

TÜRK DÜNYASI İNCELEMELERİ DERGİSİ⁵⁰

YAYINLAYAN: Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü

SAHİBİ: EÜ. TDAE adına, Müdür Prof.Dr. Fikret Türkmen

YAYIN KURULU: Fikret Türkmen, Hasan Köksal, Remzi Duran, Turan Gökçe

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 2 sayı.

YAYIN SÜRESİ: 1996-1998

MUHTEVİYATI: Son on yıl içinde Türk Dünyası'nda görülen canlanma ve Türkiye ile olan çok yönlü ilişkilerin sonucu üniversitelerimizde bu konudaki yayın faaliyetlerini artırmıştır. Bu mahiyette çıkan dergilerden biri olan derginin sayfelerinde Türk Dünyası ve Türk Kültürü konuları ağırlıklı olarak işlenmektedir. Araştırma ürünü olan makalelerde Türk Dünyası ortak kültür özellikleri işlenmektedir.

Araştırma yazılarından örnekler:

Ali Duymaz, “ Türkmen Fıkra Tipi Kemine ve Nasreddin Hoca”1998,sa.II, s.223-233.

Mustafa Arslan-Milay Köktürk, “Boğaç Han Hikayesinde Davranış Analizi”, 1998, sa.II, s.247-257.

Rabia Uçkun, “ Gagauzlarda Üç ‘Tepegöz’ Versiyonu”1996, sa.I, s.59-73.

Vahit İmamof (Mehmet Temizkan), “ Tatarların Gizli Tarihi”1996, sa.I, s.245-252.

ÇIKIŞ AMACI: I. sayıda Rektör Prof.Dr. Refet Saygılı tarafından yazılan “ Sunuş” yazısında açıklamıştır: “ Türk Dünyası'na yönelik faaliyetlerin ilim alemine kazandırılması maksadıyla TDİD adıyla bu süreli yayını çıkarmaya başladık....”

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Fikret Türkmen, Bekir Deniz, İnci Kuyulu, Remzi Duran, Ayşe üstün, Muzaffer Tepekaya, Cahit Telci,Turan Gökçe, Vehbi Günay, Metin ekici, Alimcan İnayet, Hakkı Önkal, Gurbandurdi Geldiyev...

II. BÖLÜM

POPÜLER MUHTEVAYA SAHİP TARİH DERGİLERİ

- Türk Yurdu** (1911-1999)Türk Ocağı Cem.
- Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası** (1918-1922) Ali Emirî
- Tarihten Sesler** (1943-1945) Fahrettin Sertelli
- Tarih Dünyası** (Nisan1950-1953) N. Ahmet Banoğlu
- Tarih Orduya Sesleniyor veTarih Sesleniyor**(Nisan 1950, 2 sayı) Cemal Kutay
- Resimli Tarih Mecmuası** (Nisan1950-1956) Server R. İskit
- Tarih Hazinesi** (1950-1953) İbrahim Hakkı Konyalı
- Tarih Aynası** (1951, 2 sayı.) Faruk Rıza Güloğul
- Yeni Tarih Dünyası** (1953-1954) Anna Banoğlu
- Dün ve Bugün** (1955-1956) Eşref Ekicigil- Feridun Kandemir
- Yeni Tarih Dergisi** (1957-1960) Server R. İskit
- Türkiye İstiklâl ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi** (1957-1961) Cemal Kutay
- Tarih-Coğrafya Dünyası** (1959, 12 sayı.) Niyazi Ahmet Banoğlu
- Yakın Tarihimiz** (1 Mart 1962-1963) Feridun Kandemir
- Tarihin Sesi** (Nisan1962, 2 sayı.) Anna Banoğlu
- Tarih Konuşuyor** (Şubat 1964-1969) Cemal Kutay
- Tarih Dünyası** (Aralık 1964-1965) (Muzaffer Enünlü)
- Hayat Tarih Mecmuası** (1965- 1982) Şevket Rado
- Tarihçi** (1965, 2 sayı.) İÜEF.Tarih Talebe Cemiyeti (Fehmi Hakverdi)
- Sohbetler** (1967- 1971) Cemal Kutay
- Belgelerle Türk Tarihi–Dün/Bugün/ Yarın**(1967-1999) Ertuğrul Zekayi Ökte
- Yıllarboyu Tarih** (1984-....) Erol Simavi
- Tarih ve Toplum** (1984-1999)İletişim Yay. Perka A.Ş.
- Türk Dünyası Tarih Dergisi**(1987-1999) TDAV. Turan Yazgan

⁵⁰ Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi; CÜ.TDE Bölümü Kütüphanesi.

Toplumsal Tarih (Ocak 1994- 1999) TETTV

Tarih ve Medeniyet (Mart 1994-1999) Ihlas Holding.

Bu bölümde, ilmi olarak ortaya konulmuş olan tarihi malzemenin, halkın alakasını çekecek hale getirilmesi sonucu ortaya çıkan popüler muhtevaya sahip mecmualar tek tek ele alınarak değerlendirilecek ve çok yönlü olarak tanıtılmaya çalışılacaktır:

TÜRK YURDU⁵¹

Türk Yurdu, aylık kesintiler dışında yıllara göre, günümüze kadar yedi devre geçirmiştir.

1. Seri, 1911-1918
2. Seri, 1923-1931
3. Seri, 1942-1943
4. Seri, 1954-1957
5. Seri, 1959-1968
6. Seri, 1970
7. Seri, 1987-1999

I.SERİ: 1911-1918

İMTİYAZ SAHİBİ: Türk Yurdu Cemiyeti ve Türk Ocağı Cemiyeti namına Mehmet Emin

UMUMİ NEŞRİYAT MÜDÜRÜ: Mehmet Emin, Yusuf Akçuraoğlu, Celal Şahir Bey

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 161 sayı, 14 cilt. Küçük boy.

YAYIN SÜRESİ: 24 Teşrin-i Sani 1327 (24 Kasım 1911) –15 Temmuz 1334 (1918) , 15 günde bir çıkmıştır.

⁵¹ Türk Yurdu; Sivas Ziyabey Kütüphanesi. İl Halk Kütüphanesi: 070/44161-29119, 050 f / 18773-22738-22779-24515-29119..vd

II.SERİ: 1923-1931 (Bu devrede dergi Ankara'da yayımlanır.)

İMTİYAZ SAHİBİ: Türk Ocağı Cemiyeti namına Cemil Behçet Bey

UMUMİ NEŞRİYAT MÜDÜRÜ: Cemil Behçet Bey, Enver Kamil Bey, Ferit Celal Bey

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 72 sayı, 12 cilt.

YAYIN SÜRESİ: 15 Mart 1339(1923) – 10 Nisan 1931. (Türk Ocağının kapatılmasıyla neşriyata ara verilir.) Ayda bir çıkmıştır.

III.SERİ: 1942-1943

İMTİYAZ SAHİBİ: Türk Ocağı Cemiyeti

UMUMİ NEŞRİYAT MÜDÜRÜ:

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI:3 sayı (Yılkı) Küçük boy.

YAYIN SÜRESİ: 1 EYLÜL 1942(1.sayı.26.cilt içinde.), 1-15 Sonkanun (Ocak)1943(I., 2.sayı, 27. cilt içinde.) 1954 yılına kadar uzun bir süre bekler.

FİYATI: 25 Kuruş.

IV.SERİ: 1954-1957

İMTİYAZ SAHİBİ: Ankara Türk Ocağı adına İzmir Mebusu Haluk Ökeren, 1955-1957 Hamdullah Suphi.

UMUMİ NEŞRİYAT MÜDÜRÜ: Av. Aziz Ocaklıoğlu, Abdülhak Şinasi Hisar

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI:36 sayı.

YAYIN SÜRESİ: Temmuz 1954 (234. sayı) - Haziran 1957(269. Sayı) (Ayda bir çıkmıştır.)

FİYATI: 100 kuruş.

V.SERİ: 1959-1968

İMTİYAZ SAHİBİ: Prof.Dr.Osman Turan, Prof.Dr. Necati Akder (Temmuz 1960 286.sayı), Hamdullah Suphi (May. 1961, 296.sayı), Ziyaeddin Fındıkoğlu (Tem.1966,325.sayı)

UMUMİ NEŞRİYAT MÜDÜRÜ: Dr.Sadettin Bilgiç(Mart 1959, 271.sayı.), Prof.Dr. Emin Bilgiç(Haz. 1959, 274.sayı), Mehmet Galip Erdem (Tem. 1959, 275.sayı.), Oktay Evinç (Temmuz1960 , 286.sayı), Avni Yalçıntaş (May.1961, 296. Sayı), Dr. Fethi Erden (Ar.1963, 301.sayı), Hasan Aksay (Mart 1966, 321.sayı), Muzaffer İrdem (322.sayı), Ziyaeddin Fındıkoğlu (Tem.1966,325.sayı)

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI:73 sayı. Büyük boy. Her ayın onbeşinde çıkar

YAYIN SÜRESİ:Mart 1959 çıkmaya başlayan bu seri , Mayıs 1961, 296. sayıdan itibaren Haziran- Temmuz 1962, 297.ve298.sayıya kadar ara verir.Ağustos1962, 299.sayıdan temmuz 1963'e kadar yeniden ara vermek zorunda kalınır. Temmuz 1964 ile yayıma devam eden dergi, Temmuz'da üç sayı birden çıkar. Kasım 1964'te 305-306.sayılar neşredilir. Ocak - Şubat 1968'de bu seri noktalanır. Mart 1970'e kadar dergi yayımına ara verir.

FİYATI: 250 Kuruş.

VI.SERİ: 1970

İMTİYAZ SAHİBİ: Prof. Dr. Osman Turan

UMUMİ NEŞRİYAT MÜDÜRÜ: Osman Yüksel Serdengeçti

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: Sadece Mart 1970'ten itibaren iki sayı neşredilir.

YAYIN SÜRESİ:Nisan-Mayıs 1970 (345-346.sayılar) 16 yıl dergiye ara verilir.

FİYATI: 250 Kuruş

VII. SERİ. 1987-1999

İMTİYAZ SAHİBİ:Türk Ocağı Merkez Heyeti adına Prof. Dr. Orhan Düzgüneş, Nuri Gürgür.

UMUMİ NEŞRİYAT MÜDÜRÜ: Prof.Dr.Reşat Genç, Şubat 1988 (359.sayı) den itibaren umumi Neşriyat müdürü görülmemektedir.

MESUL YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Dr. Cezmi Bayram, 1998’de Osman Çakır.

KAÇSAYI ÇIKTIĞI:138 sayı., 18 cilt. (Böylece Türk Yurdu, yayın süresince toplam 499 sayı, 50 cilde ulaşmıştır.) Ayda bir çıkmaktadır.

YAYIN SÜRESİ: Şubat 1987-Şubat 1999. Neşriyatı devam etmektedir.⁵²

FİYATI:1987:600TL, 1988: 1000TL, 1989: 2500TL., .1998: 750 000TL., 1 250 000 TL.

MUHTEVİYATI: Türk Yurdu, aynı çizgide yürüyen Türkçülük hareketinin sesini seksen yedi yıldır yükselten en uzun ömürlü Türkçü bir dergidir. Bütün Türklerce geçerli olan ortak bir ülkü oluşturmaya çalışmıştır. Türk yurdu muhteva bakımından, her geçen gün zenginleşmiş, ülkenin içinde bulunduğu zor şartlara , savaş yıllarına ve siyasal değişim yıllarına rağmen ilkelerinden ayrılmamıştır.

1928 Ağustosunda derginin çehresi değişmiştir. Latin ve Arap harfleri birlikte görünmeye başlar. 202. sayıda Ferit Celal “ Milliyet Meselesi” adlı yazısıyla, sadece başlığı itibariyle Latin alfabesini kullanır. 204. sayıda İzzet Ulvi, ocaklılara ithaf ettiği “Sönmez Ateş” başlıklı şiirini tamamiyle Latin harfleriyle yazar.1929 Şubat ayında tamamen yeni harflerle çıkmaya başlar. Derginin başında “Türk Ocaklarının fikirlerini neşreder aylık mecmuadır” ibaresi yer alır.

İlim ve kültür alanında çaba göstermiştir. Maddi ve manevi hayatın her alanına ilgi göstermiştir. İctimaiyat iktisadiyat, edebiyat, türkiyat, lisaniyat, arkeoloji, etnoğrafya, seyahat, musiki, hars tetkikleri ve tarih açılım alanlarından bazılarıdır.1942-1970 yılları arasında: Felsefe, ilahiyat, sosyoloji, tarih, hukuk, psikoloji, sanat, fikir ve mefkure, tenkit ve tahlil görülmeye başlar. Şubat 1987’de yeniden yayın hayatına giren Türk Yurdu, bu öz etrafında geleneğe bağlı olarak yayınıni sürdürür: edebiyat, eğitim, felsefe, sosyoloji, siyaset, iktisad, halkiyat, tarih, din, biyografi, mülakat, ropörtaj, genç kalemler ve haberler gibi başlıklar kullanmıştır.

Türk Yurdu özellikle son yıllarda çok sayıda özel sayı yayınlamıştır: “Mehmet Akif”, “Azerbaycan”, “Türk Düşünce Hayatı” , “Hoca Ahmet Yesevi”, “Türk Dünyası”, “Medeniyetçilik ve Küreselleşme”, “78 Yıl Sonra Milli Mücadele”, “Alparslan Türkeş” ve “Galip Erdem”

⁵² Türk Yurdu Dergisi, nin TUTİBAY tarafından (1911-1928 yeni harflerle olmak üzere) yeni baskısı (ayrı basım) yayımlanmıştır.1999

Türk Yurdu, 119 sayıdan (VII. Seri) itibaren “ hakemli dergi” olmuştur. Bilimsel makaleler, en az iki alan uzmanının onayı alındıktan sonra yayımlanmaktadır.1998 sonlarından itibaren dergide özel bir bölümde, Türk Ocağı teşkilatıyla alakalı olarak, Türk Ocakları Merkez Heyeti, Denetleme Kurulu, Hars Heyeti ve illerdeki Akademik Temsilciler başlıkları altında büyük çoğunluğu üniversite mensubu Öğretim elamanlarının bulunduğu isimler yer almaktadır.

Dergiden yazı örnekleri:

Hamdullah Suphi Tanrıöver, “ Atatürk Başkumandan ve Devlet adamı”, 1955,sa.241,s.569-571

Ziya Gökalp, “ Milli Hukuk ve Şuur”, 1955,sa.246,s.31-32.

ÇIKIŞ AMACI: Dergi ilk sayısında “ Türklüğe hizmet etmek, Türklüğe faide dokundurmak” emelinde olduğunu belirtir. Türk yurdu’nun ilk sayısı dört; ikinci sayısı üç; üç dört ve beşinci sayıları ikişer baskı yapar. Dergi, bütün Türk dünyasında büyük bir ilgiyle karşılaşır. Rusya’da yaşayan Türkler arasındaki yankısı Çarlık Rusyasını tedirgin eder, bu yüzden derginin Rusya’ya girmesi yasaklanır... 1923-1931 yılları arasında kesintisiz Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Başkandır. Türk Yurdu dergisi , Türk Ocağının yayın organı olur. Bu dönemde Türk Yurdu kendisini şöyle tarif eder: “Türk Yurdu, Türk Milletini geri çekmek isteyen bütün irticalara karşı hayati fikirlerini bir içtihat vasıtası yapar.”⁵³ Milli Kültür ve şuurun sözcülüğünü yapmayı amaçlamıştır.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Türk düşünce hayatında bilinen önemli simalar “Türk Yurdu” na yazmışlardır: Mehmet Emin, Ahmet Hikmet, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Gaspıralı İsmail, Necip Asım, Fuat Köprülü, Süleyman Nazif, Rıza Nur, Sadri Maksudi, Zeki Velidi, Faruk Nafiz, Necip Fazıl, Halide Edip, Yakup Kadri, Hamdullah Suphi, Hüseyin Namık Orhun, Osman Turan, Abdulkadir İnan, Mümtaz Turhan, Arif Nihat Asya, Mehmet Kaplan,Reşat Rahmeti Arat, Enver Behnan Şapolyo, Akdes Nimet Kurat, Orhan Düzgüneş, Reşat Genç, Cezmi Bayram, Emin Bilgiç, Şaban Karataş, Mustafa Kafalı, Rasih Demirci, Alaattin Korkmaz...

⁵³ Hüseyin Tuncer, “Bir asra on üç kala Türk Yurdu’ nun dergiciliğimizdeki yeri ve önemi”, Türk Yurdu, Ağus.1998, Ank.

OSMANLI TARİH VE EDEBİYAT MECMUASI⁵⁴

SAHİBİ İMTİYAZI: Ali Emirî (1857-1924)

MÜDİRİ MESULÜ : Ali Emirî

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 36 Sayı. Ayda bir çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ: 31 Mart 1334(1918) – 1338 (1922)

1. sene, I. Cilt, 1- 10. Aded(sayı), 1334(1918) + 11-12. Aded, 1335 (1919)= 12 sayı

2. sene, II. Cilt, 13- 22. Aded , 1335(1919)+ 23-24. Aded, 1336(1920)= 12 sayı

3. sene, III. Cilt, 25- 31. Aded, 1336 (1920) : 7 sayı

Böylece üç yılda toplam 31 sayı neşredilmiştir. Eylül 1336(1920) – 1338(1922) yılları arasında beş sayı (aded) daha neşredilen mecmua toplam 36 sayıya ulaşmıştır.

MUHTEVİYATI: Mecmuada yer alan bütün yazılar bizzat Ali Emirî tarafından yazılmıştır. Divan edebiyatına olan alakası bu mecmuada ağır basarak, çok sayıda gazel ve nazireye yer vermesine yol açmıştır.

Mecmuada yer alan Ali Emirî'nin yazılarından örnekler:

“ Şehzade Bayezid'in pederleri Kanuni Sultan Süleyman Han Hazretlerine irsal eyledikleri tazarrunamedir”, 1334,c.1, sa.2, s.19.

“ – Bir Hiciv Münasebetiyle – serlevhasıyla, 44 sayılı ‘ Yeni Mecmua’ daki makaleye cevap”, 1334,c.1, sa.3, s.52.

“ Maarif Nezâret-i Celîlerinden bir rica”, 1334,c.1,sa.3, s.67.

“ Fatih Sultan Mehmed Han Gazi Hazretlerinin Gazel-i Şâhâneleri”, 1334, c.1, sa.4, s.71.

Evkaf-ı İslâmiyye Matbuası'nda basılan mecmua, son derece kaliteli bir kağıda basılmıştır. Konuları edebiyat ve tarih ağırlıklıdır.

ÇIKIŞ AMACI: Her sayı başlığının altında “ Mülk ve Millet-i Nâfi, tarih, edebiyat, fûnûn, iktisadiyat, ve şûûn saireye müteallik mübâhis müfideyi havi mecmua şehridir.” (Mülk ve milletin menfaati için tarih, edebiyat, fen, iktisat ve yeni hadiseler gibi faydalı,manalı konularla alakalı ince,kibar bir mecmuadır.) ifadesi yer alır.

⁵⁴ Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası, Prof.Dr. Nâzım Hikmet Polat'ın özel kütüphanesi.

TARİHTEN SESLER⁵⁵

KURUCUSU: Fahreddin Sertelli

SAHİBİ : Prof.Dr. Yavuz Abadan

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Prof.Dr. Yavuz Abadan. Daha sonra Tarık. Z. Tunaya ve Emin Oktay.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 25 sayı. Ayda bir çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ: 15 Ocak 1943 –Mayıs 1945

MUHTEVİYATI : İkinci Dünya Savaşı devam ederken; Türkiye bu savaşın dışında kalma mücadelesi veriyordu. “Tarihten Sesler” bu şartlar altında çıkmaya başladı. A. Emiri’nin mecmuasından sonra ikinci özel dergi hüviyetini taşır. Yeni harflerle çıkan ilk mecmuamızdır. Çok yazarlı gerçek bir tarih mecmuasıdır. 1950 sonrası bol miktarda çıkan tarih mecmualarına örnek teşkil etmiş, ilham kaynağı olmuştur. Bu özellikleri ile tarih mecmuacılığında önemli bir yeri vardır.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER : Reşat Ekrem Koçu, Kadircan Kafı, Necati Işılay,Z.Fahri Fındıkoğlu, A.Süheyl Ünver, T. Zafer Tunaya, Yavuz Abadan, Emin Oktay, Zeki Velidi Togan, Mükrimin Halil Yinanç, Ziya Şakir, Enver Behnan Şapolyo, Vâ-Nû.

TARİH DÜNYASI⁵⁶

SAHİBİ : Niyazi Ahmet Banoğlu,(1952 başlarında N.A.B. ile birlikte Esat Ekicigil)

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Niyazi Ahmet Banoğlu

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 38 sayı. 15 Eylül 1951’e kadar on beş günde bir, daha sonraki sayılar aylık olarak gayri muntazam bir şekilde yayınlanmıştır.(28 ve 29. sayılar birarada çıkmıştır.)

YAYIN SÜRESİ: 15 Nisan 1950- 26 Şubat 1953

⁵⁵ Birinci, Ali “ Babıâli’nin Tarih Mecmuaları (1943-1965)” Türk Yurdu, sayı 132, s.30, Ağus. 1998. (Tarihten Sesler; TTK Kütüphanesi. 14 sayı.)

⁵⁶ Tarih Dünyası; CÜ.Ali T.Ok.Faruk Aburşu, şahsi kitaplığı. Milli Kütüphane: 1868 SA 90

FİYATI:50 Krş, 100 Krş.(“1 lira” Aynen böyle yazılmıştır. Matbu değil elle yazıldığı belli olmaktadır.Sayı 28-29, 31 Ocak 1952, cilt 3))

ÇIKIŞ AMACI: Gizli kalmış tarihi gerçekleri ve kıymetleri Türk efkarına arz etmekte. Vesika neşri de yapmak arzularını ifade etmektedirler. Gerçekten de mecmua özellikle yakın tarihe ilişkin hatıralar, vesikalar ve resimlerle dopdolu olarak yayınlanmıştır.

MUHTEVİYATI:Yakın tarihe ilişkin konulara ağırlık veren mecmuada hatıralar, vesikalar ve resimler zengin bir şekilde yer almıştır. R.Ekrem Koçu’nun “ Fatih”, “Osmanlı Tarihinde Yasaklar”, “ Aşık Şair Paşalar” ve A. Cemal Erksan’ın “Selim III ve Alemdar Mustafa Paşa” isimli dört özel sayısı 1950 yılı içinde yayımlanmıştır. Yine bağımsız mecmua halinde “Tarihte Güzel Kadınlar”(1953) ve “ Hırka-ı Saadet Dairesi ve Emanat-ı Mukaddese” (Tahsin Öz, İst.1953,47s), “Ansiklopedik Mizah Dünyası” (8 sayı, 1952), bozuk bir baskı ile çıkarılan “Coğrafya Dünyası” nı (4 sayı, 1950-51) bu kapsamda zikredebiliriz. Adı geçen bu son mecmuada Türkiye ve diğer ülkeler hakkında çeviri ve telif açısından dikkate değer yazılar bulunmaktadır.

Mecmuada yer alan yazı örnekleri:

Ahmet Bedevi Kuran, “ Abdülhamit Memlekete Neler Kazandırdı? Neler Kaybettirdi”, 1950,sa.9,s.355-357.

Adnan Giz, “ İkinci Mahmud’un Kızları”,1950,sa.8,s.317-318 ve 351’de devamı.

İ.Hakkı Uzunçarşılı, “ Midhat Paşa-Sultan Aziz”,1951,sa.25,s.1035-1038

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER:Niyazi A. Banoğlu, Ahmet Refik Altınay, İbrahim Hakkı Konyalı, Mithat Sertoğlu, Tahsin Öz, Falih Rıfkı Atay, Reşat Ekrem Koçu, Tayyib Gökbilgin, Mehmet Zeki Pakalın, Fahrettin Altay, İ.Hakkı Uzunçarşılı, Feridun Kandemir, M.Çağatay Uluçay, Nuri Özkan, Ali Kemal Aksüt, Kazım Sevinç Altınçağ...

(TARİH ORDUYA SESLENİYOR)

TARİH SESLENİYOR⁵⁷

SAHİBİ: Cemal Kutay

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Cemal Kutay

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 4 sayı. Her ayın ilk on beşinde çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ: Nisan- Haziran 1950 (İlk sayı Nisan-Mayıs, İkinci sayı Mayıs-Haziran, 17 ve 24 Haziran'da iki sayı daha çıktı.)

MUHTEVİYATI: “Her ayın ilk Onbeşinde çıkan Tarih ve Aktüalite mecmuası” ibaresi kullanılmıştır. Teknik Sekreterliğini Turhan Gürkan'ın yaptığı mecmuanın resimleri Oral Orhon imzasıyla çizilmiştir. İkinci sayıdan sonra sayfa sayısı ve ebadı küçültülmüş ve mecmuanın ismi “ Tarih Sesleniyor” şeklinde kısaltılmıştır. 17 ve 24 Haziran tarihlerinde 3 ve 4. sayılar çıktığı için, ilk haftalık mecmua özelliği taşımak dışında ilgi çekici bir özelliği mevcut değildir. En az tarihi malzeme taşıyan mecmuadır diyebiliriz. Cemal Kutay'ın daha sonraki yıllarda neşrettiği mecmualara benzer özellikler göstermektedir. İmzasız yazılar çok sayıdadır.

ÇIKIŞ AMACI : Tarih ve aktüaliteye dönük yazıları ihtiva edeceği ifade edilmektedir

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Cemal Kutay, Mehmet Zeki Pakalın, Cafer Tayyar Eğilmez, Sedat Doğruer, Edip Kuşçubaşı, L.Fon Sanders, Hammer...

RESİMLİ TARİH MECMUASI⁵⁸

SAHİBİ: Server R. İskit ⁵⁹ (1894-1975)

UMUMİ NEŞRİYATI FİİLEN İDARE EDEN: Server R. İskit

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 84 sayı.7 cilt. Ayda bir çıkmıştır. “ Her ayın başında çıkar.”

YAYIN SÜRESİ: Mayıs 1950 – Aralık 1956

FİATİ: 1955' e kadar 100Krş. (Sadece Ağustos 1951, 20. Sayı 50 Krş.), 1956: 150 Krş.

⁵⁷ Tarih Sesleniyor; Millî Kütüphane: 1973 SB 314

⁵⁸ Resimli Tarih Mecmuası; CÜ.AİİT.Ok.Faruk Aburşu, şahsi kitaplığı.

⁵⁹ Birinci, Ali “ Server İskit”, Kebikeç sayı 3 (1996), s. 57-66.

MUHTEVİYATI: İskit Yayınevi tarafından çıkarılan bu mecmua, diğer tarih mecmualarından biraz farklı olarak, muhtevası Osmanlı Tarihi'nin bütün devrelerine tahsis edilmiştir. Zaman zaman Dünya Tarihine dair yazılar da yer almıştır. Mecmua, ilave olarak bir çok kitap vermiştir. Bu kitaplardan biri Kamil Kepeci' nin "Tarih lûgati"(İst.1952 416s.) dir. Mustafa Cezar'ın yazdığı " Özlü Osmanlı Tarihi ve Padişah Resimleri Albümü" , "Tarih öğretmen ve öğrencileri ile tarih meraklıları için daima müracaat edilecek bir el ulağı olmak düşüncesiyle meydana getirilmiştir" girişi ile neşredilmiştir. Toplam 100 sahife olup müstakil sahife numaralıdır. Tercüme yazılara da yer verilmiştir.

12 sayı bir cilt oluşturmuştur. Sahife numaraları devamlılık gösterir. Toplam 5035 sahife. Son cilt sahifeleri kendi içinde numaralı.

Tarih mecmuacılığının ne kadar zor şartlar altında gerçekleştirildiğine örnek olması bakımından hem de günümüz şartlarıyla kıyaslamak açısından Mart 1956, 75. Sayıda "Okuyucularımızla Konuşma" başlıklı yazıdaki şu cümleleri aynen aktarıyorum:"

Mecmuayı daha iyi kağıda daha iyi baskı ile basıp daha nefis çıkaramayışımızın sebepleri başında kağıt meselesi var. Gazetelerin de yazdıkları gibi piyasada kağıt yoktur. Binbir müşkülâtla bulunabileni bir iki sene evvelkine nazaran birkaç misli fiyatadır; buna rağmen de bizimki güya en iyi kalitesidir, fakat hali görülüyor.

İkincisi, kılışe için çinko yoktur. Bu sefer ve gelecek nüshanın kapak kılışesi için kalın çinko bulamadığımızdan ateş pahasına bakır alıp yaptırдық, fakat eski nefaset temin edilemedi.

Metin kılışelerine gelince, ince dam çinkolarına yaptırmak mecburiyetinde kaldığımızdan orijinallerini binbir fedakarlık pahasına temin ettiğimiz resimlerin baskısı yürekler acısıdır; bahası da öyle.

Mürekkebe gelince, bulunanın en iyisi ve pahalı olmasına rağmen bizi ağlatacak kadar verimsizdir.

Ey okuyucu inan ki, biz artık yalnız sizin faydalanmanız için çıkıyoruz. Maddi zararımız vardır, fakat sizi bırakamayız. Çünkü iltifatınızla bize verdiğiniz iç huzuru daha büyük maddi fedakarlıklara değer."

Mecmuadaki yazılardan örnekler:

Ziya Şakir, Genç Osman'ın Feci Akıbeti.(Eylül 1951, 21. Sayı,941.sh.)

Reşat Ekrem Koçu,Serhat Gazileri; Akıncılar.(Haziran 1956, 78. Sayı, 344.sh.)

Feridun Fazıl Tülbentçi, Hotin'de Dikilen Bayrak. (Şubat 1956, 74. Sayı, 73.sh.)

Ali Mayakon,Osmanlılarda Esir ve Cariye Ticareti.(Ekim 1956, 82. 10. Sayı, 611.sh.)

ÇIKIŞ AMACI : Türk ve Dünya Tarihi'nin önde gelen devletlerinden ve medeniyetlerinden biri olan Osmanlı Tarihini dergicilik ortamında halkımızın tanınması ve öğrenmesini sağlamak.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Feridun Fazıl Tülbentçi, Ahmet Rasim, R.Ekrem Koçu, Ercüment Ekrem Talu, Ömer Rıza Doğrul, Şevket Rado, Sadi Koçaş, Zuhuri Danışman, Hüseyin Namık Orkun, Reşat Nuri Güntekin, Behçet Kemal, Tarık Mümtaz Göztepe, Mehmet Akif, Faruk Sümer, Mehmet Emin Yundakul, Ömer Seyfettin, Mithat Sertoğlu, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Celal Esat Arseven, H.Ziya Uşaklıgil...

TARİH HAZİNESİ⁶⁰

SAHİBİ: İbrahim Hakkı Konyalı (15. Sayıdan itibaren eşi Meliha Atis)

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: İbrahim Hakkı Konyalı (15.sayıdan itibaren eşi Meliha Atis.)

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 17 sayı. On beş günde bir çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ: 15 Kasım 1950-Nisan 1953 (Onuncu sayıdan itibaren aylık hale getirilmiştir. Ancak muntazam değildir.)

MUHTEVİYATI: Diğer popüler mecmualar tarzında tarihi yazıları ihtiva etmektedir.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER:İbrahim Hakkı Konyalı, Ercüment Ekrem Talu, Feridun Kandemir, Tayyip Gökbilgin, Fuad Köprülü, Samed Ağaoğlu, Yusuf Akyurt, Rifat İzgi, Tefvik İnci, Faruk Gürtunca...

⁶⁰ Tarih Hazinesi; Milli Kütüphane: 1973 SB 306

TARİH AYNASI⁶¹

SAHİBİ: Faruk Rıza Güloğul

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Faruk Rıza Güloğul

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 2 sayı

YAYIN SÜRESİ: Ağustos 1951'de ilk, Aralık'ta ise ikinci ve son sayısı yayınlanmıştır.

MUHTEVİYATI: Bir tarih mecmuası denemesidir.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Ahmet Refik, A.H.Tanyeli, Süleyman Fahir, F.Kavukçuoğlu ve imzasız yazılar.

YENİ TARİH DÜNYASI⁶²

SAHİBİ: Anna Banoğlu

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Niyazi Ahmet Banoğlu

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 22 sayı. "On beş günde bir çıkar"

YAYIN SÜRESİ: 17 Eylül 1953- 1 Ağustos 1954

FİYATI: 50Krş. "Yeni Tarih Dünyası, öğretmen ve öğrencilere siparişlerini matbaamıza yaptıkları veya idarehanemize uğrıyarak aldıkları takdirde, hususî tenzilâttan istifade edeceklerdir" duyurusu, arka kapakta yapılmıştır.

MUHTEVİYATI: Mecmua, 1953'de "Atatürk Özel Sayısı", 1954'de "Türk Dünyası 1954 Yıllığı" çıkarmıştır. "Kıbrıs Sayısı" neşredilmiştir. "Türkiye Tarihi" ilave olarak parça parça verilmiştir. Tercüme yazılar yayınlanmıştır: Myrlem Szumlanska (Çev: Mahir Bülent), "Kibar Bir Türk Kadınının Bir Günü" (30 Ocak 1954, Sayı 10, 428.sh.). "Tetkikler" başlığı altında ilmi araştırma sahifesi mevcuttur. M.Çağatay Uluçay, "Haremde Mektuplar" başlıklı seri yazılar yazmıştır.

Mecmuadan yazı örnekleri:

Galip K. Söylemezoğlu, "Sivastopol Harbinin 100. Yıldönümü", 1954,sa.11,s.443-447.

⁶¹ Tarih Aynası; Millî Kütüphane: 1973 SB 313

⁶² Yeni Tarih Dünyası; CÜ.AİİT,Bİ.Ok.Faruk Aburşu, şahsi kitaplığı. Millî Kütüphane: 1868 SA 90

Mecmuada yer alan yazı örnekleri.

M.Çağatay Uluçay, “ II. Bayezit’in Kızı Fatma Sultan’ın Kocası Çapkın mıydı?”1954,sa.10,s.418-419.

Kandemir, “ Meclis-i Mebusan’ın Basılması ve Malta’ya Nefyedilenler”, 1954,sa.10,s.411-413.

ÇIKIŞ AMACI: 26 Şubat 1953 tarihine kadar “Tarih Dünyası” mecmuasını çıkaran N.Ahmet Banoğlu, bilinmeyen bir nedenle yayını keserek , ”Yeni Tarih Dünyası” adıyla bu mecmuayı çıkarmaya başlamıştır.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: M.Çağatay Uluçay, Feridun Kandemir, Muazzez Çığ, Hikmet Ülgen, Muzaffer Batur, Ahmet Emin Yalman, Asaf Tanrıkut, Erol Tümertekin, Sadi Borak, Muharrem Giray, Reşad Ekrem Koçu,

DÜN VE BUGÜN⁶³

SAHİBİ: Eşref Ekicil , (Feridun Kandemir)

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Feridun Kandemir

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 48 sayı. Haftada bir yayınlanmıştır

YAYIN SÜRESİ: 4 Kasım 1955-5 Aralık 1956

MUHTEVİYATI: Mecmuanın isminin “ Dün ve Bugün” olması , tarih mecmuaları arasında bahsedilmemesine sebep olmuşsa da önemli bir yakın tarih mecmuasıdır. Değer taşıyan hatırat tefrikalarını ihtiva etmektedir. Mecmuanın son sekiz sayısına imzasız yazılar hakim olmuştur.Bu arada ebadı küçülmüş ve önceki sayılara göre kıymeti azalmıştır.

ÇIKIŞ AMACI: Yakın Tarih konularının işlenmesi yanında daha çok hatırat tefrikalarına yer verilmesi amaçlanmıştır.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Lütfü Arif (Kenber), Refik Koraltan, Feridun Kandemir, Şükrü Kaya, Tarık Mümtaz Göztepe,Cafer Tayyar Eğilmez, Cemal Kutay, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Hüseyin Cahit Yalçın, Ruşen Eşref Ünaydın, Rauf Orbay,

⁶³ Birinci, Ali “ Babıâli’nin Tarih Mecmuaları (1943-1965)” Türk Yurdu, sayı 132, s.34, Ağus 1988

Ali Fuat Başgil, Nizamettin N.Tepedelenlioğlu, Mükerrerrem Sarol, Adnan Menderes, İsmet İnönü, Rıza Tevfik, Burhan Felek, Ahmet Besim Atalay, Fuad Köprülü...

YENİ TARİH DERGİSİ⁶⁴

SAHİBİ: Server İskit

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Ziya Hunerman, 35. Sayıdan itibaren Temel İskit.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 45 sayı. Her ayın başında çıkar.

YAYIN SÜRESİ: Ocak 1957 – Eylül 1960. Ayda bir muntazaman çıkmıştır.

FİYATI: 1-25.sayılar arası (Ocak 1957-Ocak 1959) 250 Krş., 26-36 sayılar arası (Şubat 1959- Aralık 1959) 350 Krş.

MUHTEVİYATI: Server İskit'in İskit Yayıncılık olarak Resimli Tarih Mecmuasından(1950-1956) sonra çıkardığı bir tarih mecmuasıdır. Yayın tecrübesinin oluşu sayıların aksatılmadan özenle çıkmasında etkili olmuştur..

Şu tarzda uyarı yazıları dikkati çekmektedir: “ Dergimiz üçer formalık iki blok halinde tellenmiş olarak verilmektedir. İlk telli kısmın iki forması mecmua kısmıdır. Üçüncü formanın sekiz sayfasını teşkil eden ‘ Dünya tarihi’ ile diğer sekiz sayfalık ‘ Beş Yüz Resimle Yarım Asır’ kısmı, cilt tamamlanınca sökülerek sayfa numaralarına göre iki ayrı kısım halinde mecmua formalarının sonunda ciltlenecektir. İkinci blok olarak verilen üç forma halindeki ‘ Resimli ve Haritalı, Mufassal Osmanlı Tarihi’ ise ayrı ve müstakil bir kitap olarak ciltlenecektir.” Asıl dergi, İlaveler verildikten sonra 30 hatta 20 sahifeye kadar düşmüştür. Asıl dergi, birkaç yazı ile geçirilmiştir. Sayfa numaraları sayılar arasında devamlılık göstermektedir. Derginin ilavelerinden biri de renkli tarihi tablolarıdır. Bu tabloların ‘Osmanlı Tarihine’ ekleneceği uyarısı yapılmaktadır.

Osmanlı Tarihi ağırlıklı olmakla birlikte, İslam Tarihi, Yakın Tarih, I. ve II. Dünya Savaşı, Eski İstanbul , başlıca işlenen konulardır. Dergide Jules Verne'nin Maceraları'na da tefrika halinde yer verilmiştir.

Mecmuadan yazı örnekleri:

⁶⁴ Yeni Tarih Dergisi: C.Ü. A.İ.İ.T.Bİ. Ok. Faruk Aburşu'nun şahsi kitaplığı. Millî Kütüphane: 1964 SA 24

Feridun Fazıl Tülbentçi, “Anapa Kahramanları”1957, sa.1,s.3-5.

Tevfik İnci, “ Derya Kaptanı Baltaoğlu Süleyman Bey”,1957,sa.7,s.195-197.

M.Zekayi Konrapa, “ Abbasi Saltanatı ve Halifeleri”, 1959, sa.26,s.579-580.

ÇIKIŞ AMACI: Tarihle alakalı kitap ilaveleri vermektir. (Yayınlanan kitapların en meşhuru “ Resimli ve Haritalı Mufasssal Osmanlı Tarihi”⁶⁵ dir. Bu kitabın ilk dört cildi dergide verilen ilavelerle oluşmuştur. Her sayıda üç forma olarak verilmiştir. Mevcudu altı cilt olan bu eser, hala en mükemmel ve ilgi çekici Osmanlı Tarihi özelliğini korumaktadır. Son derece akıcı ve ismindeki gibi ayrıntılıdır.) Ocak 1957 tarihli 1. Sayıda “ Okuyucularımızla Konuşuyoruz” başlıklı sunuş yazısında şu cümleler yer almaktadır: “ Eski ‘ Resimli Tarih Mecmuası’ nın yedi cildine sahip olmak bahtiyarlığına erişemeyenlerin yeni bir koleksiyona malik olabilmeleri amacıyla bir ‘ Yeni Tarih Dergisi’ ne başladık. Uzun tecrübelerden sonra, ‘ İskit Yayınevi’ nin okuyucularına sunduğu bu, yepyeni mecmua, artık göğsümüzü gere gere verebileceğimiz mütekamil bir tarih mecmuasıdır.”

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Feridun Fazıl Tülbentçi, Tevfik İnci, Feridun Kandemir, Haluk Y. Şehsuvaroğlu, Tahsin Ünal, M.Çağatay Uluçay, M.Zekai Konrapa, Mithat Sertoğlu, Ömer Rıza Doğrul, Münir Sirer, Leyla Saz, Sungur Galip Baydur, Ahmet Rasim, Selami İzzet Sedes, Rauf Yekta...

TÜRKİYE İSTİKLAL ve HÜRRİYET MÜCADELELERİ TARİHİ⁶⁶

SAHİBİ: Cemal Kutay

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Mustafa Unan

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 26 sayı., 20 cilt. Genellikle her cilt, bir sayıdan oluşmaktadır.

21. Sayı’dan (Mart 1961, 15. Cilt.) itibaren “ İki Aylık Dergi” ye dönüşmüştür. Önceki 21 cilt,

“ Üç Aylık Dergi” olarak çıkmıştır.

⁶⁵ Mufasssal Osmanlı Tarihi; şahsi kitaplığım. 6 cilt.

⁶⁶ Türkiye İstiklâl ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi; CÜ. AİİT.Bİ. Ok. Faruk Aburşu’nun şahsi kitaplığı.

YAYIN SÜRESİ: (Eylül 1957 – Aralık 1961)

FİYATI: Her bir cilt, yani her bir sayı 20 Lira'ya ciltli şekliyle satılmıştır.

MUHTEVİYATI: Cemal Kutay'ın "Tarih Sesleniyor" mecmuasından sonra "Tarih Konuşuyor" Mecmuasından önce yayımlanmış olduğu bir dergidir. Bu dergi diğerlerinden şekil ve muhteva itibariyle farklılık göstermektedir. Her cilt bir sayı olunca, 600 sahifelik hacimli sayılar ortaya çıkmaktadır. Sayıların sahife numaraları devamlıdır.

Uzun ciltler boyunca Osmanlı Devleti'nin son dönemleri (I. ve II. Meşrutiyet.) ve **Milli Mücadele dönemi**, genelde kronolojik ve mufassal olarak anlatılmaktadır. Olaylar ve isimler etrafında dönen bir anlatım üslubu kullanılmıştır. Yaşanan olaylarla alakalı olarak Meclis-i Mebusan'daki görüşmelerden örnekler görüyoruz. Osmanlı Devleti yanında aynı dönemlerde diğer dünya devletlerindeki gelişmelerde ele alınmıştır. Her devrin sadrazamları hakkında da malumat verilmiştir. Tarihi olaylar anlatılırken okuyuculara cazip gelen köşeler de oluşturulmuştur. Bu köşelerin başlıkları şöyledir: Tarih Her Zaman Derstir, İbret Aynası, Hazin Fakat Hakikat, Bilmediğimiz Gerçekler. Bu köşelerde tarihî anekdotlara, çarpıcı tarihi konulara yer verilmiştir.

Cemal Kutay'ın arşivine ait belge ve yazıları ihtiva etmektedir. Herhangi bir yazar adı geçmemektedir.

TARİH – COĞRAFYA DÜNYASI⁶⁷

SAHİBİ: Niyazi Ahmet Banoğlu

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Nurcihan Kesim (4. Sayıdan itibaren kızı Deniz Banoğlu)

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 12 sayı. On beş günde bir çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ: 15 Nisan-15 aralık 1959

FİYAT VE ABONE BEDELİ:250 krş. Seneliği 60 TL.

MUHTEVİYATI: Niyazi Ahmet Banoğlu'nun daha önceki çıkardığı mecmuaları hatırlatmaktadır. Ancak, yakın tarih ve hatırat bakımından nispeten zayıftır. Yakın tarih ağırlıklı olarak işlenmiştir. Meşrutiyet Devresi, Atatürk ve İstiklal Savaşı, Türk

⁶⁷ Tarih-Coğrafya Dünyası; şahsî kitaplığım. Millî Kütüphane: 1959 SA 32

Tarihi'nin farklı dönem ve olayları, diğer devletlerle olan ilişkilerimiz diğer bazı yazı konularıdır.

Tarih-Coğrafya Dünyası, 15 aralık 1959'da yayınına son verdikten iki yıl sonra 19 Mayıs 1961'de yeniden çıkmaya başladı. Bir ve ikinci sayı birleşik olmak üzere, üçüncü sayı 30 Mayıs'ta çıktı. Sahibi Anna Banoğlu, Yazı İşleri Müdürü Turgut Fethi Erden oldu. 15 günlük olma geleneği yine muhafaza edilmekle birlikte çok kısa ömürlü olan bu mecmuanın muhtevası takdim yazısında belirtildiği gibi Atatürk ve devri ile ilgilidir.⁶⁸

Mecmuadan yazı örnekleri:

Sadi Borak, "Piyer Loti'ye Verilen Halı" 1959, sa.2, s.90-92.

Yusuf Fahir Baba, "Bektaşî Ayin-i Cemi'nin İçyüzü" 1959, sa.3, s.173-174 vd.

Şükrü Uraz, "Bilinmeyen Taraflarıyla Yahya Kaptan" 1959, sa.8, s.106-109 vd.

ÇIKIŞ AMACI: Çıkış amacı dördüncü sayıda şöyle açıklanmıştır: "Memleketimizin kültür alanında büyük bir boşluğu doldurmak ve hayatlarını ilme vakfetmiş kıymetleri bir araya toplayarak onların geniş bilgilerinden geniş bir okuyucu kütlesini tatmine çalışmak, milli tarihimizi, milli heyecanımızla dile getirmek gayesiyle çıkmaktayız."

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Müjgan Cumbur, Ziya Şakir, Sadi Borak, İhsan Ilgar, Necmeddin Sadak, M. Çağatay Uluçay, M. Şevki Yazman, Hakkı Tarık Us, İsfendiyar Esat Kadaster, Mithat Sertoğlu, Tefvîk Bıyıklıoğlu, Mükrimin Halil Yinanç, Niyazi Ahmet Banoğlu, Suat Kemal Yetkin...

YAKIN TARİHİMİZ⁶⁹

SAHİBİ: Feridun Kandemir

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Feridun Kandemir

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 52 sayı, 4 cilt. Haftada bir muntazam olarak çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ: 1 Mart 1962-21 Şubat 1963

FİYATI: Dergide fiyatla alakalı bir kayıda rastlanmamıştır.

⁶⁸ Birinci, Ali "Babıâli'nin Tarih Mecmuaları (1943-1965)" Türk Yurdu, sayı 132, s.35, Ağus 1988.

⁶⁹ Yakın Tarihimiz; C.Ü. Merkezi Kütüphane. SY. Tarih.

MUHTEVİYATI: Dergi adının üstünde köşeye “ Hatıralar, Vesikalar,Resimlerle” sözünün eklendiği mecmua, muhtevasına dair çok kullanışlı bir şahıs ve yazı başlıklarını içine alan fihrist formasını ilave olarak vermiştir. Bu türden bir ilave tarih mecmualarında ender görülmektedir. Her sayıda devam edecek şekilde yayınlanan **hatıra dizilerinden örnekler verirsek:** Fahrettin (Türkkan) Paşa, “ Medine Müdafaası” ; “Keçecizade İzzet Fuat Paşa’ nın Hatıraları”, “Fuat Balkan’ın Hatıraları”, “Kazım Özalp’in Hatıraları” , “Rauf orbay’ın Hatıraları”, “Maliye Nazırı Cavid Bey’ in Hatıraları”, “Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri”...Hatırat yazılarının üst kısmına, dikkat çekmesi için büyük puntolarla , yazıdan çarpıcı cümleler konulmuştur.

Derginin Sahibi ve Yazı işleri Müdürü olan Feridun Kandemir, sadece “ Kandemir” adını kullanarak yazılarını yazmıştır.

Devrinin tekniğinden kaynaklandığını da dikkate almakla birlikte, yazılar çok küçük puntolar kullanılarak hazırlanmıştır. Mecmua çıktığı devrin baskı tekniğini yansıtmayı açısından şüphesiz önem taşımaktadır. Mecmua alışılmadık şekilde büyük boy olarak hazırlanmıştır.

ÇIKIŞ AMACI: Yakın tarih araştırmaları için vazgeçilmez bir bilgi kaynağı teşkil etmek, hatıra dizileri ve yazılarını okuyuculara sunma, yakın tarihimizi hatıratlar karşılaştırması yoluyla aydınlatmak.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER:(Hatıratlarını neşreden ve diğer yazarlar)

Tunalı Hilmi, Feridun Kandemir, Ali Fuat Cebesoy, Süreyya Paşa, Celaleddin

Germeyanoğlu, Tevfik Noyan, Cafer Tayyar Paşa, Kazım Karabekir, Yusuf Akçura,

Halit Ziya Uşaklıgil, Abdullah Cevdet, Kemalettin Sami Paşa, Galip Paşa, Seyfi Nutku,

Arif Cemil (Denker), Cevat Rifat Atilhan, Halide Edip Adıvar...

TARİHİN SESİ⁷⁰

SAHİBİ: Anna Banoğlu

KURUCUSU VE NEŞRİYATI İDARE EDEN: Niyazi Ahmet Banoğlu, T. F. Erden

NEŞRİYAT MÜDÜRÜ: T.F. Erden

FİİLEN NEŞRİYATI İDARE EDEN : Tevfik Pars Piremehmetoğlu

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 2 sayı. Haftada bir çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ: 24 Nisan-3 Mayıs 1962

MUHTEVİYATI: Atatürk ve yakın tarihe ilişkin yazıları ihtiva etmektedir.

ÇIKIŞ AMACI: Haftalık tarih ve aktüalite dergisi olmak iddiası ile çıkmıştır. Ancak N. Ahmet Banoğlu'nun en son ve başarısız bir girişimi olmuştur.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Cemal Abbas Gürür, Kadircan Kafı, Said Arif Terzioğlu, M.Kemal Öke, Mithat Sertoğlu, İsmail Canbolat, Niyazi Ahmet Banoğlu...

TARİH KONUŞUYOR⁷¹

SAHİBİ : Cemal Kutay (1909-.....)

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ : Mustafa UNAN

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI : 60 sayı. 8 cilt. Ayda bir çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ : Şubat 1964 - Ocak 1969

FİATİ ve ABONE BEDELİ : Mecmua yayın hayatına girdiği Şubat 1964' ten Şubat 1967' ye kadar 250 Krş. Şubat 1967'den (37. Sayı) itibaren 60. Sayıya kadar 125 Kuruştan satılmıştır. Yani üç yıl sonra yarı yarıya ucuzlamıştır. Abone bedeli ise yıllık 24, altı aylık 12 Lira olarak belirlenmiş olup Şubat 1967'den itibaren abone bedeli de aynı oranda ucuzlamıştır.(Yıllık 12Lira, Altı aylık altı Lira.) Dış ülkelere fiyatın iki misli uygulanacağı belirtilmiştir.

⁷⁰ Birinci, Ali " Babıâlf'nin Tarih Mecmuaları (1943-1965)" Türk Yurdu, sayı 132, s.37, Ağus 1988

⁷¹ Tarih Konuşuyor, şahsi kitaplığım, 8 cilt. Millî Kütüphane: 1965 SA 15

MUHTEVİYATI :Mecmuada sahife numaraları sayılar boyunca devam etmektedir. Birinci cilt: 1-504, İkinci Cilt: 505-1008, Üçüncü cilt: 1009-1512, Dördüncü cilt: 1513-2016, Beşinci cilt: 2017-2520, Altıncı cilt: 2521-3024, Yedinci cilt: 3025-3544, Sekizinci cilt: 3545-4072.

Dördüncü cildin sonuna, dört cildi ihtiva edecek şekilde “ fihrist” konulmuştur. Fihrist açıklamasında

“ Mevzu başlıklarından sarîh olarak anlaşılmayan makaleler, ihtiva ettikleri konuya göre tasnif edilmiştir” denilmektedir. Daha sonraki fihristler, her bir cildin sonunda müstakil olarak yer almıştır.

Mecmua popülist bir mecmua olmakla birlikte Cemal Kutay’ ın özel arşivinin kullanılması ile bazı yazıları ilgi çekmektedir. Bol miktarda klişe kullanılmıştır. Tam bir popüler mecmua hüviyetindedir. Cemal Kutay’ ın kendi derlemeleri ağırlık taşımaktadır. Ancak 14. Sayıdan itibaren mecmua başkalarının yazılarına da açılmaktadır. Mecmua konuları arasında Meşrutiyet dönemi , I. Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı şahıs ve olayları ağırlıkla işlenmiştir.

Mecmuada “ içindekiler” bölümü mevcut değildir. Altmışlı yılların hemen bütün bankalarının reklamları mecmuada yer almıştır.

Mecmuadan yazı örnekleri:

Cemal Kutay, “ Amasya Protokolündeki Gizli Madde”1964,c.1,sa.2,s.88-90

Cemal Kutay, “Milli Mücadele Liderleri Arasındaki Ayrılışlara Dair Vesikalar”1965,c.4,sa.19,s.1517-1520.

Ziya Nuri, “Malta Seferi ve Turgut Reis’in ölümü”1968,c.8,sa.56,s.3873.

Ziya Hanhan, “150 Yılda Değişen Devlet Haysiyeti, İki Devir ve iki Elçi” 1968,c.8,sa.57,s.3905-3908.

ÇIKIŞ AMACI : Mecmuanın çıkış amacı birinci sayıda “ Tarihi Konuşturabilmek” başlıklı giriş yazısında Cemal Kutay imzasıyla açıklanmıştır. Özetle 1964 Türkiye şartlarında bir Tarih Mecmuası çıkarmanın güçlükleri anlatılmaktadır. Ceza ve yasak kanunlarının varlığından duyulan rahatsızlık dile getirilmektedir.”Hamuru politika olan bir kuvvete dayanırsanız, tarihin yolundan çıkarak siyasetin yoluna girersiniz.”“ Ya hakim kuvvetlerin istediği tarih tefsirciliği yapılacak, ya inandırılmış ve alıştırılmış duyguların sınırları içinde kalacak veya sırtınızı büyük sermayeye dayayarak tecessüs

pazarına avarelik örnekleri süreceksiniz.” Denilerek şartlar belirtilmektedir. Bu şartlara rağmen Mecmuanın ilkeleri şu cümleleriyle mevcut şartlara dikkat çekilerek anlatılmaktadır : “ Ne alimane mütealalar, ne tercüme metodlar, ne şahsi ve hissi fikirler, ne yerlere vurma, ne putlaştırma, hatta ne de ahkam çıkarma merakı.. hayır!..Sadece unutulmuş ve bilhassa unutturulmaya çalışılmış geçmişin bin bir hadisesi arasından dikkatli , insafı, adil, mutlak tarafsız bir araştırma aşkı ile ayıklanmış vakaları, mümkün olduğu kadar sade bir dille önünüze çıkarma çabası...” İle mecmuanın çıkış amacı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Feridun Kandemir, Ziya Nuri, Nureddin Peker, Nazmi Sevgen, Ziya Hanhan, Muzaffer Batur, İbrahim Hakkı Konyalı, Elif Naci, A.Cemalettin Saraçoğlu...

TARİH DÜNYASI⁷²

SAHİBİ: Muzaffer Enünlü

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Niyazi Ahmet Banoğlu (Gen.Yay.Md.), Orhan Enünlü (Sor.Md.)

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 7 Sayı. Ayda bir çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ: 1 Aralık 1964-15 Mayıs 1965

MUHTEVİYATI: Atatürk ve devri hakkındaki yazılara ağırlık vermesiyle Tarih-Coğrafya Dünyası'nın devamı gibidir. Mecmuada Ali İhsan Sabis ve Asım Gündüz paşaların hatıralarından da parçalar ve ecnebi yazarlardan tercümeler neşredilmiştir. Ayrıca “Hürriyet ve Meşrutiyet”, “Malazgirt ve Alparslan”, “Atatürk ve Mevlana” özel sayıları bulunmaktadır.

ÇIKIŞ AMACI: Atatürk ve devrine ilişkin yazıları neşretmek. Tarihi ve siyasi bir mecmua olmak iddiasıyla çıkmıştır.

⁷² Tarih Dünyası; Millî Kütüphane: 1965 SA 96

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER : Niyazi Ahmet Banoğlu, İlhan Selçuk, Hayriye Mahabaş, Mithat Sertoğlu, Salih Münir Çorlu, Mithat Cemal Kuntay, Ömer Rıza Doğrul, Elif Naci, Ayhan Kızılay...

HAYAT TARİH MECMUASI⁷³

SAHİBİ: Şevket Rado (“Tarih ve Edebiyat” adını aldıktan sonra Mehmet Rado.)

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:Orhan Ş.Yüksel, Ocak1977’den itibaren Şevket Rado. (“Tarih ve Edebiyat” adını aldıktan sonra Nazan Rado.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 216 sayı. 18 cilt.(Her cildin sayı numaraları kendi içinde sıralıdır.) Birinci ve ikinci sayılar iki baskı yapmıştır. Ayda bir çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ: Şubat 1965- 1 Aralık 1982. 18 yıl süren yayımı Aralık 1982’ de sona ermiştir.

FİAT VE ABONE BEDELİ: Şubat 1971’e kadar 250 Krş., Haziran 1972’ye kadar 350 Krş., Aralık 1974’e kadar 5 Lira, aralık 1975’e kadar 7,5 Lira, Aralık 1977’ye kadar 10 Lira, sonra 15 Lira., 1982: 75 Lira.

MUHTEVİYATI: Yılmaz Öztuna’nın Neşriyat Müdürlüğünü yapması, mecmuaya zenginlik kazandırmıştır. Türkiye’de büyük alaka gören bir mecmua olmuştur.

Barbaros Hayreddin, Cem Sultan gibi epey sayı süren dizilere de yer veren bu dergi, on yıl sonra güzel bir dizin yayınlamakla kendisinden öncekilere bir üstünlük sağlamıştır. Yılmaz Öztuna’nın Neşriyat Müdürlüğünü yapması mecmuaya zenginlik kazandırmıştır.

Güzel resimleri, göz alıcı tabloları , illerimize ait düzenli bilgileri ve ayrıca meraklıları tarafından her zaman için okunacak konuları seçmede çok isabetli davranan bu derginin etkinliği, ülkemizin içine girdiği bazı bunalımlı dönemlerde ortadan kalkmış ve adına eklediği “Edebiyat”⁷⁴ kelimesi ile tarih alanından çekildiğini ilan ederken, yeni yazılar hazırlatmak şöyle dursun altmış – yetmiş sene önceki dergi ve

⁷³ Hayat Tarih Mecmuası; şahsî kütüphğim. Sivas İl Halk Kütüphanesi: 070.3/17711-17719 vd.

Millî Kütüphane: 1965 SA 250

⁷⁴ Hayat Tarih Mecmuası, Mayıs 1978 (Yıl 14. Cilt 1/5 Sıra no: 161) 5. Sayı dahil olmak üzere Tarih ve Edebiyat Mecmuası adını almıştır. Sivas İl Halk Kütüphanesi: 050/15481-15840

gazetelerin yazılarını tekrar yayınlamak gibi bir acayip tutumla meraklılarını hayret ve üzüntü içinde bırakmıştır.

Şubat 1965’de yayın hayatına girmiştir. Tarih dergileri arasında büyük bir hamle yapmıştır. Güçlü bir maddi kuruluşa bağlanan ve ülkemiz basım standartlarından bir hayli yüksek bir niteliğe sahip olan dergi, yayına girdiği andan itibaren dağıtım kolaylığına da sahip olduğu için memleketin en ücra köşelerine bile kolaylıkla yayılmış, geniş bir aydın çevre tarafından ilgiyle takip edilmiştir.

Mecmuadan yazı örnekleri:

Sadi Borak, “ Piyer Loti’ye Verilen Halı”1959,sa.2,s.90-92.

Yusuf Fahir Baba, “ Bektaşî Ayin-i Cemi’nin İçyüzü” 1959,sa.3,s.173-174 vd.

Şükrü Uraz, “ Bilinmeyen Taraflarıyla Yahya Kaptan” 1959,sa8,s.106-109 vd.

ÇIKIŞ AMACI: Şevket Rado, çıkış amaçları için şu ifadeleri kullanmaktadır: “ Kültür hayatımızdaki bir boşluğu doldurmak. Popüler bir tarih mecmuası hüviyeti ile okuyucuların karşısına çıkmak. Kendi tarihimizin birçok noktalarına ışık tutmak, unutulmaya veya kaybolmaya mahkum birçok vesika ve hatıraları neşretmek, bunları kaybolmaz hale getirmek. Tarih etrafında çalışmaları olan, tarih yazmak isteyen birçok muharrirlerimiz ve fikir adamlarımıza imkan hazırlamak. Geçmişte vatanımız için zararlı ve tehlikeli olmuş veya bugün tehlike işareti veren hadiseler üzerine dikkatleri çekmek...”

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Şevket Rado,Yılmaz Öztuna, Ali Fuad Cebesoy, Mithat Sertoğlu, İbrahim Kafesoğlu, Reşat Ekrem Koçu, Ragıp Şevki Yeşim, İhsan Birinci, Abdulkadir İnan, Sadun K.Aksüt, Gülçin Çandarlıoğlu, Cevat Bozkurt, Ahmet Süheyl Ünver, Tahsin ünal, Fahri Çoker, Şevket Rado, Firuzan Kınal, Nazım H. Polat...

TARİHÇİ ⁷⁵

SAHİBİ : Talebeler adına Fehmi Hakverdi, İkinci sayısında Naci Delice

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Enver Konukçu (Mesul Md. Remzi Gücü)

⁷⁵ Birinci, Ali “ Babıâli’nin Tarih Mecmuaları (1943-1965)” Türk Yurdu, sayı 132, s.37, Ağus 1988.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI : 2 Sayı

MUHTEVİYATI: İst Ün.Ed.Fak. Tarih Talebe Cemiyeti'nin yayın organıdır.

YAYIN SÜRESİ: Nisan 1965 , ikinci sayı tarihsiz.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Fehmi Hakverdi, Enver Konukçu, Sevgi Kafalı, Tuncer Baykara, İbrahim Kafesoğlu, Mustafa Kafalı, Orhan Poyraz, Şahabettin Tekindağ, M.Tayyar Dabbagoğlu, Naci Delice..

SOHBETLER⁷⁶

SAHİBİ, MUHARRİRİ: Cemal Kutay

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Mustafa Unan

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 30 sayı. (Herbir sayı 208 sahife. Toplam 6240 sahife)Her ayın başında çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ: Aralık 1968- Mayıs 1971

FİYATI: “Kitapçılarda ve bayilerde satılmaz. Münhasıran abonelere gönderilir” duyurusu ile sadece abonelere satılmıştır. Altı aylık abone bedeli 32 lira 50 kuruştur. 2,5 lirası posta ve ödemeli için alınmıştır.

MUHTEVİYATI: Cep kitabı türünden 12 x 16 cm ebadındadır. Kapakta CEMAL KUTAYIN AYLIK MECMUASI ve beyaz bir zemin içinde heceler alt alta gelecek şekilde SOH BET LER yazmaktadır. İlk sahifede ise “ Her ayın başında çıkar tarih, tarih politikası, gizli hakikatler, ibret, hafıza mecmuası olduğu belirtilmiştir. Resimler Hayri Önder imzalıdır. Son telgraf matbaasında basılmıştır.

Her sayı sonuna “ içindekiler” eklenmiştir. Sohbetlerin tek muharriri Cemal Kutay’dır.

Yazılardan iki örnek:

Ey Türk Uyan: Müslüman Kardeşler Hareketi. Sa. 4,s.46 Mart 1969.

Masonluk: 3 Mart 1909... Osmanlı Masonları Maşrık-ı Âzamlıklarını kuruyorlar...Sa.4,s.99,Mart1969

⁷⁶ Sohbetler; Şahsi Kitaplığım. Millî Kütüphane: 1968 SA 70

Cemal Kutay'ın diğer mecmualarında olduğu gibi banka reklamları Sohbetler'de de yer almaktadır. Bu dergideki yazıların pek çoğu diğer mecmualarında da aynen yer almıştır.

ÇIKIŞ AMACI: Tarihin bakir konularına yer vermeyi amaçladığını belirten Cemal Kutay, şu cümlelere yer verir: "Büyük sermayenin tekeline girmiş ve günlük tecessüsler çukuruna itilmiş Türkiye neşriyat hayatının içinde istisna teşkil eden, ne radyo seslenişlerine, ne kitapçı vitrinlerine, ne devlete, ne siyasi partilere, ne bankalara ve şu bu tröstlere, ne tarihin tescil ettiği ebedi düşmanların lütuf ve in'amına, ne gizli- açık grupların gölgesine sığınmamış hür ve hakkın hizmetinde olduğuna inanmış emaktar bir kalemin neşriyatıdır sohbetler..."

BELGELERLE TÜRK TARİHİ ⁷⁷

DÜN /BUGÜN /YARIN⁷⁸

SAHİBİ: I. Seri: Hidayet Menteş. II. ve III. Seri: Ertuğrul Zekai Ökte.

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Her üç seride Ertuğrul Zekai Ökte

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: Toplam 146 sayı. Ayda bir çıkmaktadır.

YAYIN SÜRESİ: Belgelerle Türk Tarihi Dergisi yayın hayatı boyunca III Seri olarak çıkmıştır:

I. Seri: Ekim 1967-Ekim 1975 (8 cilt,84 sayı.)

II. Seri: Mart 1985-1991(?) (12 cilt, 71 sayı)

III. Seri:Şubat 1997- Ocak 1999 (24 sayı) yayını devam etmektedir. Ayda bir çıkar.

Dergi, II. Serinin son sayılarında yedi sayıyı (52.....58) , bazen iki ya da üç sayıyı birarada çıkarmak zorunda kalmış, Atatürk'ün Nutku ile sayfelerini tamamlamış ve sonuçta yayına ara vermek zorunda kalmıştır.

FİYATI:1967: 5 TL. 1985: 500TL., 1986: 1000TL, 1998: 750 BinTL., 1999: Abone bedeli 15 MilyonTL.

⁷⁷ Belgelerle Türk Tarihi; CÜ. AİİT. Bl. Ok. Faruk Aburşu'nun şahsi kitaplığı (I.seri.). Sivas İl Halk kütüphanesi: 050 B / 17493-17636-18841.vd.

⁷⁸ İkinci yayın yılında derginin adına DÜN/ BUGÜN/ YARIN eklenmiştir.

MUHTEVİYATI: I. Seri' den sonra derginin kağıt kalitesi ve baskı tekniği değişmiş, kazandığı mevcut şekli koruyarak günümüze kadar aynı özellikte çıkmaya devam etmiştir.

I.Seride binlerce belge, araştırma ve inceleme makaleleri yer almıştır. Türkiye'nin hemen hemen bütün meseleleri tarihi gelişimleri içinde ele alınarak yayınlanmıştır. Osmanlı Tarihi, Milli Mücadele ve Atatürk ana konuları teşkil etmiştir.

II.Seride yine binlerce belge yer almıştır. Fransa Dışişleri Bakanlığı Belgeleriyle Ermeni Meselesi,Yıldız Arşivinde ermeni Meselesi, Alman Gizli Belgeleriyle İkinci Dünya Savaşı...Türk Ocağı hakkında seri bir yazı yer almaktadır. Türk-Yunan Sorunları ele alınmaktadır. Atatürk inkılaplarına dair çok sayıda yazı mevcuttur. Dış Türklerle ilgili konulara da geniş olarak yer verilmiştir.

III. Seride ilk iki serideki konular işlenmekteyse de Atatürk ve Milli Mücadele konuları ve belgeleri daha geniş yer tutmaktadır. Henüz 2.cilt yeni tamamlanmıştır. 25. Sayı tezim tamamlandığında henüz çıkarılamamıştı. Yayını sürmektedir.

Dergiden yazı örnekleri:

Fahrettin Kırzioğlu, “ Türk Millî Geleneğinde ‘ Kızılalma’ ve Yerleri”1985,sa.1,s.30-36.

Turgut ışıksal, “ Ermenilerin Diğer Devletlerle ilişkileri”, 1985,sa.3,s.46-49.

Tülay Duran, “Meclisten Zafere: Mustafa Kemal”, 1985,sa.5, s.19-22

ÇIKIŞ AMACI: I.Seri'nin ilk sayısında (Ekim 1967) “ Başlarken” başlığı altında çıkış amacı şöyle açıklanmıştır. “ Milli tarih kültürümüzün kuruluş ve geliştirilmesi çabalarına katılmak istemekteyiz. Dergimizin amacı, tarih olaylarımızın, bunların sosyal, siyasi, ekonomik sebeplerinin tetkik edilebilmesi ve tartışılması zeminin hazırlanmasına yardımcı olmaktır. Bu amaca, tarihimizi hikaye ve anılar şeklinde sunmaktan kaçınarak gerçek belgeler ve anlaşılır çeviriler vermek suretiyle varacağı kanısındadır. Doğrudan doğruya milli varlığımızla ilgili meselelerden saydığı, milli tarih kültürümüz konusundaki çalışmalarından bütün aydınlara hizmet etmek arzusundadır.Dergi dağınık bir aydın kütlesini tarihinin gerçeklerinde birliğe davet etmektedir. Dergimiz sonuna kadar bu birliğin de hizmetinde olacaktır.”

Mart 1985, II.Seri, ilk sayısında Bismillahirrahmanirrahim (Esirgeyen, Yargılayan, Bağışlayan Allah ,Adıyla) başlığı altında Ertuğrul Zekai Ökte imzalı yazıda Gazi ve Albay babası ve annesinden bahseder. Ardından hayatı boyunca gelecek

nesillere yararlı olmayı düşündüğünü, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı bir neslin yetişmesini arzuladığını, Türk olmanın önemini, Türk-Tarih-Atatürk-Türklük ve Türkiye Cumhuriyeti kelimelerinin eş anlamlı olduklarını vurgulayarak bu duygularla helalinden kazanarak elde ettiği kitaplarını, belgelerini, koleksiyonlarını yayın haklarına sahip olacak şekilde bir vakfa tahsis etmeye karar verdiğini belirtiyor. E.Z.Ökte'nin bu özlemi "Tarih araştırmaları ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı" nı kuruluşuyla gerçekleştir. Belgelerle Türk Tarihi Dergisi de bu vakfin malı ve yayın organı olur. İstanbul'da da bir araştırma merkezi oluşturulur.

Yine Mart 1985 sayısında "Yeniden Başlıyoruz" başlıklı yazıda çıkış amacı ile ilgili olarak şu cümleler yer almaktadır: O günün şartlarındaki Türkiye'den bahsedildikten sonra " Türkiyemiz, binlerce yıllık bir tarihe ve tecrübelere sahip bir devlet.. Halkının % 99'u aynı dil, aynı din, aynı örf, gelenek, tarih ve töreyi paylaşan bir ülke. Ulu bir dağın üzerinde durmuş, huzur ve güven içinde çevreye dikkatle bakan bir toplum..Tarihin en güçlü insan potansiyeline ve kaynaklarına sahip.. Ve tarihin en önemli fırsatlarını elinde tutuyor.. İşte bu ülke, yüzlerce tehdit ve tehlike ile karşı karşıya ve meseler, meseler...Bütün bunların varlığı neden?..Dergi, okuyucularına bu gerçekleri vermeye çalışacak.."

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER:I.Seri: Bahaeddin Ögel, Münir Aktepe, Şahabettin Tekindağ, Nejat Göğünç, Cengiz Orhonlu, Cevdet Türkay, Mithat Seroğlu, Tahsin Ünal, Bedi Şehsuvaroğlu, Turgut Işıksal, Demir Demirgil, Fahrettin Kırzioğlu, Selçuk Erez. Hayri mutluçağ...II.Seri: Baymirza Hayit, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Necati Aktaş, Halit Çöloğlu, Cemil Kıvanç, 'Sadri Maksudi Arsal', Hasan Ferit Cansever, 'Kazım Karabekir', ' Zeki Velidi Togan', Ahmet Caferoğlu...III.Seri: Tülay Duman, Nazım Güvenç, Mehmet Atay, İdil Kürşat, Ahmet Şükrü Esmer...

YILLARBOYU TARİH⁷⁹

SAHİBİ: Hürgün Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. adına Erol Simavi

⁷⁹ Yıllarboyu Tarih Dergisi; Sivas İl Halk Kütüphanesi: 050/ 16718

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ: Çetin Emeç

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Eser Tutel

YAYIN DANIŞMANI: Midhat Sertoğlu

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: Aralık 1984'e kadar toplam 80 sayı ,12 cilt+ 6 sayı) cilt. (Sadece 1978 yılı içinde bir cilt, sonraki her yıl iki cilt çıkmıştır. Her yıl kendi içinde numaralanmıştır:(Ocak 1. sayı Aralık 12.sayı). Yıl ise: Nisan 1983-Mart 1984 , 5. Yıl.) Ayda bir çıkmıştır.

YAYIN SÜRESİ: Nisan 1978 – (Aralık 1984...)

FİYATI:1978:25TL.,1979:25-30TL.,1980:30TL.-50TL.,1981:50

75TL.,1982:75TL.,1983:75TL.,1984:125-150TL.

MUHTEVİYATI: Güçlü bir yayın holdinginin dergisi olan bu dergi, kendisinden önce yayın hayatında olan dergilere göre daha büyük bir boy ve basım şekli ile ortaya çıkmıştır. Gazetecilik havası ile de okuyanları yormadan tarih verilerini geniş bir kitleye tanıtmıştır. Derginin adına uygun düşecek şekilde âdeta tarih panoraması görüntüsü vermektedir. Her sayı içinde sözgelimi 1911 yılının 12 ayı ayrı ayrı ele alınarak her ay tarihte neler olduğu yazılmaktadır. Sonra 1912 yılına geçilmektedir. "XX. Yüzyıl Ansiklopedisi" seri olarak sayılarda yer almaktadır. Yayın holdinginin dergisi olması avantajı ile, bol renkli resim ve - o günün şartları gereği - siyah beyaz, zengin fotoğraflara yer verilmiştir. Derginin kapağını tam kaplayacak şekilde bol renkli resim yer almıştır.

Alışılmadık bir tarih dergisidir. Diğer popüler dergilerde görülen muhteva bunda yeterince görülmemektedir. Fazlaca kronolojik tarihi olay dizilişleri cazibeyi kaybettirmektedir. Yazı başlıklarından vereceğim örnekler, **metinlerde ele alınan konular** hakkında bilgi verecektir kanaatindeyim. " Hitler Bir Seks Manyacı mıydı.", "Hitleri Çileden Çıkaran Türk", " Gerçek Çıkan Rüyalar", " Devlet Adamları Artık Mekteb-i Mülkiye'den Yetiştiriyor.", "Geçen Yüzyılda İstanbul'un Namlı Oburları", " İlk Mecliste Frengi Kavgası" ...Bu türden konular yanında ender de olsa ciddi araştırma yazılarına da rastlamak mümkün.

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Hasan Refik Ertuğ, Ertan ünal, Midhat Sertoğlu, Reha Oğuz Türkkkan, Hikmet Feridun Es, Murat Sertoğlu, Cem atabeyoğlu, erhan Demirutku, İhsan Birinci, Cengiz Köseoğlu, Yusuf Mardin, Ahmet Örs, Zeki

Teoman, Meral Gaspıralı, Haydar Sanal, Orhan Türesay, Mustafa Gökmen, Hikmet Münir Ebcioglu...

TARİH VE TOPLUM⁸⁰

SAHİBİ: İletişim Yayınları Perka A.Ş. Adına Zeki Türkkkan, İletişim Yayınları A.Ş. Adına 20. sayıdan itibaren Vedat Çakmak, 1990'lı yıllarda Murat Belge

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Jülide Ergürder, İkinci sayıdan itibaren Bülent Özukan(1984), Nihat Tuna(1988), Aralık 1989' dan itibaren Fahri Aral.1998 'de Birsen Talay.

YAYIN YÖNETMENİ : Mete Tunçay

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 182 sayı. 31 cilt (Şubat 1999 itibariyle) Ayda bir çıkmaktadır.

YAYIN SÜRESİ: Ocak 1984 - Şubat 1999. Yayını devam etmektedir

FİYATI: 1984: 300TL., 1985: 400TL., 1986:500TL.,1988 3000TL.,1989: 4000TL., 1990:5000TL., 1995: 125 binTL.- 150 binTL. ... 1998: 900 binTL.

MUHTEVİYATI: Derginin “Yayın Kurulu” ve “Danışma Kurulu” Mevcuttur. Her cildin son sayısına “ Dizin” eklenmiş olup, hiç aksatılmadan bugüne kadar getirilmiştir. İlk sayıdan günümüze kadar baskı tekniği mükemmel nitelikte olup resim ve fotoğraflar derginin teknik üstünlüğüne uygundur. Nefis cilt kapakları mevcuttur. Yayın ilkelerine sonuna kadar uyulmuştur.

Dergide işlenen başlıca konular: Osmanlı Tarihi'nin farklı dönemleri, Osmanlı toplum hayatından kesitler, osmanlıda basın, posta tarihi, Haliç köprüleri, Osmanlı eğitim kurumları ve Darülfünun, Osmanlıda değişim ve modernleşme süreci, Osmanlı diplomasisi, Namık Kemal, kölelik, Tanzimat Fermanı, eski yazılar-eski fotoğraflar, resmi belge düzenlenmesi ve Osmanlı Fermanları, Mahkeme sicilleri, yaşayan türkologlar, Eskiçağ'da Anadolu, Yakın tarihten portreler, Türkiye'de solun Tarihi, Atatürk sayfası, milli hakimiyet-milli birlik, I.TBMM seçimleri, Ziya Gökalp...

Her sayının sonunda “ Kitabiyat” adıyla kitap tanıtım bölümü mevcuttur.

⁸⁰ Tarih ve Toplum; CÜ. Merkezî Kütüphane: SY. Tarih. Millî Kütüphane: 1984 SB 53. Sivas il Halk kütüphanesi: 070/ 26232 -27548-29153vd.

Dergiden yazı örnekleri:

Şinasi Tekin, “ Türk Dünyasında Gaza ve Cihad Kavramları üzerine Düşünceler”, 1993,sa.109,s.9-17.

Abdullah Uçman, “ Rıza Tevfik’in Nazım Paşa’ya Gönderdiği Mektup”, 1993, sa.113, s.9-10.

Şerife Yorulmaz, “ Madencilik Tarihi ve anadolu’nun önemi”, 1993, sa.120,s.29-33.

ÇIKIŞ AMACI: Ocak 1984, 1. Sayıda “ Çıkarken” başlıklı yazıda ifade edilmiştir: “ Tutumumuz. Tek tek yazarlarımızın, kendi dünya görüşleri uyarınca değişik tarih anlayışları vardır. Fakat “ Tarih ve Toplum” dergisi, olguları kuramlara göre çekiştirip sündüren veya bastırıp çarptıran herhangi bir ideolojiyi tutmayacak. Aslında, tarafsızlığın olamazlığını biliyoruz. Fakat nesnellik 8 objektiflik), yani incelenene tümüyle sadık kalmak, her zaman uygulayacağımız, yol gösterici ilkemiz olacak.

.... Tarih ve Toplum akademik bir dergi olmayacak. Yaygın bir ilgi uyandırmak istiyoruz. Hedefimiz sıkıcı olmadan, güvenilir olmak. Kullandığımız malzemelerin kaynaklarını belirtmeyi ihmal etmeyeceğiz. Böylece, isteyenler yazdıklarımızı asıllarıyla karşılaştırabilecek ya da daha derin bir araştırmaya nereden başlayabileceklerini görecekler. Yazar ve çevirmenler diledikleri dili kullanabilirler. Ancak, eski yazıları aktarırken, tutucu davranmak kararındayız.

Tarih ve Toplum, öncelikle Türkiye ve Türk Tarihine yer verecek ancak başka ülkelerin tarihine de gireceğiz. İleride özellikle çağdaş tarih biliminde çığır açan büyük tarihçilerin yapıtlarını ve yöntemlerini tanıtmak istiyoruz. Olaylardan Düşüncelere, İktisattan Toplum Yaşamına ve Siyaset Kuramına, Güzel Sanatlardan Edebiyata kadar tarihin her türüyle ilgili olmamızın yanısıra, belirle temaları ardarda sayılarımızda işleyeceğiz...”

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Talat Tekin, Taner Timur, Nejat Göyünç, Cüneyt Ölçer, Mustafa Canpolat, Mete Tunçay, Pars Esin, İlber Ortaylı, Mine Mengi, Orhan Şaik Gökyay, Arslan Terzioğlu, Mahmut Şakiroğlu, Turgut Akpınar, Reşat Kasaba, Mehmet Ali Kılıçbay, Orhan Koloğlu, Murat Bardakçı, Nejat Kaymaz, Bedriye Atsız, Hasan Ilgar, İsmail Arar, Meliha Yetkin, Şinasi Tekin, A.Turan Alkan, N.Hikmet Polat, Şerafettin Turan...

TÜRK DÜNYASI TARİH DERGİSİ⁸¹

SAHİBİ: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Adına Prof. Dr. Turan Yazgan

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ: Prof. Dr. Turan Yazgan

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Saadet Pınar Yıldırım; Nisan 1989, 28. sayıdan itibaren Ayhan özer; Mart 1991, 51. sayı Recep Taşdelen;

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 146 sayı (Ocak 1999) Aylık dergi. “Her ayın onbeşinde çıkar.”

YAYIN SÜRESİ: Ocak 1987-Ocak 1999. Yayını devam etmektedir.

FİYATI: Aralık 1987, 12. Sayıya kadar 500TL.; Ocak 1988, 13. sayıya kadar 700; Ocak 1989, 25. sayıya kadar 1000TL.; Ocak 1990, 37. sayıya kadar 2500TL.; Ocak 1991, 49. sayıya kadar 4000TL. Ocak 1992, 61. sayıya kadar 7500TL.; Ocak 1993, 74. sayıya kadar 10 000TL.; Ocak 1994, 86. Sayıya kadar 15 000TL. 1991: 7500TL., 1992: 10 BinTL.; 1993: 15 BinTL.; 1999 Şubat : 500Bin TL.

MUHTEVİYATI: Ocak 1987’den günümüze kadar yayınıni sürdürmüş olan dergi, tanıtım yazısında belirtilen “ ciddi ve sevimli” özelliğini korumuştur. Seçkin yazar kadrosu ile dikkat çekici, tekrar niteliğinde olmayan konulara yer vermiştir. Başlıca ele alınan konular: Osmanlı Tarihi, Birinci Dünya Savaşı, Milli Mücadele ve Atatürk, Tarih yazıcılığı, Türk Dünyası, Eski Türk Gelenekleri, Türk Kültür ve Medeniyeti ağırlıklıdır.

Dergide ana konu olarak ele alınan “Türk Dünyası” hakkında geniş malumat mevcuttur. Baskı, fotoğraf tekniği son derece cazip ve zevkle okunur özelliktedir. İlk sayıdan itibaren yayın ilkeleri ve işlenen konulardan hiç taviz verilmeden günümüze kadar başarı ile getirilmiştir.

Her yılın sonunda Ocak sayısı içine, bir önceki yılın fihristi eklenmiştir. Bu fihrist çalışması dergiciliğimizde ender görülen bir titizliği ortaya koymaktadır.

Mecmuadan yazı örnekleri:

Orhan Bahattin, “ II. Dünya Savaşı”, 1965, sa. 5, s. 6-26.

Orhan Erenen, “ Sultan Mecid Devri”, 1968, sa. 10, s. 47-55.

Mehmet Galip-Ali Rıza, “ XIX. yüzyılda Osmanlı Devlet adamları”, 1977, sa. 12, s. 15-21.

⁸¹ Türk Dünyası Tarih Dergisi; (Eski Sivas Muallim Mektebi) Selçuk Anadolu Lisesi Kütüphanesi.
Millî Kütüphane: 1987 SA 21. Sivas İl Halk kütüphanesi: 050/16715-18836-17609-17627-18708-
22176-21297-21320-22776-27548

ÇIKIŞ AMACI: Derginin Ocak 1987 tarihli birinci sayısında Prof. Dr. Turan Yazgan, “Çıkarken” başlıklı yazıda çıkış amacını şöyle açıklamıştır: “Amme hizmeti gören Vakfımızın, Türk Dünyası Araştırmaları adlı yayın organı vardır. Bu dergi, yedi yıldan beri, çok kıymetli araştırma ve incelemeler neşretmeye devam ederek, bütün dünyada, Türkologların ve Türkoloji meraklarının taktir ve talebine mazhar olmuş bulunmaktadır. Bu dergi, aynı zamanda, dünyada ve Türkiye’de, iki ayda bir Türk Dünyası ile ilgili araştırma neşreden, ortalama 250 sayfalık, tek Türk dergisidir.

Çok uzun bir süredir, bu araştırma dergimizin yanında, halkımızın tarih okuma zevkini ve ihtiyacını tatmin edecek ve her eve girmeyi başaracak ciddi ve sevimli bir tarih dergisi de çıkarmayı planlamaktaydık. Elinizdeki dergi bu hazırlığın sonucudur. Görüldüğü gibi, Türkiye’nin dev tarihçilerini küçük hacmi içinde bir araya getirmiştir ve genç- yaşlı, esnaf- sanatkar, kadın - erkek... bütün Türk okurlarına hitap etmektedir.

Bu derginin daima sadık kalacağı yayın ilkesi “ Gerçeğin emrinde” olmaktır. Bu dergi asla ideolojilerin emrinde olmayacaktır. Atatürk’ün emrettiği gibi gerçekleri yazmaktan da korkmayacaktır.

Bu dergi, sadece Türk Dünyasının Tarihi ile ilgili olacaktır. Doğrudan veya dolaylı Türk Dünyasını ilgilendirmeyen yazılara yer verilmeyecektir. Türk Dünyası ile ilgili Tarih söz konusu olunca da hudut çizilmeyecektir. Bu dergi, yazar olarak herkese açık olacaktır. Ancak bu her yazıyı neşredeceğimiz manasına gelmez. Yazılar, mutlaka tarihçilerin süzgecinden geçecektir.

Bu dergide, Türkçe’yi ana dil olmaktan çıkaran, yanlış uydurulmuş kelimelere yer vermemeye gayret edilecektir. Dedelerimizin yaptığı hataları bir başka yönde tekrar etmemek için Frenkçe (Batı kaynaklı) kelimelere de mümkün olduğu ölçüde yer vermemeğe çalışacağız. Ancak ifadeyi kısırlaştırma pahasına kelime ırkçılığı da yapılmayacaktır.

Bu dergi, okuyucularımızın arzularına, tenkit ve tahlillerine de açık olacaktır. Bunu da belirli ölçüler içinde kalarak başarmağa çalışacağımız tabiidir. Vakfımızın sınırlı imkanları içinde kamu yararına hizmet vermeğe çalışan, kar gayesi gütmeyen bir kuruluş olduğu unutulmamalıdır.

Bu dergi, Fikri Hür, Vicdanı Hür bir dergidir. Türk Dünyası ile ilgili araştırmalar yapmak üzere kurulmuş bir vakfın yayınıdır. Resmi- özel hiç bir kuruluş ve kimseden

yardım almadan, dolayısıyla hiçbir kuruluş ve şahsın güdümüne girmeden sadece Vakfın kuruluş gayesine uygun olarak yayın yapacaktır. Bu gaye de:Türk Dünyasını tanımak, tanıtmak, bu sahada çalışanları teşvik etmek, kendimizi yabancılar yerine kendimiz tarafından yapılacak araştırmalarla öğrenmektir ve buna yardımcı olmaktır. Bu dergi, işte sadece bu gayenin güdümünde, daha doğrusu peşinde olacaktır.”

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Turan Yazgan, Bahaeddin Ögel, Mehmet Altay Köymen, Faruk Sümer, Zekeriya Kitapçı, Ahmet Akgündüz, Cevdet Küçük, Amiran Kurtkan Bilgiseven, Timur Kocaoğlu, Ali Aktan, Semiha Ayverdi, Hasan oraltay, Tansu Ay, Ergunöz Akçora, Tanju Çantay, Selçuk Günay, Reha Oğuz Türkkkan, Namık Açıkgöz, Nadir Devlet, Tuncer Baykara, Necmettin Tozlu, Abdülkadir Yuvalı, Orhan Türkdogan, Salim Koca, Harun Güngör, Mim Kemal Öke...

TOPLUMSAL TARİH⁸²

SAHİBİ: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Adına İlhan Tekeli, Orhan Y.Siller

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ VE YAYIN YÖNETMENİ: Mete Tunçay, Ayşen Anadol.

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 62 sayı. 10 cilt. (6 sayıdan bir cilt oluşturulmuştur.) Ayda bir çıkmaktadır.

YAYIN SÜRESİ: 1 Ocak 1994 – Şubat 1999 Yayını devam etmektedir.

FİYATI: 1994: 40 BinTL., 1999: 1 Milyon

MUHTEVİYATI:Dergi büyük boy, ikinci hamur kağıda kaliteli bir baskı tekniği ile neşredilmektedir. İşadamları, siyasetçi ve bilim adamlarından oluşan 264 kişini kurduğu vakfın yayın organı olmasından güç almaktadır. İlk sayıda bir takım dizgi ve sayfa düzenlemesi yanlışları yapıldığından, ikinci sayıda özür dilenmiş ve düzeltmeler yayınlanmıştır. Her sayı sonunda birkaç sahife “ Tarih Vakfından Haberler” bölümü yer almıştır. Bu kısım için renkli kağıt kullanılmıştır. Dergide “ Kitabiyat” bölümünde kitap tanıtımı yapılmaktadır.

⁸² Toplumsal Tarih; CÜ. Merkezi Kütüphane. Millî Kütüphane: 1994 SB 96. Sivas il Halk Kütüphanesi: 070/ 30255

Dergide “Danışma Kurulu” bulunmakta olup, bu kurulda görev yapan isimler her sayıda yazılmıştır. Tarihte haritacılık konusuna önem verilmiş, çeşitli dönemlere ait haritalar yayınlanmaktadır.

İstisna tutulacak yazılar dikkate alınmazsa, **işlenen konular** Mete Tunçay’ın “sunuş” yazısında belirttiği tarzdadır. “ Tek parti Döneminde Yurt Gazetesi, Lenin Portresi, Dünyanın Türk Halkları, Bektaşilik ve Arnavut Ulusçuluğu, Eski Roma’da Saç Yapmak ve Sürüp Sürüştürmek, Zalim İstibdat, 70 Yıl Önce Anadolu’da 1 Mayıs, Laz Talebe Cemiyeti, Yarım Asırlık Bir İmaj Milli Şef...

ÇIKIŞ AMACI: Mete Tunçay, Birinci sayıya yazdığı “ Sunuş” yazısında, daha önce “ Tarih ve Toplum” Dergisinde 10 yıl süre ile yayın yönetmenliği yaptığını kurucularından olduğu vakfın yayın organı olan bu dergiyi çıkarmaya karar verdiklerini belirtiyor. Derginin örnek aldıkları “ History and Society” gibi sosyal tarih yapmak istediklerini, Tarih deyince ülkemizde ağırlıklı siyasal tarihin anlaşıldığını iddia ederek, toplum tarihi çalışmalarının hem sayıca çoğalmasını, hem de nitelikçe yükselmesini amaçladıklarını ifade etmektedir. Yazısına şu cümlelerle devam eder: “ Toplumsal tarih, tarihçilerle sosyologların buluşma alanı. Birbirlerine karşı geleneksel ön yargıları devam etmekle birlikte, artık biz de zaman ve değişim boyutlarını göz önüne alan toplumbilimciler ve (bazen farkında olmadıkları ideolojilerle) sıradan olay anlatma sınırlarını aşmak, bunların üstüne kuramsal açıklamalar, çözümlemeler oturtmak çabasında olan tarihçiler yetişiyor.

Konumuz, kültür, sanat ve edebiyattan, dine, bilime, siyasete, iktisada, coğrafyaya, ve uluslar arası ilişkilere kadar yayılan geniş bir yelpazede geçmişin günümüze aktarımı. On yıllık deneyimimizde, Türkiye tarihiyle bir hayli sınırlı kaldık. Bu kere, “ Toplumsal Tarih” dünyaya daha çok açılacak.

Türkiye’de tarihçilik, oldum olası milliyetçi veya mümin kişilerin tekelindeydi. “Tarih ve Toplum” deneyimiz, toplumsal ve siyasal bakımlardan değişme ve ilerleme yanlısı kimselerinde geçmişle ilgilenmelerinin zorunlu olduğunu gösterdi, bu tekelin kırılmasında payı oldu.

İlkelerimizin başında çoğulluluk ve çeşitlilik geliyordu. Yine öyle.Biz bir siyasi parti değiliz. Türlü türlü görüşlerdeki insanların çalışmaları dergimizde yer alacak.

Belli bir niteliksel düzeyde oldukça, yazıların içeriğine ve diline karışmayacağız. Yalnız, dürüst olarak yazılamayacak konulara girmeyeceğiz...”

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Abidin Dino(1.sayıdan sonra vefat etti.), Vedat Nedim (Tör), Ilgaz Zorlu, Mete Tunçay, Necdet Sakaoğlu, Mesut Çapa, Şinasi Tekin, Ethem Elden, Şerife Yorulmaz, Mehmet Alkan, Esra Danacıoğlu, Fatma Mansur Coşar, Mustafa Balcıoğlu, Taner Timur, Mustafa Şahin, Necdet Kurdakul, Metin Ayışığı ...

TARİH VE MEDENİYET⁸³

SAHİBİ: İhlas Holding A.Ş. Adına Dr. Enver Ören

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Günvar Otmanbölük, Ekim 1996’dan itibaren Mehmet Fatih Can (Son sayılara doğru ‘Yazı İşleri Müdürü’ yerine ‘Genel Yayın Yönetmeni’ kullanılmaya başlanmıştır.)

KAÇ SAYI ÇIKTIĞI: 58 sayı. Ayda bir çıkmaktadır.

YAYIN SÜRESİ: Mart 1994 – Ocak 1999 Yayını devam etmektedir.

FİYATI:1994: 50 - 80 Bin TL., 1995: 100 Bin TL., 1996: 150 Bin TL., 1997: 200- 300 Bin TL. 1998: 450Bin TL., 1999: 700 Bin TL.

MUHTEVİYATI:Araştırma- inceleme, Tarih, Kültür-Sanat, İktibas, Kitap, Albüm konu başlıkları altında yazılar görüyoruz. Nisan 1998, 49. sayıdan itibaren derginin boyu ve şekli değişikliğe uğramış, tam sayfa renkli reklamlar geniş yer tutmaya başlamıştır. Lüks bir kapak ve ileri bir baskı tekniği kullanılmıştır. Önceki sayılar da kaliteli bir baskıya, bol fotoğrafa sahiptir. Sayılar 80 sahifeye varan hacimdedir.

Çok geniş bir aydın kadro dergide yazmıştır. Üniversite camiasından kalemlerin çokluğu da dikkat çekmektedir. Her sayının girişinde aktüel siyasi röportajlar yer almaktadır. Osmanlı Tarihi konuları ağırlıktadır. Türk dünyası ile ilgili yazılar da geniş yer tutmaktadır.

Dergide geniş kadrolu bir “ Yazı Kurulu” mevcuttur. 48. Sayıda “ fihrist” yer almaktadır.

⁸³ Tarih ve Medeniyet; Şahsi Kitaplığım. Milli Kütüphane: 1994 SB 308

Dergiden yazı örnekleri:

İsmet Bozdağ, “ Ahmet Cevdet Paşa”,1998,sa.53, s.30-31.

Ali İhsan Gülcü, “ Müzeler Şehri İstanbul”,1994,sa.7,s.26-32.

Emel Engin, “ Daimî Korucu Sistemi”, 1997,sa.41,s.52-55.

ÇIKIŞ AMACI: Mart 1994 tarihli ilk sayıda Dr. Enver Ören “ Hayırlı olsun” başlıklı yazısında: ”...Ele alacağımız konularda, tarihimizin, medeniyetimizin güzelliklerini sergilemek, geçmişle günümüz arasında sağlıklı bağlantılar kurmak istiyoruz. Türk Cumhuriyetleri, İslam dünyası ve Türkiye dışındaki kültür izlerimiz de ilgi ufkumuz içinde olacaktır....” derken; Prof. Dr. İsmet Miroğlu, “ Neler Yapmak İstiyoruz” başlıklı tanıtım yazısında çıkış amaçlarını şu cümlelerle ifade etmiştir: “ ...Türk Tarihini araştırma güçlüklerine rağmen, karamsarlığa kapılmıyoruz. Çünkü, artık elimizde, tarih ve medeniyet dünyamızda yepyeni ve aydınlık ufuklar açacak oylan pırıl pırıl bir dergi var. Bundan böyle, geçmişin geleceğe soylu bir yolculuk sözkonusu...’Tarih ve Medeniyet’ Dergisi, Türk Milletine ve özellikle yeni nesle, milli tarih sevgisini kazandırabilmeyi gaye edinmiştir. Bu sevgi, geçmişin öğünülecek yönlerini benimsemek ve sahip çıkmakla gerçekleşir...Bu dergi, günümüz olaylarının ve yaşanan gelişmelerin geçmişle bağlantısını kurarak milli şuur ve milli menfaatler doğrultusunda yeni sentezlere zemin oluşturacaktır. Tarihin günümüze aktarılmasında gerçeklere bağlı kalacak, saptırmalardan, olumsuz değerlendirmelerden ve abartılı ifadelerden uzak duracaktır. Belgelere yer verdiği gibi, tarihle günümüz arasında bir köprü oluşturacak konulara da el atacaktır. Türk ve İslam Medeniyetini, sanatını, müesseselerini geniş bir zaman perspektifi içinde ele alacaktır. Türk Coğrafyası ve Türk insanı üzerinde imkanlar ölçüsünde ve kapsamlı şekilde duracaktır. Yazıların anlaşılır ve sürükleyici olmasına özen gösterecektir....”

YAZARLARINDAN BAZI İSİMLER: Yılmaz Öztuna, Necat Birinci, Ercüment Kuran, Yavuz Bülent Bakiler, Nadir Devlet, Ahmet Taşağıl, Atilla Çetin, İsmet Bozdağ, Vahdettin Engin, Ayhan Ülgen, Nesimi Yazıcı, Ramazan Ayvalli, Mim. Kemal Öke, Ahmet Uğur, Enver Konukçu, Abdülkadir Özcan, Ahmet Toksöz, Bayram Kodaman, Süleyman Beyoğlu, Yılmaz Altuğ, Zekeriya Kitapçı, Şaban Kuzgun, Orhan Türkdoğan, Selçuk Mülayim...

SONUÇ

(Türkiye’de Tarih Mecmuaları) Cumhuriyet Devri Tarih Mecmuaları konulu bu tez çalışmam sonucunda, akademik ve popüler muhtevaya sahip tarih mecmualarını değerlendirmeye, tarihçeleri ve muhteviyatlarıyla birlikte ortaya koymaya çalıştım.

Tarih dergilerinin geçirdiği aşamalarda adeta Türkiye’nin geçirdiği aşamaları görmek mümkün. Baskı malzemelerinin kıt olduğu, kağıdın, mürekkebin pahalı olması bir yana bulunmadığı, çinko bulunmadığından kılışe için çok pahalı olan bakırla idare edildiği bir dergicilik hayatı bu çalışmada gözlemlenmiş oldu. Bütün olumsuzluklara rağmen yılgınlığa yer verilmeyen heyecanlı, hummalı bir çalışma mücadelesini, okuyucu ile diyalogların sürdürüldüğü sahifelerde okudum ve tezime yansıtmaya çalıştım.

Popüler mecmualardaki hatırat, tarih araştırmacıları için büyük önem taşımaktadır. Yazarlarının tarihi olaylara bakış açısını, anlatım biçimlerini, tarih metodu anlayışlarını bu çalışmada bulmak mümkün. Mecmualarda yer alan popüler yazıların ciddi, sevimli, tatlı bir üslupla anlatılması yayınlandıkları dönemlerde büyük alaka uyandırmıştır. Bu tarz bugün terkedilmiş durumda. Okumaya karşı ilginin az olduğu günümüzde bu cazibe, eskinin hataları tekrarlanmadan pekala kullanılabilir.

Akademik dergilerin yaygınlaşması, ilim hayatımızdaki ihtiyaçlara cevap verir hale gelmesi, araştırmacılara sahifelerini açmalarının teşvik edici rolü son derece sevindirici. Giderek daha kaliteli ve muhtevalı dergilerin ortaya çıkacağına habercisi olan yayın faaliyetleri hızla devam etmektedir.

Popüler Mecmuaların Orta Asya Türk Tarihi konusuna hemen hiç yer vermemeleri dikkat çekici. Bu ihmalde Osmanlı Dönemi tarih anlayışının etkili olduğunu sanıyorum. Yayınlandıkları dönemde yeterince tarihi malzeme bulunamaması da bunda etkili olmuş olabilir. Hiç değilse günümüzde çıkan ya da çıkacak olan mecmuaların bu konuya önem vermesi gerekmektedir..

Münif Fehim gibi ressamların mecmualara yaptıkları tarihi tablo ve resimler ayrıca incelemeye değer mahiyettedir. Mecmuaların ilave olarak verdikleri formalarla

ortaya çıkan eserlerin hala kitaplıklarımızda önemli bir yer tutuyor olması, günümüz yayıncıları için örnek bir uygulama teşkil etmektedir.

Niyazi Ahmet Banoğlu, Server İskit, Cemal Kutay, İbrahim Hakkı Konyalı, Şevket Rado tarih mecmuacılığının önde gelen yayıncıları. Aynı zamanda kalem sahibi isimler. Uzun yıllar yılmadan, her türlü imkansızlığa göğüs gererek neşriyatlarını sürdürmeleri dikkat çekicidir.

Popüler Mecmualarda Cemal Kutay örneğindeki gibi tek başına ordu misali, zaman zaman yazıları bir kişinin üstlenmesi dikkat çekiyor. Daha çok yazarın bir dergi çevresinde toplanması, ekol oluşturması daha doğru olur kanatindeyim. Her mecmuanın ve devrin ünlü yazarları da yayıncılar kadar hafızalardadır. Feridun Kandemir, Midhat Sertoğlu, Reşat Ekrem Koçu, Tevfik İnci...

Tarih dergileri üzerine yaptığım bu çalışmada aşağıdaki dergi ve gazetelere ulaşamadım. Tarih Semineri dergisi(1937-1938, 3 kısım), Resimli Tarih Haftası(4 sayı,1951), Tarihte Bugün (Ank.1962), Tarih Yıllığı (İÜEF,1966), Milliyet Yakın Tarihimiz, Tarih Dünyası (İlhan Bardakçı),Hayat Tarih Gazetesi.

Günümüzde Popüler mecmuaların bütün sayılarına ulaşmak oldukça zor. Özel kitaplıklar bu konuda daha faydalı oldu. Kütüphanelerimizde bütün mecmualara ulaşmak, yerlerinde bulmak oldukça güçlük yaratmaktadır.

Dahiliye Vekaletinin Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından 1934 yılından beri, her ay neşredilmiş olan “Ayın Tarihi” dergisini mecmualar arasına almadım.1923 öncesinde kalan Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası ile Tarihi Osmanî Encümeni Mecmuasına ise popüler ve akademik mecmuaların öncüsü olmaları nedeniyle yer verdim. Harp Mecmuası’na ise nadir bulunan bir yayın olması ve orijinal fotoğraflar ihtiva etmesi sebebiyle “giriş” bölümünde kısaca yer verdim. Tarih ağırlıklı fakat dikkate değer mecmualara da kısmen yer verdim.

Akademik ve popüler mecmuaların paralel yıllar içinde neşredilmesi, iki koldan topluma tarih bilgilerinin akışına sebep olmuştur. Atatürk’ün başlangıçtan günümüze kadar Türk Tarihi anlayışını getirmesi ve bu konudaki direktifleri, akademik tarih yayınlarının canlanması şüphesiz etkili olmuştur. Belleten, bu anlamdaki yayın faaliyetleri içinde ağırlığını her zaman hissettirmektedir. Eski ve güzel örnekleri kadar olmasa bile, üniversite ve diğer kurumlarımız tarafından neşredilen tarih araştırma

dergilerinin giderek arttığını ve muhtevası kazandığını söyleyebiliriz. Batının tekelinde kalan Türk tarih incelemeleri artık yerli ilim adamlarımızca ciddi anlamda ele alınmaktadır. Akademik yayınlardaki araştırma yazıları bu gerçeği ortaya koymaktadır.

TTK, Genelkurmay, Üniversite yayınları ve diğer Araştırma dergilerinin belge yayınları, araştırmacılara büyük kolaylık sağlamaktadır. Akademik dergilerin belge yayını sürdürmesinin taşra üniversitelerindeki araştırmacılar için taşıdığı önemi vurgulamak istiyorum.

Geniş bir zaman dilimini içine alan (1923-1998) tez konumun araştırmacı arkadaşlarım için faydalı olacağını umuyorum. İleride yapılacak daha sınırlı süreyi kapsayan tarih mecmuaları araştırmalarında çok daha ayrıntılı tespitler, muhteva incelemeleri mutlaka yapılmalıdır.⁸⁴ Son derece zevkli bir inceleme alanı olduğunu belirtmek istiyorum. Tarih ilmine bir nebze katkı olduysa, konuyu bir adım ileri götürebildiysem görevimi yapmış olmanın huzurunu duyacağımı bir defa daha ifade eder, bu konu üzerinde çalışacak akademisyen arkadaşlarıma her türlü katkıda bulunmaya hazır olduğumu belirtirim.

⁸⁴ A.Birinci, agm'de şu cümlelere de yer vermektedir: “ Memleketimizde gerçek veya hükmi şahıslar tarafından çıkarılan tarih mecmualarının gerçekten de dikkate değer sayılabilecek hikayesi henüz yazılmamıştır. Halbuki bu mevzuda makaleler değil; Kitaplar yazılmış, tezler yapılmış olmalıydı. Çünkü bu türden mecmuaların sadece yazarlarının isimlerini sıralamak bile ehemmiyetlerini ortaya koymaya kâfidir.”

EKLER

MECMUALARDAN SEÇME METİNLER

1. Ali Emirî, “ Cennet Mekan Sultan Murad Han-ı Râbi Hazretlerinin Zaraetkârâne Mülûkâne Bir Münâcaatı” Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası; 30 Eylül 1336, sa. 31, s. 909-912
2. Zarif Orgun, “Sultan İbrahim Hakkında Vesikalar Yeni Tarih Dergisi” Mayıs 1957 sa. 5, s. 131-135
3. Cemal Kutay, “İmparatorluğumuzu Savaşa Sokan Sebepler” Tarih Konuşuyor, Ağus. 1968, sa. 55, s. 3812-3816
4. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Gazi Ahmet Muhtar Paşa’ya Dair”, Resimli Tarih Mec., Ağus. 1954, sa.56, s. 3273-3275
5. Yılmaz Öztuna, “Atatürk ve Komünizm”, Hayat Tarih Mec., Kasım 1965, sa.10, s.5-9
6. Muzaffer Kılıç, “Atatürk’ün Askeri Dehası”, Tarih-Coğrafya Dünyası, 31 Tem. 1959, sa.4, s.302 vd.
7. Mümtaz Turhan, “Osmanlı Medeniyeti Neden Durakladı”, Türk Yurdu, Şubat 1955 sa. 241, s. 576-582
8. Turgut Işıksal, “Ermenilerin Diğer Devletlerle İlişkileri”, Belgelerle T.T.Dergisi, Mayıs 1985, sa.3, s.46-49

تاریخ وادیات

۱۳۳۶ م

مجموعه

برکون پېښور فېسټي مجموعه ملک اما
پک چوقی آراڼر اوزره د مجموعه بولنیز

ایشک شرف خدمت اجدادی فراموش
آثارینه اسلامیک وخت اولنیز

ملک وملتۀ نافع : تاریخ ، ادبیات ، فنون ، اقتصادیات و شئون سائر دیه متعلق
مباحث مفیدہ فی حاوی مجموعه شریہ در

جتمکان سلطان مراد شان رابع خضر تکرینک

ضراعتکارانه و ملوکانه بر مناجاتی

الہی عزتک حق بنی لطفکله یاد ایله

آچوب طبع حزینم کل کبی خاطر کشاد ایله

طریق مستقیمہ کیرد یروب اعلا وادنائی

شریعتدن آیرمه فعلمنز عدل ایله داد ایله

مظفر قیل همیشه دشمن اوزرد اهل اسلامی

عدوی سرنکون ایله بزی نصرتله شاد ایله

مرادم اوزرد دور ایتسون فلک یارب لطفکله

نظام ملک ایچون انعام واحسانک زیاد ایله

« مرادی » بندہ کی آیرمه یارب لطف وجود کدن

مرادین ویر مرادی اوزرد لطف ایت بر مراد ایله

سلاطین عظام و شهزادگان فخام عثمانی حضرتانک خطوط جلیله و نادره لری

خاندان جلیل عثمانی نك اشعار و آثار نادره جلیله لرینك تحریات
متمادیه ایله جمعه تمام الی سنه ، حصر حیات یلدیكم [۱] کی خطوط
عالیه لرینك ده تحری و جستجو سنه و اله کچیر یله بیئلرك جمع و ترتیب و حسن
محافظة سنه همان اوقدر مدتدن بریدر که سعی و اقدام ایلیورم .
سنه علیه خطوط جلیله پادشاهان و شهزادگان حقنده مجملأ بعض
معلومات عطاسنی مناسب کوردم :

— خط هایون خداوندکار سلطان مراد خان شهید —

(اوچنجی پادشاه ذی شان عثمانی)

سلطان مشارالیه حضرتلرینك خط هایونلری حقنده و قتیله
بر مباحثه قبوی آچلمشیدی . معلم ناجی مرحوم طرفندن اولوقت
کلیولی تحریرت مدیری بولسان اظهلی حق بکه مراجعتله کیسولیده
مدفون جتتمکن سلیمان پاشا بن سلطان اورخان حضرتلرینك محفوظ
بولتان وقفنامه سی جلب اولمش و حضرت خداوندکارك خط هایوننه حکم
اولتهرق معلم ناجی مرحومك حق بکه یازدیغی جوابنامه ده بعدالتشکر
« آیتاره سماوی کی محکم بر دلیل » عباره سنی درج ایشیدی . خط
هایون خداوندکار شو عباره در :

[۱] مت کتبخانه سنده مخصوص قسملر ایچنده سلاطین و خاندان عثمانی نك
یازمه اولتهرق شمدیلک موجود اولان ۲۷ عدد نفیس الانفس تألیفات
شاهانه و نجیبانه لرینك اسمیسی ۲۴ نجی نسخه ده ایضاح و تعداد ایشدم .
مکرده ده سلطان مراد ثالث حضرتلرینك (فتوحات رمضان) اسمیله یک
قیمتی و مزین برتالیف حشروانه لرینی بولوب اشتر ایدرک ذکر اولشان شاهانه
و موکاته قولکسیونه علاوه ایلدم . بولردن بشقه ده بر جوق تألیفات
شاهانه لری واردر . تحری ایشکدهم .

« شرط و قف موجدیجه عمل و تسویب خلافت جواز کوسترینیه، [۱]

۲. ییلدیرم سلطان بایزید خان اول

سلطان مشارالیهک وقفنامه سنده خط هایون بر عارضهیه اوغرامش اولماید که برینه سلطان احمد خان اولک « شرط واقفدن طشره لسنه ویرلدوکنه رضای هایونیم یوقدر » عبارت سیه اولان خط شاهانه لری یانیشدیر شدیر. سلطان مشارالیه حضرت تلمینک بیوک محمدیومی امیر سلجانی نه صورتیه تحصیل علومه ترغیب و تشویق ایلدیکنی « تاج الادب » کتابندن و دیگر شهزاده عالیمری چلبی سلطان محمد ایله مصطفی، موسی چلیلمه ۸۰۰ سنه هجریه سنده علم قرآشدن اجازت آلدیردیغنی محمد الجزری حضرت تلمینک خط عالیمریله کورمش اولدیغی اجازتنامه دن نقل ایله و مذکور قیمتدار اجازتنامه ایله ترجمه سی برنکده اوله رق (تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه سی) نك ۲۹ نجی نومرولی نسخهنده بو عهدت جزک « شاهان فقره تاریخیه وادییه » عنوانلی مقاله سنده محرردر. فصل مرئی علوم و معارف بر پادشاه ذی شان اولدیغی کرک اومقاله مندرجاتدن و کرک وقفنامه لرنده شاهد بولتان محمد بن محمد الجزری کبی بر ذات عالینک سلطان مشارالیهک عالم اولسی حقتده حسن شهادت ایدرک صراحة « اشهدنی انمولی سلطان العالم العادل » دیتسندن مستبأدر. لکن هنوز خطوط شاهانه لرینه مع الاسف دسترس اوله مدم.

۵. — خط عالی امیر سلجانی بن ییلدیرم سلطان بایزید خان —

والد ماجدلری ییلدیرم سلطان بایزید خان حضرت تلمینک وقفنامه لرنده ثلث خط ایله عیناً بو عبارتیه تخریر ایشدیر:

« شهد جمیع ما بخویه . امیر سلیمان بن بایزید خان سنه ۸۰۲ » [۳]

[۱] بو وقفنامه نك باش طرفنده کی خط هایون نك فوطوغرافیهی نزد مرزده موجوددر. لکن خط هایونك اوستنده « ثبت ما بخویه عندی » عبارتیه سلطان مراد لای وقت زمانه مرزده قاضیمکر بولتان حضرت بن اسکدر وقفنامه نك قاضی نزد مرزده اولدیغی انجون تفتیق اولته مدی.

[۲] (وقفنامه احواله هذه الوقف مرزده سنده موجوددر)

۵ — چلبی سلطان محمدخان —

بایزید صوفی کبی بر فاضلین تعام علوم ایلدکری تاریخلرده مصرح بولان ویوقاریده بخی کچن امام محمد الجزری حضر تیری کبی بر ذاتندن ده علم قرائتدن اجازت آلان بوسلطان فاضلک خط هایونلری محقق ایکن مع الاسف هنوز مشاهده سیله مشرف اوله مدم. [۱]

۶ — خط هایون سلطان مراد خان ثانی —

سلطان مشارالیه ثلث ونسخ و سائر خطوطده تحصیل کمال ایدرک صاحب السیف والقلم اولان سلاطین جلیله دن اولدیی بعض طبقاتده محرر در . وفات شاهانه لرینه «خطاطدلارا سنه ۷۵۵» تاریخ واقع اولمشدر . بروسه ده دفین خاک غفران سلاطین ست عثمانیه نك آخریدر . خط شاهانه لر یاه

یارینه صالمه فقیرک کارین

نه بیلیرسک نیجه اولا یارین

بیت حکیمانهلرینی محتوی یقین وقتده بر لوحه غراسی کورولدیکنی بعض ارباب وقوف بو عبد فقیره حکایه ایتمشدر . [۲]

[۱] چلبی سلطان محمد خان حضرتلرینک والده سی دولت خاتون «آنک والده سی ده» «مطهره خاتون بنت سلطان ولد ابن حضرت «ولانا» اولوب سلسله ملوک عثمانیه ایچنده سلطان مشارالیه حضرتلرینه مخصوص اوله رق (چلبی) تنقیب اولتی بو خصوصدن ایلری کلشدر . خاندان جلیل عثمانی نك بو واسطه ايله ایکنجی دفعه اوله رق سلسله خاندان نبوته الحاق ایلدکری واسامی اجداد وامیات جلیله لر ی ۱۹ نجی نومرولی مجموعه مزده مفضلاً ذکر وتعداد اولمشدی . بو خصوص مهمه وغالیه دائر بعض ایضاحات ده ۲۰ نجی نومرولی نسخه مزده موجوددر .

[۲] سلاطین عثمانیه نك والده جهتندن سلسله نسبتلرینک (نوشروان عادل) ه واصل اولسی سلطان مراد ثانی حضرتلرندن باشلار . بونک تفصیلاتی وعلی الاسامی سلسله نامه ۴۴ نجی نومرولو مجموعه مزده موجوددر . بونلردن بشقه مشهور ملوک سلجوقیه کبی وبادشاه ترکستان اولان پک مشهور (افراسیاب) کی بر جوق اعظم ملوک قدیمه ده ده نسب بادشاه هانهلرینک اتصالی واردر که اوکبی قدیم وعظیم سلسله نامه لرده انشاءالله ایلریده مجموعه مزله نشر اولنه جقدر .

Sultan İbrahim hakkında vesikalar

İBRAHİM DELİMİ İDİ? ZAMAN ZAMAN BU SUAL SORULMUŞ; ÇOĞU ALEYHTE, PEK AZ DA LEHTE FİKİRLER YÜRÜTÜLMÜŞTÜR. YİRMİ-BEŞ SENE. HER AN ÖLÜM TEHDİDİ ALTINDA BİR MAHPESTE KALAN BİR ADAMDA AKIL KALIR MI? SUALİNE TABİBLER CEVAP VEREDURSUN, BİZ DAHA ZİYADE KARA CEHLİNİ ELE ALARAK BUNA DAİR VESİKALAR SIRALIYACAĞIZ.

Yazan : Zarfif Orgun

Padişah Dördüncü Sultan Murad'dan sonra Osmanlı taç ve tahtına yegâne vâris olarak küçüklüğünden beri Kafese kapatılmış olan Şehzade İbrahim kalmıştı.

Dördüncü Murat, zorbalardan ikinci sefer ayak divanına davet edildiğinde kardeşi İbrahim'i boğdurtmıyacağına dair söz vermek mecburiyetinde bırakılmış; hattâ bu sözü kâfi görülmüyerek Sadrazam Recep Paşa ile Şeyhislâm Ahîzade Hüseyin Efendi'nin de kendisine kefil olması istenmişti. Sonra bunlar zorbalara âlet olmalarının cezasını başlariyle ödediler.

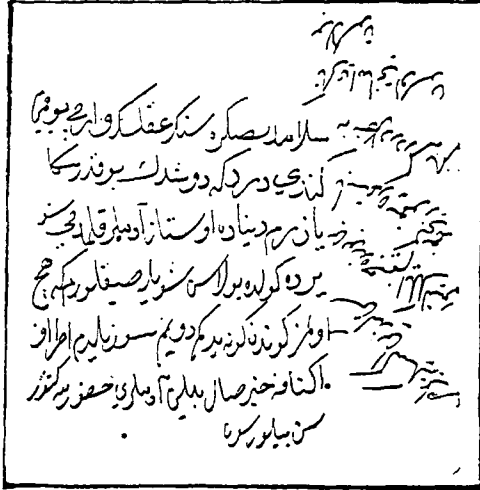
Sultan Murat, sık sık ayaklanan zorbalardan şerrinden ve saltanat endişesinden, geçmişte de emsali bulunduğu üzere, kardeşlerinden birisini yerine tahta çıkarırlar diye boğdurtmuş, rakiplerini ortadan kaldırtmış, kendi sulbundan da saltanata vâris bırakmamıştı. İbra-

him'i de diyarı ademe gönderecekti. fakat onun için kendisinden buna dokunmıyacağına dair söz almışlardı. Dördüncü Murad'ın saltanatın âkibet ve âtisini düşündüğü yoktu, o yalnız kendisini düşünüyordu. Ortada tahta çıkarılacak kimse olmazsa, kendisine bir şey yapamazlardı.

Ölüm döşeginde bile düşüncesi bu merkezde idi. Gittikçe fenalaşmakta olduğunun farkında bulunmasına rağmen İbrahim'in kaydının görülmemesini emrediyor ve «İbrahim'in kafasını getirin!» di-yordu. Yanındakiler ne yapacaklarını şaşırmışlar, hekimlerin «artık son demlerini yaşıyor» demeleri üzerine kendisini oyalamayı maslahata muvafık görmüşlerdi. Padişah ise ısrar ediyor, «İbrahim'in başını isterim» diyordu. Nihayet, bir tepsi içinde kanlı bir insan kulağını getirip —kimbilir o anda hangi zavallının kulağı kesildi— «İş-

Sultan İbrahim
(Jouannin'den)

Bu hattında halinden şikâyetle, Sadrazamından Üstad tabiileri toplayıp derdine devâ bulmasını istemektedir.

(Topkapı Sarayı arşivinden)

te! emriniz üzerine İbrahim'in kafasını kestik, kulağı budur» demişlerdi. İçi rahatlıyan Sultan Murat da biraz sonra ruhunu teslim etmişti.

Haber hemen Kösem Valde Sultan'a müjdelenmiş, o da Kızlarağası ile Arslanını Kafesten çıkarmıya koşmuştu.

İbrahim evvelâ habere inanmamış, «beni de ötekiler gibi öldüreceksiniz, ben padişahlık istemem, biraderim sağ olsun, çıkmam» diye direnmış ve korkusundan odasının kapısını arkadan sür melemişti. Nihayet, annesinin yemin ederek, söylediklerine kani olmak için; «Padişah öldü diyorsunuz, gözümle göreyim» deyip Sultan Murad'ın cenazesinin bulunduğu odaya götürülmesini istemişti.

İbrahim hâlâ şüphede idi. Sultan Murat yatakta yatıyor, yüzü sap sarı ve çenesi de bağlanmıştı, fakat gözleri açıktı. Acaba kendisine padişah öldü diye bir oyun mu oynanıyordu? İbrahim, titriyerek cenazenin yanına kadar sokulmuş ve birden parmağını Murad'ın ölüsünün gözüne sokmuştu. Böylece artık kendisine emniyet gelmişti. Çünkü Murat kıpırdamamış, hakikaten ölmüştü.

Bu sırada İbrahim'in hali perişandı. Ayağında kirli bir çakşır, sırtında

bis bir entari ve yırtık bir hırka vardı. uzamış saç sakalına karışmıştı. B haliyle Sarık odasına götürülen İbrahim'in başına orada Hazreti Yusuf'u ammamesi giydiriliyor ve biat merası mine hazırlanıyordu.

Kafese kapatılan Şehzadelere, küçük yaşlarda iken lalalar, sonra da Haremin okuma yazma bilen mutemet kadınları tarafından az çok bir şeyler öğretildiği halde, çocukluğundan beri tuhaf huyları olan İbrahim hemen hemen tahsil ve terbiyeden uzak kalmış. Şimsirlik'te kendi haline bırakılmıştı. Zaten kimsenin onda bir ümidi yoktu.

İbrahim'in biraz karalaması vardı. Yazdığını çok zaman kendisi de okuyamazdı. İfadesi ise, çok bozuktu.

Kösem Valde Sultan, şimdi, sevki talihle Padişah olmuş bulunan Arslanının az buçuk bir şeyler öğrenmesini istiyordu. Bunun için; Sarayda büyümüş, yetmişmiş ve Sultan Murad'a Devlet teşkuâtı hakkında bir risale hazırlamış olan Koçi bey bu hususta yeni Padişaha da hocalık etmiş, kelime belletmekten başlayarak yavaş yavaş Devlet teşkilâtı ve idaresine kadar gelmişti.

Koçi bey, talebesi Sultan İbrahim'in cehlinin derecesini biliyordu. Vereceği dersleri iyi öğrenip ezberliyebilmesi için, yazılı ve gayet sade bir metod tadbikine mecbur olmuştu. Anlatacağı her şeyin kelime ve manalarını bir kâğıda yazıyor, öyle takdim ediyordu. Evvelâ bazı nûgatlerle bir kısım teşrifat usullerini ve Saray erkânını belletmeyi münasip görüyor ve şöylece: «Hak Subhanehu ve Tâalâ devletlû Padişah'ının vücudı şeriflerin hâtalardan hıfzıyla yip seriri saltanatta muammer eyliye.

Benim merhametlû Hünkârım: Karz demek borç demektir. Bağdad seferinde merhum karındaşınız Bevlerebeylere altmışbin kuruş ödünç vermişti. Türkçedir. Karz arapçadır ve borç, ödünç türkçedir» diyerek karz kelimesini ve türkçe karşılıklarını verdikten sonra; «Türkmen Voyvodası, göçer ulu koyun erleri vardır, onların hakimidir, yılda bir kere değişilir ve bir gayrısına verilir. Benim devletlû hünkârım, elçinin ellerini tutanlar Kapıcıbaşı kulla-

rınızdır. Başkapıcıbaşı İsmail Ağa'dır, İkinci Ahmet Ağa'dır. Kapıcıbaşılardan gayrı kimse elçi ile giremez. Çavuş başı kulunuz gümüş değnek elinde tutar, Vezir kulunuzun karşısında durur, içeri arza elçi ile girmez, âdet değildir. Kapıcılar Kethüdası dahi gümüş değnek elinde tutar. Vezir karşısında durur, hizmet düştükçe kapıya varır, lâkin elçi ile ve gayrı zaman arza girmez, âdet değildir. Hemen arza girenler elçi ile Kapıcıbaşılardır. Ve benim devletlü Hünkârım; Türkmen dedikleri göçer ulu bir bölük reyadır. Bezden obaları vardır. Elbistan derler bir memleket vardır, Anadoluda, anın sahrasında olurlar, koyunları çoktur. Ekip biçmezler, geçinmeleri koyun iledir. Her yıl bir Voyvoda gönderirler: Âdetleri tâyindir. Voyvoda cem'eder, altmışbin kuruş getirir teslim eder. Yeniçeri Ağası ve Mirialem Ağa ve Kapıcıbaşılar ve Çavuşbaşı ve kapıcılar Kethüdası ve Mirahor Ağalar bunlar seraser üst giyerler ve Çebeci-başı dahi seraser üst giyer, yolları Beylerbeyiliktir. Benim devletlü Hünkârım! Bir Beylerbeyine bir büyük hizmet emretmek lâzımgelse bir Kapıcıbaşı kulunuz gönderesiz» satırlarından sonra tekrar kelimelere geçerek: «ma' = su, nân = ekmek, küşt = et, lahm = et, dakik = un, karz = borç, hayl = at, cemmel = deve, beğal = katır, kat' = kesilmiş, tabh = pişmek, huly = tatlı, mür = acı, himar = eşek, rugani sâde = sade yağ, bad = yel, berf = kar, tekerk = dolu, mer'a = otluk, ganem = koyun, mağz = keçi, bakar = siğir, asam = sağır.

Benim devletlü Hünkârım; böylece lûgatler bilmek lâzımdır. İhyanen lûgatlere nazar eyleyin. Hatırışanız olsun. Baki ferman devletlü Hünkârımındır.» sözüyle dersin birinci kısmını bitiriyordu.

Yeni padişah hiç bir şey bilmiyordu. Cülûslarda Beratlar yenilenirdi. Berat nedir. Tuğra niye derler, Temessük'ün manası, Mısır Beylerbeyine ne yazılmak icabettiğini. Sırkâtibinin ne olduğunu da öğretmek lâzımdı. Koçi bey, bu sefer de bunlara dair bir yazı hazırlamıştı:

«Hak subhanehu ve taâlâ, devletlü Padişahımın vücudi şeriflerin hâtadan

hıfzeyleyip, seriri saltanatta muammer eyliye. Benim kerametlü Hünkârım! Tecdidi Berat dedikleri, cülûsi hümayun olmağın gerek ehli tımar gerek ehli cihet beratların devletlü Hünkârımın tuğrayı şerifiyle olmayınca caiz değil - dir. Azline sebep olur. Tecdid demek, yeni demektir. Berat deyu Hünkârım ağzından yazılır. Cümle memaliki Mahrusada ne kadar eli beratlı varsa, cümlesi beratların tecdid ettirip Tuğrayı şerifiniz çekilmiştir. Tuğrayı şerif devu ismi şerifiniz Beratlar ve Emirler üzerine yazılana derler. Tuğra bu minval üzere okunur. Şah İbrahim ibni Ahmed Han Elmuzaffer daima. Benim devletlü Hünkârım! Temessük deyu bir adamın bir adama borcu olsa akçesi yoktur ki versin. bu minval üzere bir temessük verir, mühürler. Vechi tezkere budur ki, filân beyden dört bin kuruş alıp eline bu temessük verilmiştir, eda olundukta kırsak oluna, Elfakir falan. Buna temessük derler. Bövle temessük alındıktan sonra inkâr edemez. Hak- kın talebedip alır. Beylerbeyilerden mektup geldikte cevabına asla-mübarek kalbinize elem gelmesin Hak taâlâ kerametlü Hünkârıma şolkadar akıl vermiştir ki, hiç bir şey güç gelmez. İnşallah ecdadı izamınızdan ziyade maslahat görürsüz. Benim kerametlü Hünkârım! geçende Vezir kulunuza bir Telhisin üstünde, verdim kim olursa senden bilirim, deyu hattı şerif yazmışsınız. Nimetin hakkı icün halktan işittim, kırk yıl padişahlık eden ancak bu kadar cevap vermiye kadir olur, deyu halk çok şükürler ettiler. Benim Devletlü Hünkârım! Mısırdan, mektup gele böylece yazılır; Senki Mısır muhafazasında olan Vezirim Mehmet Paşasın, Hattı Hümayunu saadetmakrunum vusulünde malûmun olsun ki, rikâbı hümayunuma mektubun gelip her ne ki ilâm ettinse malûmı Hümayunum olmuştur. Cümle hâkipayime arzettiğin ahvalleri manzurı şerifim olup hayır duama mazhar olmuştun. İmdi göreyim seni, ne mertebe cehtedin benim eyyamı adaletimde Hazinei âmirimin tahsilinde say'û ihtimam edip ziyadece altın göndermiye çalışasın ve kuruş yerine çil para halis gümüşten kestirip zinhar karışık olmasın. Sikkei Hümayunumu tashih eylemek muradı şerifimdir. Binayetillahi. Taâlâ ana gö-

re sen dahi âgâh olup fermanı şerifim üzere halis para kestirmek gereksin ve Memaliki Mahrusamı hıfzu haraset edip Mısır kulunu muhkem zaptu rant edesin ve Haremeyni Şerifeyn surrelerin vaktü zamaniyle gönderip muzayaka çektiirmiyesin. Her veçhile sana itimadı hümayunum olmuştur. Aslâ hakkında bir söz sem'i hümayunuma ilka olunmaz. Gönlün hoş tutasın. Hemen uğuru hümayunumda can ve başınla çalışsın hayır duam alasin, şöyle bilesin.

Benim devletlü Hünkârım. Sırkâtibine mubarek kaleminiz böylece vazsın deyu müsvedde edip gönderirsiniz, mektup yazılır. Huzuru Hümayuna geldikte, üzerine mubârek kaleminizle; «Göreyim seni, Hazineyi bir hoşca tahsil eyle, Ridvan ahvalin iyi etmişsin, berhudar ol. Hattı şerifim mucibiyle amel eyle, rızayı şerifim tahsil edersin. Sıkça sıkça mektup gönder, her ne ki sen makul görürsen makbul hümayunumdur, şöyle bilesin.» Benim saadetlü Hünkârım! bu cevapları aynı ile hattı şerif üzere yazasız ve benim devletlü Hünkârım! Beylerbeyilerden mektup geldikte bir uğurdan cevap yazmayın, dursun, Yapça yapça fikir eyleyin, aslâ mubarek kalbi şerifinize elem gelmesin. Az zaman içinde cümlelerin ahvaline vakıf olursunuz. Benim devletlü Hünkârım! Merhum karındaşınız dahi müşavere etmeyince bir mektuba cevap yazmazdı, elbette müşavere lâzımdır. Ve her hususu kitaba yazmak üzereyim, tamam oldukça rikâbı hümayuna gönderirim Bâkî ferman devletlü Hünkârımındır. Benim merhametlü Hünkârım! Mısı paşasının mektubun tamam ettikten sonra üzerine hattı şerif yazdıktan sonra bu kulunuza gönderin, bir kere görevim. Eğer bir kusur yeri varsa devletlü Hünkârıma ilâm edeyim. Bâkî ferman Hünkârımındır.»

*

Sultan İbrahim ilk cuma namazına çıkarken alayı teşkil eden kalabalığı görünce şaşırmuş, çeşitli serpuslar giyen ve değişik kıyafette olanların kimler olduğunu Koçi beye sormuştu. O da bunları ayrı bir yazı ile tanıtıyor, vazifeleri hakkında gerekli izahatı da ilâve ediyordu:

«Hak subhanehu ve taâlâ devletlü

Padişahımın vücudi şeriflerin hâta-lardan hıfzeyleyip seriri saltanatı muam-mer eyliye. Benim kerametlü Hünkârım! Cuma namazına çıktıkta üsküflü-ler manzuru şerifiniz olmuş, Vüzera kullarınızın çaşnigirleridir. Benim mürüvvetlü Hünkârım, her bir vezir kullarınızın yirmi dört çift Çaşnigiri ve yirmi dört çift Mütferrikası olur, kanundur. Divanı Hümayuna geldiklerinde Çaşnigirleri kırmızı üsküf giyerler, Mütferrikaları mücevveze giyerler. Mütferrika olanın beş akçe ülüfesi olur, Çaşnigir olanın dört akçe ülüfesi olur, vezir kullarınız ülüfesin avdan aya verirler. Paşa kulları sayılırlar, üsküfleri «ümüş-tür, altın yaldızlı, matakaddümden böylece âdet olmuştur.

Benim Devletlü Hünkârım! Perişanlı, Ocak halkıdır ve Cebeci Corbacılarıdır. Mumcular derler ve Kullukçular derler, Yeniçeri Ağasına hizmet ederler. Ve benim mürüvvetlü Hünkârım! Cuma namazına çıktığınızda cümle dünya hazeyleyip Hünkârına dua ettiler. Yedi iklim halkı hep İstanbul'da, saadetlü Hünkârımın mubarek yüzün gör-miye müştaklardır. Ve benim Hünkârım! kitabı rikâbı hümayuna gönderdim, bir kerecik okuyup yine kulunuza gönderin. Dahı çok yazacağımız vardır ve cümle Beylerbeyileri eyaletleriyle ve erbabı tîmar ile yazayım. Azıcık, azıcık vazdığım benim kerametlü Hünkârım fikriyle olsun. Yüzbin bencileyn sana kurban olsun. Hak taâlâ sana bin yıl ömür versin. Dünyaya baştan başa hükmeyle. Mürüvvetlü ve sahavetlü Hünkârımın dünyaya dolu keremlerinden rica ederim ki, daima kulunuza hizmeti şerifiniz ısmarlıyasız. Hizmet buyurduğunuzda dünya bu kulunuzun olur. Baki ferman devletlü ve şevketlü hünkârımındır.»

İbrahim, Şeyhislâma da ne şekilde muamele yapılacağını Koçi beyden öğreniyordu. Koçi bey bu hususta ona:

«Hak subhanehu ve taâlâ devletlü Padişahımın vücudi şeriflerin hatalardan hıfzeyleyip seriri saltanatı muam-mer eyliye. Benim kerametlü Hünkârım! Şeyhislâm hazretlerini çağırtdığınızda ve gelip rikâbı hümayunuza yüzürdükte ayak üzerine kalkıp izzet ilen safa geldin Efendi! Nedir halin,

iyi, hoş musun deyu hatırın sorun. Karşınızda oturtun ve ondan sonra buyurun ki taşrasının hali nicedir. Ucuzluk mudur ve zulüm var mıdır? deyu sual buyurun. Eğer derse ki iyidir ve hoştur. Ol zaman buyurun ki, sakın Efendi hilâfı olmasın vebali boynuna olur. Ve dahi buyurun ki dinin direği ulemadır, siz hod Şeyhislâmsız, size ruhsat verilmiştir. Bir zulüm görürseniz ol vakit ta'cil rikâbı hümayununa arz etmek gereksiz ve yahut kendinize icazeti hümayunumuz olsun ve size küllî itimadımız mukarrerdir. İyileri, hâkipâvimize ilâm etmek size lâzımdır. İrz ve namusı saltanata lâyük olan maslahatları sem'i hümayunuma ilka ile hâki pâ-yime mektubun ile ahvali âlemi bildir. Sıkça sıkça göndermek gereksiz.

Benim devletlû Hünkârım! Müşavere bir umur vaki' olduktan olur. Meselâ sefer etmek muradı hümayununuz olsa Şeyhislâmı davet edersiz ve buyurursuz ki şöyle sefer etmek muradı hümayunumdur. Sen nice ma'kul görürsün? Yahut bir adama bir mansıp vermek muradı hümayununuz olsa filân kuluma falan mansıbı vermek muradıdır. Hakkından gelir mi, iyi midir? deyu sual buyurursuz ve ya sikkayı tashih muradıdır. Bu sözleri bir bir söylersiz, ol dahi cevap verirse anınla amel edersiz. Müşavere demek işte böyledir. Benim devletlû Hünkârım! Hattada bir kere Şeyhislâmı getirip musahabet eyleyin. ahvali âlemi sual eyleyin, çok fayda müşahede edersiz. Riyâyeti ne çok ziyade ve ne eksik eyleyin. Halkı âlem duysunlar ki, Şeyhislâmı saadetlû Padişah çağırıp sual edermiş dedikleri gayet güzeldir. Bâki ferman devletlû Hünkârımdır.»

Bugüne kadar tam olarak neşredilmemiş bulunan bu vesikalar; onsekizinci Osmanlı Padişahının sapıklığını ve tarihlerimizin kaydettiği diğer münasebetsiz hallerini çok geride bırakacak derecede; ekmeğin, suyun, etin, atın, acının, tatlının o devirlerde türkcesinden fazla halk dilinde kullanılan, mu-

kabillerini bilmiyecek kadar kara cahil bulunduğunu meydana koymaktadır.

Topkapı Sarayı arşivinde İbrahim'in birçok hattı hümayunları ele geçmiştir. Sadımâzamına hep «Selâmdan sonra bizim ahvalimizden sual olunursa» diye başlayan bu hatlarında uyuyamadığından, rüyemediğinden, dışarı çıkamadığından şikâyetle ihtikan yaptırdığından, hattâ ihtilâm olduğundan bile bahsetmekte, üstadları toplayıp derdine çare bulmasını vezirinden ısrarla talebettektedir. Birkaç hattı da, saraydaki âleme, harem dairesi altındaki büyük havuzda yapılan hususî eğlencelere katılan yüzlerce cariyeler yetmiyormuş gibi, dışardan da kendisine bahsedilmiş olan kadının hemen buldurulup gönderilmesine dairdir.

Nihayet, Padişahı nefesinin kuvvetiyle avucu içine alan Cinci Hüseyin Hoca; Saray odalarına ve İbrahim'in açık havada, havuzbaşında istirahatı ve eğlenmesi için yapılan iftariye kameryesine Mubarekbad, Saadetbad, Devletbad kelimelerini yazdırıp onu ferahlatacağını, etrafı Ashabı Kehf isimleriyle çevrili yüzük şeklinde yaptırdığı mühürle de uyutacağını telkine çalışıyordu.

Sekiz seneden fazla padişahlık devri idaresizlik, irtikâp, rüşvet, Cinci Hoca'nın münasebetsizlikleriyle dolu olan; bütün memleket halkını katiller, kanunsuz elkoymalarla canından bezdiren, ırz, can ve mal emniyetini bırakmayan Sultan İbrahim nihayet kendisine biat edenler tarafından tahttan indiriliyor, yirmibeş gün hapisten sonra; «manasıbı ilmiyye ve seyfiyyeyi ehline vermeyip rüşvetle naehlîne tevcih etmekle nizamı âleme hâlel veren padişahın yal' ve izalesi caiz olur mu? elcevap olur» diye fetva alınarak boğduruluyordu.

İbrahim boğulduğu zaman etrafı Ashabı Kehf ve ortasında İbrahim bin Ahmet isimleri yazılı mühür de parmağında idi.

İbrahim'in mührü

GÖRÜNÜRDEKİ SEBEBLER...

Her temel hadîsenin görünürde kalmış sebepleri vardır. Birinci Dünya Harbi de, Avusturya - Macaristan Veliâhı Fransuva Ferdinand'ın Bosnasaray'da, Sırp anarşisti Gabriyel Prencip tarafından öldürülmesi hadîsesi ile çıkmış gösterilir. Gerçekte ise savaş,

yıllardan beri hazırlanıyordu...

Yukarıdaki kışede Arşidük Fransuva Ferdinand'la düşes'i ölüm yatağında görüyoruz.

**4 Ağustos 1914 ün
54. yıldönümünde**

İmparatorluğumuzu savaşa sokan sebepler

Yazan : Cemal KUTAY

Hiç bir yenilginin suçlusunu bulmak kolay olamamıştır: Bilhassa bu mağlûbiyetin sonunda bir devlet yıkılmış ve tarih sahnesinden uzaklaşmışsa!..

1914 - 1918 Birinci Dünya Harbinin sonunda, altıyüz senelik o muhteşem Osmanlı İmparatorluğu da, hem de mazisine hiç de lâyık olmıyan, hazin şartlar içinde sahne-i âlem'den çekilince, kısır görüşler ve siyaset kokan ölçüler içinde bütün günah, BİRİNCİ DÜN-

YA SAVAŞ'ına girenlere yükletilmiş tir. Bu netice, hem savaş sonu iç şartlar, hem de galiblerin menfaatlarına uygun geldiği için...

Eğer Rusyada Bolşevik ihtilâli olub da, Çarlığa ait vesikalar neşredilmemiş olsa idi, ittihamlar elbetteki hakikat kisvesi içinde devam edip gidecekti. Fakat Bolşevikler, ilk günlerin buhranları içinde, kendilerinden öncekileri suçlamayı öteki duyguların üstünde

sayınca, İkinci Nikola Hariciyesini, ci-
hanı yakıp yıkan hareketin suçluları
arasında göstermek için bu "gizli" bel-
geleri açıkladılar.

Milli Mücadelemizin buhranı içinde
açıklanan belgeleri incelemek ve hük-
me bağlamak elbetteki imkânsızdı. Fa-
kat ne ibretli sonuçtur ki, aradan ya-
rım yüz yılı aşan zaman geçmiş olma-
sı dahi, bütün bir iktidarı tarih önün-
de mahkûm eden ittihamın üzerindeki
haksız isnadı kaldırmaya yetmemiştir:
İttihad ve Terakki, İmparatorluğun ö-
lüm günahını hâlâ omuzlarında taşı-
yor!..

HASTA ADAMIN ÖLÜMÜNDEN ÖNCEKİ MİRAS KAVGASI

Almanyanın, 1870 - 1871 savaşı ile
Fransayı, tarihindeki en ağır yenilgi-
lerden birisine uğrattıktan sonra, geç
kalmış sömürge siyasetinin boşluğunu
doldurmak için ikinci bir harbi de ka-
zanarak "Avrupanın en güçlü devleti
olması" hazırlığına giriştiğine hiç
şüphe yoktur: Bismark, genç Kayzer
İkinci Wilhelm'le bozuşmıyarak, gra-
nitleşmiş otoritesini daha on yıl sür-
dürebilmiş olsa idi, harb yine belki
kaçınılmaz olacaktı amma, Almanya
daha başka müttefikler bulacaktı. Bel-
ki, Hitlerin 1939 İkinci Dünya Sava-
şında yanına alabildiği Japonya, bi-
rinci savaşta aynı yeri alacak, belki
de harbin kaderi değişecekti.

Fakat ACELE'nin başlıca sebeple-
ri arasında Osmanlı İmparatorluğunun
iştahaları kabartan mirasının olduğu-
nu, Rus belgeleri bize anlatıyor.

Alman İmparatoru İkinci Wilhem'in,
devletinin takib ettiği siyasete verdiği
temel yön şöylece ifadeleniyordu:
Drang nach Osten = Şark'a doğru!

Devletler arasında dengeler kura-
rak, zayıf ve takatsız olduğu kadar,
ruhi ve mânevi çöküntü içinde, bilhassa
mekfûre birliğini kaybetmiş impara-
torluğunun devamını, BÜYÜK DEV-
LETLER (DÜVEL-İ MUAZZAMA) adı-
nı almış İngiltere, Almanya, Rusya ve

Fransa arasındaki menfaat ayrılıklarını
mükemmel ve riyazi üstadlıkla yürüt-
miye bağlayan Sultan Hamid, Akabe ha-
diselerinden sonra Almanya lehine dön-
müş, başta Anadolu - Bağdad hattı
olarak bu ülkeye ciddi neticeler yara-
tacak imtiyazlar vermişti. Sarayın ileri
gelenleri arasında, daima menfaat ça-
tışmalarına sebep olan bu tip "imtiyaz-
lar"dan, hangi kodaman şahsiyetlerin,
neler kazandıklarına dair Meşrutiyetin
ilânından sonra neşredilen resmi ra-
kamları bugün ibretle okumak gerekir:
KAPİTÜLASYON adı altındaki millî
haklar ve varlıklar fedakârlığı, siyaset
sahasında menfaat sağlamak faciası-
nın halka nelere malolduğunu isbat iti-
barıyla her neslin kulağında küpe ol-
malıdır: İşte, HASTA ADAM'ın mirası
böylesine dağıtılırken, Almanya için
DAHA ÇOK BEKLEMEK tehlikeli ol-
muştur: Çünkü, Anadolunun Doğusuna
kadar genişlemiş Ermenistan peşinde
olan Rusya ile, Elenizm sıtmasına tutu-
lan İngilterenin Pontos'u ihyâya kadar
varan gaddarlığı, Alman menfaatları-
nın önüne çıkmış, kaymıyan dünya har-
bi kazanının temel maddesi olarak da,
Osmanlı İmparatorluğunu ateşin içine
itmıştır: İttihad ve Terakkinin genç
ve tecrübesiz kadrosu ise, bu itişte dev-
let ve milletlerinin mukadderatını ara-
mışlardır. Y o k s a, saltanat ma-
kamında Sultan Hamid de kalmış olsa
idi, Osmanlı Devletinin harbin dışında
kalacağını iddia etmek, neşredilen Rus
vesikalarının karşısında çok güçlü,
imkânsızdı, hatta tarihi hakikatleri in-
kâr etmek olurdu: Çünkü bu belgeler,
İngiltere ve Fransa ile Rusya arasın-
daki gizli anlaşmanın Osmanlı toprak-
larının Moskoflar tarafından ani baskın
ve hücumlarla nasıl ve nerelerden işgal
edileceğini açıkça ortaya koyuyordu:
Harbe girmemiz ve bilhassa Çanakkale
destanı, bu suikastı iflâs ettirmiştir.
Sert ve acı olduğu kadar ibretli ger-
çek budur.

ENVER PAŞA-KAYZER ARASINDAKİ GİZLİ GÖRÜŞMENİN İÇYÜZÜ

Birinci Dünya Harbinin ilânının kırk
dördüncü yıldönümü dolayısıyla Al-

manyada, karısı Hohenzollern Hanedanından olan emekli general Fon W. Ruh-londorf'un imzasını taşıyan ve Kayzer İkinci Wilhelm'e ait bazı mektub ve hatıraları derliyen eserde, harbe girme kararımızın "esrarlı" temel belgesi sayılan Kayzer - Enver Paşa mahrem görüşmesine dair izahlar da var..

İttihadcıların sukutundan sonra, bu görüşme'ye ait iddia şu idi :

"— Enver Paşa, en yakın arkadaşları, hatta kabine âzalarının haberi olmadan, İstanbuldaki Alman askeri islah heyetine dair bazı mevzuları konuşma şekli sebebi içinde Berlîne gitmiş, fakat asıl gayesini gerçekleştirmek üzere Alman İmparatoru İkinci Wilhelm'le GİZLİ GÖRÜŞMEler yaparak bir harb vukuunda Almanyanın safında savaşa katılmanın anlaşmasını yapmıştır. Daha sonra YAVUZ ve MİDİLLİ olarak donanmaya katılan Goben ve Breslev Alman harb gemilerinin gelişi bile bu görüşmede tesbit edilmiş, amiral Suşon'un Karadenize çıkarak Rus donanmasına ve Sivastapol limanına taarruzu yine Enver Paşanın muvaffakati ve bilgisi dahilinde olmuştur. Sadrazam Sait Halim Paşa'nın istifasının da asıl sebebi, içyüzü meydana çıkmış olan bu mahrem teahhütlerdir."

Halbuki neşredilen hatıralarda olayın bambaşka hava içinde cereyan ettiği anlatılmaktadır. Alman İmparatoru, kendi arzusuyla vukua gelen görüşmeden sonra Hariciye Nazırı Fon Bulov'a şunları söylemiştir :

"— Türkler, bir harb vukuunda Rusların taarruzundan endişe ediyorlar ve kendilerine hangi tarafın teminat verirse, evvelâ tarafsızlıklarını muhafaza ya azimli, daha sonra da Rusyaya karşı teminat veren ve ülkelerini müdafaa için yardım edecek ittifaka dahil olmak kararında bulunuyorlar. İngiltere, Hindistan yolunun selâmeti ve Müslümanlar arasında menfi cereyana mâni olmak için Rusyayı geri plâna bırakabilir. Bu da bizim için çok tehlikeli olur. Çünkü Rusya Osmanlılara muhakak saldıracaktır. Türkleri ittifakımıza almak için teşebbüsün münhasıran on-

lardan gelmesini beklememek lâzımdır."

LİMAN FON SANDERS'ın ANLATTIKLARI

Birinci Dünya Harbinde, Alman kumandanları arasında başlıca üç mühim şahsiyeti, ön plânda görüyoruz: Fon der Golç, Liman Fon Sanders, Şiliffin Fon Bronzart.. Üçü de, Osmanlı ordusunun en büyük askeri rütbesi olan MÜŞİR - MAREŞAL'lık unvanına sahip idiler. Fon Der Golç, Savaş içinde öldü ve Boğaziçi'deki mezarında ebedi uykusunda samimî bir Türk dostu olarak yatmaktadır. Liman Paşa, Talât Paşanın şahadetinden sonra mahkeme önündeki sözleri ile, Bronzart Paşa da hatıratında Türk askerine ve halkına verdiği değerle düşüncelerini açıklamış kumandanlardı. Üçü de, Osmanlı, Alman ittifakını, SAVAŞTAN SONRA'ya bağlarlar ve bunun temel sebebini, Rusların, âni darbelerle, bilhassa Karadeniz kıyılarına çıkarma yapmak ve İngiliz - Alman filolarının Çanakkale'yi zorla geçmek hazırlığında bulurlar. Ki, bu iki iddia da, harbin daha ilk günlerinde gerçekleşmiş plânlardı.

Bu arada, Faliş Rifkî Atay'ın dikkatdeğer bir hatırası vardır: Son yarım yüz yılın hemen hemen bütün hadiselerinin içinde bulunmuş olan ünlü yazar, Birinci Dünya Savaşı içinde, Bahriye Nazırı ve Dördüncü Ordu Kumandanı Cemal Paşanın hususî kalem müdürü idi. Savaşın son günlerinde, Bahriye Nezareti çatanaşı ile Büyükdaya giderlerken, Yakub Kadri (sayın Karaosmanoğlu), Cemal Paşaya sormuş :

"— Paşam.. Harbe neden girdiğimizi tek bir sebebe bağlamak mümkün müdür?"

Cemal Paşa şu cevabı vermiş :

"— İki sebebe.. Ruslar vatani işgal edeceklerdi ve bir daha çıkmıyacaktı bir.. Hazine bomboştı ve değil müdafaa için, maaş verebilmek için bile para yoktu.. Bir yere dayanmak mecburiyetinde idik. Her kapıya baş vurduk. Aradığımızı kısmen de olsa Almanlarda bulduk."

Falih Rifkî Atay, aldığı cevabı şu hükme bağlar :

“— Bir maaş imparatorluğunun sonu böyle biter.”

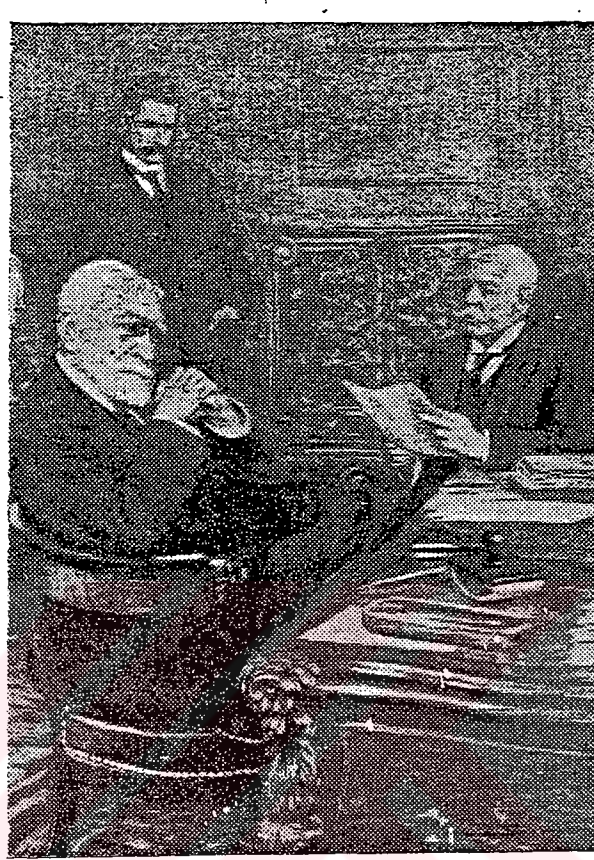
RUS İŞGALİ TAMAMEN HAZIRDI.

Çarlığın çöküşünden sonra Bolşeviklerin neşrettikleri “gizli” vesikalardan anlıyoruz ki, savaşın çıkışı ile beraber Rus donanmasının Karadenizin başlıca limanlarına ani baskınlar yaparak ihrac hareketine girişmesi plânları tamamen hazırды ve bu hususta, Çar İkinci Nikola'nın emri mahsûs'u Kara ve Deniz kuvvetlerine tebliğ edilmişti.

Bunlar, hiç bir tefsire ihtiyaç bırakmayacak kesinlikte idiler.. Birinci Dünya Savaşına nasıl girdiğimizi anlatan güzel eserinde Kâzım Karabekir Paşa da hakikati çok sarîh cümlelerle ortaya koyar :

“— Harbin başında Erkân-ı Harbiye-i Umumiye istihbarat Şubesi Müdürlüğü ifa etmeme rağmen Bolşevik ihtilâlinin sonradan neşredilmiş olan vesikalar karşısında duyduğum hayret ve dehşet sonsuz oldu. Bu ifşaata şahit oluncaya kadar harbe girmemiz sebepleri üzerinde ister istemez tevatür ve sayılara ben de telkin yoluyla dahi olsa iştirak ediyordum. Bolşeviklerin bunları ne için neşrettikleri malûm olmakla beraber, kendilerinin de Türkiye üzerindeki emelleri malûm olduğundan, nasıl olup da ortaya attıklarını idrâkde hâlâ güçlük çekmekteyim. Çünkü bu vesikalar şu hakikatleri münakaşa kabul etmez vuzuhla ifade eder : Birincisi, eğer müdafaa tedbirleri alınmamış, bilhassa Çanakkale'yi kazanmamış olsa idik Karadeniz limanlarımızın ani taarruzlarla işgal edileceği ve Karadeniz Boğazından geçecek Rus donanmasının İstanbul'u ele geçireceğidir. İkincisi, Rusyada hangi rejim vaziyete hâkim olursa olsun Moskof siyasetinin bize ait esaslarının sâbit olduğu ve değişmeyeceğidir..

Millî Mücadelemizde Bolşeviklerin ilk sefiri olan Budo Medivani, Kars'dan

Almanya, önce Avusturya - Macaristanı savaşa başlamakta alıkoymuş, fakat hazırlığı tamamlanınca, tıpkı 1939 da olduğu gibi, yıldırım hızıyla taarruza geçmişti. Bu kararını da, reddedilmesi veya kabul edilmesi çok güç şartlara bağlı kısa vâdeli ültimatolarıyla karşısındakilere bildirmişti. Yukarıdaki klişede, Almanyanın Paris sefiri Baron fon Scholn'un, Fransız Hariciye Nazırı M. Bienvenü Marten'e savaş kararını bildirişini görüyoruz.

geçerek Ankaraya gelirken bana şunları söylemişti :

“— Eğer biz ihtilâli yapıp Çarlığı devirmeseydik sabık idarenin sizler üzerindeki amâlinin hududu olmuştuk. Çiğerin Yoldaşın mukaddimesiyle neşredilmiş olan “Harbe ait resmî vesaik” i dikkatle okumanızı tavsiye ederim. Buradan öğreneceğiniz hakikatler cidden ibretlidir.”

Bu ikazdan sonra, o günlerde Rusya-ya gitmekte olan Hariciye Vekili Bekir Sami Beyin dikkatini çektim ve neşredilecek vesikaları muhtevî eserden bana da göndermesini rica ettim. Kitabı gördüğüm zaman Medivani'nin üzerinde durduğu hakikatler beni çok, pek çok düşündürdü, hatta aydınlattı. Bu meyânda, harbe girişimize ait sebeplerin içyüzünü de kavramış oldum, hatta nefsimi yanlış iddialardan kurtardım."

TAHKİK HEYETİ ÖNÜNDE AÇIKLANAN HAKİKATLER

Zaferlerin neticelerine sahipler çok olduğu gibi, yenilgilerin mes'uliyetini omuzlarına alacak cesur kişiler de hemen hemen nâdirdir...

Birinci Dünya Savaşında yenik çıkmamızla beraber, harb mücrimi bulabilmek, yeni iktidar için şart olmuştu: Divâniye Mebusu Fuad Beyin takririyile kurulan ve kısaca BEŞİNCİ ŞUBE olarak adlandırılan TAHKİKAT KOMİSYONU, savaşın başından sonuna kadar ülkeyi idare etmiş olan Mehmet Halim ve Mehmet Talât Paşaların kabinelerinde vazife görmüş şahsiyetleri sorguya çekti, savaşa giriş sebeplerini olduğu kadar idare tarzını da araştırdı. Suallerde sarîh ittiham mahiyeti olmasına rağmen, Divan önüne çıkan muhatablar, çok açık ifade verdiler. Aralarında, Mâliye Nazırı Cavid, Bahriye Nazırı Çürüksulu Mahmut Paşa gibi, harbe ilk ânından itibaren muarız olanlar bile, harbe girişin ciddî ve hayatî sebepleri olduğunu açıkladılar: En esaslı ayrılık, savaşa girmenin şekli ve zamanı üzerinde toplanıyordu.

Savaş suçlularının başında sayılan Enver Paşa ile, Talât ve Cemal Paşalar, memleketi terketmişlerdi. Bunlar içinde Talât Paşa ve Cemal Paşa, daha sonra neşredilen hatıralarında harbe giriş sebeplerini, müdafaa havası içinde izah ettiler. İkisi de netice olarak şöyle demişlerdi :

"— Eğer aynı şartlar içinde vatan mukadderatı üzerinde söz sahibi olsak,

yine de harbe girmekte tereddüt etmezdik."

Aynı Şartlar tâbirinin hazin olduğu kadar korkunç manasını, Bolşeviklerin açıkladıkları ibretli vesikalar ortaya çıkarmıştı: Çarlık, İngiltere ve Fransa ile yaptığı gizli anlaşma ile, evvelâ İstanbul'u ele geçiriyor. Moskofluğun büyük rüyası Akdenize iniyordu. Karadenizin bütün stratejik noktaları Rusların eline geçiyordu.

İttihad ve Terakki, hiç şüphe yoktur ki, talihsiz bir iktidar idi: Aslında hayatî kudreti tükenmiş, fakat ülkeyi saran kopkoyu istibdadın kılıfı altında maharetle saklanmış olan CAN ÇEKİŞEN DEVLET, onun kucağında SON nefesini verdi, amma bu ölümün bütün yükü O'nun omuzlarına yüklendi.. Siyaset sahnesinden çekilmesinden sonraki mütareke devri ise, düşmanlarla beraber SUÇ İSNADında aynı safa katıldı, Halk Fırkası, aslında, İttihad ve Terakki'nin MİLLÎlik ve TÜRKLÜK hamurunun vârisi olmuştu amma, o da, zaferle beraber verâseti reddetti. Bütün bunlar bir araya gelince, temel hadiselerin çoğu menfi neticeleri, İttihad ve Terakki'nin boynuna günah tablosu olarak takıldı, kaldı..

Diğerleri üzerinde tefsirler yapabilmek çoğu zaman mümkündür amma, Bolşevik ihtilâlinde sonra, ihtilâlcilerin, yokettikleri iktidarın insaniyet ve dünya sulhü bakımından mahkûm etmek gayesiyle ortaya koydukları korkunç gerçekler içinde Moskofluğun Türklüğe ait suikasıd plânları, İttihadcılarının omuzları üzerinde SEBEB-SİZ YERE SAVAŞA GİRMİŞ OLMAK ittihamını siler, ve bu belgeler, günahın gerçek sahibini ortaya çıkarır.

Buna rağmen, hâlâ, devam halindeki gafletin siyasi hükmü başka olabilir. Fakat bilhassa yaşadığımız günler içinde malûm mahfillerin saklamaya çalıştıkları hakikatleri hatırlamak, Türkiyenin bugünkü ve yarınki karar sahibleri için ihmal edilmez vazifedir.

Çünkü iktidarlar değişir, fakat millî siyasetler bâkî kalır..

GAZİ AHMET MUHTAR PAŞA'YA DAİR

Şimdiye kadar Müşir Gazi Ahmet Muhtar Paşanın askeri ve siyasi hayatı yazılmıştır. Hususi hayatına temas eden olmamıştır. Üstadımız Prof. Uzunçarşılı bu boşluğu doldurmakta, pek meraklı ve şimdiye kadar hiçbir yerde çıkmamış vesikalar vermektedir.

Yazan: Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

İlim, fen ve askerlikteki yüksek fazilet ve kudretiyle tanınmış olan Osmanlı devletinin meşrutiyet devri sadrazamlarından Gazi Ahmet Muhtar Paşa, aslen Bursalı olup Katırcıazade Hacı Halil Ağanın oğludur. 1839 da Bursa'da doğmuş, askeri mektebe devamla 1860 da erkânıharb yüzbaşısı olarak Harbiyeyi bitirmiş ve birinci olarak çıkmıştır.

1866 da yarbay rütbesinde iken Şehzade Yusuf İzzettin Efendiye muallim olmuş ve Sultan Abdülâziz'in Avrupa seyahatinde şehzadenin maiyetinde bulunmuş ve bu suretle Yusuf İzzettin Efendi ile münasebet tesis ederek on üç, on dört senede müşirliğe kadar en yüksek askeri dereceye çıkmıştır. Osmanlı - Rus muharebesinde doğu cephesi başkumandanı olarak Rus ordularına karşı muvaffakiyet kazanmasına mebni 1877 de "Gazi" unvanı verilmiştir. 1885 te Mısır fevkalâde komiserliğine tayin olunup meşrutiyetten sonra İstanbul'a gelmiş, tekaüt olmuş, Meclisi Ayan azalığına ve reis vekilliğine intihabedilmiştir. 1912 de Sait Paşanın istifası üzerine sadrazam olmuş, fakat sadareti Balkan Harbine tesadüf ettiğinden bir iş göremiyerek tayinin-

den dört buçuk ay sonra istifa etmiş, 1919 mayısında seksen yaşını geçkin olduğu halde vefat ederek Fatih camii haziresine defnedilmiştir; müteaddit eserleri vardır.

Gazi Ahmet Muhtar Paşa

Efendiye göndermiş olduğu mektup entresan olduğundan ve aynı zamanda Ahmet Muhtar Paşanın günlük yaşayışını gösterdiğinden aynen aşağıya naklediyorum:

"Velinimetzadem efendim hazretleri

İyi bir zihin ve iyi bir fikre sahibolmak,

Ahmet Muhtar Paşa müşirliğe kadar bütün yükselişini Sultan Abdülâziz'in takdiriyle görmüş olup Yusuf İzzettin Efendi de talebesi olduğundan o aileye karşı samimi bir hürmeti vardı; veliahtlığı zamanında Yusuf İzzettin Efendinin sıhhati ile alâkalanmıştı; bundan dolayı veliahtın sıhhi durumunun iyi gitmesi cihetiyle kendi günlük hayatındaki hareketlerinden bahsederek şehzadeye bazı vesayada bulunmuştu. Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Yusuf İzzettin Efendideki sinir buhramının, onun intizamsız hayatıyla kadınlara karşı fazla temayülünden ileri geldiğini zannetmekte ve bu işde itidal tavsiye eylemektedir. Merhumun 29 ekim 1913 (16 teşrinievvel 1329) tarihli, Yusuf İzzettin

iyi, sıhhatli bir vücuda malik olmakla lâsıldır; vücut sıhhatte oldukça güzel uyku uyunur ve vücut daima akli kâmil ile bulunur. Sıhhatli vücut ise soğuk almak ve saire gibi ârizi şeylerden sarfı nazarla (ki bu misillü ârizi şeyler hep tahaffuzla kolayca bertaraf edilmek kabildir) başlu iştiha ile taam etmek ve her sabah vücudu muzir şeylerden kurtarmak ile hâsıldır; bu ikisi de tahtı intizamda yaşamak ile mümkün -dür. Bu babda bendeniz bir misal olmak hacetini haiz olduğum hattâ alenen sabit olmakla her yirmi dört saatteki maişetimi arzedeceğim. Şöyle ki:

Her akşam saat dokuz ile on arasında yani nısıfilleiden iki, nihayet üç saat evvel yatarım; tulûu şemsten evvel sabah namazı zamanında kalkarım ve bâdeselâ yaz mevsiminde biraz daha yatarım; mevsim kış ise artık yatmam, tabiat hali bendenizde makûs yâni munkabız olduğundan anı mideden ilâç ile izale etmem; çünkü midem mütehammil değildir; bu sebepten hiçbir nevi ilâç mideden istimal etmem; ancak bâdeselâ bir litre ılık suyu ibrikatör ile esfelden dahile korum, bâde barsaklarımı, yatarak elimle tahrik eder ve on dakika sonra mahallinde oturarak vücudu tathir eder ve tahliyeyi kâmile ile bâde dünyaya yeni gelmiş gibi olurum. Bâde hamama gider, bir küçük havlu parçası elime alır ve kurnaya sıcak suyu doldurur ve diğer birinin eline de keza bir havlu parçası verir. İşte o sudan o havlu ile alır alır, ben elimin yetiştigi tepeden turnağıma kadar oğarım ve refikam da arkamdan elimin yetişemediği yerleri oğar; üşümemiye

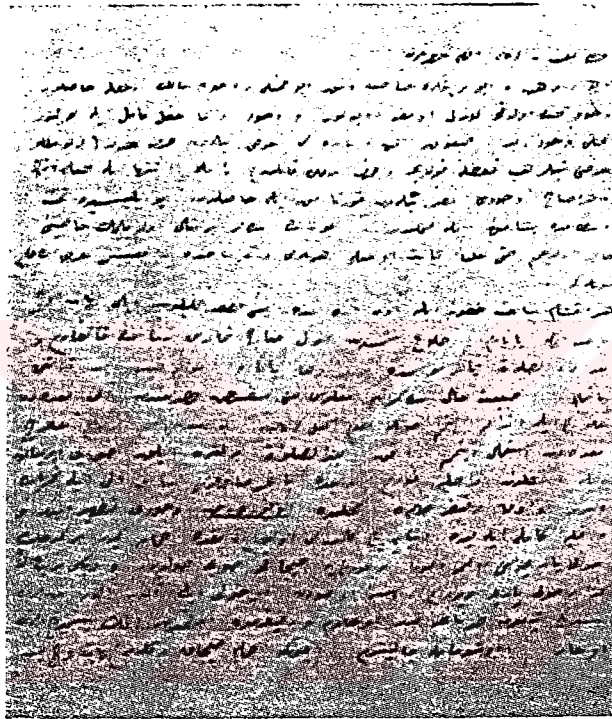
çalışırım (çünkü hamam sıcak değildir); nihayet üç beş dakikada bu işi tekmliler ve derhal büyücek bir havlu ile kurulanır ve gene bir havlu gömlek (bornuz) giyer dış odaya otururum; biraz daha öğünduktan sonra gömleği bırakır ve ellerime kıl eldiven giyerek bir elimin yetiştigi yerleri oğarım; refikam, elimin yetişmediği yerleri kezalik bir kıl

eldivenle oğar; böyle beş altı dakika sürer, eğer vücut temasla ısınmamışsa havlu eldivenle giyilerek biraz da anınla hızlı hızlı oğunarak vücudun tekmlil muhitine hararet yürür ve iş tekmlil olur; bâde odama gider, kahvealtı ederim.

K a h v e - a l t ı , bol sütlü bir çay, bir rafadan yumurta, bir marmelât ve münasip miktar ekmektir. İşte bu hal yataktan kalkma k l a başlar, tam bir saat sürer. Bâde yazı, okumak her ne ise bir işe başlarım ve gezerim.

Tâ vakti zevvalde hattâ ne beş dakika geri, ne beş dakika ileride sofrayı on ikide hazır bulur, yemeğe otururum. Günde taamım, bir çorba, bir et, iki sebze ve bir pilâv ve bir de mahallebi veya sütlâçtır; bazan başka hafif tatlı da olur. Meyva hemen hemen yemem; çünkü gaz yapar, gece uykumu bozar, Bu taamı, üç üç buçuk saati müteakıp bir çay içerim; fakat çay ile bir şey yemem. Tam saat yedide akşam taamı ederim; bunda bir sebze noksandır. Bu üç taamın arasında katiyen bir şey yemem, suya da lüzum hâsıl olmaz; ancak yemeklerde pilâv ile birer bardak su içerim; bâde saat dokuz ile on arasında yatarım.

Vaktiyle kadınlarla münasebette bulu-

Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Velihaht Yusuf İzzettin Efendiye yazdığı mektubun birinci sayfası

nurdum; şimdilerde ayda bir kere ancak müsaahabet ederim; zira bundan ol kadar azım zarar hâsıl oluyor ki tarifi nâkabil-
dir. Bundan ne kadar mucanebet edilirse ol kadar hakımane hareket edilmiş olur.

Bir de gönül hoşluğu ile vakit geçirmeye çalışmak pek sevaptır. İşte efendim, bendenizin mesleğim bu gördüğüm faide-
den zahir olduğundan efendimizin bu yol-
da muntazamane yaşamanızı fevkalâde ister ve temenni eder olduğumu izhar ile hatmi kelâm eylerim efendim velinimet-zadem hazret-
leri.

16 teşriniev-
vel sene 1329

Gazi Ahmet
Muhtar"

Gazi Ahmet Muhtar Paşa, bu mektubundan yirmi iki gün sonra Yusuf İzzettin Efendiye ikinci bir mektup daha gönderiyor. Mecmuamızın 54 üncü sayısında "Veliaht Yusuf İzzettin Efendinin intiharı" adlı makalemizde görüldüğü üzere Yusuf İzzettin Efendinin kanser merakı dolayısıyla Ahmet Muhtar Paşa, efendizadesi veliahta teminat verdiği gibi kendisinde mevcudolmayan bu vehimden dolayı neticenin iyi olmayacağını - her halde veliahtın hükümdar olamayacağını demek istiyor - ve bu düşünceden vaz geçmesini elini, ayağını öperek rica etmektedir. 19 kasım 1913 tarihli olan bu mektup aynen şöyledir:

"Velinimetzadem efendim hazretleri Mesmuatıma göre efendimizde gene bir kanser fikri tulû etmiş; halbuki böyle bir şeyi habisin olmadığını geçen sene teminen efendimize kasemi billâh ederek yazdığım gibi beni filliyat dahi tasdik etti; çünkü o vakittenberi hiç olmazsa bir sene geçti zannederim; halbuki ağız kanseri, altı aydan ziyade kimseyi yaşatmaz; anın musabı en çok altı ay yaşar. Daha şimdiye kadar yedi ay yaşayan ka-

tiyen yoktur; binaenaleyh sizde kanser olmadığına kasemi billâh eder ve sizi temin ederim.

Bendeniz sizde öyle habis bir illet olmadığına emin olduğumdan andan hiç korkum yoktur. Ancak şu aralık bendenizde tevel-lüdeden korku andan daha ağırdır; o da şu ki: Eğer sizde böyle bir sevdâyı vâhi

peyda olduğu şuyû bulacak olursa iş sizin için pek vahim olacaktır; bu - na çare ise tibben şahsı - nıza göre ik - tiza eden bir rejimi takibet-
mektir, kalâ âkıbet vahim-
dir. Rica ede - rim, elinizi aya-
ğınızı öperim, şu sözümü din-
leyiniz; bunu da ancak veli-
nimetzadem ol-
duğunuz için bil â tekellûf

söylüyorum, hem de yazıyorum, artık öte-
si efendimizin bileceği şeydir. Her halde emri ferman hazreti veliyülemrindir.

6 teşrinisani sene 1329

Gazi Ahmet Muhtar"

Veliahtlıktan ıskat edildiğini tevehhüm eden Yusuf İzzettin Efendiye, böyle bir şeyin aklı olmadığına dair 16 eylül 1330 ve 20 eylül 1914 tarihli yeminli teminatı:

"Veliahtı saltanat Yusuf İzzettin Efendi Hazretlerinin veliahtlıktan ıskatına dair Meclisi Mebusanda ve Heyeti Âyanda hiç bir karar ittihaz edildiyse ve bugün kendileri veliahtı saltanat değilse oğlum Bedrettin'in validesi olan yegâne haremim talâkı selâse ile benden boş olsun.

16 eylül sene 1330

Gazi Ahmet Muhtar"

Maalesef, gerek Gazi Ahmet Muhtar Paşanın vesayası ve teminatı ve gerek diğer devlet adamlarının büyük yeminlerle yazdıkları mektuplar ve şifahen söyledikleri sözlerin hiçbirisi veliahtın intiharını önliyeremmiştir.

★ ★ ★

Osmanlı devletinin ilk devirlerinde şeyhülislâmlık makamı yoktu. İlmiye derecesinin en yükseği kazaskerlikti. Osmanlı tarihinde ilk kazasker Çandarlı Kara Halil Efendi'dir. Bilâhare vezir olan bu zat meşhur Çandarlı Halil Hayrettin Paşadır.

★ ★ ★

ATATÜRK ve KOMÜNİZM

Yazan: Yılmaz Öztuna

«Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin mesnedi Türk camiasıdır. Bu camianın efradı ne kadar Türk harsıyla meşbû olursa, o camiaya istinad eden Cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur.»

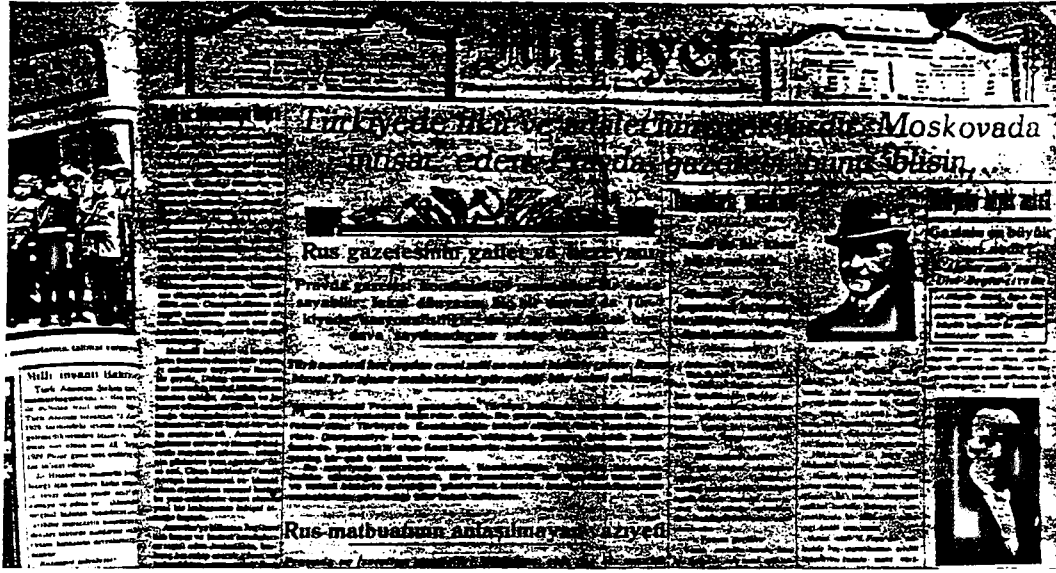
GAZİ MUSTAFA KEMAL (1926) (*)

**“Şurası
unutulmamalıdır ki,
Türk âleminin
en büyük
düşmanı
komünistliktir.
Her görüldüğü
yerde
ezilmelidir.”**

ATATÜRK'ÜN siyasi cephesinin en bariz tarafı, milliyetçiliğidir. Diğer vassıflarından hiç biri, milliyetçiliğinin üzerine çıkamaz. Atatürk'ün bütün hayatı, hareketleri, söyledikleri ve yaptıkları, milliyetçilik ilkesinin etrafında dönüp doluşır. Bu ilkeyi kaldırm, ortada Atatürk'ü Atatürk yapan pek az şey kalır. Anadolu'nun düşman işgalinden temizlenmesi ve Cumhuriyet'in kurulması, milliyetçilik ilke ve ülküsünden hareket edilerek gerçekleştirilmiş büyük eserlerdir.

Atatürk gibi bir adamın, en büyük Türk

[*] (Gazi'nin Vecizeleri, İstanbul, 1930 Cumhuriyet Gazetesi yayını).

Atatürk'ün komünizm aleyhindeki beyanatını vermesinden önceki günlerde yurdumuzda komünist faaliyetleri artmıştı. Buna paralel olarak, Rus basınında Türk komünistlerini destekleyen yazılar çıkması, büyük tepki yaratıyordu. İşte 6 temmuz 1929 tarihli Milliyet gazetesi.

milliyetçisi sıfatıyla, milliyetçiliğe aykırı bütün akımlara cephe alacağı tabiidir. Milliyetçiliğin en büyük düşmanı olan ve bu ilke ve ülküyü yok etmeyi amaç edinen komünizmin, Atatürk katında en menfur rejim ve cereyan olacağı şüphesizdi. Ancak, Atatürk devrinin siyasi şartlarına göre, komünizmle mücadelenin birkaç cephesi olacaktı. Bu mücadele, hiçbir zaman Sovyetler Birliği'yle bozuşmak anlamına gelemezdi. Böyle bir bozuşma, genç Türkiye'nin menfaatlerine aykırı olduğu gibi, kudretinin de dışındaydı. Fakat Türkiye içinde Atatürk, milliyetçi ve tamamen antikomünist bir gençlik, bir nesil ve bir millet meydana getirmek için, bütün gücünü harcamış, nice işler gibi bu dava da, Atatürk'ten sonra tavsamış, ihmal edilmiş, zaman zaman da unutulmuştur.

Atatürk'ün, tarih şuuruyla ayakta tutabilmek için, bazen tarih ilminin imkânlarını zorlayacak derecede teoriler ortaya atması, Türk âlemine ve Türk geçmişine karşı gösterdiği ilgi, sık sık söylediği «Ne mutlu (Türküm) diyene!», «Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur», «Bir Türk cihana bedeldir.» gibi sözler, unutulamaz.

«TÜRK ÂLEMİNİN EN BÜYÜK DÜŞMANI KOMÜNİSTLİKTİR»

5 ağustos 1929 akşamı Eskişehir istasyonunda Temyiz başkanı, üyeleri, gazeteciler ve halka hitaben yaptığı konuşma-

da da, komünizmin Türklük ve insanlık için nasıl bir âfet olduğunu belirtmiştir. 7 ağustos 1929 tarihli Sakarya gazetesinde yayınlanan bu hitabeyi aynen alıyoruz:

«Türk milletinin içtimai nizamını ihlâlâ müteveccih didinmeler, boğulmaya mahkumdur. Türk milleti, kendinin ve memleketinin yüksek menfaatleri aleyhine çalışmak isteyen müfsit, sefill, vatansız ve milliyetsiz sebtük-mağzların (beyinsizlerin) hezeyanlarındaki gizli ve kirli emelleri anlamayacak ve onlara müsamaha edecek bir heyet değildir.

«O, şimdiye kadar olduğu gibi, doğru yolu görür. Onu yolundan saptırmak isteyenler, ezilmeye, kahredilmeye mahkumdur. Bunda köylü, amele ve bilhassa kahraman ordumuz, candan beraberdır. Buna da kimsenin şüphesi olmasın.

«Hâkim efendiler! Siz, kanun adamlarıdır. Ellerinize milletin, vatanın, her türlü hak ve menfaatlerini vıkaye eden kanunlar tevdi edilmiştir. İşaret ettiğim noktaları işittiniz. Türk milletinin büyük haklarını müdafaa ederken, bu noktalar, ehemmiyetle hatırdan tutulmalıdır.

«Bu memleketteki komünistler, sadece bizim tevkif ve hapsedtiklerimizden ibaret değildir. Bu işlerle bizzat yakından alâkadar olacağım.

«Şurası unutulmamalıdır ki, Türk âleminin en büyük düşmanı komünist-

İktir. Her görüldüğü yerde ezilmeli-
dir.» [*]

Atatürk'ün bütün sözleri gibi, son dere-
ce veciz olan bu beyanat, ayrıca tahlil
edilmeye muhtaç değildir. Hapishanelerin
dışındaki komünistleri, bu en büyük va-
tan hainlerini, devleti topyekün satmak
isteyenleri durdurmak için hâkimlere ver-
diği direktif, çok ilgi çekicidir. Komüniz-
mi «Türk âleminin» en büyük düşmanı
olarak gösterirken, şüphesiz Türkiye'deki
Türkler'den kalabalık bir Türk kitlesinin
komünist tahakkümü altında en aşağı sö-
mürge hayatı yaşadığını işaret etmek is-
temiştir. Şimdiye kadar Yugoslavya dışın-
da, komünizmin pençesine düşüp de Rus
sömürgesi olmayan hiç bir devlet görül-
memiştir. Çekoslovakya, Macaristan, Do-
ğu Almanya gibi cihanın en ileri toplum-
ları, «peyk» diye tavsif edilen en aşağı
derecede sömürge olmaktan kurtulama-
mışlardır. Atatürk hayatlayken, dünyada
Sovyetler Birliği'nden başka komünist
devlet yoktu. Atatürk, nice millet ve dev-
letin komünistlerin pençesine düştüğünü
görmeden öldü. Fakat büyük devlet adam-
lığının belki en büyük şartı olan istikbali
görüş kudreti sayesinde, komünist olan
kitlelerin Rus tahakkümünden kurtulma-
larına imkân olmadığını anlamıştı.

Atatürk'ün, âdeti olmadığını halde komü-
nistleri Türk ordusu ile tehdit etmesi, on-

[*] Bu beyanat ertesi gün Ankara'daki Sovyet
Büyükelçisi tarafından protesto edildiği için, son
iki paragrafı hükümetin emriyle çıkarılmış ve
bu suretle 2 gün sonraki İstanbul gazeteleri ta-
rafından iktibas edilmiştir.

ları, yurdu işgal eden düşmanlardan fark-
sız gördüğünü gösterir. Bu vaziyette bile
komünistler sinmiş değillerdir. İşte, Ata-
türk'ün yukarıdaki beyanatı üzerine Tür-
kiye Gizli Komünist Partisi'nin yayınladı-
ğı gizli tamim:

«Bütün Dünya Amelesi Birleşiniz

Türkiye Komünist Partisi'nin Vilâyet Komite-
leri'ne Gizli Tamimi. Eskişehir İlân-ı Harbi.

«Türkiye burjuvazisi, Cumhurreisi'nin ağır-
la, Eskişehir istasyonunda, Türkiye Komünist
Partisi'ne harp ilân etti. Bu, çoktandır devam
eden bir muharebenin, burjuva devletin en
yüksek makamı tarafından resmen tasdik de-
mektir.

«Bir müddet evvel de Başvekil İsmet Paşa,
Meclis'te söylediği bir nutukla, komünistlere
taarruz etmişti.

«Mustafa Kemal Paşa, komünistlere uzun
uzadıya küfür ettikten sonra, onları, ordu kuv-
vetiyle tehdit etmiş ve ilk defa olarak komü-
nistlere karşı mücadelede, Türkiye amelesinden,
köylüsünden ve esnafından yardım dilemiştir.
Demek oluyor ki, geçen zaman zarfında Türki-
ye komünist hareketi, burjuva için daha mü-
him bir tehlike haline gelmiştir.

«Her iki hareket, her şeye rağmen hareketi-
mizin inkişaf etmekte olduğuna delildir.

«Türkiye komünist hareketi, Türkiye amelesi-
nin hareketidir.

«Türkiye Komünist Partisi, Türkiye amelesi-
nin partisidir. Bu hareket ve bu parti, Türki-
ye'de köylü ve fakir esnaf tabakalarının da
menfaatlerini müdafaa eden yegâne kuvvettir.

«Mustafa Kemal Paşa ve onun hükümeti,
burjuva sınıfına, zabıtlarına ve polislerine da-
yanabilir.

30 nisan 1929 tarihli Cumhuriyet: Atatürk'ün Eskişehir beyanatından önceki günlerde, komünist
faaliyetleri artmış, tevkifat yapılmaya başlanmıştı. Gazeteler bu haberlere geniş yer ayırıyordu.

İCÜ

30

ku:

me
ktir.

wifi suyu
n mullika
vetro beşer

30 NİSAN 1929

YUNUS RADI

Yayınlanma Yeri: İstanbul
Yayınlanma Tarihi: 30 Nisan 1929
Yayınlanma Sayısı: 1000
Yayınlanma Yeri: İstanbul
Yayınlanma Tarihi: 30 Nisan 1929
Yayınlanma Sayısı: 1000

Cumhuriyet

HER GÜN NAKARATI ÇINAR NİYATI TEKA GAZETESİ

Evvelki Gece Yeniden Bazı Tevkifat Yapıldı

Et misali

Roma mülakati

Türkiye-İtalyaticaretini alâkadar eden mühim müzakereler yapılıyor

İtalya Vekilinin görüşüne Roma şahısları
notinde büyük bir ziyaset vardı.

30 Nisan 1929 - Türkiye
Roma'da Türkiye ve İtalya arasında
mühim müzakereler yapıldı. İtalya
Vekili Türkiye ile Roma'da
mühim müzakereler yaptı.

Dem. Tercihinde çocuklar

Dem. Tercihinde çocuklar
Dem. Tercihinde çocuklar

Soruyoruz!

Ne hakla ve ne
muhakkık?

Kasaplar Şirketinin 928 bilançosu
da nihayet meydana çıktı

927 de yüzde 70 kâr yapmış şirket 928 de
64.000 lira daha fazla temettü temine vaktidir

Dem. Tercihinde çocuklar
Dem. Tercihinde çocuklar

Atatürk.
Cumhuriyetin
kurulmasından
az önce

«Eskişehir Nutku'ndan alacağımız derse geçince:

«Ameleler, köylüler arasında ve ordunun içinde çalışmaya daha ziyade ehemmiyet vermek, esnaf tabakaları ile temasımızı daha ziyade sıkılaştırmak ve bu hususta köylü, ordu ve esnaflar arasında gizli neşriyata büyük bir azimle başlamak, başlanan yerlerde ise devam etmektir.

«Bundan başka, bu sahalarda zayıf olan teşkilât işlerini de kuvvetlendirmek icap eder.

«Amele sınıfı arasında mesaimiz, firkamızın esas faaliyeti olduğu için, burada yapılacak işler malumdur. Bilhassa her sahadaki faaliyetimizde, kitlelere bugünkü hükümetin ve Cumhuriyeti'nin burjuva mahiyetini iyice anlatmak lâzımdır.

«Halk Fırkası'nın, Halk Fırkası hükümetinin, Büyük Millet Meclisi'nin, Cumhurreisi'nin yüzlerindeki maskeyi yırtmak ve bütün bu müesseseler ve şahısların nasıl burjuva müessesesi ve mümessilleri olduğunu, emekçi sınıfına göstermek, Türkiye Komünist Partisi'nin önünde duran en mühim meselelerindendir.

«Türkiye Komünist Partisi, Türkiye burjuvazisinin reisi, Türkiye amele, köylü ve esnafının en büyük düşmanı olan Mustafa Kemal Paşa'nın resmi ilânı harbini, büyük bir soğukkanlılıkla karşılar ve mücadelesine devam eder.

Türkiye Komünist Partisi
Merkezi Komitesi».

Yukarıdaki beyannameden, komünistlerin artık Türk Ordusu'na da «çengel atmak» istedikleri anlaşılmaktadır. Netekim

bir müddet sonra Nâzım Hikmet, deniz kuvvetlerimizi isyana teşvik etmek suçundan tevkif edilmiş ve ağır hapse mahkûm olmuştur. Sonradan büyük bir gaflet eseri olarak salıverilen bu şahıs, Türkiye'den kaçmış, «beni Stalin yarattı» demiş ve Türkiye'nin oturulamaz bir ülke olduğunu bütün Komünist Dünya'da, bütün basın ve yayın vasıtalarıyla ilân etmiştir.

Bu beyannameyi okuduktan sonra, Atatürk'ün komünistleri orduyla tehdit etmesindeki anlam daha iyi anlaşılmaktadır. Hiç bir zararlı akımın komünizm kadar tehlikeli olamayacağı açıktır. Çünkü bütün zararlı akımlar, Türkiye içinde zararlı faaliyetler yapmaktan ileri gitmek niyetinde değildir. Halbuki komünizm, devletin bin yıllık bağımsızlığını tehdit etmekte, onu Sovyetler Birliği'nin 16. «müstakil cumhuriyet»i haline getirmek istemektedir.

KOMÜNİZM, KENDİSİNE MÜSAMAHA EDENİ YOK EDER.

Netekim komünizme müsamahanın, demokratik rejim veya vicdan hürriyeti ile hiç bir ilgisi olmadığını, Birleşik Amerika, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Batı Almanya gibi demokrasinin kaleleri olan en ileri devletler, komünizmi kanun dışı saymak suretiyle ilân etmişlerdir. Komünizme müsamaha etmek demek, herhangi bir teşkilâtlı çeteye müsamaha etmek demektir. Böyle bir müsamaha en büyük gaflet eseridir ve güya komünistleri

getirmez, kendi arasında, yani bakanlar kurulunda müzakere eder. Fakat bir de bir koalisyon hükümeti düşünün ki, içinde bir iki komünist bakan bulunsun. Müzakereler günü gününe Moskova'ya bildiriliyor demektir. Netekim 1948'de Beneş, Çekoslovakya hükümetine bir komünist işçileri bakanı sokunca, bu bakan, birkaç ay içinde bütün kilit noktalarına komünistleri tâyin etmiş, halkı ve orduyu karşısında görünce de Kızıl Rus Ordusu'nu, gericiileri ezmek için Çekoslovakya'ya davet etmiştir. Burada ibret alınacak nokta, Beneş'in, 500 yıldan beri Alman işgalinde yaşayan Çekoslovakya devletini 5 asır sonra diriltten en önemli şahsiyetlerden biri olması, fakat bu şahsiyetinin, Çekoslovakya'yı Rus sömürgesi olmaktan kurtaramamasıdır. Diğer bir ibret alınacak nokta, Komünist Partisi'nin son seçimlerde halk oyunun ancak yüzde onunu almış olmasıdır. İşte bu yüzde on, yüzde doksansı tethiş ederek, ülkeyi komünist yapmış ve yüzde ona uymak istemeyen bütün gericiiler temizlenmiştir. Çekoslovakya olayı Birleşik Amerika'nın ancak gözünü açabilmiş, ondan sonra NATO vs. kurulmuş, büyük dış yardımlar başlamıştır. İşte komünizm, azınlığın, mutlak çoğunluğa tahakkümüdür ve bütün zararlı fikir akımlarından, onlarla mukayese edilemeyecek derecede tehlikelidir. Çünkü komünizm dışında, devletin istiklâlini Rusya lehine ortadan kaldırmak isteyen başka hiç bir rejim veya cereyan yoktur.

Hükümet, birinci derecede mahrem olay-
ları ve kararları hiç bir zaman meclise

Bütün dünya proletarları birleşiniz

1-4-1033

[illegible]

Muzaffer Kılıç'ın hatıraları:

Atatürk'ün Askerî Dehası

Anlatan: Muzaffer Kılıç

Bu ay içinde kaybettiğimiz Atatürk'ün yaveri Muzaffer Kılıç'ın Millî Mücadele tarihindeki yeri büyüktür. Atatürk Büyük Nutuk'ta kendisinden sitayişle bahsetmektedir. Burada Muzaffer Kılıç ile ölümünden evvel yapılmış bir konuşmayı okuyacaksınız.

Atatürk Büyük Nutuk'ta hizmetlerini övdüğü yaveri Muzaffer Kılıç ile beraber karlı bir havada seyahatte

Atatürk'ün, tâ Filistin'de emir zabiti bu lunduğu günden beri, yanından bir lâhza ayırmayışıyle kıymetini takdir ettiği en değerli mesai arkadaşlarından sayın Muzaffer Kılıç, bu bakımdan bir hâtıralar hazinesidir.

Hazine gibi güç açılan bu hâtıralar mahfazasından, bilhassa «Asker Atatürk» ün dehasını, belirten, bazı enteresan parçaları,

«Tarih Dünyası» sayfalarına tevdi etmek lûtfunda bulunan sayın Kılıç, şöyle anlattı:

— Anadoluya geçerken, hareketimizden az evvel, Rauf bey (Orbay) İngilizlerin bineceğimiz vapuru takip ettirmeleri hattâ batırmaları ihtimalinden bahsettiği zaman, Mustafa Kemal Paşa: «Burada esir gibi yaşamaktansa, Karadenizde batmayı tercih e-

derim.» demişti. Nihayet o küçük ve köhne (Bandırma) vapuruna bindik. Kızkulesi açıklarında, İtilâf devletleri kontrol heyeti geldi. Paşa, ne istediklerini anlayınca, onlara hitaben:

«— Vazifenizi yapın, neticesinden beni haberdar edin.»

Dedi ve bize döndü. Dolmabahçe önlerinde demirli bulunan yabancı zırhlıları göstererek:

«— Bunlar işte böyle... Yalnız demire, çeliğe ve silâh kuvvetine dayanırlar. Madeden başka bir şey bilmezler. İstiklâl ve hürriyeti uğrunda mücadeleye azmetmiş bir milletin kudret ve kuvvetini idraktan âcızdırler. Biz silâh ve cephane değil, ideal ve iman götürüyoruz» dedi.

Boğazdan çıktıktan sonra, gece yarısına doğru kaptanın yanına gitti ve aralarında şöyle bir muhavere cereyan etti:

— Karadenize, bu kaçınıcı seferinizdir kaptan?

— Marmaradan dışarı ilk çıkışımdır Paşam...

— O halde, bu denizin tehlikeli noktalarını bilir misiniz? İcabında nerelere yanasabiliriz.

Kaptan, harita üzerinde göstererek:

— Paşam... Şu Keremye Burnunu geçerek, tehlikeyi kısmen atlatmış oluruz.

— Demek, devamlı tehlike içindeyiz. Diyen Mustafa Kemal Paşa, haritayı göstere göstere, kaptana şu talimatı verdi:

— Bu normal rotayı takip etmiyeceksiniz. Kayalara çarpmamak şartıyla, mümkün olduğu kadar sahili takip eden bir rota ile gideceksiniz. Ve icabında gemiyi, bilâteredüt sahile vuracaksınız.

— Gemiyi feda ettikten sonra, istediğiniz noktaya çıkarız Paşam...

— Evet... İcabederse, istediğimiz yere gideceğiz.

Bir lâhza susup, düşünerek, tekrar sor-du:

— Kaç mil gidiyoruz, kaptan?

— Paşam, sekiz, on mil ama, havaya bakar...

— Ne havası?

— Yani, deniz olur da, dalgaların üstünde bocalarken, pervane havada boşu boşuna dönerse... Pek yol alamayız...

Samsuna vardığımız zaman, Mustafa Kemal Paşanın, rotayı değiştirmekte ne kadar isabet etmiş olduğunu anladık. Çünkü, hakikaten bizi takibe çıkarılmış olduğu an-

laşılan İngiliz torpidosu da, bizden bir saat sonra Samsuna geldi.»

Sayın muhatabım, hâtıralar serisinden hangişine temas edeceğini düşünür gibi bir müddet durduktan sonra, «En öfkeli zamanını hatırlıyor musunuz?» sualime şöyle cevap verdi:

— Sakarya muharebesi esnasında Alagöz köyündeki Başkumandanlık karargâhındayız. Garp cephesi harekât şubesinden bir erkân zabitanın okuduğu raporu dinlerken, birden:

— Dur!.. dedi. O düşman fırkası orada olamaz!

Şaşırdık.

Daha evvel verilmiş raporları getirdi. Bir göz gezdirdi. Hakikaten dediği gibi, düşmanın, tamamen fırkasının sol cenahına geçmiş olduğu anlaşıldı. Fena haide öfkelendi ve erkânıharb zabitanına:

— Garp cephesi kumandanı bu raporu gördü mü?

Dedikten sonra, cevap beklemeden:

— Başkumandana yanlış rapor vermenin avakip ve netayicini takdir etmiyor musun arkadaş!... dedi.

Vaziyet şu idi: Kocaeli grubu, cephesinde muharebe devam ederken, düşmanın üstüne yükleneceği zehabiyle kuvvet istiyor. Mustafa Kemal Paşa ise düşmanın tamamıyla aksi istikametten, yani bizim sol cenahımızdan saldıracağını anladığı için, bilâkis ondan aldığı bir fırkayı bu cephenin kritik durumuna rağmen bu tarafa, sol cenahımıza sevk ediyordu...

Mustafa Kemal Paşanın rapordaki yanlışlığı keşfetmek suretiyle ne kadar büyük bir hatayı ve avakibini önlediği, çok geçmeden, sarahatle anlaşıldı. Çünkü, düşman hakikaten onun tahmin ile takviye ettiği noktaya taarruz etti. Ve karşısında öbür taraftan alınıp getirilmiş kuvvetimizi buldu, böylece biz de düşmanın bu kat'i taarruzunu vaktinde önlemiş olduk.

Sakarya müdafaa hattının tâyin ve tesbitini de doğrudan doğruya, bizzat kendi yapmıştı. 23 Ağustos 921 e takaddüm eden günlerde, bu müdafaa hattının tâyin ve tesbiti için cephe merkezine tesadüf eden — Polatlı'nın 30 kilometre kadar cenubundaki — (Yıldıztepe) ye gitmiştik. Atatürk, haritayı araziye tatbik ettiği sırada, yanında bulunan Erkânıharbiyei Umumiye Reisine:

— Paşa, dedi; arazi bizi aldatıyor. Cephe-

min sol cenahını tâyin edebilmemiz için (İnli Katrancı) ya gitmek lâzım.

Kalktık, gittik. Orada arazi vaziyetini görünce, hiç unutmam, sağ eliyle şakağını avuçlayarak:

— Allah bizi buraya gönderdi.. dedi.

Haklıydı. Çünkü, arazi ancak burada, olduğu gibi görünüyordu.

İnli Katrancıda akşama doğru, avdette ata binerken, birdenbire başı döndü, düştü. Kaburga kemiği kırıldı. Fakat hiç orarlarda değildi. Gurup etmekte olan güneşe bakarak, dedi ki:

— Konstantin'in kafası da işte burada kırılacaktır!

Filhakika öyle oldu. Halbuki Kral Konstantin bu taarruzuyla, Ankaraya kadar yürüyerek, Milli Mücadeleyi bir kalemde imha etmek kararında idi. Atatürk ise, askeri dehasıyla, nasıl 30 Ağustosta düşmanı, tasavvur ettiği yerde meydan muharebesini kabule icbar etti se, Sakaryada da, düşmanı kendi tâyin ve tesbit ettiği noktaya çekti ve böylece düşmanın bu hatta çarpmadan ilerlemesine ve maksadına nail olmasına imkân vermedi.

Aklıma gelen, başka bir hâtıra; Kütahya-Eskişehir muharebelerinden sonra, ordu Sakaryaya çekilmişti. Bu çekiliş esnasında, Başkumandanlık bir istasyonda, üçüncü mevki köhne bir vagona idi. Atatürk bu vagonun tahta döşemesi üstüne serilmiş portatif yatağında yatıyordu. Vagonun penceresi kenarında da mum yanıyordu.

Ben dışarıda, nöbetçileri dolaşırken, emir neferine seslendim:

— Paşa hazretleri yattı mı?

İçeriden O'nun sesi geldi:

— Muzaffer bey, gel buraya!

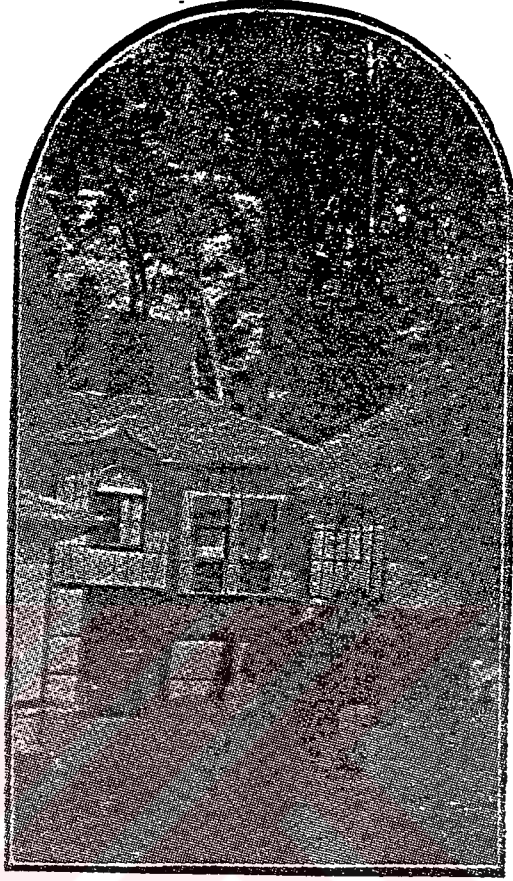
Gittim. Selâm verdim, yanında yer gösterdi. Yatağın kenarına ilâştım, oturdum.

— Düşman iyi harbediyor, sevk ve idaresi de muvaffakiyetli... dedi.

Ben de cevaben:

— Emir ve kumandanızdaki ordularımızı çekilmesi de o kadar muntazam oldu ki, bu da başlı başına bir muvaffakiyet sayılır Paşam!

Dedim ve Napolyon'un Moskova önünden ricatı esnasındaki: «Muntazam bir ricat, za-

İnkılapların yuvası

Bu mütevazı bina, büyük inkılâpçı Atatürk'ün, inkılâbın ilk yıllarını geçirdiği eski Çankaya köşküdür. Bütün Türkün kalbinde yaşayan Atatürk, hayatı boyunca huzuru sadece milleti için mücadelede bulmuştu. Türk milletinin müşahhas timsali olan Atatürk, burada oturmakla, Türkün karakteristik tevazuuna da bir misal olmamış mı idi?

fer kadar mühimdir» sözünü hatırlatmak istedim. Bunun üzerine, gayet enerjik ve azimkâr bir tavırla, sesini yükseltti:

— Bu düşman kuvvetlerini behemehal mağlûp ve imha edeceğiz.

Çok geçmeden, bu dediğini mükemmelen yaptığını görmedik mi?

Osmanlı Medeniyeti Neden Durakladı?

Prof. Mümtaz Turhan

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışında birçok sebeplerin rol oynadığı, bunlardan bir kısmının iç bünyeden, diğer bir kısmının dış tesirlerden geldiği muhakkaktır. Bu âmilleri henüz ayrı ayrı bilemediğimiz için iç yapıya ait olanların mı daha mühim, harici tesirlerin mi daha kuvvetli olduğunu tâyin edemiyoruz. Meselâ Osmanlı İmparatorluğu en kuvvetli olduğu bir devirde mi harici kuvvetlerin tazyikine dayanamadan çökmeğe başladı; yoksa zaten iç yapının tesiriyle yıkılmağa yüz tuttuğu bir sırada mı harici faktörler faaliyete geçmişlerdir? İşte bunu henüz lâ-yikiyle bilemiyoruz. Fakat oldukça emniyetle söylenebilecek bir şey varsa o da bu İmparatorluğun yıkılmasına sebep olan âmillerin aynı zamanda Osmanlı medeniyetinin inkişafı üzerine de tesir etmiş olmalarıdır. O halde Osmanlı medeniyeti neden durakladı?

Bu suale meşhur İngiliz tarihçisi Toynbee "Tarih hakkında bir tetkik" adlı büyük eserinin duraklamış medeniyetler faslında şu şekilde bir cevap vermektedir : Osmanlı Türkleri tabiat ve iklimin tazyikiyle siteyi terkedip harikulâde bir cüretle başka medeniyetlere mensup milletleri idareleri altına aldıkları zaman çok bü-

yük, başarılmaması güç ve o nisbette tehlikeli bir işe girişmiş oluyorlardı. Onların bu hareketleri, tıpkı aşılması imkânsız, sarp bir kayalığa tırmanmak isteyen, cüretkâr, cesur, kudretli, kabiliyetli, fakat bu işin ehli olmıyan bir dağ sporcusunun teşebbüsüne benzer. Başkalarının daha başlangıçta vaz geçeceği veya düşüp mahvolacağı bu tırmanma teşebbüsünde Türkler büyük bir cesaret ve maharetle kayanın muayyen bir yerine çıkmış, böylece akıllara durgunluk verecek bir muvaffakiyet göstermişlerdir. Fakat onu tamamiyle aşamadıklarından orada durmak mecburiyetinde kalmışlar, bulundukları bu yerden düşmemek için de geri kalan enerjileri gibi bütün zamanlarını ve hayatlarını buna sarfetmişlerdir. Eğer onların yerinde daha az cesur, fakat daha ihtiyatlı ve usta bir dağ tırmanıcısı olsaydı, bulunduğu o tehlikeli yerden inmenin veya kayayı tamamiyle aşmanın yolunu bulurdu. Fakat Türkler bunu başaramamışlardır. Mamafih, diğer göçebe kavimler, bu hususta Türkler kadar bile muvaffak olamamışlardır. Zaten göçebe bir kavmin toprağa yerleşmiş başka medeniyetlere mensup milletleri idaresi altına almağa çalışması, yukarıdaki mü-

şahas misalde gösterildiği gibi (bu uğurda ne kadar büyük bir muvaffakiyet kazanırsa kazansın yine) imkânsız bir işe teşebbüsten başka bir şey değildir. Çünkü göçebe, siteden ziraat yapılabilen bir muhite geldiği zaman elindeki hayvanları ehlileştirip onları kullanacağı yerde göçebelik itiyatlarına uyarak bu hususta insanlardan faydalanmağa çalışmaktadır. Böylece hayvan çobanlığı yerine insan çobanlığı kaim olmakta ve insan gücü istismar edilmektedir. Halbuki göçebe, hayvanlarla münasebetinde onlara çobanlık ederken tam bir istismarcı olmadığı için bir tufeyli değildir. Zira her ne kadar onların sütünden, etinden veya gücünden faydalanıyorsa da buna mukabil onlara bakmakta, yem bulmakta ve onları korumaktadır.

Hakikatte büyük tarihçi İbni Haldun da hiçbir göçebe kavmin bu akibetten kurtulamıyacağını görmüş ve bunların kurdukları imparatorlukların ancak üç nesil yani 120 sene sürebileceğini iddia etmiştir. Toynbee, bu büyük Mağribi tarihçiyi tekit maksadiyle şu misalleri vermektedir: İslâvlar üzerindeki Avar hâkimiyeti 50 sene bile sürmemiş, Garbi Hun İmparatorluğu tek bir ferdin, Attilâ'nın ömrü kadar devam etmiş, İran ve Irak'taki Moğol İlhanların imparatorluğu ancak 80 sene sürmüş, Cenubi Çindeki büyük Han İmparatorluğu ise bu kadar dahi sürme-

miştir. Hiksosların (Çoban Kraların) Mısır'da kurdukları İmparatorluğun ömrü sadece bir asırdır. Yalnız Şimali Çindeki Moğol İmparatorluğu yerli haleflerin yardımıyla iki asra yaklaşmış, ve tam bir istisna olmak üzere Parthia'ların İran ve Irak'taki hâkimiyetleri üç buçuk asır devam edebilmiştir.

Bu ölçülere göre Osmanlı İmparatorluğunun ortodoks hristiyan âlemi üzerindeki hâkimiyeti zaman bakımından bir rekor teşkil eder. Rumeli'ye geçiş tarihi olan 1372 İmparatorluğun kuruluşunun ve 1774 tarihli Küçük Kaynarca muahedesi de yıkılışının başlangıcı olmak üzere kabul edilir. Bu arada hazırlık devresiyle çöküşün müddeti hesaba katılmazsa hâkimiyetin dört asır sürdüğü görülür. Diğer göçebe imparatorluklarla mukayese edildiği takdirde Osmanlı İmparatorluğunun devam müddeti biricik bir hâdise olarak kalır. Acaba neden?

Toynbee bunu şu iki sebebe irca ederek izahı çalışır. Evvelâ, Osmanlılar umumî büyük bir imparatorluk kurmakla ortodoks hristiyanlara muhtaç oldukları huzuru ve nizamı temin etmiş oldular. Sonra yine göçebelîğe has bir itiyat ve düşünce ile bu nizamı ve hâkimiyeti idame ettirmek için de devşirme usulü sayesinde hristiyanların yardımından faydalandılar. Hakikatte göçebe, etinden, sütünden ve sair mahsullerinden is-

tifade ettiği hayvanlarını idare etmek, korumak için nasıl köpek, at ve devenin yardımına muhtaç ise, kurduğu imparatorluğu muhafaza ve idame ettirebilmek için de köleler kullanmak mecburiyetindedir. Nitekim Parthia İmparatorluğu ve Abbasi halifeleri bu çareye baş vurmuşlardır.

Toynbee'nin çok kısa fakat aslına ve özüne sadık kalarak hülâsa ettiğimiz bu ince ve fevkalâde mahirane izahlarının ve getirdiği birçok tarihi misallerin cazibesine kapılmamak mümkün değildir. Fakat buna rağmen insan bu izahlar karşısında daima yeni suallerle karşılaşmakta ve bu bakımdan rahatsız edilen ve tatmin olunamıyan bir tarafı kalmaktadır. Evvelâ tarihi hâdiselerin mukayese ve izahında kullandığı ölçü her nevi müsamahanın hudutlarını aşan bir keyfîlik arzetmektedir. Mesele göçebe kavimlerin kurdukları imparatorlukların devam müddetleri Osmanlı İmparatorluğunun ömrüyle mukayese edilince aradaki fark o derece büyük ki ne kadar küçültülmeğe çalışılırsa çalışılsın artık bir kritisizm olmaktan çıkıyor. Zira büyük bir tarihçi olduğuna göre birçok Osmanlı müelliflerinin zannettiği gibi bu imparatorluğun 300 çadırılık bir kabîle tarafından kurulduğunu kabul edeceği düşünülemez. Anadolu'nun X-XI inci asırdanberi Türkleşmeğe başladığı ve XII - XIII üncü asırda büyük şehirleri, âbideleri, muaz-

zam teşkilâtiyle bir Selçuklu devleti ve medeniyeti teessüs ettiğine ve Osmanlıların da buna katıldığına göre onları göçebe diye saymanın ne dereceye kadar doğru olacağı düşünülebilir. Bu arada Orta Asyadaki Türk medeniyeti ve bütün Türklerin göçebe olmadıkları hakikati bir tarafa bırakılmaktadır. Böylece Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşunun başlangıcı bir iki asır öne alınabileceği gibi çöküşü de yine bir iki asır geriye atılabilir ki bu takdirde devam müddeti asgari olarak altı asır eder. Bu vaziyette acaba göçebelik faktörü artık tesirini muhafaza edebilir mi? Zira göçebelik bir içtimai yapı olduğuna göre İbni Haldun'un da iddia ettiği gibi ancak birkaç nesil sürebilir. Osmanlıların Toynbee'ye göre islâm medeniyetini en yüksek mertebesine çıkarttıkları da (1) göz önünde tutulursa artık göçebelikten kurtulmuş olduklarını da kabul etmek zarureti hâsıl olur. Bu şu demektir ki Osmanlılar İmparatorluk yıkılmadan çok evvel idareleri altındaki milletlerinkinden farklı, belki de çok üstün bir medeniyet tesis etmiş oluyorlar. Bu ise gerek Toynbee'nin, gerek İbni Haldun'un vazetmiş oldukları faraziyedeki ilk kadıyyenin hilâfına bir neticedir.

Bu noktada ilmi metod bakımından biz de şöyle bir müşahhas mi-

(1) Toynbee, A Study of History, vol. II, p. 77.

sal üzerinde düşünebiliriz. Farzedelim ki bir doğum mütehasısı vaktinden muayyen bir müddet evvel doğan çocuklar yaşamaz ve bunların ömürleri ancak üç ay sürer gibi bir faraziye ortaya atmış olsun. Uzun müşahedelerden sonra tesbit ettiği yedi vakadan beşi hakikaten faraziyesini kuvvetlendirecek şekilde tâyin edilen müddeti doldurmadan ölmüş, yalnız bir tanesi bu zamanı biraz aşmış, fakat yedincisi diğer çocuklarınkının birkaç misli bir ömür sürmüştür. Bu vaziyette bizim muhayyel araştırmamız acaba bu son vakayı da kendi faraziyesiyle izah etmeğe çalışacak mıdır? İlmi metot ve zihniyet bakımından pek zannetmiyorum. Zira bu vaka üzerinde fazla ısrar ettiği takdirde faraziyesini değiştirmek mecburiyetinde kalacağına bildiği için eğer onu kurtarmak istiyorsa tâli, yardımcı izahlara sapsmadan başka sebepler aramayı tercih edecektir. Evvelâ onun hakikatte vaktinden evvel doğmuş olup olmadığını bir daha tahkik edecek, burada bir hata bulmadığı takdirde ölüm için başka bir sebep arıyacak, meselâ her hangi bir çocuk hastalığından ileri gelip gelmediğini araştıracaktır.

Mamafih Osmanlı İmparatorluğu dolayısıyla Toynbee'ye karşı yapılacak en mühim itiraz yalnız bu değildir. Onun benimsediği İbni Haldun'un iddiasına göre göçebe imparatorluklar, bu kavimlerin idareleri altında bulunan cemaat-

lar tarafından ya temessül veya tardedilmeleri suretiyle yıkılırlar. Halbuki Osmanlı İmparatorluğu, Toynbee'nin de pek iyi bildiği gibi, idaresi altındaki cemaatler tarafından yıkılmamış, hariçten, garp medeniyeti mensuplarının yaptığı ağır tazyikler neticesinde sarsılmıştır. Bu da ancak garp medeniyetinin ilim ve teknik sahasındaki inkişafını müteakip mümkün olmuştur. Hakikatte çok ağır olan Viyana bozgunundan bir hayli zaman sonra kazanılan Pırut zaferi de gösteriyor ki garp medeniyeti olmasa Osmanlı İmparatorluğu kolay kolay yıkılmıyacak. Şu halde İbni Haldun - Toynbee faraziyesi Osmanlı İmparatorluğuna tatbik edilmek istendiği takdirde bu noktadan da müdafaa edilebilecek bir vaziyette değildir. Onun için Toynbee'nin bu husustaki izahları bize, tarihi vakaları önceden düşünülmüş, hazırlanmış bir şemaya zorla tatbik etmek gayreti şeklinde görünüyor.

Öyle ise Osmanlı medeniyetinin duraklamasını nasıl ve ne ile izah etmeli? Bunun muhtelif sebepleri arasında bilhassa şu iki âmil üzerinde durulabileceğini zannediyorum :

Bunlardan birincisi geçen yazımızda da işaret ettiğimiz gibi Osmanlı idarecilerinin kültürüyle Türk halk kültürünün arasında derin bir uçurum peyda olması, bu yüzden kültür ve medeniyete ait faaliyetlerde geniş bir kitleye da-

yanılamamasıdır. İmparatorluğun ömrü boyunca bu kültür farkı azalacak yerde gittikçe büyümüş, idarecilerle halk birbirine yabancı kalarak yaşamış, böylece içtimai faaliyetlerde, yaratıcı fikir ve sanat hamlelerinde bu iki zümre birbirinden lâyıkiyle faydalanamamış, devlet de medeniyet sahasında hakiki mesnedinin yardımından mahrum kalmıştır.

İkinci sebebi de yine bununla ilgili olmak üzere Osmanlı Türklerinin islâm camiası içinde bu medeniyeti idame ve inkişaf ettirme hususunda yalnız kalmış olmalarında aramak icap ediyor. Hakikatte Toynbee'nin de iddia ettiği gibi hiç bir medeniyet tek bir millet tarafından ne meydana getirilmiş ne de yalnız başına inkişaf ettirilebilmiştir. Bunun da sebebi, her halde medeniyetin inkişaf edebilmek için daimi ve devamlı bir ihtimama, beslenmeye ve daima kendisine bir şeylerin katılmasına yani statik bir vaziyette kalmamasına ihtiyaç olduğundan medeniyet topluluğu içinde bulunan milletlerden birinin buhranlı devrinde diğerlerinin bu vazifeyi üzerlerine alabilmesidir. Hakikatte yine Toynbee'nin fikrine göre Arapların bu hassayı kaybedip sahneden çekilmelerini müteakip Türklerle İranlıların mezhep ihtilâfı dolayısıyla aralarının açılması her iki cemiyyetin kültür inkişafı bakımından bir felâket olmuştur (1). Böylece İranlıların kendi kabukları içine

çekilmesi neticesinde zaten pek kuvvetli olmıyan islâm kültür birliği çözülmüş, bu medeniyeti inkişaf ve idame ettirme vazifesi yalnız Türklere kalmıştır. Binaenaleyh Türkler, gaileli, buhranlı devirlerinde (bu, uzun tarihleri boyunca hemen hiç eksik olmamıştır) kendilerine medeniyet sahasında yardım edecek bir ortaktan mahrum kalmışlardır.

Bunun haiz olduğu ehemmiyeti lâyıkiyle kavrayabilmek, medeniyetlerin inkişafındaki rolünü hakıkiyle takdir edebilmek için garp medeniyetini meydana getiren milletler topluluğunun münferit faaliyetlerini ve her birine düşen hisseyi tâyin maksadiyle bu medeniyetin tarihine kısa bir kuşbakışı kâfidir.

Gerçi meşhur antropoloji âlimi Kroeber bütün milletlerin kültür mahsullerini tetkik eden muazzam eserinde (2) garp medeniyetinin meydana gelmesinde birinci derecede âmil olan milletlerin iştirak nisbetlerini ve bunların zamanlarını büyük bir vuzuh ve katiyetle tesbit etmiş bulunuyor. Ona göre hiçbir milletin kültür faaliyetleri, yaratma hamleleri devamlı olmamış, vakit vakit sekteye uğramış ve bunlar muayyen zamanlarda birer huzme halinde toplanmıştır.

(1) Toynbee, A Study of History, vol. I, Annex I to I. c (1) (b) p. 399.

(2) A. L. Kroeber, Configuration of Culture Growth. University of California press, 1944.

Her milletin hayatında fikir mahsullerinin kesafeti itibariyle beliren bu temerküz noktalarının tarihi tesbit edilince birbirinden farklı zamanlara rastladığı görülür : Meselâ XV inci asra kadar İtalya, İsviçre, Fransa, Hollanda, İngiltere, Almanya, İskandinavya veya Rusya hep aynı seviyede bulunurlarken bu asrın yarısından biraz evvel ilk defa Almanyada başlayıp ancak 30 - 40 sene kadar devam eden bir fikir hayatı bitmek üzere iken bu asrın sonlarına doğru İtalyada kısa süren bir kımıldama görülüyor ve küçük bir fâsıladan sonra tekrar başlayıp XVII nci asrın nihayetine yakın bir zamana kadar devam edip duruyor. XVIII inci asrın ilk yarısında tekrar başlayarak XIX uncu asrın yarısına yetişmeden evvel bitiyor.

İsviçrede ise bu kültür faaliyeti XVI ncı asrın ilk yarısı ile XVII nci asrın sonlarına ve bir de XVIII inci asrın ortasından evvel başlayıp XIX uncu asrın ortalarında biten bir devreye inhisar etmektedir.

Aynı suretle Fransada ilim ve fikir hareketleri evvelâ XVI ncı asrın üçüncü çeyreğinde başlayıp sonunda bitmiş, yine yarım asır sürmek üzere XVII nci asrın ilk çeyreğinde başlamış fakat araya uzun bir fâsıla girmiş; sonra XVIII inci asrın yarısında tekrar canlanıp 1860 a kadar devam etmiştir.

İngilterede ise, İskoçya ile birlikte olmak üzere, ilkin XVII nci asırda başlamış, kısa fâsılalarla bir asır devam ettikten sonra durmuş; XVIII inci asrın ortasında yeniden canlanarak 1875 e kadar fâsılasız, ondan sonra da zamanımıza kadar kısa fâsılalarla devam etmiştir.

Almanyaya gelince, XVI ncı asrın ortalarına doğru şiddetli bir şekilde başlamış ise de fazla devam edememiştir. Ancak XIX uncu asrın başlarında hakiki bir surette canlanıp 1875 e kadar fâsılasız ve zamanımıza kadar çok kısa fâsılalarla devam etmiştir.

Belçika, Hollanda, Danimarka ve İskandinavya ise çok uzun fâsıla ve kısa faaliyet devreleri diğer milletlerin bıraktıkları boşlukları doldurmuştur.

Muhtelif milletlerin medeniyet sahasında faaliyetlerini gösteren bu tarihlerin meydana getirdiği grafiğe bakınca şu çok dikkate değer netice elde edilmiş oluyor :

Birbirinden yardım görmüş olmalarına rağmen her milletin kültür faaliyetleri (ilim, fikir ve sanat) uzun fâsılalarla eksildiği halde Avrupa medeniyeti hiçbir inkıta uğramadan devam etmiş gitmiştir. Binaenaleyh bir medeniyetin devamlı bir şekilde inkişaf edebilmesi için nasıl milletlerarası müşterek bir faaliyete ihtiyaç olduğuna bundan daha kuvvetli bir delil gösterilemez.

Ermenilerin Diğer Devletlerle İlişkileri

İrgut IŞIKSAL

Yayınlarımız ve yabancı basın genellikle Ermeni-Türk düşmanlığının Çarlık Rusyası tarafından kışırıldığı konusunda birleşirler. Bu nuda Osmanlı İmparatorluğunun parçalanmasıyla Çarlık Rusyası kadar İngilterenin sonra Fransa'nın, Almanyanın, tta daha az olmak üzere Şark Meselesi runuyla çok az ilgilenen veya hiç ilgimeyen devletlerin bile, konuya karıştıı gösteren belgeler vardır. İster paratorluğun dağılmasında çıkarları un veya olmasın hepsi de din teması erinde durmuşlar, bazıları sırf siyasi açılarla bazıları da Allah Rızası ve aba girmek düşüncesiyle (tabii ki istiyan olduklarından) Ermenileri deslemişlerdir.

Çarlık Rusyası Ermenileri sadece ı çıkarları için kullandı. Başlangıçta meniler durumu anlıyamadıklarından, rklerin can düşmanı Çarlık Rusyasına rt elle sarıldılar. Olaylar geliştikçe i dostlarının niyetleri anlaşıldı. Çarlık jimi onları kışkırtmak için istedikleri ar silâh veriyor, onları eğitmek için c sayıda savaşçı gönderiyor, fakat iş lgaristan, Sırbistan, Romanya gibi rlin Andlaşmasıyla kurulan, Balkan vietlerine benzeyen "Bağımsız bir menistan"a gelince duruyordu.

Ermenilerin Osmanlı İmparatorluğundan Ayrılmak İstemelerinin Sebepleri

Eni Keşifler sonunda elde ettikleri topraklara sömürgeler kurup yağma eden Batılı Devletler, gelişmiş ginleşmiş, Osmanlı Devleti de bu elerin yanında fakir kalmış ilerlemesi muş, işleri bozulmuşdu. Koca İmparorluk mecburen içine dönük kalmışdı. durumda Osmanlılarla Batılıların arada yaşamalarına imkân yoktu. ıgınlerin fakirleri yutması doğa unu idi. Zamanın aydınları durumun

gittikçe kötüleştiğini görüp onlar da tek yol olarak Batılılaşmağa çalışdılar. Bu hareketler hepimizin bildiği gibi 1838'de en güçlü noktasına gelerek 1871 yılına kadar devam etti, ama Batılıların kendilerinden kuvvetsiz Osmanlıyı parçalama isteği hiç bir zaman bitmedi. Batılıların başında Rusyayla İngiltere, Fransa ve diğerleri vardı. Esas paylaşma ilk üçü arasında olacaktı. Bölüşmenin bıçağı Ermeni Sorunuydu. Kim bıçağı daha iyi kullanırsa enbüyük ve en güzel parçayı o alacaktı.

Ermenilerle Ruslar Arasında İlişkilerin Gelişmesi

II. Mahmut yeni bir sisteme geçebil-
mek için evvelâ "Yeniçerileri yoketme işine girişdi ve bu kuruluşu kaldırdı. Yeni ordunun hemfîen kurulması imkânsız olduğundan İmparatorluk bu devirde askeri açıdan çok zayıf kaldı. Çarlık Rusyası bu durumdan yararlanarak 1828'de derhal saldırıya geçti. Batıda Balkanlardan, Doğuda da Kafkasya üzerinden Anadolu'ya saldırdı. Rus Ordusunda Ermeniler de vardı. Bunların dilleri ve dinleri Anadolu Ermenileriyle aynıydı. Hatta Rus Ortadokslarının bile. Ermenilerin Gregorien dini ile Ruslarınki biribirlerine İslâmlıktan daha yakındılar. Bu din ve dil yakınlığı sayesinde Çarlık Rusyasının Ordularındaki Ermeniler, Osmanlı Ermenileriyle kolayca anlaşıldılar, hatta onlara yardım bile ederek Çarlık Rusyası Ordularının Osmanlı topraklarında ilerlemelerine yardımcı oldular (1.) Ermeniler şimdiye kadar içinde yaşadıkları Osmanlı toplumunu artık beğenmiyorlardı. Çoğu zengin ve paralı meslek sahibi olduklarından çocuklarını Venedik ve Marsilya gibi Avrupanın sayılı şehirlerinde okutuyorlardı. Vatana döndüklerinde de Avrupadaki lüks ve kolay hayatı, oralara göre fakir kalmış, Doğu Anadolu'da arıyorlar rahat ve lüks yaşamın avantajlarından

bahsediyorlardı. O devirdeki kültürel başlıklar ve mali durgunluk nedeniyle Avrupanın sayılı kentlerindeki hayatı Van, Bitlis, Muş, belki de İstanbul'da bulmak imkânsızdı. Bu Ermeni Aydınlarının memnuniyetsizliği ve bir de bunlara eklenen Çarlık Rusyası Ajanlarının daimi propogandaları ortalığı durmadan karıştırıyordu.

1877-1878 Savaşı sırasında Çarlık Kuvvetleri Ermenilerin bulundukları Kars ve çevresini onların yardımıyla kolaylıkla ele geçirdiler. Bu olaylardan sonra Ruslarla Ermeniler arasındaki ilişkiler eskisine oranla iyice gelişti. Zaten Savaş başlar başlamaz Osmanlı Uyruklu birçok Ermeninin Çar Orduları tarafına geçtikleri ve onlara casusluk yaptıkları biliniyordu. Onların bu durumu ise Osmanlı uyruklu olmaları sebebiyle, Padişahın ve Türk halkının gözünde doğrudan doğruya hainlikti. Düşmanlık uzun süre tek taraflı olamayacağından, Ermenilerin bu tutumları karşısında hem Müslüman halkta hem de Hükümet yöneticilerinde Ermenilere karşı güven-sizlik ve nefret hislerinin kök salmaya başlayacağı gerçektir(2).

1878'de Osmanlıların Çarlık Rusyasına yenilmeleri Ermenileri sevindirdi ve yüreklendirdi. Doğu Anadolu Ermenilerinin durumları Türklere göre, hatta Çarlık Rusyası halkına göre bile çok iyiydi. Berlin Anlaşması süresince Ermenilerin vefasızlıklarını burada tekrarlamak çok uzun olup söz konusu olayla ayrı ve ibret verici bir konudur(3).

1878'de Berlin Kongresi, Çarlık Rusyasının "özgür Ermenistan" projesini kabul etmeyip "Ermenistanın Durumunu düzelten ıslahatlar yapılacaktır" şeklinde Avrupa devletlerinin düzeltme yapmaları bu Osmanlı Uyruklu sözde "millet-i sadıka"nın İmparatorluğu parçalamak için başka yollar denemesini gerektirdi, başka yollar ne olabilirdi? Daha iyi teşkilatlanmak olabilirdi. Osmanlı uyruklu Anadolu Ermenileri bu

Erzurumdaki Çarlık Rusyası Kon-
sluğuyla işbirliği yaparak "Vatani
lafaa" cemiyetini kurdular. Bu
miyet" aracılığıyla Çarlık Rusyasın-
silâhlar ve propaganda broşürleri
ttılar. Zamanla Cemiyetin pek
ik işler yapamayacağı anlaşıldı.
eniler İmparatorluk halkının yalnız
le altısını oluşturdukları gibi hiçbir
retinde çoğunlukta bulunmuyorlardı.
Bu azınlıkla nasıl bir devlet kurulabi-
? Ancak etkin propaganda ve buna eş
ak yürütülen zorbalıklarla.

neni Ayaklanmalar

■ rmeniler bu iki silâhdan fazlasıyla
■ yararlandılar. Zaten 1878'denberi
■ "Türklerin kendileri gibi inancını tam,
lûmanlar arasında kalmış bir Hristi-
topluluğuna çeşitli eziyetler ettikle-
şöylarını mahvetmeğe çalıştıkları-
"bu mahvolmağa mahkum iyi
riyanlara, medeni Hristiyanların,
ım etmeleri gerektiği" temasını iyice
orlardı. 1915'de Türkler tarafından
lan soykırım iddialarının aynısını,
1878'den beri işliyorlardı. Yani bu
ırım iddialarını çok eskidenberi kul-
yorlardı.

sonuçta bu amaçları için daha iyi
oganda yapmaya ve daha iyi teşki-
nmağa karar verdiler. 1887'de Hin-
üç yıl sonra da Taşnak Komitelerini
lular. Komitelerle beraber çalışma-
hız verdiler. Ama onlar Çarlık Rus-
ada da Osmanlı İmparatorluğundaki
serbest hareket etmek isteyince, Çar
ümeti, Tiflis'te yayınlanan Ermenice
şak" gazetesiyle bazı Ermeni okulla-
ı kapattı. Çarlık Rusyasında birşey
lamazdı. Çarlık Rusyası hiç Osmanlı
aratorluğuna benzemiyordu. Yapı-
nı ufak ayaklanmalar şiddetle bastırı-
, misliyle cezalandırılıyordu. Bunu
acı tecrübelerle gördüler. Eniyisi
Osmanlı İmparatorluğuna karşı
lanmalara devam etmekte, onlar da
yaptılar. Yukarıda adları geçen Hin-
ve Taşnak Komiteleri birçok ayak-
naları organize ettiler ki, bunların en
nilerinden biri 1893 Merzifon olayı-
dır.(5)

İliliz Ermeni İlişkileri

■ ukanıda anlatmağa çalıştığımız
Çarlık Rejiminin tutumuyla, bu
devirde Ermenilerin Çarlık Rusya-
karşı güvenleri azaldı. İngiltereyle
erini artırdılar. İngilizler o sıralarda
ıdaki teb'asına çok fena muamele
or, Hindistandaysa kendine karşı
nileri acımasız yok ediyordu. Ama iş

Doğu Anadoludaki Ermenilere gelince
İngiltere insanlığın ve hürriyetin temsil-
cisi kesiliyordu. Diğer İngiliz sömürgele-
rinde de durumlar çok feci olduğu halde
İngilterenin bu insani(?) tutumunun
amacı, Ermenilerle anlaşıp Basra körfe-
zine doğru yapılması muhtemel bir Çar-
lık Rusyası akınına önleyerek Hindistan-
ın güvenliğini sağlamaktı. Ama İngiliz-
lerle anlaşma tam temin edilmeden
Ermeniler acele davrandılar. 1893 İsya-
nıyla beraber Sason da da aynı yıl içinde
ayaklandılar, İngiltere, Amerika,
Fransa'da bu olaylardan çok usta bir
şekilde faydalandılar. ayaklanmalar her-
tarafa korkunç bir hızla yayıldı. Üstelik
bu hareketler yalnız propaganda için
yapılmamıştı. Türk ve Ermeni halkı kıya-
sıya birbirlerine girmişlerdi. Durum
başta İngiltere olmak üzere dünyaya,
Türklerin gericilikleri sebebiyle, hiç
günahları olmadıkları halde bu masum
Hristiyanları doğradıkları propagandası
yapıldı. Avrupa Devletlerinden hatta
Rusyadan gönderilen sefaret mensubları
Türklerin gaddarlığına dair esaslı(?)
raporlar verdiler. Bu raporların arkasın-
daki esas gaye ise Doğu Anadoluda
ermenilere zulüm yapılıyor. Türkler
burayı idare edemiyorlar deyip Osmanlı
İmparatorluğunun elinden bu stratejik
toprakları almaktı. Bu maksatla İngilte-
renin Başkentinde ve diğer şehirlerinde
de büyük mitingler yapıldı, ölen kahr-
man hristiyanlar için dualar okundu, iki
taraf tan hangisinin daha çok kayıp ver-
diği münakaşa konusu olabilirdi, artık
Komiteler iyi işliyordu. Hatta 1894'de
Osmanlı tarafından kabul edilen Patrik
Aşıkyan'a karşı komiteler tarafından bir
saldırı düzenlendi. Patrik bunun üzerine
görevinden ayrılmak mecburiyetinde
kaldı. Yerine ilerideki Ermeni Ayaklan-
malarında çok önemli roller oynayacak
olan İzmirliyan geçti. Rusya her zaman
olduğu gibi bu "Türk Mezalimi"ne bir
protesto notası gönderdiyse de gene
ülkesi içindeki Ermenileri ezmekten ken-
dini alamadı, birçok Ermeni aydınını
tutuklayarak Sibiryaya sürdü. Ermenile-
rin Hayır Cemiyetlerini kapattı, basınla-
rına sansür koydu. 1897'de 351 tane olan
okullarından 320'si kapatılarak sadece
31 tanesine dokunulmadı. Kapatılan
Okullardaki binlerce çocuk sokaklarda
kaldı, diğerleri Rus mekteplerine giderek
Ruslaştırıldılar. 1893'de Kilise Malları
yağmalanarak, karşı koyan dinadamları
koğuldu, Ermeniler birçok dini neden-
lerle ayaklandıklarından Çar koğulan
Din adamlarının maaşlarını ödemekte
devam edince papazlar da gereken tep-
kiyi göstermediler.

Ermeniler üzerinde Çarlık Rusyası-
nın baskısı o kadar arttı ki artık

buralarda duramayıp çoğu kapağı
Osmanlı İmparatorluğuna atmağa can
atıyordu. Türkiyeye geçtikten sonra da
başda Amerika Birleşik Devletleri olmak
üzere dağılıyorlardı. Türklerin candüş-
manı Taşnak Komitesi bile Alexandrapol
da gösteriler düzenlemeğe mecbur oldu.
Neticede birçok yerlerde çarpışmalar
oldu. Bu çarpışmalar Çarlık Rusyasında
şiddetle bastırılırken Anadoluya silâh ve
kışkırtıcı ajan yollamak işi de hiç dur-
madı(6).

Ermeniler Çarlık Rusyasının ayak-
lanmak için hiç de uygun bir yer olmadı-
ğını çok iyi anladılar. Ayaklanmalar için
en uygun yerin Osmanlı İmparatorluğ-
unun olduğuna karar vermeleri üzerine
İmparatorluğun Trablus ve Balkan
Savaşlarıyla meşgul olduğu 1910-1912
yıllarında tekrar şiddetli bir terörizm, ve
buna paralel olarak da dünyada yeni ve
çok etkili bir propaganda başlattılar(7)

Amerika Birleşik Devletleriyle Ermenilerin İlişkileri

Amerika-Ermeni ilişkilerinde ilk
teşebbüsler, Amerikalı Misyonerler tara-
fından sağlandı.

1810'da Amerikalı Misyonerler Anado-
luya ayak bastılar. Gayeleri Osmanlı
İmparatorluğundaki, Yahudi, Nasturi,
hatta Müslüman Türk halkına, en hakiki
din olan Protestanlığı yaymaktı. Ama
sayılarının çok az olması ve gittikleri yer-
lerdeki halkın da Dini inançlarının onlar
kadar sağlam olması bunları amaçlarına
ulaştıramadı. Ama dinen Ermenilerin
kendilerine daha yakın olduklarını anla-
dılar. Ermenilerin Gregoriyen Dini Ame-
rikalıların Protestanlığını çok andırıyo-
du. Hatta Hristiyanlık buralara
Avrupanın birçok yerlerinden önce gel-
miş, bir bakıma da saflığını korumuştur.
1820'lerden sonra Misyoner Gurubları-
nın sayısı arttı. Hem bunlar ilk Misyoner-
lere göre daha da bilinçliydi, Osmanlı
İmparatorluğuna gelmeden evvel sene-
lerce bu memleketin adetlerini, Anado-
luda ve Suriyede o zamanlar konuşulan
çeşitli lisanları öğreniyorlardı. Bu koşu-
ları iyice öğrendikleri halde Ortadoğu-
daki iklim ve çevre koşullarına birtürlü
intibak edemiyorlardı. Kışlar Onlara çok
sert geliyor, kolera ve diğer bulaşıcı has-
talıklara tutuluyorlar, ölüyorlar. Öldük-
lerinde kiliseleri tarafından şehit
mertebesine yükseltiliyorlar, memleket-
lerinde ait oldukları Protestan bazan da
Prespiteryen kiliselerinin duvarlarına
bunlar için medhiyeler yazılıyordu. Ana-
doluda sayılarına oranla büyük kayıp
vermelerinin bir sebebi de Amerikada

kendilerine öğretilmiş çevre koşullarına alışmadan, doğruca Doğu Anadolu yollarını tutmalarıydı. Bu koşullar sadece kışların Doğu Anadolu'da çok sert geçmesi değildi. Meselâ halkın ısınmak ve ekmek veya yemek yapmak için, tezek kullanmaları adetlerini bildikleri halde bir türlü buna alışamıyorlar, fevkalade yadırgıyorlardı(8).

Bütün bu olumsuz şartlara rağmen 1828'lerde Amerikalı Misyonerlerin Anadolu'daki teşkilatları geliştirdi. Misyonerler genellikle İzmir daha sonraları İstanbul yoluyla Doğu Anadolu'ya gidiyorlardı. Yukarıda sözünü ettiğimiz yılda bu şehirlerde Yunan İstiklâl savaşı nedeniyle durumlar çok karıştı. İmparatorluk Savaştan başka şeylerle uğraşamıyordu. Artık Misyonerler Batı Anadolu'da çalışma sahaları buldular. Nüfusu kalabalık şehirlere yerleştirdiler. Ermeni yoksul çocukları için, parasız okullar, gece dershaneleri, ibadethaneler açtılar. Azınlıklar için, mahalli dilde yazılıp basılmış İnciller getirttiler. Bunların çoğu Ermenice olup, başlangıçta çocuklar bunları kullanılmış kâğıt fiyatına kasaba, bakkala v.s. ye sattılar. Bu durum ümitsiz gibi görünüyorsa da artık tohum atılmış. Amerikan etkisi, azınlıklar bilhassa Ermeniler arasında filizlenmeğe başlamıştı(9).

Ondokuzuncu Yüzyıl ortalarında ve daha sonra Amerikalılar Türkiye'de çok okullar açtılar. Bunlar arasında İstanbul'da Robert Kolej, Amerikan Kız Koleji, İzmir'de Uluslararası Kolej, Tarsusta Sent Pol Koleji, Sivas, Erzurum, Bitlis, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Adana, Mersin ve Vanda da çoğu okul olmak üzere Misyonerlerin Propaganda merkezleri vardı(10).

Türkiye'de açılan bu okullar bilhassa kolejler, dini propagandalarının yanında devirlerinin gerektirdiği modern bilgileri de veriyorlardı, bunların başında sosyal bilgiler ve lisan dersleri vardı. Bu okullara, genellikle Müslüman olmayan azınlıkların çocukları gidiyorlardı. Kolejler ve okulların öğretmenleri genellikle Amerikan uyruklu olup bu müesseseler Türkiye'deki Ermenilerin karargâhları

dikleri biçimde propagandalarını yapmışlardır. Bundan başka 1892-1893 Merzifon olaylarında Merzifondaki mekteb ve Misyoner Karargahı Türklere karşı bir üs olarak kullanılmış, İsyanın elebaşılarının Ermeni asıllı Amerikan vatandaşları olduğu anlaşılmıştır(11) Bu Mektebler Amerikalılarla Ermenileri o kadar yakınlaştırdı ki, İsyan halindeki Anadolu'daki durumu tedkik etmek için İngiliz Konsolosu Williams'ın yanında bulunan Amerikan Misyoneri Regnault asiler arasında Amerikan vatandaşlarının da bulunduğunu hayretle gördü. (12)

Birinci Dünya Savaşında Ermeniler kendilerinden beklenen bütün fennilikleri yaptılar. Bilhassa Ruslara karşı savaştan Osmanlı Ordularını geriden vurup çökertme ikmal yollarını kesme teşebbüsleri, terhis olan veya cepheye gitmek üzere yola çıkan, henüz silâh verilmemiş, savunmasız birliklerimize saldırmaları ve Ordumuzun başına belâ olmaları sonucunda kendilerinin Osmanlı ülkesi içerisinde, harp sahalarından uzak başkayerlere gönderilmelerine ve iskân edilmelerine neden oldu. Bazıları ise Türkiye'den ayrıldı. Bugün Türkiye'den giden bu Yaşlı Ermeniler Türkiye'de yaşadıkları günleri hasretle anmaktadırlar, asıl işin tuhafı konuştuğumuz bu insanlar bize çok dostca davranmakta, Anadolu'da geçirdikleri mutlu günleri anarken heyecandan ve hasretten ağlamaktadırlar. Peki vaziyet madem böyle, Türklere karşı besledikleri bu amansız kin neden? Konuştuklarımızın çoğu zaten anlattıklarına göre bu işe istemeden tehdit altında buluşmuşlar, bazıları Ermeni Ayaklanmaları hakkında hiç birşey bilmiyor, çoğu da bu günkü şiddet hareketlerini tasvib etmiyordu.

Birinci Dünya Savaşı sonu

Ermeniler, Birinci Cihan harbi bitiminde de Amerikan himayesi altında bağımsız bir Ermenistan kurmak, bu mümkün olmazsa, gene Amerikan Mandasında birçok Devlet şekilleri teklif ettiler(13).

Konuyu daha iyi anlamak için birkaç belgeyle açıklamaya çalışalım:

Ermenilerin Amerikadan İngiltere yaptıkları propaganda faaliyetlerini İngiltere Kamuoyunu elde etmek için Amerikaya göç eden bu azınlığın Britanya yalılarının sempatisini kazanmak amacıyla yaptıkları propagandanın sadece bir örnek verelim ve şunu da hatırlatalım. 1891-1896'da büyük bir Ermeni ayaklanması olmuştu. Bütün büyük Avrupa Devletleri, başta İngiltere olmak üzere bu ayaklanmayla ilgilendi ve Ermeni Azınlığını tuttu. Aşağıda vereceğim belge de ileride yapılacak Ermeni hareketlerinde İngilizleri gene kendi tarafında tutabilmek için bir hazırlık çalışmasıdır. Burada adı geçen Ali Ferruh Bey Türkiye'nin Washington Konsolosudur, Tahsin Bey Yıldız Sarayında İkinci Abdülhamid'in Başkâtibidir, Madam Gladiston eski İngiliz Başvekilleri Mr. Gladiston'un eşi olup 1809-1898 yılları arasında yaşamış, dört def'a Başvek olmuştur, iktidarda olduğu vakitlerde bulunduğu kabinelerde Osmanlılardan ziyade Ermenileri desteklemiştir. Ölümü Amerikadaki ve İngiltere'deki Ermeni Kiliselerinde ayinlerle anılarak sözkonusu azınlık ona vefa borcunu ödemiş, hem de fırsatı iyi değerlendirerek kendileri için gerekli propagandayı yapmıştır.

BELGE 1

Ali Ferruh Beyden Tahsin Beye
Telgraf No. 79/73

28/V/1896

Mabeyni Humayun Cenab-ı Mülûkânı Başkâtibetine New York Ermeni Komitesi Madam Gladiston'a bir telgraf gönderdiği gibi O'nun Ruhunun istirahatı için New York Ermeni Kilisesinde yakında yapılacak Ruhani Ayinde Komite Azasından Rahib Hayığın tarafından Hutbeler okunacağı ve Ermeniler Memalik-i Şahaneden (Osmanlı İmparatorluğu) İngiliz ve Fransız Postalarıyla New Yorka gelen mektupların zarflarında 22.nci sokakla Washington Sokakları (Sokağı olacak) yazılı. (yazıyla) New Yorka gönderildiğini hafife memurunun şimdi aldığım mektubunda mündariç (içinde) olmağa bu iki sokağı

Ms. V.

Cilt: II

ATATORK

ALL: GENERAL

Sayısı:
100 kuruş
Yıllık abonesi:
540 kuruş

XIII

192

MILLÎ EĞİTİM BASİMEVİ — İSTANBUL 1973

Sgvi: 74

ATATURK

Bir silvari birliğin safta duresu

ANKARA
Gökür. Basımevi
1978

BELGELER

TÜRK TARİH BELGELERİ DERGİSİ

CLT: IX

1979

SAYI: 13

INDEXER

BARKAN, ORD. PROF. ÖMER LÜTFÜ : *İstanbul Saraylarına ait Muhasebe Defterleri*

1 - 380

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ, ANKARA-1979

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU

BELLETEN

DÖRT AYDA BİR ÇIKAR

Cilt: LIV

Sa. 210

Ağustos 1990

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ-ANKARA
1990

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

TÜRK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI

Dr. Emel ESİN'e

ARMAĞAN

Yıl XXIV/1

ANKARA

1986

Sayı: 1

Yıl: 1984

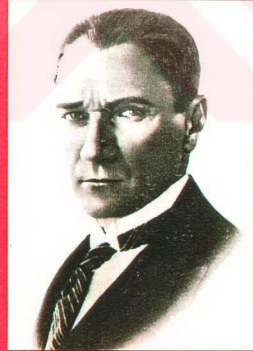
MARMARA ÜNİVERSİTESİ FEN - EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRK LÜK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

İstanbul - 1985

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ

ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ DERGİSİ

Cilt: V

Temmuz 1989

Sayı: 15

TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI

74

Ekim'91

ASKERİ TARİH BELGELERİ Dergisi

Ocak 1992

Yıl 41

Sayı 93

Gnkur. Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Bşk.

TARİH YAZMAK, TARİH YAPMAK KADAR MÜHİMDİR.
YAZAN, YAPANA SADIK KALMAZSA, DEĞİŞMEYEN
HAKİKAT İNSANLIĞI ŞAŞIRTACAK BİR MAHİYET ALIR.

ATATÜRK

tarikh çevresi

İki aylık Tarih ve Kültür Dergisi

- Halil İnalcık'la Söyleşi
- Fatma Mansur Coşar
- Seçil Akgün
- Kurtuluş Dünce

SAYI - 9 MART-NİSAN 1994

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI

1. Sayı

Sivas, 1995

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ : 365
DERGİSİ

CİLT: XXXV

SAYI: 1

FAKÜLTE DERGİSİ

ANKARA - 1991

HACETTEPE
ÜNİVERSİTESİ

ATATÜRK İLKELERİ
VE İNKILÂP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

CİLT: I SAYI: I EKİM - 1987

OTAM

İNDEKİLER

Makaleler, İncelemeler:

AKGÜL, Suat: Cumhuriyet Dönemine Kadar Dersim Sorunu	1
ARIKAN, Zeki: Montagne ve Türkler	23
ATILAR, Münir: İhsa Yolu Özgürlüğü ve Mavera	43
BALCIOĞLU, Mustafa: Birinci Dünya Savaşı Sırasında Karadeniz'de Rum Faaliyetleri ve Sivil Tesh	91
BOZKURT, Cünelhalil İ. Meşrutiyet Osmanlı Meclis Zabırlarında Bulgar Azınlıklarının Kilise ve Okul Sorunları	99
CETİN, Osman: Osmanlılarda İlk Tıp Fakültesi Bursa Darü'l-ıfıfası ve Tıbbi Faaliyetler	121
ERDEN, İlhan: Akköyün Kaynaklarına Göre Orlukbeli (Bağken) Savaşı	151
İLHAN, Mehdi: XVI. Yüzyılda Şehzade Savaş	161
KAHYA, Esat: Ömer Süleyman, Osmanlı İmparatorluğu'nda İatro-kimya Akademik Bir Temsilcisi	171
KANKAL, Ahmet: Osmanlı Ceza Hukuku ile İlgili İlgili Bir Belge	197
KAKAŞU, Cemal: Tanzimat Dönemi Osmanlı Diplomasisine Genel Bir Bakış	205
KURT, Yılmaz: Sivas Sancağında Kiş Adları (XVI. Yüzyıl)	223
KURTCEPPE, İsmail: Birinci Dünya Savaşı'nda Bir Süryani Ayaklanması	291
OZGÜLDÜR, Yavuz: Yüzbey Hattımlı von Moilke den Majör Liman von Sanders'e Osmanlı Ordusunda Alınan Askeri Heyetleri	297
SARIKOYUNCU, Ali: Emperyalizm ve Zonguldak Kömür Harvazı	309
SOLA, Emilio: Morticos, Renegados y Agentes Secretos Españoles en la Epoca de Cervantes	331
TAŞ, Kenan Ziya: Bolu Sancağında Candaroğulları Vakıfları	363

Belgeler:

ARIKAN, Mustafa-Paulino Toledo: Venedik'teki Papalık Elçiliği Belgelerine Göre Türkler (1533-1569)	375
BİRİNCİ, Ali: Ali Kemal Akar'ın Fikri Hatıraları	437
ERDOĞRU, Mehmet Akif: Karaman Vilayeti Kanunnameleri	467
İLTER, Erdal: Ramgavaz Partisi Tarafından İ. Meşrutiyet (1908) Meclis-i Mebusana Sunulan Beyanname ve Program	517
KAYA KILIÇ, Selma: 1878 Anayasası'nın Bilinmeyen İki Tazarrısı	557
MEHMEDOV, Hüsamettin: Osmanlı Dönemi Gence-Karabağ Eyaletinde Vakıflar	635
OZKAYA, Yücel: İ. Abdülhamit'in Sunulan Güzel Sanatlar Hakkında Bir Lâhız	645

Çeviriler:

SOLA, Emilio: (Çeviren, Paulino Toledo): Cervantes Döneminde Magripitler, Müntedler ve İspanyol Gizli Ajanları	687
--	-----

Kitap Tanıtımları:

AKGÜN, Sevil: Uygur Kocabasoglu, Anadolu'daki Amerika, İstanbul 1989	697
KAHYA, Esat: Şharaf al-Zaman Tahir, Marvazi, On China, the Turks and India (Trans. V. Minorsky), London 1942	701
KAHYA, Esat: Bill Williamson, Education and Social Change in Egypt and Turkey, A Study in Historical Sociology, New York 1987	705
ŞAKIROĞLU, Mahmut: Bahattin Öztanay, James Robertson, The Pioneer of Photography, İstanbul 1982	709
ŞAKIROĞLU, Mahmut: Meşin Sözen, Devletin Evi Saray, İstanbul 1988	711
TURAN, Mustafa: Meşin Aydın, Milli Mücadele Döneminde TBMM Hükümeti Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri, İstanbul 1992	713
Haberler	717

SAYI: 4

ANKARA - 1993

ISSN 0257 - 4152

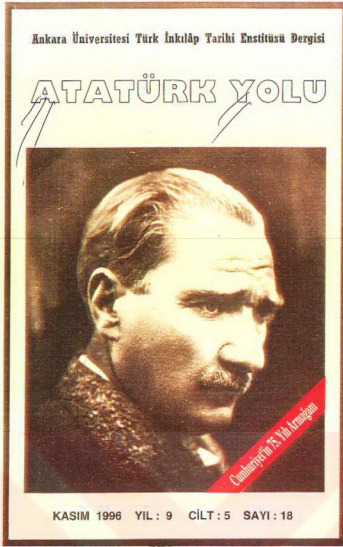

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını

TARİH İNCELEMELERİ
DERGİSİ
XIII

EGE ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
BORNOVA - İZMİR
1998

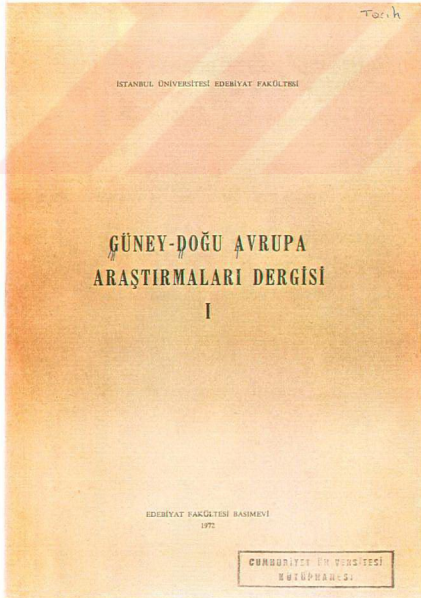
Tarih

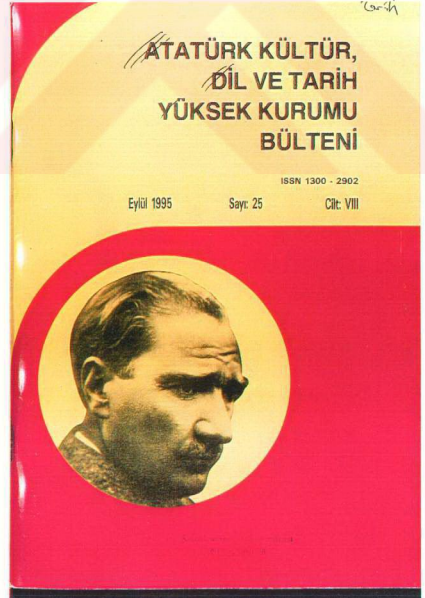
Tarih

Tarih

Tarih

TARİH ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
BELLETENİ

1967

Ocak 1984

Sayı : 1

Cilt : V

Sayı : 8-9

Dişışleri Bakanlığı Basımevi - ANKARA

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
KÜTÜPHANESİ

TÜRK TARİH KURUMU

BELLETEN

Cilt V

Sayı: 17-18

II. Kânun — Nisan 1941

Cumhuriyet Üniversitesi
Kütüphanesi

ANKARA
1941

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TARİH ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

EDEBİYAT FAKÜLTESİ MATRAASI
İSTANBUL — 1978

TÜRK DÜNYASI İNCELEMELERİ DERGİSİ

I

EGE ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
BORNOVA - İZMİR
1996

CEMAL KUTAYIN
AYLIK MECMUASI

SOH BET LER

4

TÜRKİYE NEREYE GİDİYOR

جلد - ۱
شماره ۳
۱۳۳۱
تیرماه ۲۰
۱۳۳۱
روزنامه خراسان - شماره ۱۳۳۱
۱۳۳۱

پیش از هر چیز شایسته یادآوری است که
محرران و نویسندگان این روزنامه

جلد - ۲
شماره ۱
۱۳۳۱
تیرماه ۲۰
۱۳۳۱
روزنامه خراسان - شماره ۱۳۳۱
۱۳۳۱

تألیف: حبیب الله؛ مترجم: دکتر علی محمدی؛ تصاویر: دکتر علی محمدی؛ ۲۵

جلد: ۹
شماره: ۳۰
تیرماه ۱۳۳۴
تاریخ: ۱۳۳۶
روزنامه خراسان

تاریخ و ادبیات

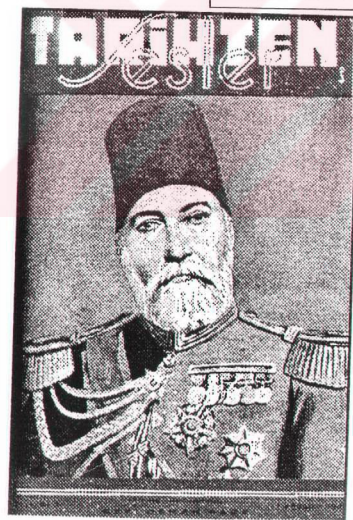
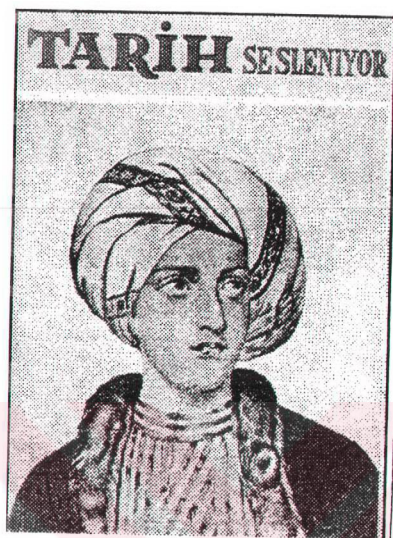
ملک و مملکت، تاریخ، ادبیات، فنون، اقتصادیات و شئون سائر به مطلق
مباحث میباید حاوی مجموعه بشود در

تواریخ سلیمان اغلب یک اقدی حضرتلریه
ادب بلاغت مأب:
(تاریخ و ادبیات مجموعه) تک ۸ نفر نسخه مستند فردوس
آشیان عاده سلطان حضرتلریک سرشته مستند موجود اولان
تیاره یوله ایش امر خدا حکم قدر
مصرعیه یولدن یگری بدیسه اول انشادیه والد ماجد کزک ماردینده ک
سرقه متورینه نقش ایشردیک کزک قلمده واق
تیاره یوله ایش حکم قضا امر قدر
مصرعیه ک عاده سلطان حضرتلریک اوسرته لری کولاش اولدی
حاله نواره قریب بر تصادف تشکیل ایشی حنده محترم (مادانات) غزته مستند
کوریلان الفانکرازه مثاله چکری سترور و اشیاچ اولدی
معلوم ادبیانه لری اولدی اوزره استاد شاعرلرک یوقیل نواره و تشابه لری
یک جوق واقع اولمشدر
مثلا بیولک شعر ایزدن قنوالیه ندیک دیوانلریه کوز کز دورسک توارد
وتشابه و ادبیسته یک جوق مصرعیه تصادف ایدیه یازیر
مشاعر الیهامک هم وزن و قافیه اولان یالکیز برقصیده مستند باقکیز یو
قیلندن نغدر سوزلر وارددر

تورک یوردی

تورک ارمالری مرکز علمی فرهنگلر شراولور
اول دورلری سنه ۱۳۳۱
جلد: ۱
شماره: ۱
تورک یوردی

تورک ارمالری مرکز علمی فرهنگلر شراولور
اول دورلری سنه ۱۳۳۱
جلد: ۱
شماره: ۱
تورک یوردی

AYIN TARİHİ

Dahiliye Vekâleti
M A T E V A T
Umum Müdürlüğü
tarafından her ay
nşşredilir.

ANKARA
İKİNCİ KÂNUN
1 9 3 4

Nº 1

YENİ TARİH DERGİSİ

MAYIS 1937

5

Her ayın bağında çıkar

Satış: Sarraf A. İsmail

Neşretti: Ömer İsmail İsmaili
Yayın Kurulu: İsmaili
İsmaili: Çarşamba, İsmaili, No. 4
Pazar, İsmaili: İsmaili, No. 18
Ticaret: 25 70 18

Bu ciltin İsmaili İsmaili İsmaili
İsmaili İsmaili: İsmaili İsmaili
İsmaili İsmaili: İsmaili İsmaili

Fiyat: 250 kuruş
Yıllık abone 30, altı ay 15 kuruş

TARİH Dünyas

Tarih Dünyas

Mayıs 1955

Sayı 214

TÜRK YURDU

Türk Oanklarının Fikrilerini Neşreder

Türk Yurdu	Oranımız	809
Mehmet Kaplan	Yola Çıkay	811
Faahkagla Z. Fuhri	Türk Kabinasının Çalımları	817
Nevvut Ağasbeyazlı	Tarihinde ve Manifildir	819
Ahmet Altı	Tahminli Güzel Vahya Kemat	827
Azad Hakkı Çelebi	Çokidiler ve Çamlıca	828
H. Fethi Günder	Namık Kemal Tansimata Altı Güdüşleri	828
Manhar Akıfıglı	Türk Oankları Mifete-Himmet Yolumda	827
Kırami Nemat İsmet	Türk Oanklarının Yorum	828
Abdullah Sinasi Hıncı	Yolad Çelebi ve North Anam	841
Fuvec Behnam Sapaylı	Han Ahmet Kamil Elenadi	845
Semavi İyler	Türk Hanamaları ve Bayraktı Hanamı	849
Neşet Halil Öztan	Türk Mankabı	858
M. Sakir Ökalıncı	Sahyon Mankabı	859

Aynı Fikir Hareketleri

Cevat Nizami	Türk Oanklarının Tekmilimili	867
Cahit Tanyel	Oranımız ve Oranımız	869
Ziya Güneli	Türk Mankabı Mankabı	868
A. S. H.	Kilip Nankabında Dikimeler	869
Etil Nadi	Irak'ın Çılgımları	871
M. Nevvut Sapaylı	Geçen Ayın Dergileri	873

Türk Oankı İndirleri

Fethi Eren	Türk Oankları Kuralılay Raporu	876
Türk Yurdu	Türk Oankları Kurulması	881

Fiyat : 100 Kurus

Yeni seri
1-72
Ocak 1956

Resimli TARİH MECMUASI

Padişahlar albenisi
ilaveni
ortadadır.

TÜRKİYE İSTİKLAL VE HÜRRIYET MÜCADELELERİ TARİHİ

ÜÇ AYLIK DERGİ

Cilt: 12 Sayı: 18 Haziran 1960 Ciltli 20 Lira

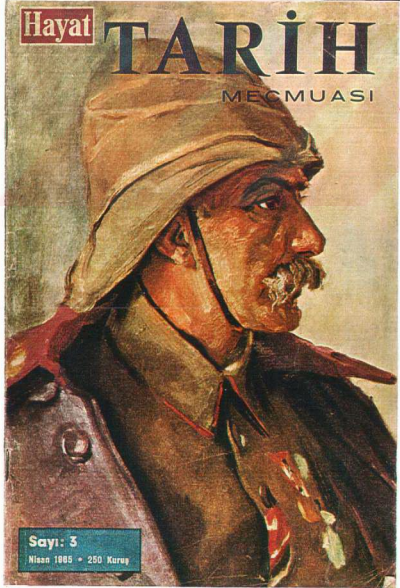
Her üç ayda bir çıkarılan üç aylık dergi • Sahibi Cemal KUTAY • Yayıncı Mithatîrî Mustafa ÖZÜK • Telefon: 22 75 18 • Posta kutusu: 167 İstanbul • Yıllık abonelik ciltli olarak 20, altı aylık 10, üç aylık 5 liradır. Abonelik peşin alınmaz, nakitli gönderilir. • Yarı ve abone işleri için, Mithatîrî Posta kutusu 167 İstanbul adresinden yazınabilir. • Bu mihnat Tarih Mecmuasında dağılır. Nergis Matbaasında basılmıştır.

TARİH

Konusuyor

AYLIK
TARİH
MECMUASI

1964 TEMMUZ SAYI: 6 FİYATI: 250 KR

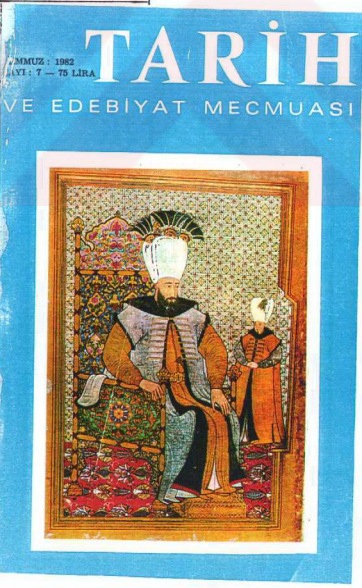
Hayat

TARİH

MECMUASI

Sayı: 3

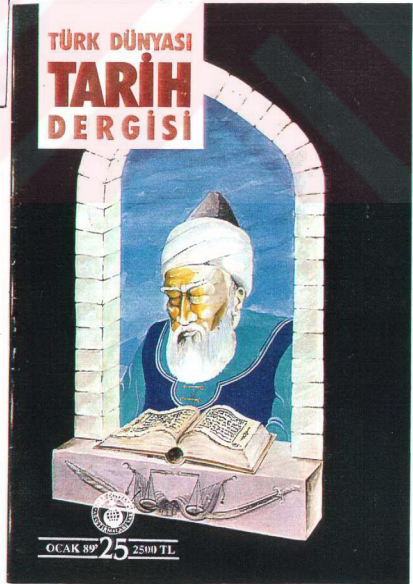
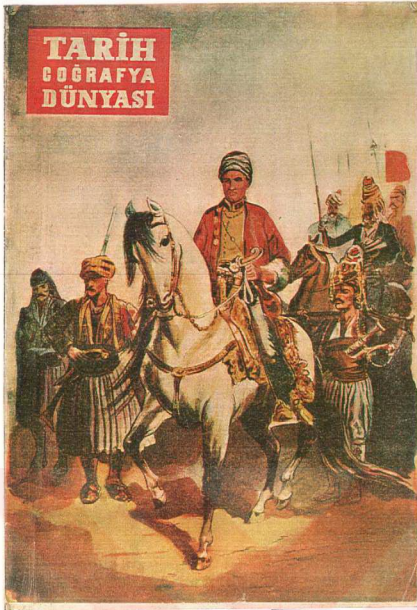
Nisan 1985 • 250 Kurus

TEMMUZ: 1982
FİYATI: 7 — 75 LİRA

TARİH

VE EDEBİYAT MECMUASI

tarİh VE toplum

23.000 TL (KDV DAHİL) AYLIK ANKLOPEDIK DERGİ MART 1993

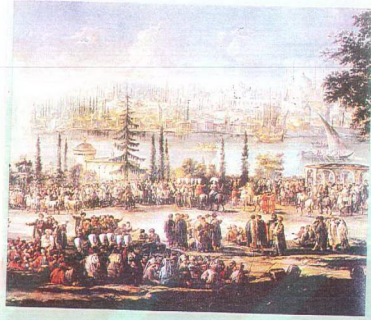

III
İtlim Yayımları

TOPLUMSAL TARİH

1 Ocak 1994

FİYATI: 40.000 TL (KDV DAHİL)

Dünyanın En Eski
Haritalarında Türkiye:

Şinasi Tokin'in
Kalime Cevabisi

Rus Anıt-Kilisesi Nasıl Yıkıldı?

Venedik ve Türkler

Cazzu Sömürgeciğinden
Olimpiyat Başkeniğine:
Sydney

Atatürk'ün Haritalar ve İlk Haritası

TARİH ve MEDENİYET

• Sayı: 2 • Nisan 1994 • 50.000 TL (KDV dahil)

Abdülhamid'in
naaşı önünde

Osmanlı'nın son zafere
CANAKKALE

1894 dünyası

ATATÜRK'ÜN
SON SAATLERİ

TÜRK YURDU

ISSN 1300 - 2333

MART-NİSAN 1998 CİLT 18 SAYI 122-128 FİYAT 1.000.000

Hakkı AKGÖZ
Özge AKGÖZ
Ayhan BİÇAK
S. Hırsı DOĞAN
Hakkı Y. ÇELİK
Nahide ÇELİK
Gökhan ÇETİNKAYA
Ulucan GÜNEY
Emel GÜNGÖR
Nesli GÜNGÖR
Mustafa KARAK
Erdem KARAK
Mehmet ÇZ
İbrahim SAKIN
Mehmet ÇETKİN
İsmail YARCI

Dr. Arın ARKAVAN
A. Tunc ALKAN
Bülent AYAZOĞLU
Ali BİRİNCİ
Mehmet ÇINARLI
Nurgün ERGÜNE
Mustafa KÖK
Nesrin KÖKÇÜ
Cemil KİNGİ
Şenel OKSAL
Nikol POPIRAC
Nispet C. TATAR
Tamer TATAR
Lütfi UZUNOĞLU
Fahri UZUN
Mehmet Ali ÜNAL

YENİ BİR
MEDENİYET
ANLAYIŞINA DOĞRU

BİBLİYOGRAFYA

- BABİNGER,Franz, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, Çev. Coşkun Üçok, K.T.B. yay,nr.435,Ank.1982.
- BİRİNCİ, Ali; “Bâbîâlî’nin Tarih Mecmuaları (1943-1965)”,Türk Yurdu,sayı 132(Ağustos 1998) s.29-38.
- BİRİNCİ, Ali; “Kitabistan Mülkünün Sultanı: Ali Emirî Efendi”, Dergah, sa .47 s.20,Ocak 1994.
- BİRİNCİ, Ali; “ Server İskit”, Kebikeç, 1996, sa.5,s.57-66.
- GÖKMAN,Muzaffer; Tarihi Sevdiren Adam Ahmet Refik Altınay,T.İş.Bnk.yay., ist., 1978
- İĞDEMİR, Uluğ; “Atatürk ve Belleten”, Belleten III, (1939), sa.355, Yılların içinden, Ank.1976,s.16-18.
- KORAY,Enver; Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası I(1729-1955),Mar. Bas., İst. 1959
- KORAY,Enver; Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası II (1955-1968),MEB. Yay. İst.,1971
- KORAY,Enver; Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası III (1968-1977), MEGSB. Yay. İst.1985
- KORAY,Enver; Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası IV (1978-1984), MEGSB. Yay İst.1987
- MUFASSAL OSMANLI TARİHİ; İskit Yay.(Güven Yay.),1972.
- ŞAKİROĞLU, Mahmut; “ Türkiye’de Şimdiye Kadar Çıkan Popüler Tarih Dergileri”, Tarih ve Toplum, sayı 1 (Ocak 1984),s.65-68.
- ŞAKİROĞLU, Mahmut; “Cumhuriyet Tarihimizde Süreli Yayınlara Kısa Bir Bakış II Tarih Dergileri ve Belleten” XLVII/188,Ank.1983,s.1207- 1222.
- TÜRK DİLİ VE ED. ANS., (TDEA), II, Dergah Yay.İst.1977.
- TÜRK YURDU, “Dünden Bugüne Türkiye’de Dergicilik” konulu,sa.132, c.18, Evren Yay. Ağustos 1998

A

A.Cemalettin Saraçoğlu, 82
A.Saim Fitrat, 29
A.Turan Alkan, 91
Abdulhaluk Çay, 51
Abdulkadir Donuk, 50
Abdullah Cevdet, 79
Abdullah Uçman, 91
Abdurrahman Çaycı, 34, 51
Abdurrahman Şeref, 22
Abdülkadir Erdoğan, 29
Abdülkadir İnan, 27
Abdülkadir Özcan, 48
Abidin Dino, 96
Adnan Menderes, 75
Adnan S. Erzi, 26
Adnan Şişman, 45
Afet İnan, 27
Ahmet Akgündüz, 94
Ahmet Besim Atalay, 75
Ahmet Bozdoğan, 60
Ahmet Caferoğlu, 42
Ahmet Emin Yalman, 74
Ahmet Ölmez, 59
Ahmet Örs, 89
Ahmet Özgiray, 47
Ahmet Rasim, 72
Ahmet Refik Altınay, 8, 22
Ahmet Şimşirgil, 48
Ahmet Taşgıl, 97
Ahmet Tevhit, 21
Ahmet Uğur, 97
Akdes Nimet Kurat, 27
AKDITYK Bülteni, 20
Alaattin Korkmaz, 66
Albert Gabriel, 29
Ali Aktan, 94
Ali Arslan, 54
Ali Birinci, 5
Ali Emîri Efendi, 16
Ali Fuat Başgil, 75
Ali Fuat Cebesoy, 79
Ali İhsan Gülcü, 97
Ali Kemalî, 69
Ali Öngül, 50
Ali Sevim, 31
Amiran Kurtkan Bilgiseven, 94
Anadolu Araştırmaları, 13
Anna Banoğlu, 73, 80
Arif Cemil (Denker), 79
Arif Müfid Mansel, 35
Arif Nihat Asya, 66
Arslan Terzioğlu, 91
Asaf Tanrıcut, 74
Askeri Mecmua, 14
Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, 20
Askeri Tarih Bülteni, 20
Ata Dergisi, 20
Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 20

Atilla Çetin, 30, 97
AÜ. TİTE. Atatürk Yolu, 20
Aydın Sayılı, 27
Ayhan Gültaş, 44
Ayhan Kızılay, 83
Ayten Sezer, 53
Aziz Berker, 31
Aziz onan,, 23

B

Bahaeddin Ögel, 27
Bahaeddin Yediylıdız, 45
Bayram Sakallı, 53
Bedriye Atsız, 91
Belgeler, 20,38
Belgelerle Türk Tarihi, 61
Belleten, 19
Besim Özcan, 50
Bilal N. Şimşir, 27
Bilal Yücel, 59
Burhan Felek, 75
Burhan Paçacıoğlu, 59

C

Cafer Tayyar Eğilmez, 70
Cavit Baysun, 31
Celal Esat Arseven, 72
Celal Şahir Bey, 62
Cem atabeyoğlu, 89
Cemal Abbas Gürür, 80
Cemal Kutay, 70
Cemil Behçet Bey, 63
Cemil Kıvanç, 88
Cengiz Köseoğlu, 89
Cengiz Orhonlu, 27
Cevat Bozkurt, 84
Cevdet Paşa, 11
Cevdet Türkay, 88
Cezmi Bayram, 64
Coşkun Aktan, 44
Cüneyt Ölçer, 91

D

Deniz Kuvvetleri Dergisi, 14
Dışişleri Bakanlığı Belleteni, 20
Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 19,32
DoğanKaya, 58
Donanma, 14
Dursun Bey, 22
Dursun Yıldırım, 43
Dün ve Bugün, 61

E

Edip Kuşçubaşı, 70
Ekrem Hakkı Ayverdi, 34
Elif Naci, 82
Emel Engin, 97

Emel Esin, 38
Emin Bilgiç, 33
Emin Oktay, 68
Enver Kamil Bey, 63
Enver Konukçu, 84
Enver Ziya Karal., 27
Ercüment Ekrem Talu, 72
Ercüment Kuran, 34
Erdoğan Merçil, 26
Ergun Aybars, 49
Ergunöz Akçora, 44
Erol Simavi, 88
Erol Tümertekin, 74
Ertan ünal, 89
Ertuğrul Önalp, 55
Ertuğrul Zekai Ökte, 86
Esat Ekicigil, 68
Esra Danacıoğlu., 96
Eşref Buharalı, 38
Eşref Eşrefoğlu, 43

F

Fahreddin Sertelli, 68
Fahrettin (Türkkan) Paşa, 79
Fahrettin Altay, 69
Fahrettin Kırzioğlu, 41, 87
Fahri Çoker, 84
Faik Reşit unat, 31
Faliş Rıfki Atay, 69
Faruk Gürtunca, 72
Faruk K. Timurtaş, 40
Faruk Rıza Güloğlu, 73
Fatma Mansur Coşar, 96
Fehmi Hakverdi, 85
Feridun Kandemir, 69
Fethi Tevetoğlu, 39
Fikret Türkmen, 60
Fuat Balkan, 79
Füruzan Kınal, 33

G

Galip Erdem, 65
Gülçin Çandarlıoğlu, 84
Günay Çağlar, 54
Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 20
Gürsel Aytaç, 33

H

H.Ziya Uşaklıgil, 72
Hakkı Dursun Yıldız, 40
Hakkı Tarık Us, 78
Halide Edip Adıvar, 66, 79
Halil Cin, 55
Halil Ethem Elden, 21
Haluk Ökeren, 63
Hamdullah Suphi Tanrıöver, 63, 66
Hamit Zübeyr Koşay, 23
Hammer..., 70

Harp Mecmuası, 15
Harp Tarihi Belgeleri Dergisi, 14, 19
Harun Güngör, 94
Hasan Ilgar, 91
Hasan Köksal, 60
Hasan oraltay, 94
Hasan Refik Ertuğ, 89
Hayat Tarih Gazetesi, 18
Hayat Tarih Mecmuası, 61
Haydar Sanal, 90
Hayri mutlucağ, 88
Hayriye Mahabaş, 83
Hikmet Bayur, 27
Hikmet Münir Ebcioğlu, 90
Hikmet Ülgen, 74
HÜ.AİİTE Dergisi, 20
Hüseyin Ayan, 58
Hüseyin Cahit Yalçın, 75
Hüseyin Dağtekin, 31
Hüseyin Namık Orkun, 72

I

İlgaz Zorlu, 96
İ.Hakkı Aksoyak, 60
İ.Hakkı uzunçarşılı, 27
İbrahim Delice, 59
İbrahim Hakkı Konyalı, 69
İbrahim Kafesoğlu, 34
İdil Kürşat, 88
İhsan Birinci, 84
İhsan Ilgar, 78
İhsan Süreyya Sırmalı, 42
İlber Ortaylı, 38
İlhan Çeneli, 50
İlhan Gedik, 55
İlhan Selçuk, 83
İlhan Tekeli, 94
İmran Abbasov, 60
İnci Enginün, 50
İnci Kuyulu, 60
İsfendiyar Esat Kadaster, 78
İskender Hoçi, 22
İsmail Arar, 91
İsmail Canbolat, 80
İsmet Emre, 60
İsmet Görgülü, 54
İsmet İnönü, 75
İsmet Kayaoğlu, 29
İsmet Miroğlu, 34
İsmet Parmaksızoğlu, 31
İÜ. Tarih Enstitüsü Dergisi (, 20

K

Kadircan Kafılı, 68, 80
Kazım Özalp, 79
Kazım Yaşar Koprıman, 36
Keçecizade İzzet Fuat Paşa, 79
Keçecizade Reşat Fuat, 22
Kenan Tevfik erim, 35

Kutlu özen, 59
Kürşat Gökkaya, 53

L

Lâle Devri, 15
Leyla Saz, 76
Lütfü Arif (Kenber), 74

M

M. Şevki Yazman, 78
M.Akif Erdoğan, 48
M.Alaattin Yalçınkaya, 55
M.Fatih Köksal, 60
M.Fuad Köprülü, 27
M.Kemal Öke, 80
M.Şemsettin Günaltay, 27
M.Tayyar Dabbağolu, 85
M.Zekayi Konrapa, 76
Mahmut H.Şakiroğlu, 5
Mehmet Akalın, 50
Mehmet Ali Kılıçbay, 91
Mehmet Arslan, 59
Mehmet Atay, 88
Mehmet Halife, 22
Mehmet Kaplan, 50
Mehmet Karagöz, 55
Mehmet Önder, 36
Mehmet Saray, 40
Mehmet Zeki Pakalın, 22
Meliha Yetkin, 91
Meral Gaspıralı, 90
Mesut Aydın, 54
Mesut Çapa, 96
Mete Tunçay, 91
Metin Ayışığı, 96
Metin Hulagu, 55
Mevlüt Çelebi, 48
Milliyet Yakın Tarihimiz, 18
Mithat Cemal Kuntay, 83
Mithat Sertoğlu, 69
Muammer Aksoy, 44
Muazzez Cığ, 74
Muharrem Ergin, 39
Muharrem Giray, 74
Muhtarhan Orazbay, 44
Mustafa Akdağ, 31
Mustafa Albayrak, 53, 55
Mustafa Balcıoğlu, 96
Mustafa Gökmen, 90
Mustafa Kafalı, 66
Mustafa Nuri Paşa, 11
Mustafa Özcan, 58
Mustafa Öztürk, 27
Mustafa Unan, 76
Muzaffer Arıkan, 38
Muzaffer Batur, 74, 82
Muzaffer Enünlü, 82
Muzaffer erendil, 54
Muzaffer İrdem, 64

Mübahat Kütükoğlu, 42
Mücteba İlgürel, 41
Müjgan Cumbur, 33
Mükerrem Sarol, 75
Mükrimin Halil Yinanç, 22
Münir Aktepe, 34

N

Nadir Devlet, 97
Naili Abdullah Paşa, 22
Nâzım H. Polat, 58
Nazmi Sevgen, 82
Necat Birinci, 97
Necati Akder, 63
Necati Demir, 60
Necati Işılay, 68
Necdet Bilgi, 48
Necdet Kurdakul, 96
Necdet Sakaolu, 96
Necip Asım, 22
Necmeddin Sadak, 78
Necmettin Tozlu, 94
Necmi Ülker, 47
Nejat Göyünç, 27
Nejat Kaymaz, 33
Nesimi Yazıcı, 45
Neşet Çağatay, 24, 29
Nimet Özgüç, 23
Niyazi Ahmet Banoğlu, 68
Nureddin Peker, 82
Nuri Gürgür, 64
Nuri özkan, 69

O

Oğuz Aytepe, 53
Oktay Aslanapa, 35
Orhan Bilgin, 50
Orhan Düzgüneş, 64
Orhan Erenen, 92
Orhan Koloğlu, 91
Orhan Türesay, 90
Orhan Türkdogan, 44
Osman Turan, 27
Osman Yüksel Serdengeçti, 64
Osmanlı Araştırmaları, 20
Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası, 61
OTAM, 20

Ö

Ömer Lütfi Barkan, 27
Ömer Rıza Doğrul, 72, 76
Ömer Seyfettin, 66
Özkan İzgi, 42

R

Ragıp Şevki Yeşim, 84
Ramazan Ayvalı, 97

Rauf Orbay, 75
Rauf Yekta, 76
Refik Koraltan, 74
Remzi Duran, 60
Remzi Oğuz Arık, 23
Resimli Tarih Mecmuası, 61
Reşad Ekrem Koçu, 8
Reşat Genç, 64, 66
Rıza Tevfik, 75
Rifat Özdemir, 48
Risale-i Mevkute-i Bahriyye, 14
Ruşen Eşref Ünaydın, 75

S

S.Aziz Kansu, 23
Sadettin Bilgiç, 63
Sadık K. Tural, 40
Sadi Borak, 74
Sadi ırmak, 49
Sadri Maksudi, 66
Sadun K.Aksüt, 84
Said Arif Terzioğlu, 80
Salih Münir Çorlu, 83
Salim Koca, 44, 94
Samed Ağaoğlu, 72
Seçil Akgün, 55
Selami İzzet Sedes, 76
Selçuk Erez, 88
Selçuk Günay, 94
Selçuk Mülayim, 97
Selçuklu Araştırmaları, 14
Selçuklu Araştırmaları Dergisi, 20
Semavi Eyice, 42
Semiha Ayverdi, 94
Semra Ögel, 27
Server R. İskit, 70
Sevgi Kafalı, 85
Sevim Tekeli, 33
Seyfi Nutku, 79
Sina Akşin, 38
Sohbetler, 61
Suat İlhan, 49
Suat Kemal Yetkin, 78
Sungur Galip Baydur, 76
Süheyl Ünver, 27
Süheyla Seçkin (Yüksel), 60
Süleyman Nazif, 66
Süleyman Özkan, 48

S

Şaban Kuzgun, 97
Şerafettin Turan, 27, 91
Şeref Boyraz, 60
Şerif Baştav, 40
Şerife Yorulmaz, 91
Şevket Rado, 83
Şinasi Altundağ, 31
Şinasi Tekin, 40

T

Tahsin Öz, 29
Tahsin Ünal, 76
Talat Tekin, 91
Taner Timur, 91, 96
Tanju Çantay, 94
Tansu Ay, 94
Tarık Mümtaz Göztepe, 72
Tarık. Z. Tunaya, 68
Tarih Araştırmaları Dergisi, 20,36
Tarih Aynası, 61
Tarih Çevresi, 20
Tarih Dünyası, 61
Tarih Hazinesi, 61
Tarih incelemeleri Dergisi, 20
Tarih Konuşuyor, 61
Tarih Sesleniyor, 61
Tarih ve Medeniyet, 61
Tarih ve Toplum, 61
Tarih Vesikaları, 19
Tarih-Coğrafya Dünyası, 61
Tarihçi, 61
Tarih-i Osmanî Encümeni Mec, 21
Tarihin Sesi, 61
Tarihten Sesler, 61
Tayyib Gökbiçin, 27
Tevfik Bıyıklıoğlu, 78
Tevfik İnci, 76
Tevfik Noyan, 79
Toplumsal Tarih, 61
Tuncer Baykara, 51
Tuncer Gülensoy, 38
Turan Gökçe, 60
Turan Yazgan, 92
Turgut Akpınar, 91
Turgut Işıksal, 34
Tülay Duran, 87
Türk Arkeoloji Dergisi, 34
Türk Dünyası Araştırmaları, 20
Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 20
Türk Dünyası Tarih Dergisi, 61
Türk Etnografya Dergisi, 35
Türk Kültürü, 13
Türk Kültürü Araştırmaları, 20
Türk Tarih Encümeni Mec, 21
Türk Yurdu, 61
Türkiyat Mecmuası, 19
Türkiye İstiklâl ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi, 61
Türkkaya Ataöv, 57
Türklük Araştırmaları Dergisi, 20
Türklük Bilimi Araştırmaları, 20
Tüten Özkaya, 33

U

Ufuk Gülsoy, 48
Uluğ İğdemir, 24
Utkan Kocatürk, 49

V

Vahdettin Engin, 97
Vakıflar Dergisi, 19
Vâ-Nû., 68
Vedat Nedim (Tör),, 96
Vehbi Günay, 60

Y

Y. Enver Bostancı, 33
Yahya Kaptan, 78
Yakın Tarihimiz, 61
Yavuz Abadan, 68
Yavuz Bülent Bakiler, 97
Yavuz Ercan, 38
Yeni Tarih Dergisi, 61
Yeni Tarih Dünyası, 61
Yıllarboyu Tarih, 61
Yılmaz Altuğ, 97
Yılmaz Öztuna, 84

Yunus Ayata, 60
Yusuf Akçura, 22
Yusuf Fahir Baba, 78
Yusuf Halaçoğlu, 24

Z

Z.Fahri Fındıkoğlu, 68
Zekeriya Bülbül, 58
Zekeriya Kitapçı, 44
Zekeriya Türkmen, 55
Zeki Arıkan, 49
Zeki Türkan, 90
Zeki Velidi Togan, 27
Ziya Gökalp, 66
Ziya Hanhan, 81
Ziya Hunerman, 75
Ziya Nuri, 81
Ziya Şakir, 68
Ziyaeddin Fındıkoğlu, 64
Zuhuri Danışman, 72